



## 4\_ONE\_ANOTHER

(Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για εργαζόμενα άτομα με Ασυνόδευτα και Χωρισμένα Ανήλικα)

Κοινωνικές/οί/ά Λειτουργοί, Παιδαγωγοί/ά



Αριθμός Ενότητας: 1 Εισαγωγή

*Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή αυτής της δημοσίευσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου που αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν*

ERASMUS+ Αριθμός σχεδίου 2020-1-AT01-KA202-078091

Κατάρτιση για την ενσωμάτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων



## Εισαγωγή στο Κεφάλαιο

Αυτή η ενότητα είναι μια γενική Ενημέρωση για τα Ασυνόδευτα Ανήλικα, όπου παρέχονται όροι κλειδιά τους οποίους μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι επαγγελματίες, μια περιγραφή του γενικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ό,τι αφορά το άσυλο, τις διαδικασίες που σχετίζονται με την υποβολή αιτήματος ασύλου, καθώς και το καθεστώς προστασίας που απαιτείται από κάθε μέλος για την παροχή ασυνόδευτων ανηλίκων. Επιπλέον, παρουσιάζει συνοπτικά την κρίση στην Ουκρανία και την αντιμετώπισή της από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ παράλληλα περιγράφει την τρέχουσα κατάσταση των χωρών σε Ελλάδα, Αυστρία, Ιταλία, Ολλανδία, Βέλγιο και Ισπανία. Αποτελείται από πέντε Ενότητες και μερικά από τα σημαντικότερα δεδομένα παρουσιάζονται μέσω στατιστικών και γραφημάτων. Ο χρόνος εργασίας μέσω της ενότητας αναμένεται να διαρκέσει για την/τον/το εκπαιδευόμενη/ο 20 λεπτά.

## Οι Μαθησιακοί Στόχοι που καλύπτονται από την Ενότητα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας η/ο/το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα είναι σε θέση:

- Να προσδιορίζει βασικές έννοιες σχετικά με τα ασυνόδευτα ανήλικα.
- Να αντιμετωπίζει τη μεταναστευτική κατάσταση μέσα από τον ευρωπαϊκό φακό
- Να αναγνωρίζει την τακτική διαδικασία για το άσυλο και τον καθορισμό του βέλτιστου συμφέροντος
- Να αποκτήσει κατανόηση για την απάντηση της ΕΕ στην κρίση της Ουκρανίας
- Να έχει γενική εικόνα της τρέχουσας μεταναστευτικής κατάστασης σε 6 χώρες της ΕΕ

## Κεφάλαια εντός της Ενότητας:

1.1 Βασικοί ορισμοί

1.2 Πλαίσιο Μετανάστευσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

1.3 Η διαδικασία αίτησης ασύλου στην Ε.Ε

1.4 Σύγκρουση στην Ουκρανία

1.5 Έκθεση χώρας (Ελλάδα, Αυστρία, Ιταλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Ισπανία)

## Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλές από τις συμμετέχουσες χώρες

### Περίληψη των καλών πρακτικών και των μαθησιακών στόχων που καλύπτονται

- Κατανόηση βασικών ορισμών σχετικά με τα ασυνόδευτα ανήλικα
- Απόκτηση γνώσεων σχετικά με το πλαίσιο της μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και τις διαδικασίες εισόδου
- Ενημέρωση των προσεγγίσεων έξι κρατών μελών για τα ασυνόδευτα ανήλικα
- Επισκόπηση του πολέμου στην Ουκρανία

## Κεφάλαιο 1: Τίτλος Βασικές πληροφορίες που αναφέρονται σε επίπεδο ΕΕ

### 1.1 Βασικοί ορισμοί

«Χωρισμένο ανήλικο» είναι ένα παιδί κάτω των 18 ετών που βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του, χωρισμένο και από τους δύο γονείς ή από τον προηγούμενο νόμιμο ή συνήθη φροντιστή του, αλλά όχι απαραίτητα από άλλους συγγενείς. Αυτό μπορεί, επομένως, να σημαίνει ότι το παιδί συνοδεύεται από άλλα ενήλικα μέλη της οικογένειας.

Ως «ασυνόδευτο παιδί» νοείται το άτομο ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ ετών που εισέρχεται στην επικράτεια των κρατών μελών ασυνόδευτο από γονείς και άλλους συγγενείς ή άλλα υπεύθυνα γι' αυτά ενήλικα άτομα, είτε βάσει νόμου είτε κατά έθιμο. Περιλαμβάνει επίσης ανήλικα παιδιά που μένουν ασυνόδευτα μετά την είσοδό τους στο έδαφος των κρατών μελών.

«Προσφύγισσα/γας/ο» είναι ένα άτομο που λόγω βάσιμου φόβου ότι θα διωχθεί για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής της/ου και να διέλθει ένα διεθνές σύνορο για να βρει ασφάλεια σε άλλη χώρα.

Η/Ο/Το "αιτούσα/ων άσυλο" είναι ένα άτομο που έχει υποβάλει αίτηση για άσυλο ζητώντας προστασία από δίωξη και σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε άλλη χώρα και περιμένει την απόφαση για να λάβει απόφαση σχετικά με το αίτημά του για άσυλο.

Ως «μετανάστρια/ης/ό» νοείται κάθε άτομο που μετακινείται ή έχει απομακρυνθεί από τον τόπο της συνήθους διαμονής της/ου, είτε εντός χώρας είτε πέρα από διεθνή σύνορα, προσωρινά ή μόνιμα, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς του ατόμου, εάν η κίνηση είναι εθελοντική ή ακούσια, ποιες είναι οι αιτίες για το κίνημα ή ποια είναι η διάρκεια της παραμονής (Khan, Bonet Porqueras and Zakoska Todorovska, 2019).

ERASMUS+ Αριθμός σχεδίου 2020-1-AT01-KA202-078091

Κατάρτιση για την ενσωμάτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων

## Κεφάλαιο 1.2

### Μεταναστευτικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Από το 2015, η Ευρώπη βιώνει μια εισροή πληθυσμών με προσφυγική και μεταναστευτική ταυτότητα που προσπαθούν να ξεφύγουν από τις συγκρούσεις, τη βία, την ανασφάλεια και την έλλειψη ευκαιριών. Η Ευρώπη είναι προορισμός μεγάλων μεταναστευτικών ροών για διάφορους λόγους: από την ασφάλεια, τα δημογραφικά και τα ανθρώπινα δικαιώματα μέχρι τη φτώχεια και την κλιματική αλλαγή. Τα τελευταία χρόνια, η Ευρώπη έπρεπε να ανταποκριθεί στη μεγαλύτερη προσφυγική κρίση μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Μόνο το 2015, 1,25 εκατομμύρια αιτηθείσες/όντες/ντα άσυλο υπέβαλλαν αίτημα για άσυλο στην ΕΕ (Piotr and Bitoulas, 2016). Το 2019, σύμφωνα με τη Eurostat (2020) σημειώθηκε πτώση στις αιτήσεις ασύλου (612.700), ενώ οι αφίξεις από τη θάλασσα ξεπέρασαν τις 120.000 (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

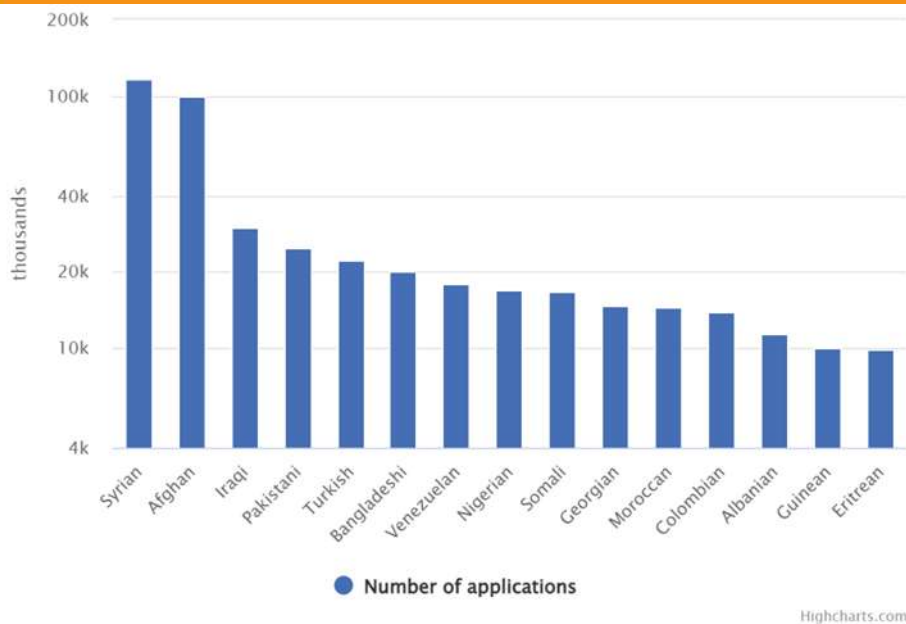
Το 2021, οι χώρες της ΕΕ έλαβαν 522.400 πρωτόδικες αποφάσεις ασύλου. Το 39% αυτών των αποφάσεων ήταν θετικές:

- 111.700 άτομα έλαβαν καθεστώς πρόσφυγα,
- Σε 63.000 χορηγήθηκε καθεστώς επικουρικής προστασίας και
- 27.100 έλαβαν ανθρωπιστικό καθεστώς.

Άλλες 155.300 οριστικές αποφάσεις λήφθηκαν μετά από προσφυγή, μεταξύ των οποίων:

- 15.900 αποφάσεις χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα,
- 14.000 αποφάσεις για χορήγηση καθεστώτος επικουρικής προστασίας και
- 24.900 χορηγούν ανθρωπιστικό καθεστώς.

(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021)

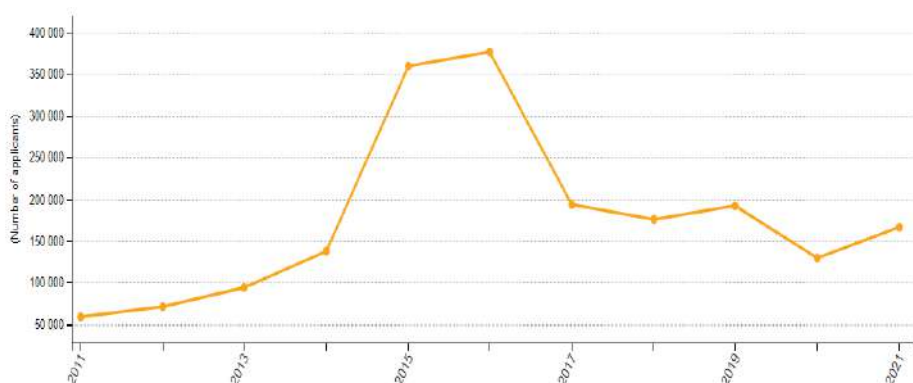


Εθνότητες αιτηθεισών/ούντων άσυλο για πρώτη φορά (2021)

(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021)

Μεταξύ των αιτηθεισών/τούντων άσυλο, εντοπίστηκαν χιλιάδες παιδιά, που έφτασαν στην Ευρώπη μόνο από τη χώρα καταγωγής τους ή χωρίστηκαν από τις οικογένειές τους στα σύνορα για διάφορους λόγους.

Και από εκεί και πέρα είναι πραγματικά μόνα, γεγονός που τα καθιστά εξαιρετικά ευάλωτη πληθυσμιακή ομάδα. Τα ασυνόδευτα ανήλικα προσφυγόπουλα είναι ένα όλο και πιο οξύ ζήτημα, ειδικά τα τελευταία χρόνια με μεγάλες προσφυγικές ροές που εισέρχονται στην Ευρώπη.



(Eurostat, 2022)

Μεταξύ όλων των μεταναστριών/ών, τα παιδιά είναι μια ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα που χρήζει ειδικής φροντίδας και άμεσης νομικής προστασίας.



Η εφαρμογή ενός ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου για το άσυλο, συμπεριλαμβανομένης της μεταχείρισης των προσφυγισσών/ύγων και των ασυνόδευτων ανηλίκων ξεκίνησε το 1990. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992) και η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) ήταν από τις σημαντικότερες προσπάθειες εισαγωγής πολιτικών ασύλου.

Αριθμός αιτηθεισών/τούντων άσυλο για πρώτη φορά ηλικίας κάτω των 18 ετών στην ΕΕ, 2011-2021

### Κεφάλαιο 1.3 Η διαδικασία αίτησης ασύλου στην Ε.Ε

Τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα στην ΕΕ βρίσκονται σε διάφορες καταστάσεις.

Κάποια ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα ζητούν άσυλο ή προστασία, λόγω φόβου δίωξης, ένοπλης σύγκρουσης ή αναταραχής στη χώρα τους. Άλλα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα είναι θύματα εμπορίας για σεξουαλική ή άλλη εκμετάλλευση.

Υπάρχουν περιπτώσεις όπου έχουν ταξιδέψει στην Ευρώπη για να γλιτώσουν από συνθήκες σοβαρών στερήσεων ή παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μερικά παιδιά έρχονται να αναζητήσουν νέες ευκαιρίες ή μια καλύτερη ζωή.

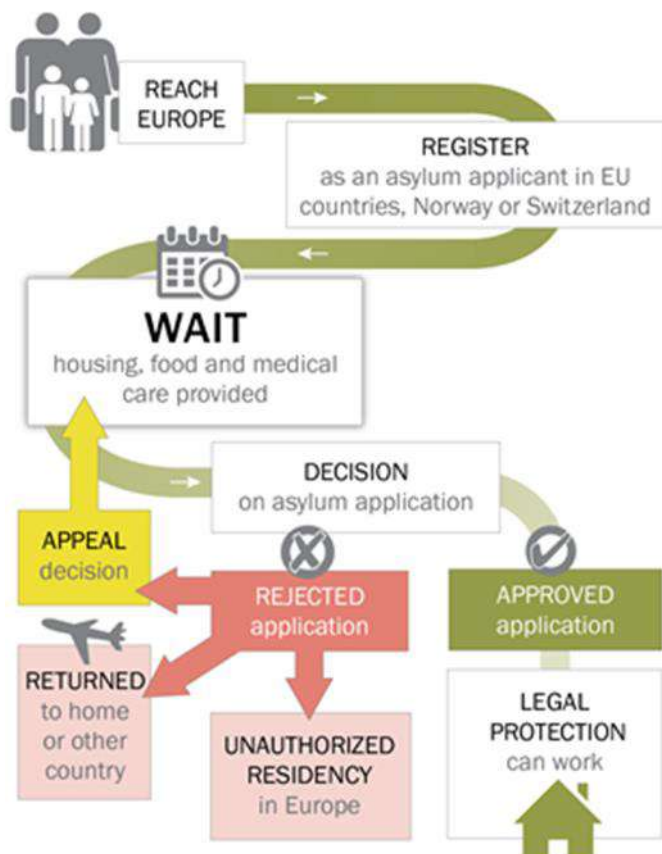
Ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα φτάνουν επίσης στην Ευρώπη αναζητώντας οικογενειακή επανένωση με μέλη της οικογένειας που είναι ήδη παρόντα.

Τα παιδιά μπορεί να διέρχονται από τη μια χώρα της ΕΕ σε μια άλλη και οι περιστάσεις τους μπορεί επίσης να αλλάξουν με την πάροδο του χρόνου π.χ. μπορεί να αναζητούν οικογενειακή επανένωση και μπορεί επίσης να έχουν πέσει θύματα εμπορίας.

- Η διαδικασία αίτησης ασύλου είναι πλέον παρόμοια σε ολόκληρη την ΕΕ (οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου).
- Τα δακτυλικά αποτυπώματα κάθε αιτούσας/ούντα λαμβάνονται και αποστέλλονται σε μια βάση δεδομένων που ονομάζεται Eurodac (Κανονισμός Eurodac). Αυτά τα δεδομένα χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση της χώρας που είναι υπεύθυνη για την αίτηση ασύλου. (Κανονισμός Δουβλίνου).
- Οι συνθήκες υποδοχής υλικών, όπως διαμονή και φαγητό παρέχονται στους αιτούντες άσυλο (Οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής).
- Η/Ο/Το αιτούσα/ών άσυλο καλείται σε προσωπική συνέντευξη από ειδικό υπάλληλο εκπαιδευμένο στη νομοθεσία της ΕΕ, με βοηθητικό διερμηνέα για να προσδιορίσει εάν πληροί τις προϋποθέσεις για προσφυγικό καθεστώς ή επικουρική προστασία (Οδηγία για την αναγνώριση και οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου).
- Η χορήγηση προσφυγικού καθεστώτος ή επικουρικής προστασίας παρέχει στο άτομο ορισμένα δικαιώματα, όπως πρόσβαση σε άδεια διαμονής, στην αγορά εργασίας και στην υγειονομική περίθαλψη (οδηγία για αναγνώριση).

- Εάν δεν χορηγηθεί άσυλο σε πρώτο βαθμό στο άτομο που αιτείται, έχει το δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον των δικαστηρίων κατά της αρνητικής απόφασης.

## Europe's asylum seeker process



Source: European Commission (Home Affairs).  
 "Still in Limbo: About a Million Asylum Seekers Await Word on Whether They Can Call Europe Home."

PEW RESEARCH CENTER

(Πηγή, PEW Research center).

Λόγω του γεγονότος ότι το ασυνόδευτο ανήλικο που αιτείται άσυλο βρίσκεται σε ευάλωτη κατάσταση, θα δικαιούται πάντα να εισέλθει στη χώρα ασύλου. Το αίτημά του παιδιού για αναγνώριση του προσφυγικού καθεστώτος εξετάζεται πάντα σύμφωνα με τη διαδικασία καθορισμού του προσφυγικού καθεστώτος.

Κατά την άφιξή του παιδιού στη χώρα ασύλου, θα πρέπει να οριστεί νόμιμη/ος/ο εκπρόσωπος/ο για το παιδί. Οι αξιώσεις του ασυνόδευτου ανηλίκου πρέπει να εξετάζονται με δίκαιο και κατάλληλο για την ηλικία τρόπο. Εάν επιβεβαιωθεί ότι το παιδί αιτείται άσυλο, πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια ώστε να δοθεί προτεραιότητα στην εξέταση του αιτήματός του, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της παιδικής ηλικίας.



Επιπλέον, ένας ιδρυμένος ανεξάρτητος και επίσημα εξουσιοδοτημένος φορέας θα διορίσει Επίτροπο ή Σύμβουλο, αμέσως μετά την κατάταξη του ανηλίκου ως ασυνόδευτου.

Το άτομο που θα αναλάβει τη θέση Επιτρόπου ή Συμβούλου θα πρέπει να διαθέτει την απαραίτητη τεχνογνωσία στον τομέα της παιδικής μέριμνας, ώστε να διασφαλίζει ότι τα συμφέροντα του παιδιού γίνονται σεβαστά και ότι όλες οι ανάγκες του, νομικές, κοινωνικές, ιατρικές και ψυχολογικές, ικανοποιούνται κατά τη διαδικασία καθορισμού του προσφυγικού καθεστώτος και έως ότου βρεθεί και εφαρμοσθεί μια βιώσιμη λύση για το παιδί.

Είναι σκόπιμο όλες οι συνεντεύξεις με ασυνόδευτα ανήλικα να διεξάγονται από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό που έχει την κατάλληλη γνώση και εμπειρία σχετικά με την ψυχολογική, συναισθηματική και σωματική ανάπτυξη και συμπεριφορά του παιδιού. Αυτό το εξειδικευμένο προσωπικό πρέπει να έχει το ίδιο πολιτιστικό υπόβαθρο με το παιδί, καθώς και να γνωρίζει τη μητρική του γλώσσα, όπου είναι δυνατόν. Στο μέτρο του δυνατού, οι διερμηνείς θα πρέπει να έχουν λάβει σχετική εκπαίδευση και να διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα για να εργαστούν σε θέματα που άπτονται προσφυγικής κατάστασης και παιδιών.

Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να ενημερώνονται με τρόπο κατάλληλο για την ηλικία τους για τις διαδικασίες, τις αποφάσεις που λαμβάνονται για λογαριασμό τους. Αυτή η διαδικασία διαβούλευσης είναι ιδιαίτερα σημαντική για μια μόνιμη λύση που θα επιλεγεί και για την εφαρμογή της. Σε κάθε περίπτωση οι απόψεις του παιδιού πρέπει να αξιολογούνται και να παρουσιάζονται, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 12 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Κατά τη συλλογή, αποκάλυψη και διατήρηση των πληροφοριών που συμπληρώνουν το αρχείο του παιδιού, δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην ευημερία της ασφάλειάς του. Τονίζεται η σημασία του τρόπου με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι πληροφορίες: δεν πρέπει να αποκαλύπτονται για σκοπούς άλλους από αυτούς για τους οποίους συλλέχθηκαν (UNHCR, 1997).

## **ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΟΥ ΖΗΤΟΥΝ ΑΣΥΛΟ**

Προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέχεια της φροντίδας και να ληφθούν υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντα του παιδιού, θα τεθεί σε εφαρμογή μια συνεχής και ολοκληρωμένη διαδικασία αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος:

Κατά την άφιξη

- άμεσες προκαταρκτικές αξιολογήσεις
- αξιολόγηση της ευαλωτότητας
- αξιολόγηση ειδικών αναγκών
- εκτίμηση κινδύνου
- ιατρικός έλεγχος άφιξης και έλεγχοι



Μετά την κατανομή

- ολοκληρωμένες αξιολογήσεις
- αξιολόγηση ειδικών αναγκών
- εκτίμηση κινδύνου
- αξιολόγηση αυτονομίας και ανθεκτικότητας
- ιατρικός έλεγχος και αξιολόγηση υγείας

Καθ' όλη τη διάρκεια στο κέντρο υποδοχής

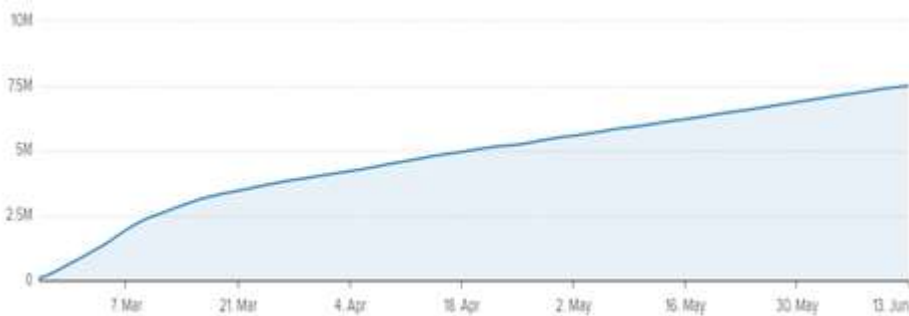
- τακτικές αξιολογήσεις
- αξιολόγηση ειδικών αναγκών
- εκτίμηση κινδύνου
- αξιολόγηση αυτονομίας και ανθεκτικότητας
- ιατρικός έλεγχος και αξιολόγηση υγείας

(EASO, 2018).

#### **Κεφάλαιο 1.4 Σύγκρουση στην Ουκρανία**

Περισσότεροι από 7 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν περάσει τα σύνορα με την Ουκρανία από τότε που ξέσπασε ο πόλεμος εκεί, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Συγκεκριμένα, από την έναρξη της ρωσικής εισβολής στις 24 Φεβρουαρίου έχουν καταγραφεί συνολικά 7.023.559 διελεύσεις των συνόρων.

Συνοριακές διελεύσεις από την Ουκρανία (από 24 Φεβρουαρίου 2022)



(UNHCR, data portal,2022)

Η πλειοψηφία των προσφυγισσών/ων από την Ουκρανία κατέφυγε αρχικά σε χώρες που βρίσκονταν σε άμεση γειτνίαση. Ωστόσο, οι συνοριακές πολιτικές που ισχύουν για τις/τους/τα Ουκρανές/ούς/ά υπήκοες/ους/α επέτρεψαν στις/ους/α προσφύγισσες/ες/α να ταξιδέψουν, έχοντας τη δυνατότητα επιλογής για συγκεκριμένες χώρες προορισμού. Ενώ άλλα άτομα αποφάσισαν να μείνουν πιο κοντά στο σπίτι, περιμένοντας να βελτιωθεί η κατάσταση ασφαλείας.

Τα παιδιά και οι γυναίκες που φεύγουν από τον πόλεμο στην Ουκρανία διατρέχουν επίσης σημαντικό κίνδυνο οικογενειακού χωρισμού, βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης και εμπορίας ανθρώπων. Βρίσκονται σε απεγνωσμένη ανάγκη για ασφάλεια, σταθερότητα και προστασία. Πολλά παιδιά σε κίνηση εντός και εκτός της Ουκρανίας είναι ασυνόδευτα ή έχουν χωριστεί από τους γονείς και τα μέλη της οικογένειάς τους (Unicef, press release, 2022).

Προσωρινή προστασία για άτομα που εγκαταλείπουν την Ουκρανία

Η Επιτροπή πρότεινε την ενεργοποίηση της Οδηγίας Προσωρινής Προστασίας (2022) για πρώτη φορά από τότε που τέθηκε σε ισχύ το 2001, για την παροχή ταχείας και αποτελεσματικής βοήθειας σε όσους προσπαθούν να ξεφύγουν από τον πόλεμο στην Ουκρανία. Σύμφωνα με την πρόταση, σε όσους προσπαθούν να ξεφύγουν από τον πόλεμο θα χορηγηθεί προσωρινή προστασία στην ΕΕ, πράγμα που σημαίνει ότι θα λάβουν άδεια διαμονής και πρόσβαση στην εκπαίδευση και την αγορά εργασίας. Η Οδηγία περιλαμβάνει πολίτες της Ουκρανίας, άτομα εκτός ΕΕ, απάτριδες ή άτομα με άδεια παραμονής στη χώρα.

Ταυτόχρονα, η Επιτροπή προτείνει επίσης επιχειρησιακές κατευθυντήριες γραμμές για να βοηθήσει τους συνοριοφύλακες των κρατών μελών να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τις αφίξεις στα σύνορα με την Ουκρανία, διατηρώντας παράλληλα υψηλό επίπεδο ασφαλείας. Οι κατευθυντήριες γραμμές προτρέπουν επίσης τα κράτη μέλη να δημιουργήσουν ειδικές λωρίδες υποστήριξης έκτακτης ανάγκης για την παράδοση ανθρωπιστικής βοήθειας και υπενθυμίζουν τη δυνατότητα χορήγησης πρόσβασης στην ΕΕ για ανθρωπιστικούς σκοπούς (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022).

## Κεφάλαιο 1.5 Εκθέσεις Χωρών: Ελλάδα, Αυστρία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Ισπανία

ERASMUS+ Αριθμός σχεδίου 2020-1-AT01-KA202-078091

Κατάρτιση για την ενσωμάτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων

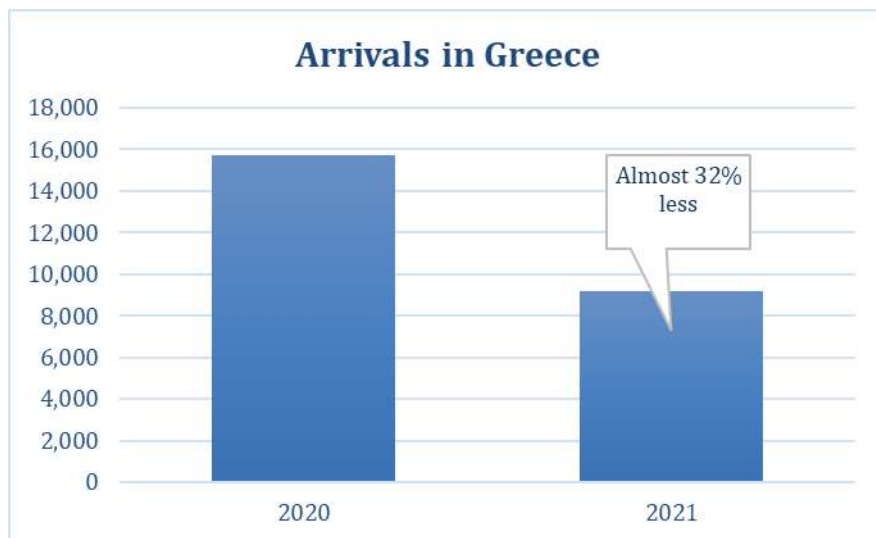
Πριν από πέντε χρόνια, οι άνθρωποι που διέφυγαν από τη βία στη Μέση Ανατολή και τη Νότια και Κεντρική Ασία θεωρούσαν την Ελλάδα ως σημείο εισόδου στην Ευρώπη. Χιλιάδες έχασαν τη ζωή τους ή έχουν χαθεί από το 2015 και ένας αυξανόμενος αριθμός γυναικών και ασυνόδευτων ανηλίκων συνεχίζει να κάνει επικίνδυνα ταξίδια στην προσπάθεια αναζήτησης ασφάλειας.

Το προσφυγικό ζήτημα αποκαλύπτει το αναπόφευκτο χάσμα μεταξύ της συμπεριληπτικής λογικής των καθολικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του προνομίου του εθνικού κράτους να αποκλείει τα ανεπιθύμητα άτομα. Σε εθνικό επίπεδο, αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ ξεκίνησαν τροποποιήσεις στη νομοθεσία τους για το άσυλο από το φθινόπωρο. Στις περισσότερες περιπτώσεις, αυτές οι αλλαγές σημαίνουν αυστηρότερη νομοθεσία και περιορισμούς στα δικαιώματα των ατόμων που αιτούνται άσυλο.

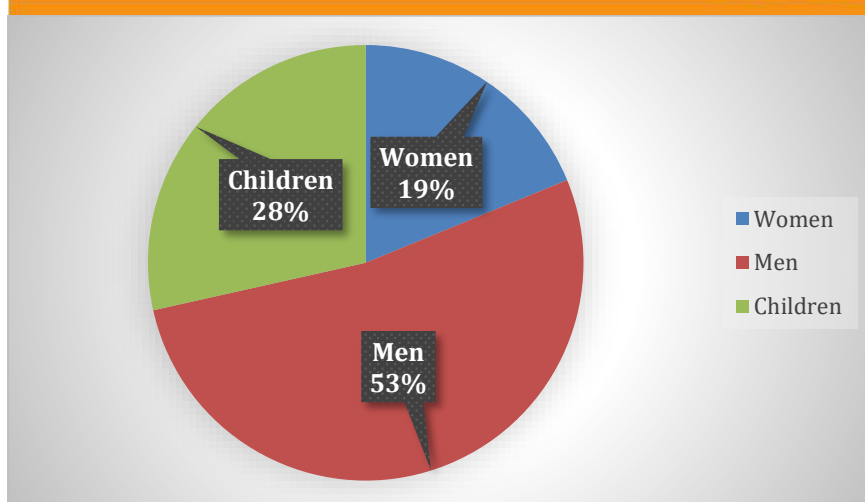
Αυτή η ενότητα υποδεικνύει έξι αντίστοιχες εκθέσεις για κάθε προαναφερόμενη χώρα με στόχο να αναδείξουν το μέγεθος των προσφυγικών αφίξεων στην Ευρώπη και ιδιαίτερα σε αυτές τις χώρες με γενικό στόχο να ευαισθητοποιήσουν τα εκπαιδευόμενα άτομα σχετικά με το προσφυγικό ζήτημα.

Σήμερα, η Ελλάδα έχει μετατραπεί σε ένα είδος φυλακής για τους ανθρώπους που ζητούν άσυλο και βρίσκονται κατά χιλιάδες εγκλωβισμένοι σε κέντρα υποδοχής στα νησιά να ζουν σε άθλιες συνθήκες. Ωστόσο, το 2021 μειώθηκε ο αριθμός των προσφυγιστών/ων που έφτασαν στην Ελλάδα σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Αριθμός Αφίξεων: Το 2021 έφτασαν στην Ελλάδα συνολικά 9.157 προσφύγισσες/ες/α και μετανάστριες/ες/ά, δηλαδή 31,7% λιγότεροι σε σύγκριση με το 2020 (15.696).



Από αυτούς, 4.331 άτομα έφτασαν δια θαλάσσης (έναντι 9.714 το 2020). Οι περισσότερες νέες αφίξεις ήταν από το Αφγανιστάν (20,2%), τη Σομαλία (19,9%) και την Παλαιστίνη (15,3%). Περίπου το ήμισυ των ατόμων ήταν γυναίκες (18,8%) και παιδιά (28,5%), ενώ το 52,7% ήταν άνδρες.



Η απάντηση της Ελλάδας στην κατάσταση στην Ουκρανία έως τις 4 Μαΐου 2022: Σύμφωνα με το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, έως τις 19 Απριλίου 2022, είχαν φτάσει στην Ελλάδα 21.028 άτομα από την Ουκρανία, μεταξύ των οποίων 5.975 παιδιά. Μεταξύ των πρόσφατων αφίξεων, 53 ασυνόδευτα ή χωρισμένα ανήλικα έχουν καταγραφεί στη συνοριακή διάβαση Προμαχώνα. Μετά την ενεργοποίηση της Οδηγίας Προσωρινής Προστασίας της ΕΕ, η Ελλάδα χορηγεί καθεστώς προσωρινής προστασίας σε άτομα με ουκρανική υπηκοότητα που διαμένουν στην Ουκρανία στις ή μετά τις 24 Φεβρουαρίου 2022 καθώς και στα μέλη των οικογενειών τους (AIDA, country report-Greece, 2021).

## Αυστρία

Το 2021 σημειώθηκε άλλη μια σημαντική αύξηση κατά 5.605 ασυνόδευτα ανήλικα, κυρίως από το Αφγανιστάν (3.363) και τη Συρία (1.435).

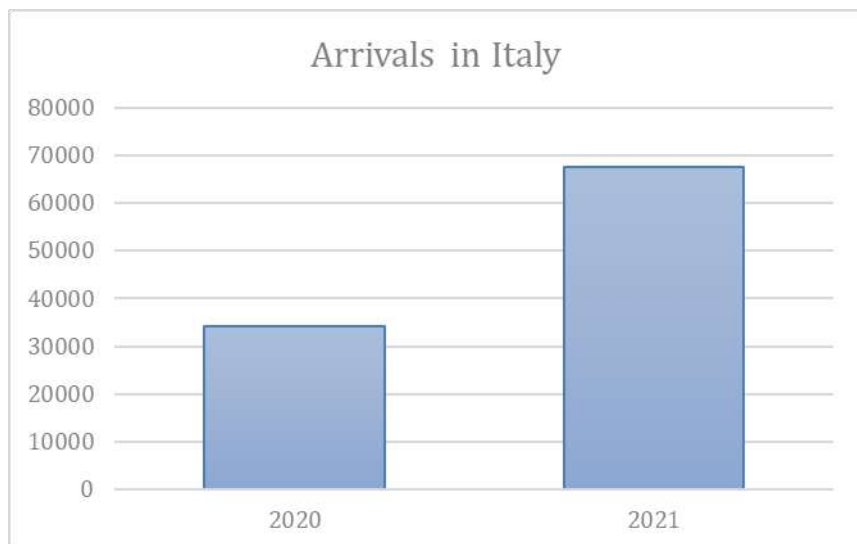


Το 2021 εκδόθηκαν συνολικά 3.778 οριστικές αποφάσεις που αφορούσαν συνοδευόμενα ανήλικα παιδιά που αιτούνταν άσυλο, εκ των οποίων οι 3.104 χορήγησαν άσυλο (δηλαδή η μεγάλη πλειοψηφία των 3.097 σε πρώτο βαθμό) και οι 266 έλαβαν επικουρική προστασία (όλες σε πρώτο βαθμό). Το 2021 εκδόθηκαν έξι άδειες διαμονής. Το 2021, περίπου 4.500 ασυνόδευτα ανήλικα εξαφανίστηκαν αφού είχαν προηγουμένως αιτηθεί διεθνούς προστασίας στην Αυστρία (AIDA, Αυστρία, 2021).

Η κυβέρνηση τόνισε ότι οι άνθρωποι από την Ουκρανία είναι διαφορετικοί από τους άλλους ανθρώπους που βρίσκονται σε προσφυγική κατάσταση, γεγονός που προκαλεί αναταραχή στην σχετική κοινότητα. Οι/Τα υπήκοες/οι/α τρίτων χωρών που διέμεναν στην Ουκρανία πριν από τις 24 Φεβρουαρίου 2022 επιτρέπεται να εισέλθουν νόμιμα στην αυστριακή επικράτεια και μπορούν να προγραμματίσουν το επόμενο ταξίδι ή τη νομιμοποίησή τους όπου πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου περί εγκατάστασης και διαμονής. Από τον Απρίλιο του 2022, 56.000 άνθρωποι με ουκρανική υπηκοότητα έχουν εγγραφεί στην Αυστρία. Το Υπουργείο Εσωτερικών εκτιμά ότι έως και 200.000 άνθρωποι με ουκρανική υπηκοότητα θα έρθουν στην Αυστρία το 2022 (AIDA, Αυστρία, 2021).

## Ιταλία

Το 2021, 67.477 άτομα αποβιβάστηκαν στην Ιταλία, διπλασιάζοντας σχεδόν τον αριθμό των αφίξεων του 2020 (34.154) και αντιπροσωπεύοντας μια ακόμη πιο σχετική αύξηση σε σύγκριση με το 2019, όταν συνολικά 11.471 άτομα έφτασαν στη χώρα. Η κύρια εθνικότητα των ατόμων που αποβιβάστηκαν παρέμεινε Τυνησιακή, οι οποίοι ήταν 15.671 συνολικά. Μεταξύ των ανθρώπων που έφτασαν στην Ιταλία δια θαλάσσης, πάνω από 31.500 προέρχονταν από τη Λιβύη, περισσότεροι από 20.000 από την Τυνησία, 13.000 από την Τουρκία και 1.500 από την Αλγερία (AIDA, Ιταλία, 2021).

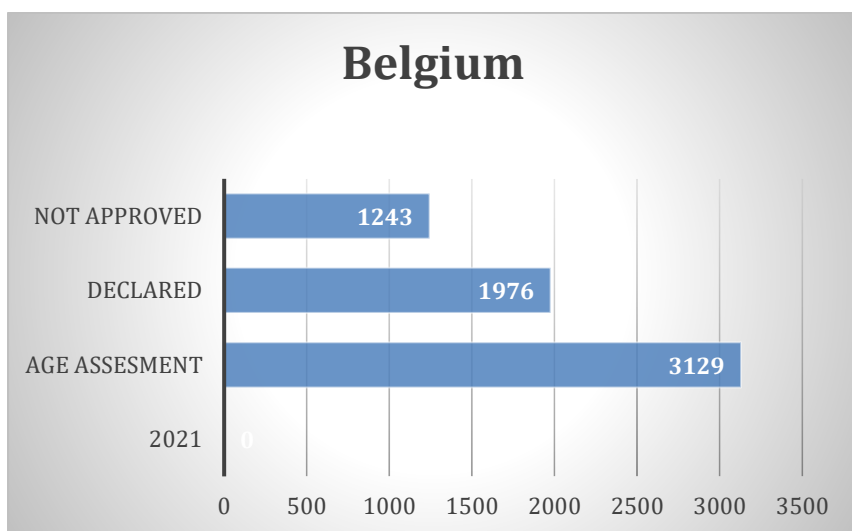


Τουλάχιστον 32.425 άτομα, το 2021, επέστρεψαν στη Λιβύη καθ' όλη τη διάρκεια του 2021, και πάνω από 3.000 επέστρεψαν τους πρώτους τρεις μήνες του 2022. Η Ιταλία συνέχισε να διαδραματίζει ρόλο στην υποστήριξη των έμμεσων ανατροπών, παρέχοντας στις αρχές της Λιβύης τα μέσα και τεχνολογίες για τη βελτίωση της ανίχνευσης

στη θάλασσα. Για πρώτη φορά, ωστόσο, ο καπετάνιος ενός ιδιωτικού σκάφους (Asso 28) καταδικάστηκε σε φυλάκιση για επιστροφή μεταναστριών/ών στη Λιβύη (AIDA, Ιταλία, 2021).

## Βέλγιο

3.129 αιτούντες δήλωσαν ασυνόδετα ανήλικα τη στιγμή της αίτησής τους για διεθνή προστασία. Μετά την αξιολόγηση της ηλικίας, 1.976 θεωρήθηκαν πράγματι ασυνόδετα ανήλικα. 1.243 δηλώθηκαν ως ενήλικες. Αυτοί οι αριθμοί αφορούν την κατάσταση στις αρχές Ιανουαρίου 2022 (Vluchtelingenwerk Vlaanderen 2021).

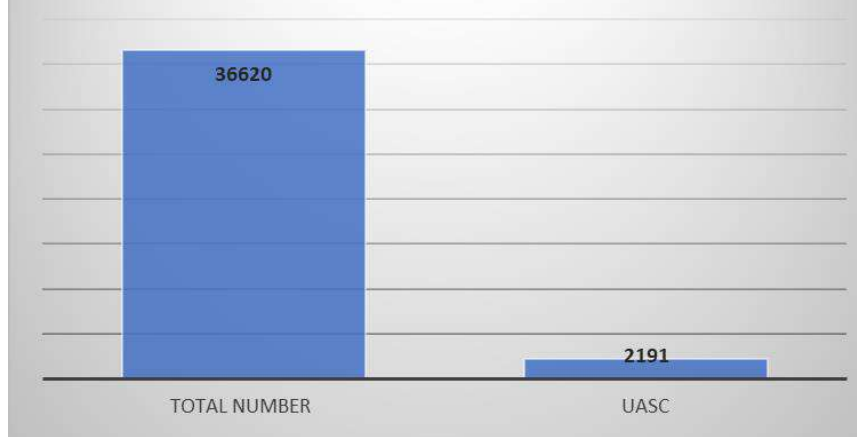


Υπάρχουν περισσότερα από 1.000 ασυνόδετα ανήλικα από την Ουκρανία στο Βέλγιο. Έξι μήνες μετά την έναρξη της ρωσικής εισβολής, 1.043 ασυνόδετα ανήλικα προσφυγόπουλα από την Ουκρανία καταγράφονται στο Βέλγιο (Destandaard, 2022).

## Ολλανδία

Το IND, στη δημοσίευσή του για τις τάσεις ασύλου για τον Δεκέμβριο του 2021, αναφέρει ότι ο συνολικός αριθμός των ανθρώπων που αιτήθηκαν άσυλο ήταν 36.620. Σημειώνεται ότι το IND περιλαμβάνει στο συνολικό αριθμό τον αριθμό των αιτηθεισών/όντων που εισέρχονται στη διαδικασία ασύλου λόγω οικογενειακής επανένωσης. Οι 5 πιο εκπροσωπούμενες χώρες καταγωγής το 2021, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων οικογενειακής επανένωσης, ήταν η Συρία (14.904), το Αφγανιστάν (3.425), η Τουρκία (3.215), η Υεμένη (1.855) και η Ερυθραία (1.576). \* Σύμφωνα με το IND Asylum Trends για τον Δεκέμβριο του 2021, ο συνολικός αριθμός των ασυνόδετων ανηλίκων ήταν 2.191 (Dutch Council for Refugees, 2021).

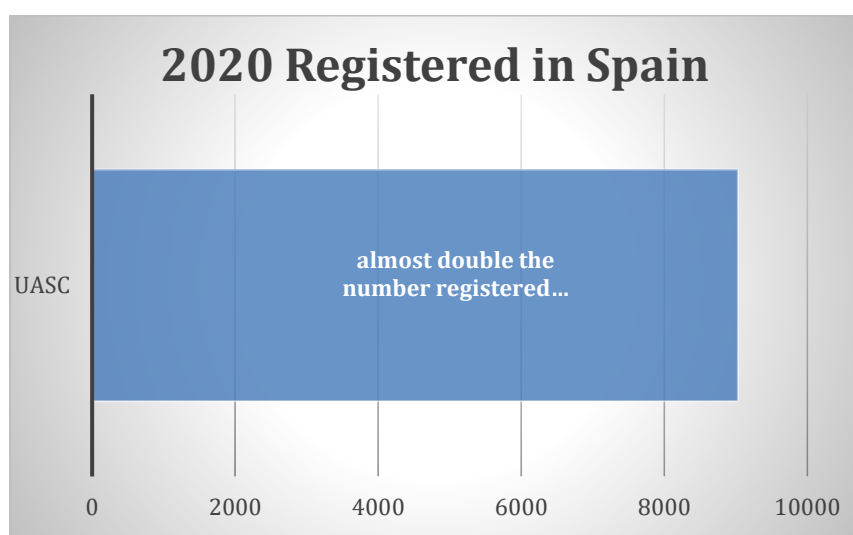
## Netherlands



Τουλάχιστον 170 νεαρά άτομα Ουκρανοί κάτω των 18 ετών έχουν εγκαταλείψει τον πόλεμο στην Ολλανδία χωρίς τους γονείς τους, αλλά πολλοί δεν έχουν καταγραφεί ούτε τους δίνεται κηδεμόνας. Ο αριθμός των 170 προέρχεται από τον αριθμό των νέων που είναι εγγεγραμμένοι στις υπηρεσίες παιδικής προστασίας (Dutch News, 2022).

## Ισπανία

Υπήρχαν 9.030 παιδιά εγγεγραμμένα ως ασυνόδευτα αλλοδαπά ανήλικα στην Ισπανία το 2020, σχεδόν διπλάσιος από τον αριθμό που καταγράφηκε πέντε χρόνια νωρίτερα. Αντιπροσώπευαν λιγότερο από το ένα πέμπτο του συνολικού αριθμού παιδιών υπό την επίβλεψη του εθνικού συστήματος προστασίας των παιδιών. Επιπλέον, λιγότερο από το δύο τοις εκατό αυτών των ανηλίκων ζουν σε ανάδοχες οικογένειες, λόγω κυρίως της γραφειοκρατικής πολυπλοκότητας της διαδικασίας ανατροφής ασυνόδευτου ανηλίκου και του γεγονότος ότι τα περισσότερα από αυτά τα ανήλικα είναι κοντά στη νόμιμη ηλικία όταν φτάσουν στη χώρα ( 15-17 ετών), μια ηλικία στην οποία οι οικογένειες είναι λιγότερο πρόθυμες να γίνουν κηδεμόνες, ανεξάρτητα από την εθνικότητα του παιδιού (Statista Research Department, 2022).





Σύμφωνα με το ισπανικό υπουργείο Εσωτερικών, περισσότεροι από 130.000 άνθρωποι που έχουν εγκαταλείψει τον πόλεμο στην Ουκρανία από τον Μάρτιο του 2022 έχουν λάβει προσωρινή προστασία στην Ισπανία. Από αυτές/ούς/α τις/ους/α προσφύγισες/σφυγες/α από την Ουκρανία, τα ανήλικα παιδιά αντιπροσωπεύουν το 36,1% (European Commission, 2022).

## Περίληψη Ενότητας

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας έχετε προσδιορίσει τους βασικούς ορισμούς και έννοιες των ασυνόδευτων ανηλίκων, έχετε διερευνήσει το πλαίσιο της ΕΕ για την πολιτική ασύλου, έχετε αφομοιώσει τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν για την υποβολή αίτησης ασύλου, λαμβάνοντας υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Επίσης, μάθατε για την αποφασιστικότητα της ΕΕ απέναντι στην κρίση στην Ουκρανία και επικαιροποιήσατε τις γνώσεις σας για την κατάσταση των προσφυγισσών/ύγων σε 6 χώρες της ΕΕ.





## Bibliography

Khan, J., Bonet Porqueras, E. and Zakoska Todorovska, I., 2019. Refugee and Migrant children in Europe. [online] Unhcr.org. Available at: <[https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2020/06/UNHCR-UNICEF-and-IOM\\_Refugee-and-Migrant-children-in-Europe-2019.pdf](https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2020/06/UNHCR-UNICEF-and-IOM_Refugee-and-Migrant-children-in-Europe-2019.pdf)> [Accessed 26 May 2022]

European Commission - European Commission. 2022. Statistics on migration to Europe. [online] Available at: <[https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe\\_en](https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en)> [Accessed 30 May 2022].

Piotr, J. and Bitoulas, A., 2016. Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015. [online] Ec.europa.eu. Available at: <<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6>> [Accessed 1 June 2022].

Ec.europa.eu. 2020. 612 700 first-time asylum seekers registered in 2019, up by 12% compared with 2018. [online] Available at: <<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10554400/3-20032020-AP-EN.pdf/6ee052a9-ffb8-d170-e994-9d5107def1a8>> [Accessed 2 June 2022].

European Commission. 2021. Statistics on migration to Europe. [online] Available at: <[https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe\\_en](https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en)> [Accessed 7 June 2022].

Ec.europa.eu. 2022. Children in migration - asylum applicants - Statistics Explained. [online] Available at: <[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Children\\_in\\_migration\\_-\\_asylum\\_applicants](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Children_in_migration_-_asylum_applicants)> [Accessed 7 June 2022].

European Union, Treaty on European Union (Consolidated Version), Treaty of Maastricht, 7 February 1992, Official Journal of the European Communities C 325/5; 24 December 2002, available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b39218.html> [accessed 3 June 2022]

European Union, Treaty on European Union (Consolidated Version), Treaty of Amsterdam, 2 October 1997, available at: <https://www.refworld.org/docid/3dec906d4.html> [accessed 3 June 2022]

Migration and Home Affairs. n.d. Common European Asylum System (CEAS). [online] Available at: <[https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/common-european-asylum-system-ceas\\_en](https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/common-european-asylum-system-ceas_en)> [Accessed 7 June 2022].

European Union: Council of the European Union, Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on common procedures for granting and withdrawing international protection (recast), 29 June 2013, OJ L 180/60 -180/95; 29.6.2013, 2013/32/EU, available at: <https://www.refworld.org/docid/51d29b224.html> [accessed 8 June 2022]

European Union: Council of the European Union, Directive 2013/33/EU of the European Parliament and Council of 26 June 2013 laying down standards for the reception of applicants for international protection (recast), 29 June 2013, OJ L 180/96 -105/32; 29.6.2013, 2013/33/EU, available at: <https://www.refworld.org/docid/51d29db54.html> [accessed 9 June 2022]



European Union: Council of the European Union, Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast), 20 December 2011, OJ L. 337/9-337/26; 20.12.2011, 2011/95/EU, available at: <https://www.refworld.org/docid/4f197df02.html> [accessed 9 June 2022]

European Union: Council of the European Union, Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast), 29 June 2013, OJ L. 180/31-180/59; 29.6.2013, (EU)No 604/2013, available at: <https://www.refworld.org/docid/51d298f04.html> [accessed 9 June 2022]

European Union: Council of the European Union, Regulation (EU) No 603/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the establishment of 'Eurodac' for the comparison of fingerprints for the effective application of Regulation (EU) No 604/2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person and on requests for the comparison with Eurodac data by Member States' law enforcement authorities and Europol for law enforcement purposes, and amending Regulation (EU) No 1077/2011 establishing a European Agency for the operational management of large-scale IT systems in the area of freedom, security and justice (recast), 29 June 2013, OJ L. 180/1-180/30; 29.6.2013, (EU)2003/86, available at: <https://www.refworld.org/docid/51d296724.html> [accessed 9 June 2022]

2020. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION on a New Pact on Migration and Asylum. [online] Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0609&from=EN>> [Accessed 11 June 2022].

Europarl.europa.eu. 2020. DRAFT REPORT on the implementation of Article 43 of Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on common procedures for granting and withdrawing international protection (2020/2047(INI)). [online] Available at: <[https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/LIBE-PR-660061\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/LIBE-PR-660061_EN.pdf)> [Accessed 11 June 2022].

Data.unhcr.org. 2022. Situation Ukraine Refugee Situation. [online] Available at: <<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>> [Accessed 14 June 2022].

Unicef.org. 2022. Children fleeing war in Ukraine at heightened risk of trafficking and exploitation. [online] Available at: <<https://www.unicef.org/eca/press-releases/children-fleeing-war-ukraine-heightened-risk-trafficking-and-exploitation>> [Accessed 14 June 2022].

eur-lex.europa.eu. 2022. Proposal for a COUNCIL IMPLEMENTING DECISION establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001, and having the effect of introducing temporary protection. [online] Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0091&qid=1646384923837>> [Accessed 14 June 2022].

europa.eu. 2022. COMMISSION COMMUNICATION Providing operational guidelines for external border management to facilitate border crossings at the EU-Ukraine borders (2022/C 104 I/01). [online] Available at: <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022XC0304\(10\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022XC0304(10)&from=EN)> [Accessed 14 June 2022].

ERASMUS+ Αριθμός σχεδίου 2020-1-AT01-KA202-078091

Κατάρτιση για την ενσωμάτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων



Guidelines on Policies & Procedures in dealing with Unaccompanied Children seeking Asylum - Geneva, February 1997, UNHCR, <https://www.refworld.org/cgi-bin/telex/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4ba87eeb2> [Accessed 1 July 2022].

EASO Guidance on reception conditions for unaccompanied children: operational standards and indicators (2018), <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/Guidance-on%20reception-%20conditions-%20for-unaccompanied-children.pdf> [Accessed 10 July 2022].

Asylum Information Database (AIDA), 2021, National Report Greece, <https://asylumineurope.org/> [Accessed 14 August 2022].

Asylum Information Database (AIDA), 2021, Country Report: Legal representation of unaccompanied children, [https://asylumineurope.org/reports/country/austria/asylum-procedure/guarantees-vulnerable-groups/legal-representation-unaccompanied-children/#\\_ftn12](https://asylumineurope.org/reports/country/austria/asylum-procedure/guarantees-vulnerable-groups/legal-representation-unaccompanied-children/#_ftn12) [Accessed 18 August 2022].

Asylum Information Database (AIDA), 2021, Update: Italy <https://ecre.org/aida-2021-update-italy/> [Accessed 18 August 2022].

Vluchtelingenwerk Vlaanderen, (2021), Asylum Information Database (AIDA), country report Belgium statistics, <https://asylumineurope.org/reports/country/belgium/statistics/>, [Accessed 26 August 2022].

Destandaard, 2022, There are more than 1,000 unaccompanied Ukrainian minors in Belgium, <https://lostineurope.eu/file/migrant-policy-file/meer-dan-1-000-niet-begeleide-oekraïense-minderjarigen-in-belgie>, [Accessed 3 September 2022].

Dutch Council for Refugees (2021), Asylum Information Database (AIDA), Statistics Netherlands, <https://asylumineurope.org/reports/country/netherlands/statistics/> [Accessed 5 September 2022].

Dutch News (2022), Refugee agencies sound alarm about Ukrainian teens in NL without parents

<https://www.dutchnews.nl/news/2022/05/refugee-agencies-sound-alarm-about-ukrainian-teens-in-nl-without-parents/> [Accessed 13 September 2022].

Statista Research Department (2022), Unaccompanied foreign minors in Spain - Statistics & Facts [https://www.statista.com/topics/8907/unaccompanied-foreign-minors-in-spain/#topicHeader\\_\\_wrapper](https://www.statista.com/topics/8907/unaccompanied-foreign-minors-in-spain/#topicHeader__wrapper), [Accessed 23 September 2022].

European Commission (2022), Spain: Over 130 000 refugees from Ukraine granted temporary protection [https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/spain-over-130-000-refugees-ukraine-granted-temporary-protection\\_en](https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/spain-over-130-000-refugees-ukraine-granted-temporary-protection_en) [Accessed 23 September 2022].



ERASMUS+ Αριθμός σχεδίου 2020-1-AT01-KA202-078091

Κατάρτιση για την ενσωμάτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων

# Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για εργαζόμενα άτομα με Ασυνόδευτα και Χωρισμένα Ανήλικα

**Ομάδα Στόχου: Κοινωνικές/οί/ά  
Λειτουργοί/ά, Παιδαγωγοί/ά**

Ενότητα 2 Νομικό πλαίσιο



Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή αυτής της δημοσίευσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου που αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν

## Όνομα και αριθμός Ενότητας:

Νομικό πλαίσιο

## Σύνταξη και ανάπτυξη από: Ελίνα Αζοπούλου

### Εισαγωγή στο Κεφάλαιο

Τα κύρια σημεία είναι:

- Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις νομικές διαδικασίες και πολιτικές για την αντιμετώπιση των ασυνόδευτων παιδιών. Οι πρώτες ενότητες περιγράφουν τα δικαιώματα των παιδιών σε διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο, ενώ οι επόμενες παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την κοινωνική τους ένταξη καθώς και τις προσεγγίσεις ένταξης έξι κρατών μελών.
- Ο αριθμός των κεφαλαίων που περιέχονται στην ενότητα είναι 5, συμπεριλαμβανομένου ηχητικού υλικού και δύο μελετών περίπτωσης που αξιολογούνται μέσω μιας πρακτικής δραστηριότητας.
- Ο αριθμός των κεφαλαίων της ενότητας είναι 5, συμπεριλαμβανομένου ηχητικού υλικού και δύο μελετών περίπτωσης που αξιολογούνται μέσω μιας πρακτικής δραστηριότητας.

Η αναμενόμενη διάρκεια της ενότητας είναι 90'.

### Οι Μαθησιακοί Στόχοι που καλύπτονται από την Ενότητα (Μην βάζετε περισσότερα από 5/10)

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας η/ο/το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα είναι σε θέση:

- Εκμάθηση των κύριων εννοιών σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών σύμφωνα με την ΔΣΔΠ (Διεθνή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού) και το θεμελιώδες διάγραμμα της ΕΕ
- Κατανόηση των νομοθετικών διαδικασιών για το άσυλο στο πλαίσιο του CEAS (Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασφαλείας)
- Να γνωρίζουν τα βήματα που πρέπει να γίνουν για την κοινωνική ένταξη των ασυνόδευτων ανήλικων
- Εντοπισμός των παραβιάσεων των δικαιωμάτων των παιδιών μέσω περιπτώσιολογικών μελετών
- Αναφέρετε ορισμένα παραδείγματα καλής πρακτικής από διάφορες χώρες της ΕΕ

## Αυτή η Ενότητα περιέχει τα ακόλουθα κεφάλαια:

- 2.1 Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (διεθνές πλαίσιο)
- 2.2 Το νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- 2.3 Βήματα για την κοινωνική ένταξη των ασυνόδευτων παιδιών σύμφωνα με την CRC και τις ευρωπαϊκές οδηγίες
- 2.4 Μελέτες περιπτώσεων από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ)
- 2.5 Συγκριτική μελέτη (Αυστρία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία,, Ισπανία, Ελλάδα)

## Κεφάλαιο 2: Τίτλος Νομικό πλαίσιο σε επίπεδο χώρας εταίρου και γενικό ευρωπαϊκό πλαίσιο

### 2.1 Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (διεθνές πλαίσιο)

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (UNCRC) είναι μια διεθνής συνθήκη για τα ανθρώπινα δικαιώματα που εγκολλώθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου 1989. Πρόκειται για μια νομικά δεσμευτική συμφωνία που καθορίζει τα αστικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα όλων των παιδιών σε όλο τον κόσμο.

Το ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης ενέκρινε τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989), ανέλαβε μια ιστορική δέσμευση απέναντι στα παιδιά του κόσμου. Αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού πλαισίου που ισχύει και για τα ασυνόδευτα ανήλικα και χωρισμένα ανήλικα. Είναι σχεδόν παγκοσμίως επικυρωμένη και τα συμβαλλόμενα κράτη δεν μπορούν να παρεκκλίνουν από αυτήν, πράγμα που σημαίνει ότι εφαρμόζεται ακόμη και σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών καταστροφών και των ένοπλων συγκρούσεων.

The Convention on the Rights of the Child (CRC) has set four global fundamental principles that guide the application, implementation and interpretation of the Convention and are underlying in every article of the Convention. Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ) έχει ορίσει τέσσερις θεμελιώδεις αρχές που καθοδηγούν την εφαρμογή, την υλοποίηση και την ερμηνεία της Σύμβασης και διέπουν κάθε άρθρο της Σύμβασης. Στην πράξη, οι τέσσερις αυτές αρχές είναι αλληλένδετες, δεν μπορούν να εφαρμοστούν χωρίς την εξέταση μιας άλλης και πρέπει να κατανοηθούν ως κανονιστικές (δικαίωμα) και εργαλειακές (οδηγός).

- Η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού

Το άρθρο 3, παράγραφος 1, (CRC, 1989) αναφέρει: "Σε όλες τις ενέργειες που αφορούν τα παιδιά, είτε αναλαμβάνονται από δημόσια ή ιδιωτικά ιδρύματα κοινωνικής πρόνοιας, δικαστήρια, διοικητικές αρχές ή νομοθετικά όργανα, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό μέλημα".

- Η αρχή της μη διάκρισης

Το άρθρο 2 της Σύμβασης (ΔΣΔΠ, 1989) υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να διασφαλίζουν όλα τα δικαιώματα που ορίζονται στη Σύμβαση χωρίς κανενός είδους διάκριση, "ανεξάρτητα από τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική, εθνοτική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, την αναπηρία, τη γέννηση ή άλλη κατάσταση του παιδιού ή των γονέων του ή του νόμιμου κηδεμόνα του".

- Η αρχή της ζωής, της επιβίωσης και της ανάπτυξης

Υπό το πρίσμα του άρθρου 6 της Σύμβασης (1989) που περιλαμβάνει το εγγενές δικαίωμα στη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2000) ανησυχεί βαθύτατα για την απειλή που συνιστούν τα εγκλήματα και τα βασανιστήρια που διαπράττονται σε βάρος των παιδιών, για τις πολλαπλές περιπτώσεις "κοινωνικής εκκαθάρισης" των παιδιών του δρόμου στο πλαίσιο των ένοπλων συγκρούσεων και για τη συνεχιζόμενη ατιμωρησία των δραστών τέτοιων εγκλημάτων, θέτοντας ως προτεραιότητα τη δικαστική δράση που πρέπει να αναληφθεί για την αντιμετώπιση τέτοιων εγκλημάτων. Η Γενική Παρατήρηση (2013) (2013) έθεσε το πλαίσιο της ερμηνείας της "ανάπτυξης" του παιδιού με την ευρύτερη έννοιά της ως ολιστικής έννοιας, η οποία περιλαμβάνει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική, ψυχολογική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

- Η αρχή της συμμετοχής και του σεβασμού των απόψεων του παιδιού

Σε συμφωνία με το άρθρο 5, (CRC, 1989) τα συμβαλλόμενα κράτη σέβονται τις ευθύνες, τα δικαιώματα και τα καθήκοντα των γονέων ή, κατά περίπτωση, των μελών της ευρύτερης οικογένειας ή της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθιμα, των νόμιμων κηδεμόνων ή άλλων προσώπων που είναι νομικά υπεύθυνα για το παιδί, ώστε να παρέχουν, κατά τρόπο που να συνάδει με τις εξελισσόμενες ικανότητες του παιδιού, την κατάλληλη καθοδήγηση και καθοδήγηση για την άσκηση από το παιδί των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στην παρούσα σύμβαση.

Επιπλέον, το άρθρο 22 (CRC, 1989), δίνει το δικαίωμα σε όλα τα παιδιά πρόσφυγες και τα παιδιά που ζητούν άσυλο, "είτε είναι ασυνόδευτα είτε συνοδεύονται από τους γονείς τους", σε "κατάλληλη προστασία και ανθρωπιστική βοήθεια". Προβλέπει επίσης ρητά τον εντοπισμό της οικογένειας και την επανένωση των παιδιών προσφύγων, για τα ασυνόδευτα ανήλικα και τα χωρισμένα ανήλικα των οποίων οι οικογένειες δεν έχουν εντοπιστεί.

### **Δικαιώματα των παιδιών στο πλαίσιο της ΔΣΔΠ**

Τα δικαιώματα του παιδιού (κάθε ανθρώπου κάτω των δεκαοκτώ ετών), (CRC, 1989, άρθρο 1) που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση πρέπει να διασφαλίζονται χωρίς καμία διάκριση οποιουδήποτε είδους (CRC, 1989, άρθρο 2) και το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη (CRC, 1989, άρθρο 3).

### **Άρθρο 6 (CRC, 1989)**

αναγνωρίζει ότι όλα τα παιδιά και τα νέα άτομα έχουν το εγγενές δικαίωμα στη ζωή και ότι οι κυβερνήσεις πρέπει να διασφαλίζουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό την επιβίωση και την ανάπτυξη των παιδιών.



Ορισμένα γενικά σχόλια που σχετίζονται με το άρθρο 6 είναι τα εξής:

- **Γενική Παρατήρηση 4**, (2003), σχετικά με την υγεία και την ανάπτυξη των εφήβων στο πλαίσιο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού,
- **Γενική Παρατήρηση 7**, (2005), σχετικά με την εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού στην πρώιμη παιδική ηλικία, και
- **Γενική Παρατήρηση 20**, (2016) για την εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του ανθρώπου κατά την εφηβεία.

#### **Άρθρο 12 (CRC, 1989)**

να διασφαλίζεται ότι τα παιδιά και τα νέα άτομα αισθάνονται ότι μπορούν να εκφράζουν τη γνώμη τους σε όλα τα θέματα που τους αφορούν και ότι δεν απορρίπτονται ή δεν θεωρούνται άκυροι λόγω της ηλικίας τους.

- **Γενική Παρατήρηση 12**, (2009) εστιάζει ειδικά στο δικαίωμα του παιδιού να ακούγεται.

#### **Άρθρο 13**

Το παιδί έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος να μαθαίνει και να μοιράζεται πληροφορίες και ιδέες κάθε είδους.

#### **Άρθρο 14**

Τα παιδιά είναι ελεύθερα να ανήκουν σε οποιαδήποτε θρησκεία ή όχι. Το άρθρο καλύπτει επίσης το δικαίωμα στην ελευθερία της σκέψης και της συνείδησης.

#### **Άρθρο 15**

Τα παιδιά έχουν το ανθρώπινο δικαίωμα στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και του ειρηνικού συνέρχεσθαι

#### **Άρθρο 16**

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και κανένα παιδί δεν πρέπει να υποβάλλεται σε αυθαίρετη ή παράνομη επέμβαση στην ιδιωτική του ζωή.

- **Προσχέδιο Γενικής Παρατήρησης 25** (2020) επικεντρώνεται ειδικά στα δικαιώματα των παιδιών στον ψηφιακό κόσμο, συμπεριλαμβανομένης της εξέτασης του τρόπου με τον οποίο το δικαίωμά τους στην ιδιωτική ζωή θα πρέπει να γίνεται σεβαστό και να προστατεύεται στο διαδίκτυο

#### **Άρθρο 17**

Το κράτος διασφαλίζει το δικαίωμα του παιδιού να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες και υλικό από εθνικές και διεθνείς πηγές

- **Προσχέδιο Γενικής Παρατήρησης 25** (2020) εστιάζει ιδιαίτερα στα δικαιώματα των παιδιών στον ψηφιακό κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των ευκαιριών και των υποχρεώσεων του κράτους γύρω από το δικαίωμα στην πληροφόρηση.

## Άρθρο 18

Τα συμβαλλόμενα κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να διασφαλίσουν την αναγνώριση της αρχής ότι και οι δύο γονείς έχουν κοινές ευθύνες για την ανατροφή και την ανάπτυξη του παιδιού. Οι γονείς ή, ανάλογα με την περίπτωση, οι νόμιμοι κηδεμόνες έχουν την πρωταρχική ευθύνη για την ανατροφή και την ανάπτυξη του παιδιού. Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού θα είναι το βασικό τους μέλημα.

## Άρθρο 20

Το άρθρο αυτό αναγνωρίζει το δικαίωμα κάθε παιδιού που στερείται προσωρινά ή μόνιμα το οικογενειακό του περιβάλλον σε ειδική προστασία και βοήθεια.

## Άρθρο 24

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο υγείας, δικαίωμα σωματικής και ψυχικής ολοκλήρωσης.

Οι Γενικές Παρατηρήσεις που αφορούν το άρθρο 24 είναι τα εξής:

- **Γενική Παρατήρηση 3** (2003), για το HIV/AIDS και τα δικαιώματα των παιδιών,
- **Γενική Παρατήρηση 4** (2003), για την υγεία και την ανάπτυξη των εφήβων στο πλαίσιο της UNCRC,
- **Γενική Παρατήρηση 9** (2006), για τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρία,
- **Γενική Παρατήρηση 15**, (2013) για το δικαίωμα στην απόλαυση του υψηλότερου δυνατού επιπέδου υγείας.

## Άρθρο 26

Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να επωφελούνται από την κοινωνική ασφάλιση και στήριξη

## Άρθρο 27

Τα συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού σε ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο, ώστε να εξασφαλίζεται η σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών.

## Άρθρο 28

Τα κράτη πρέπει να επιτύχουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση "προοδευτικά και στη βάση ίσων ευκαιριών"- η πρωτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να είναι υποχρεωτική και η ανάπτυξη διαφορετικών μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει να ενθαρρύνεται και να καθίσταται "διαθέσιμη και προσιτή σε κάθε παιδί".

- **Γενική Παρατήρηση 1**, (2001), αφορά τους στόχους της εκπαίδευσης από τη σκοπιά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

## Άρθρο 30

Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να μοιράζονται τον πολιτισμό, τη γλώσσα και τη θρησκεία τους

## Άρθρο 31

Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην ανάπαυση και τον ελεύθερο χρόνο, στο παιχνίδι και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή και τις τέχνες.

- Γενική Παρατήρηση 17, (2013) αφορά συγκεκριμένα το άρθρο 31.

### **Άρθρα 37, 40**

Κάθε παιδί που κατηγορείται για παράβαση του νόμου θα πρέπει να εγγυάται ότι θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί η ενοχή του, να έχει νομική συνδρομή για την παρουσίαση της υπόθεσής του, να μην εξαναγκάζεται να καταθέσει ή να ομολογήσει την ενοχή του, να γίνεται πλήρως σεβαστή η ιδιωτική του ζωή και να αντιμετωπίζεται με τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ηλικία του. Επιπλέον, έχει το δικαίωμα να μην τιμωρείται με σκληρό ή επώδυνο τρόπο.

Ορισμένες Γενικές Παρατηρήσεις που σχετίζονται με τα άρθρα 37 και 40 είναι οι εξής:

- **Γενική Παρατήρηση 8**, (2006), για το δικαίωμα προστασίας από τη σωματική τιμωρία και άλλες σκληρές και εξευτελιστικές μορφές τιμωρίας,
- **Γενική Παρατήρηση 10** (2007) για τα δικαιώματα των παιδιών στη δικαιοσύνη ανηλίκων, και
- **Γενική Παρατήρηση 24** (2019), σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών στο σύστημα παιδικής δικαιοσύνης.

### **Προστασία των παιδιών στο πλαίσιο της ΔΣΔΠ**

Τα ασυνόδευτα ή χωρισμένα ανήλικα που βρίσκονται σε χώρα εκτός της χώρας καταγωγής τους είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην εκμετάλλευση και την κακοποίηση. Τα κορίτσια διατρέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο να πέσουν θύματα εμπορίας, μεταξύ άλλων για σκοπούς σεξουαλικής εκμετάλλευσης.

Η Σύμβαση απαιτεί μια προσέγγιση των δικαιωμάτων του παιδιού για τη φροντίδα και την προστασία του παιδιού, που σημαίνει ότι το παιδί πρέπει να θεωρείται κάτοχος δικαιωμάτων και όχι δικαιούχος της καλοσύνης των ενηλίκων (GC No. 13, παράγραφος 72 α). Σε σχέση με την προστασία του παιδιού, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι υπεύθυνη για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης των κρατών μελών με τη Σύμβαση και έχει αναπτύξει 23 γενικές παρατηρήσεις (GCs) για το σκοπό αυτό.

Από τα 54 άρθρα που περιλαμβάνει η ΔΣΔΠ, ένας σημαντικός αριθμός από αυτά αποσκοπεί στην προστασία του παιδιού από κάθε μορφή βίας και εκμετάλλευσης. Το άρθρο 19 της UNCRC καθιστά σαφές ότι τα παιδιά και οι νέοι έχουν το βασικό ανθρωπινό δικαίωμα στην αξιοπρέπεια. Αυτό σημαίνει ότι έχουν το δικαίωμα να προστατεύονται από τη βία, όπως όλοι οι άλλοι. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά λαμβάνουν κατάλληλη φροντίδα και να τα προστατεύουν από τη βία, την κακοποίηση και την παραμέληση από τους γονείς τους ή οποιονδήποτε άλλο τα φροντίζει.

Ορισμένες Γενικές Παρατηρήσεις που σχετίζονται με το άρθρο 19 είναι τα εξής:

- **Γενική Παρατήρηση 13**, για το δικαίωμα στην ελευθερία από κάθε μορφή βίας,
- **Γενική Παρατήρηση 18**, για τις επιβλαβείς πρακτικές κατά των γυναικών, των κοριτσιών και των παιδιών και

- **Προσχέδιο Γενικής Παρατήρησης 25**, για το πώς εφαρμόζονται τα δικαιώματα των παιδιών στον ψηφιακό κόσμο.

**Το άρθρο 32** και τα επόμενα αναπτύσσουν περαιτέρω τα πρότυπα σε σχέση με τις διάφορες μορφές εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής και σεξουαλικής εκμετάλλευσης και της εμπορίας παιδιών. Τα μέτρα που περιλαμβάνονται υπογραμμίζουν επίσης την ανάγκη κρατικής παρέμβασης στις οικογενειακές υποθέσεις, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, με τον διαχωρισμό ενός παιδιού από μια βίαιη ή/και παραμελητική οικογένεια, εάν αυτό είναι προς το συμφέρον του (CRC, άρθρο 9), την παροχή εναλλακτικών ρυθμίσεων φροντίδας (CRC, άρθρα 20 και 21), τη διασφάλιση ποιοτικών προτύπων για τα ιδρύματα παιδικής φροντίδας/παιδικής προστασίας (CRC, άρθρο 20. 3(3)), και τακτική επανεξέταση των αποφάσεων για την τοποθέτηση παιδιών σε ιδρύματα (CRC, άρθρο 25).

Καθοδήγηση σχετικά με το πεδίο εφαρμογής των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων κρατών για την προστασία των παιδιών από τη βία μπορεί να βρεθεί στη Γενική Παρατήρηση με Αριθ. 8 (2006) της Επιτροπής της ΔΣΔΠ, σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού στην προστασία από τη σωματική τιμωρία και άλλες σκληρές ή εξευτελιστικές μορφές τιμωρίας.

## **2.2 Το νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης**

*Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει διάφορα νομικά μέσα και πολιτικές που προστατεύουν και προωθούν τα δικαιώματα των παιδιών. Το νομικό πλαίσιο της ΕΕ αποτελεί ισχυρή βάση για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών και τη διασφάλιση ότι το βέλτιστο συμφέρον τους λαμβάνεται υπόψη σε όλες τις αποφάσεις που τα αφορούν.*

### **Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**

Η Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, περισσότερο γνωστή ως "Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (1950)", υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 και τέθηκε σε ισχύ στις 3 Σεπτεμβρίου 1953. Η Σύμβαση εγγυάται ορισμένα δικαιώματα και ελευθερίες, που περιέχονται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και θεσπίζει ένα διεθνές δικαστήριο το οποίο έχει την εξουσία να καταδικάζει τα κράτη που δεν εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους.

Τα κράτη που έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση, γνωστά ως "συμβαλλόμενα κράτη της Σύμβασης", αναγνωρίζουν και εγγυώνται τα θεμελιώδη δικαιώματα, ατομικά και πολιτικά, όχι μόνο στις/ους/α υπήκοες/κούς/κόα τους αλλά και σε κάθε πρόσωπο που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους. Το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, την ελευθερία της έκφρασης, την ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας, το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιοκτησίας. Απαγορεύει τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, τη δουλεία και την καταναγκαστική εργασία, την αυθαίρετη ή παράνομη κράτηση και τις διακρίσεις κατά την απόλαυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται.

Η Σύμβαση εξελίσσεται κυρίως χάρη στην ερμηνεία των διατάξεών της από το Δικαστήριο. Στη νομολογία του, το Δικαστήριο έχει μετατρέψει τη Σύμβαση σε ένα ζωντανό εργαλείο. Έτσι, διεύρυνε την έννοια των προστατευόμενων δικαιωμάτων και επέτρεψε την εφαρμογή τους σε περιπτώσεις που δεν ήταν προβλέψιμες κατά την έγκρισή της.

Η Σύμβαση εξελίσσεται επίσης όταν τα Πρωτόκολλα προσθέτουν νέα δικαιώματα και εφαρμόζεται σε εθνικό επίπεδο. ενσωματώνεται στη νομοθεσία των κρατών μελών, τα οποία υποχρεούνται να εγγυώνται τα δικαιώματα που διασφαλίζει. Ως εκ τούτου, τα εθνικά δικαστήρια είναι υποχρεωμένα να την εφαρμόζουν. Διαφορετικά, είναι εκτεθειμένα σε καταδίκη από το Δικαστήριο, όταν κάποιος καταγγέλλει ότι τα δικαιώματά του δεν έγιναν σεβαστά.

### **Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση**

Το άρθρο 3 παράγραφος 3 της ενοποιημένης έκδοσης της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, (2012), ορίζει ως στόχο της ΕΕ την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και προστασίας, της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών και της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού.

### **Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ**

Τα δικαιώματα των παιδιών κατοχυρώνονται επίσης στο άρθρο 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2012).

Πιο ενδεικτικά:

- Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που είναι αναγκαία για την ευημερία τους. Μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους. Οι απόψεις αυτές λαμβάνονται υπόψη σε θέματα που τα αφορούν σύμφωνα με την ηλικία και την ωριμότητά τους.
- Σε όλες τις ενέργειες που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές γίνονται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς φορείς, το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα.
- Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να διατηρεί σε τακτική βάση προσωπική σχέση και άμεση επαφή και με τους δύο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο προς το συμφέρον του.

### **Κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου**

- Ιδρύθηκε το 1999 και αποτελείται από πέντε νομοθετικές πράξεις (Οδηγίες, Κανονισμούς) και έναν Οργανισμό (EUAA), με σκοπό την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών ασύλου και επιστροφής, την αλληλεγγύη και τη δίκαιη κατανομή της ευθύνης και την ενίσχυση των εταιρικών σχέσεων με τρίτες χώρες (europa.eu, n.d.).

Πιο συγκεκριμένα,

- Η Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου (2013) αποσκοπεί στη λήψη δικαιότερων, ταχύτερων και καλύτερων αποφάσεων για το άσυλο. Οι/Τα αιτούσες/ντες ούντα άσυλο με ειδικές ανάγκες λαμβάνουν την απαραίτητη υποστήριξη για το αίτημά τους και, επιπλέον, εξασφαλίζεται μεγαλύτερη προστασία για τους ασυνόδετους ανηλίκους και τα θύματα βασανιστηρίων.

- Η Οδηγία για την Αναγνώριση (2011) αποσαφηνίζει τις προϋποθέσεις για την παροχή διεθνούς προστασίας και, ως εκ τούτου, οδηγεί στην ενίσχυση των αποφάσεων άσυλο. Επίσης, βελτιώνει την πρόσβαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στις διαδικασίες ένταξης.
- Ο Κανονισμός του Δουβλίνου (2013) ενισχύει την προστασία των αιτουσών/ούντων άσυλο κατά τη διαδικασία καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησής τους και αποσαφηνίζει τους κανόνες που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών.

Ο Κανονισμός Eurodac (2013) επιτρέπει την πρόσβαση των αρχών επιβολής του νόμου της ΕΕ στη βάση δεδομένων της ΕΕ με τα δακτυλικά αποτυπώματα των αιτουσών/ούντων άσυλο, σε αυστηρά περιορισμένες περιπτώσεις, με σκοπό την πρόληψη, την ανίχνευση ή τη διερεύνηση σοβαρότερων εγκλημάτων, όπως ανθρωποκτονίες και τρομοκρατία. (European Commission, 2014).

### **2.3 Βήματα για την κοινωνική ένταξη των ασυνόδευτων παιδιών σύμφωνα με την ΔΣΔΠ και τις ευρωπαϊκές οδηγίες**

*Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκδώσει διάφορες οδηγίες για την ένταξη και την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων, δηλαδή των παιδιών κάτω των 18 ετών που φθάνουν σε μια χώρα χωρίς να συνοδεύονται από ενήλικα υπεύθυνο γι' αυτά. Οι Οδηγίες αυτές αποσκοπούν στην παροχή ενός πλαισίου για την προστασία και τη φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων και διασφαλίζουν ότι το βέλτιστο συμφέρον τους λαμβάνεται υπόψη σε όλες τις αποφάσεις που τα αφορούν.*

Η ένταξη των ασυνόδευτων ανηλίκων σύμφωνα με τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού και τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη και βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα προσέγγιση, η οποία δίνει προτεραιότητα στην ευημερία, την προστασία και την ένταξη του παιδιού. Απαιτεί μια συλλογική προσπάθεια μεταξύ διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνητικών υπηρεσιών, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των μελών της κοινότητας. Ακολουθούν συνοπτικά τα βήματα και τα βασικά στοιχεία αυτής της προσέγγισης:

#### **Αρχική αξιολόγηση και μέτρα**

- Εκτίμηση της ηλικίας με επιστημονικό, ασφαλή, παιδικό και έμφυλο τρόπο και, σε περίπτωση που παραμένει αβεβαιότητα, θα πρέπει να αναγνωρίζει στο άτομο το πλεονέκτημα της αμφιβολίας.
- Αξιολόγηση των ιδιαίτερων ευάλωτων σημείων, συμπεριλαμβανομένων των υγειονομικών, σωματικών, ψυχοκοινωνικών, υλικών και άλλων αναγκών προστασίας.
- Παροχή προσωπικών εγγράφων ταυτότητας
- Εντοπισμός των μελών της οικογένειας

## Διορισμός κηδεμόνα ή συμβούλου (CRC, arts. 18 (2))

- Τα κράτη διορίζουν κηδεμόνα μόλις εντοπιστεί το ασυνόδευτο ή διαχωρισμένο τέκνο και διατηρούν τις εν λόγω ρυθμίσεις κηδεμονίας έως ότου το παιδί συμπληρώσει την ηλικία των 18 ετών ή εγκαταλείψει οριστικά την επικράτεια.
- Στην περίπτωση διαχωρισμένου τέκνου, η κηδεμονία θα πρέπει να ανατίθεται τακτικά στο ενήλικο μέλος της οικογένειας ή στον μη κύριο φροντιστή της οικογένειας που συνοδεύει, εκτός εάν υπάρχει ένδειξη ότι αυτό δεν θα ήταν προς το συμφέρον του παιδιού.
- "Ο έγκαιρος διορισμός κηδεμόνα αποτελεί βασική εγγύηση για τα δικαιώματα και τη συνολική ευημερία του παιδιού, την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών και την πρόληψη της εμπορίας παιδιών και άλλων μορφών παιδικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης". (FRA and European Commission 2014, p. 55)

## Νομική εκπροσώπηση

- Τα κράτη παρέχουν στα ασυνόδευτα ή χωρισμένα ανήλικα νομική εκπροσώπηση (CRC/GC/2005/6) όταν παραπέμπονται σε διαδικασίες ασύλου ή άλλες διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες.
- Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες ενθαρρύνει τα κράτη να παρέχουν ειδικευμένους και εκπαιδευμένους νομικούς εκπροσώπους για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπο που έχουν οι διαδικασίες και οι αποφάσεις για το άσυλο στη ζωή των παιδιών (Papoutsis, 2020)

## Πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου (Directive 2013/32/EU)

- Τα παιδιά που ζητούν άσυλο, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων ή διαχωρισμένων τέκνων, έχουν πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου και σε άλλους συμπληρωματικούς μηχανισμούς που παρέχουν διεθνή προστασία.

Ρυθμίσεις υποδοχής, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων ένταξης των ασυνόδευτων ανηλίκων. Τα περισσότερα κράτη (Μέλη) φιλοξενούν τα ασυνόδευτα ανήλικα που ζητούν άσυλο σε ένα ή σε συνδυασμό από τα ακόλουθα:

- Ξεχωριστές εγκαταστάσεις υποδοχής ειδικά για παιδιά
- Καθορισμένη περιοχή εντός της κύριας εγκατάστασης
- Ανάδοχες οικογένειες
- Με συγγενείς

## Οικογενειακή επανένωση

- Τα άρθρα 9, 10, 20 και 22 της ΔΣΔΠ δίνουν προτεραιότητα στο δικαίωμα των παιδιών στην οικογενειακή ζωή και τα κράτη πρέπει να επικεντρώνονται στον εντοπισμό των γονέων ή άλλων μελών της οικογένειας, εκτός εάν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού υποδεικνύει κάτι διαφορετικό (Papoutsis, Eirini (2020).



- Η Οδηγία (2003/86/ΕΚ) καθορίζει τις προϋποθέσεις για την οικογενειακή επανένωση των υπηκόων τρίτων χωρών που βρίσκονται στην ΕΕ με τα μέλη της οικογένειάς τους που είναι υπήκοες/οι/α τρίτων χωρών.

### **Πρόσβαση σε φροντίδα και στέγαση**

Σύμφωνα με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, η παροχή στέγασης αποτελεί κρίσιμο και αναγκαίο μέτρο για την κοινωνική του ένταξη. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα ασυνόδευτα ανήλικα φιλοξενούνται σε κέντρα υποδοχής έως ότου ξεκινήσει η διαδικασία αίτησης ασύλου ή έως ότου εκτιμηθούν οι ανάγκες τους και τεθεί σε εφαρμογή ένα σχέδιο φροντίδας. Μόλις ξεκινήσει η πραγματική διαδικασία αίτησης ασύλου ή οριστεί κηδεμόνας τους, τα ασυνόδευτα ανήλικα μεταφέρονται από τα κέντρα υποδοχής στις τοπικές αρχές σύμφωνα με το σύστημα ανακατανομής που έχει υιοθετηθεί σε κάθε χώρα και αναλαμβάνουν τη φροντίδα τους οι τοπικές κοινωνικές υπηρεσίες.

Οι τοπικές υπηρεσίες των κρατών μελών της ΕΕ έχουν την εκ του νόμου προβλεπόμενη υποχρέωση να παρέχουν στέγαση σε ασυνόδευτα ανήλικα, σύμφωνα με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Συνήθως η ανάδοχη φροντίδα είναι ο προτιμώμενος τύπος φιλοξενίας για παιδιά κάτω των 12 ετών, ως μέσο για ταχύτερη και καλύτερη ένταξη στην κοινωνία υποδοχής, λόγω της ασφάλειας και της προστασίας που παρέχει η οικογένεια (Guerra και Brindle, 2017).

### **Πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και ψυχοκοινωνική υποστήριξη**

Τα ασυνόδευτα ανήλικα ενδέχεται να εκτεθούν σε σοβαρούς κινδύνους για την υγεία τους κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους και σε μεγάλες πιθανότητες να εκτεθούν σε εκμετάλλευση, κακοποίηση και εμπορία ανθρώπων. Μπορεί επίσης να αντιμετωπίσουν κακές συνθήκες διαβίωσης και αβεβαιότητα ως προς τον τρόπο που μπορεί να τους υποδεχτούν στις χώρες προορισμού (Guerra and Brindle, 2017). Το δικαίωμα στην υγεία κατοχυρώνεται σε μέσα διεθνούς δικαίου καθώς και σε ευρωπαϊκές οδηγίες που παρέχουν ένα νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει για τους επαγγελματίες στο πεδίο.



**Table 9: International law instruments on the right to health**

Instrument	Main provisions	Applicability
Geneva Convention, Article 23	"The Contracting States shall accord to refugees lawfully staying in their territory the same treatment with respect to public relief and assistance as is accorded to their nationals."	Refugees
Universal Declaration of Human Rights, Article 25 (1)	"Everyone has the right to a standard of living adequate for the health and well-being of himself and of his family, including food, clothing, housing and medical care and necessary social services, and the right to security in the event of unemployment, sickness, disability, widowhood, old age or other lack of livelihood in circumstances beyond his control."	Refugees and asylum applicants
CRPD, Article 4 (1)	"1. States Parties undertake to ensure and promote the full realization of all human rights and fundamental freedoms for all persons with disabilities without discrimination of any kind on the basis of disability."	Refugees and asylum applicants
International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Article 12 (1)	"The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health."	Refugees and asylum applicants
(Revised) ESC, Article 11	"With a view to ensuring the effective exercise of the right to protection of health, the Parties undertake, either directly or in cooperation with public or private organisations, to take appropriate measures designed inter alia: "1. to remove as far as possible the causes of ill-health; "2. [...] "3. to prevent as far as possible epidemic, endemic and other diseases, as well as accidents."	Refugees and asylum applicants*
(Revised) ESC, Article 13 (1)	"With a view to ensuring the effective exercise of the right to social and medical assistance, the Parties undertake: "1. to ensure that any person who is without adequate resources and who is unable to secure such resources either by his own efforts or from other sources, in particular by benefits under a social security scheme, be granted adequate assistance, and, in case of sickness, the care necessitated by his condition."	Refugees and asylum applicants*
Convention on the Rights of the Child, Article 24 (1)	"States Parties recognize the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health and to facilities for the treatment of illness and rehabilitation of health. States Parties shall strive to ensure that no child is deprived of his or her right of access to such health care services."	Refugees and asylum applicants

(FRA, 2019)

Το άρθρο 17 παράγραφοι 2 και 3 της Οδηγίας για τις Συνθήκες Υποδοχής κατοχυρώνει το δικαίωμα των αιτουσών/όντων σε υλικές συνθήκες υποδοχής που εγγυώνται τη διαβίωσή τους και προστατεύουν τη σωματική και ψυχική τους υγεία και όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ καλούν τα Κράτη Μέλη της ΕΕ να συμμορφωθούν με την Οδηγία. Το άρθρο 19 ορίζει ότι τα Κράτη Μέλη πρέπει να παρέχουν την αναγκαία υγειονομική περίθαλψη. Αυτό περιλαμβάνει τουλάχιστον την επείγουσα περίθαλψη και την απαραίτητη θεραπεία ασθενειών και σοβαρών ψυχικών προβλημάτων. Σύμφωνα με το άρθρο 19, τα άτομα που αιτούνται άσυλο και που έχουν ειδικές ανάγκες υποδοχής έχουν δικαίωμα σε "κατάλληλη φροντίδα ψυχικής υγείας", όπου χρειάζεται.

Όσον αφορά τα παιδιά, το άρθρο 23 παράγραφος 4 απαιτεί από τα Κράτη Μέλη να διασφαλίζουν την ανάπτυξη κατάλληλης ψυχιατρικής περίθαλψης και την παροχή εξειδικευμένης συμβουλευτικής όταν χρειάζεται. Σύμφωνα με το άρθρο 30 της Οδηγίας για την αναγνώριση, τα άτομα που δικαιούνται διεθνούς προστασίας έχουν πρόσβαση σε κατάλληλη υγειονομική περίθαλψη υπό τους ίδιους όρους με τα άτομα που έχουν την υπηκοότητα του κράτους μέλους που έχει χορηγήσει την εν λόγω προστασία, συμπεριλαμβανομένης της φροντίδας ψυχικής υγείας (FRA, 2019).

### Πρόσβαση στην εκπαίδευση

Σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ, τα παιδιά που ζητούν άσυλο ή έχουν λάβει διεθνή προστασία έχουν την ίδια πρόσβαση στην εκπαίδευση υπό τους ίδιους ή παρεμφερείς όρους με τις/ους/α υπήκοες/ους/α τους. Ενώ η πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση είναι γενικά εγγυημένη, τα ευρήματα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) δείχνουν ότι, λόγω πρακτικών εμποδίων, η πρόσβαση στη μεταυποχρεωτική εκπαίδευση μπορεί να είναι μόνο στα χαρτιά, ιδίως για τα άτομα με μαθητική ιδιότητα που έφτασαν μετά την ηλικία της

υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Σε ορισμένα Κράτη Μέλη της ΕΕ, τα παιδιά που ζητούν άσυλο παρακολουθούν αρχικά μαθήματα στις εγκαταστάσεις υποδοχής, γεγονός που τα απομονώνει και μπορεί να αυξήσει τον στιγματισμό. Το άρθρο 14 παράγραφος 2 της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ απαιτεί τα παιδιά που ζητούν άσυλο και εισέρχονται σε Κράτος Μέλος της ΕΕ να εντάσσονται στην εκπαίδευση εντός τριών μηνών. Ωστόσο, οι πολλαπλές μεταφορές στέγασης, η χρονική καθυστέρηση στην εξεύρεση σχολικής θέσης και άλλα διοικητικά εμπόδια σημαίνουν ότι μερικές φορές χρειάστηκε ένας χρόνος ή και περισσότερο για να εγγραφούν στο σχολείο παιδιά σε ηλικία υποχρεωτικής εκπαίδευσης (FRA, 2019).

### **Πρόσβαση στην απασχόληση**

Τα ασυνόδευτα ανήλικα που λαμβάνουν διεθνή προστασία η αναδιατυπωμένη Οδηγία για τα προσόντα διασφαλίζει ότι όλα τα Κράτη (Μέλη) παρέχουν τα ακόλουθα κοινά δικαιώματα, π.χ. πρόσβαση στην απασχόληση (άρθρο 26), πρόσβαση στην εκπαίδευση (άρθρο 27), πρόσβαση στις διαδικασίες αναγνώρισης των προσόντων (άρθρο 28), κοινωνική πρόνοια (άρθρο 29), υγειονομική περίθαλψη (άρθρο 30), πρόσβαση στη στέγαση (άρθρο 32) (Grote, Müller και Vollmer, 2015).

### **Μετάβαση στην ανεξάρτητη ζωή για νεαρές/ούς/ά μετανάστριες/ες/ά που κλείνουν τα 18**

Όταν συμπληρώσουν τα 18 τους χρόνια, τα άτομα που αιτούνται άσυλο μεταφέρονται γενικά σε εγκαταστάσεις υποδοχής ενηλίκων. Αυτές είναι συνήθως πολύ μεγαλύτερες από τις εγκαταστάσεις για παιδιά και συνεπάγονται μείωση των συνθηκών υποδοχής και των υπηρεσιών υποστήριξης. Έτσι, σε ορισμένες περιπτώσεις, η συμπλήρωση των 18 ετών είχε ως αποτέλεσμα την έλλειψη στέγης.

Για τα ασυνόδευτα ανήλικα, είτε εξακολουθούν να ζητούν άσυλο είτε τους έχει χορηγηθεί διεθνής προστασία, η μετάβασή τους στην ενηλικίωση αποτελεί την κύρια πρόκληση, όπως τόνισαν οι εμπειρογνώμονες σε θέματα στέγασης και στα έξι Κράτη Μέλη της ΕΕ. Με τη συμπλήρωση των 18 ετών, αλλάζουν γενικά τις ρυθμίσεις στέγασης και συχνά και τον τόπο διαμονής τους. Βιώνουν επίσης σημαντική μείωση της κοινωνικής υποστήριξης.

Ωστόσο, η Καθοδήγηση της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής ασυνόδευτων παιδιών αναφέρει ότι τα ασυνόδευτα ανήλικα που έχουν ενηλικιωθεί θα πρέπει να μπορούν να μένουν στον ίδιο τόπο ή περιοχή, αν είναι δυνατόν. Εάν μεταφερθούν σε εγκατάσταση υποδοχής ενηλίκων, αυτό θα πρέπει να οργανωθεί προσεκτικά, με τη συμμετοχή του ασυνόδευτου παιδιού (EASO, 2018:29).

### **2.4 Μελέτες περιπτώσεων**

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ Αριθ. 40/18

Λουξεμβούργο, 12 Απριλίου 2018

Απόφαση στην Υπόθεση C-550/16

A και S κατά Υφυπουργού Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (A and S v Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie)

**Το ασυνόδευτο ανήλικο παιδί που ενηλικιώνεται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου διατηρεί το δικαίωμά του για οικογενειακή επανένωση.**

Ωστόσο, η εν λόγω αίτηση οικογενειακής επανένωσης πρέπει να υποβάλλεται εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, κατ' αρχήν εντός τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία το ενδιαφερόμενο ανήλικο παιδί αναγνωρίζεται ως προσφυγόπουλο ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ Αριθ. 5/2

Ένα ανήλικο παιδί ερυθραϊκής υπηκοότητας, το οποίο είχε φτάσει ασυνόδευτο στην Ολλανδία, υπέβαλε αίτηση ασύλου στις 26 Φεβρουαρίου 2014. Στις 2 Ιουνίου 2014 ενηλικιώθηκε. Στις 21 Οκτωβρίου 2014, ο Υφυπουργός Ασφάλειας και Δικαιοσύνης της Ολλανδίας της χορήγησε άδεια διαμονής για άτομα στα οποία χορηγήθηκε άσυλο, με πενταετή ισχύ, από την ημερομηνία υποβολής της αίτησής της για άσυλο. Στις 23 Δεκεμβρίου 2014, μια οργάνωση στην Ολλανδία που εργάζεται για λογαριασμό των προσφυγισσών/φύγων (VluchtelingenWerk Midden-Nederland), υπέβαλε αίτηση για προσωρινή άδεια διαμονής για τους γονείς (Α και Σ) της ενδιαφερόμενης και τους τρεις ανήλικους αδελφούς της με σκοπό την οικογενειακή επανένωση με ασυνόδευτο ανήλικο. Με απόφαση της 27ης Μαΐου 2015, ο Υφυπουργός απέρριψε την αίτηση αυτή για τον λόγο ότι, κατά την ημερομηνία υποβολής της, η κόρη της Α και της Σ είχε ενηλικιωθεί.

Οι Α και Σ αμφισβήτησαν την άρνηση αυτή. Κατά την άποψή τους, η ημερομηνία εισόδου στο οικείο κράτος μέλος είναι καθοριστική για να προσδιοριστεί αν ένα πρόσωπο μπορεί να χαρακτηριστεί ασυνόδευτο ανήλικο παιδί κατά την έννοια της οδηγίας της ΕΕ για την οικογενειακή επανένωση. Αντιθέτως, ο Υφυπουργός θεωρεί ότι η ημερομηνία κατά την οποία υποβάλλεται η αίτηση οικογενειακής επανένωσης είναι η καθοριστική από την άποψη αυτή. Το Περιφερειακό Δικαστήριο της Χάγης, Ολλανδία (rechtbank Den Haag), το οποίο πρέπει να αποφανθεί επί της υποθέσεως, υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο.

Στην απόφαση που εξέδωσε σήμερα, το Δικαστήριο χαρακτηρίζει ως "ανήλικα" τους υπηκόους τρίτων χωρών και τους ανιθαγενείς που είναι κάτω των 18 ετών κατά την είσοδό τους στο έδαφος κράτους μέλους και την υποβολή της αίτησης ασύλου τους στο κράτος αυτό και οι οποίοι, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου, ενηλικιώνονται και στη συνέχεια αναγνωρίζεται το προσφυγικό καθεστώς.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει, συναφώς, ότι η οδηγία προβλέπει ευνοϊκότερους όρους για τις/ους/α προσφύγισες/ες/α όσον αφορά την άσκηση του δικαιώματός τους στην οικογενειακή επανένωση λόγω των λόγων που τους ανάγκασαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους και τους εμποδίζουν να ζήσουν μια κανονική οικογενειακή ζωή. Συγκεκριμένα, τα προσφυγόπουλα που είναι ασυνόδευτα ανήλικα έχουν δικαίωμα στην επανένωση αυτή, το οποίο δεν υπόκειται σε περιθώριο διακριτικής ευχέρειας των Κρατών Μελών. Επιπλέον, ακόμη και αν η οδηγία δεν ορίζει ρητά τη στιγμή μέχρι την οποία μία/ένας/α προσφύγισσα/ας/ο πρέπει να είναι ανήλικη/ος/ο για να μπορεί να επωφεληθεί από το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο καθορισμός της στιγμής αυτής δεν μπορεί να αφεθεί στο κάθε Κράτος Μέλος. Όσον αφορά, ειδικότερα, το ερώτημα ποια είναι η συγκεκριμένη χρονική στιγμή βάσει της οποίας πρέπει να εκτιμάται η ηλικία μιας/ενός προσφύγισας/α προκειμένου να θεωρείται ανήλικη/ος/ο και να μπορεί, ως εκ τούτου, να επωφεληθεί από το ειδικό δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, το Δικαστήριο εξέτασε τη διατύπωση, το γενικό σύστημα και τον στόχο της οδηγίας, λαμβάνοντας υπόψη το κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και τις γενικές αρχές του δικαίου της ΕΕ.

Σύμφωνα με το Δικαστήριο, η εξάρτηση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης από τη στιγμή κατά την οποία η αρμόδια εθνική αρχή εκδίδει επισήμως την απόφαση αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας του ενδιαφερομένου ατόμου και, ως εκ τούτου, από το πόσο γρήγορα ή αργά διεκπεραιώνεται η αίτηση διεθνούς προστασίας από την εν λόγω αρχή, θα έθετε υπό αμφισβήτηση την αποτελεσματικότητα του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης. Κάτι τέτοιο θα ήταν αντίθετο όχι μόνο με τον στόχο της οδηγίας, που είναι η προώθηση της οικογενειακής επανένωσης και η παροχή ειδικής προστασίας στις/ους/α προσφύγισες/ες/α (ιδίως στα ασυνόδευτα ανήλικα), αλλά και με τις αρχές της ίσης μεταχείρισης και της ασφάλειας δικαίου. Μια τέτοια ερμηνεία θα είχε ως συνέπεια ότι δύο ασυνόδευτα ανήλικα της ίδιας ηλικίας που υπέβαλαν, ταυτόχρονα, αίτηση διεθνούς

προστασίας θα μπορούσαν να τύχουν διαφορετικής μεταχείρισης λόγω της διάρκειας της εξέτασης των αιτήσεων αυτών. Επιπλέον, μια τέτοια ερμηνεία θα είχε ως συνέπεια να καταστεί εντελώς απρόβλεπτο για ένα ασυνόδευτο ανήλικο που υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας να γνωρίζει αν θα δικαιούται το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης με τους γονείς του, γεγονός που θα μπορούσε να υπονομεύσει την ασφάλεια δικαίου.

Αντίθετα, η λήψη της ημερομηνίας κατά την οποία υποβλήθηκε η αίτηση διεθνούς προστασίας επιτρέπει την εξασφάλιση της ίδιας μεταχείρισης και της προβλεψιμότητας για όλα τα άτομα που αιτούνται και που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση, διασφαλίζοντας ότι η επιτυχία της αίτησης οικογενειακής επανένωσης εξαρτάται κυρίως από γεγονότα που αποδίδονται στο άτομο που αιτείται και όχι στη διοίκηση (όπως ο χρόνος που απαιτείται για τη διεκπεραίωση της αίτησης διεθνούς προστασίας ή της αίτησης οικογενειακής επανένωσης).

Το Δικαστήριο διευκρινίζει, ωστόσο, ότι στην περίπτωση αυτή **η αίτηση οικογενειακής επανένωσης πρέπει να υποβληθεί εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, ήτοι κατ' αρχήν εντός τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία το ενδιαφερόμενο ανήλικο παιδί αναγνωρίστηκε ως προσφυγόπουλο.**

Λουξεμβούργο, 14 Ιανουαρίου 2021

Απόφαση στην υπόθεση C-441/19

TQ κατά Υπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας (TQ v Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid)

**Πριν εκδώσει απόφαση επιστροφής ασυνόδευτου ανήλικου παιδιού, το Κράτος Μέλος πρέπει να επαληθεύει ότι υπάρχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις υποδοχής για το ανήλικο στο κράτος επιστροφής.**

*Επιπλέον, εάν οι κατάλληλες εγκαταστάσεις υποδοχής δεν είναι πλέον εγγυημένες στο στάδιο της απομάκρυνσης, το Κράτος Μέλος δεν θα είναι σε θέση να επιβάλει την απόφαση επιστροφής.*

Τον Ιούνιο του 2017, ο TQ, ένας ασυνόδευτος ανήλικος που ήταν τότε 15 ετών και τεσσάρων μηνών, υπέβαλε αίτηση στην Ολλανδία για χορήγηση άδειας διαμονής ορισμένου χρόνου για λόγους ασύλου. Στο πλαίσιο της εν λόγω αίτησης, ο TQ δήλωσε ότι γεννήθηκε στη Γουινέα το 2002. Μετά το θάνατο της θείας του με την οποία ζούσε στη Σιέρα Λεόνε, ο TQ ήρθε στην Ευρώπη. Στο Άμστερνταμ (Ολλανδία), ισχυρίζεται ότι έπεσε θύμα εμπορίας ανθρώπων και σεξουαλικής εκμετάλλευσης, με αποτέλεσμα να υποφέρει πλέον από σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα. Τον Μάρτιο του 2018, ο Κρατικός Γραμματέας Δικαιοσύνης και Ασφάλειας, Ολλανδία (Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid) αποφάσισε αυτεπαγγέλτως ότι ο TQ δεν είναι επιλέξιμος για άδεια παραμονής ορισμένου χρόνου, ενώ το αιτούν δικαστήριο διευκρίνισε ότι ο TQ δεν πληροί τις προϋποθέσεις για το καθεστώς του πρόσφυγα ή της επικουρικής προστασίας. Σύμφωνα με το ολλανδικό δίκαιο, η απόφαση του Κρατικού Γραμματέα Δικαιοσύνης και Ασφάλειας (Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid) συνιστά απόφαση επιστροφής.

Τον Απρίλιο του 2018, ο TQ άσκησε έφεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ισχυριζόμενος, μεταξύ άλλων, ότι δεν γνωρίζει πού ζουν οι γονείς του, ότι δεν θα ήταν σε θέση να τους αναγνωρίσει κατά την επιστροφή του, ότι δεν γνωρίζει άλλα μέλη της οικογένειάς του και ότι δεν γνωρίζει καν αν έχει τέτοια μέλη.

Το αιτούν δικαστήριο εξηγεί ότι η ολλανδική νομοθεσία κάνει διάκριση με βάση την ηλικία του ασυνόδευτου ανήλικου. Όσον αφορά τα ανήλικα που δεν έχουν συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας τους κατά την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης ασύλου, πριν από την έκδοση αποφάσεως επί της αιτήσεως αυτής διενεργείται έρευνα για το αν υπάρχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις υποδοχής στο κράτος επιστροφής, όπως προβλέπει το άρθρο 10 της

Οδηγίας 2008/115<sup>1</sup>, ενώ στους ανήλικα αυτά χορηγείται συνήθης άδεια διαμονής όταν δεν υπάρχουν τέτοιες εγκαταστάσεις υποδοχής. Για τα ανήλικα ηλικίας 15 ετών και άνω κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης ασύλου, όπως ο ΤQ, δεν διενεργείται τέτοια έρευνα, καθώς οι ολλανδικές αρχές φαίνεται να περιμένουν μέχρι οι εν λόγω ανήλικοι να συμπληρώσουν το 18ο έτος της ηλικίας τους για να εφαρμόσουν στη συνέχεια την απόφαση επιστροφής. Κατά συνέπεια, κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ της αίτησης ασύλου και της ενηλικίωσης, η διαμονή ασυνόδευτου ανηλίκου ηλικίας 15 ετών και άνω είναι παράτυπη αλλά ανεκτή στην Ολλανδία.

Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο ερωτήματα σχετικά με το κατά πόσον η διάκριση που κάνει η ολλανδική νομοθεσία μεταξύ ασυνόδευτων ανηλίκων άνω των 15 ετών και ανηλίκων κάτω των 15 ετών είναι συμβατή με το δίκαιο της ΕΕ.

### **Διαπιστώσεις του Δικαστηρίου**

Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, όταν ένα Κράτος Μέλος προτίθεται να εκδώσει απόφαση επιστροφής κατά ασυνόδευτου ανηλίκου δυνάμει της Οδηγίας "Επιστροφή", πρέπει απαραίτητα να λαμβάνει υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, γεγονός που συνεπάγεται τη διενέργεια γενικής και εμπεριστατωμένης εκτίμησης της κατάστασης του ανηλίκου αυτού παιδιού. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, εάν το οικείο Κράτος Μέλος εκδώσει απόφαση επιστροφής χωρίς να βεβαιωθεί προηγουμένως ότι υπάρχουν επαρκείς εγκαταστάσεις υποδοχής στο κράτος επιστροφής, η συνέπεια θα ήταν ότι, μολονότι ο εν λόγω ανήλικος αποτελούσε αντικείμενο απόφασης επιστροφής, δεν θα μπορούσε να απομακρυνθεί ελλείψει τέτοιων εγκαταστάσεων. Ένας τέτοιο ανήλικο παιδί θα βρισκόταν έτσι σε κατάσταση μεγάλης αβεβαιότητας όσον αφορά το νομικό του καθεστώς και το μέλλον του, ιδίως όσον αφορά τη σχολική του φοίτηση, τη σύνδεσή του με ανάδοχη οικογένεια ή τη δυνατότητα παραμονής του στο οικείο κράτος μέλος- αυτό θα ήταν αντίθετο προς την απαίτηση προστασίας του συμφέροντος του παιδιού σε όλα τα στάδια της διαδικασίας. Συνεπώς, εάν δεν υπάρχουν τέτοιες διευκολύνσεις υποδοχής στο κράτος επιστροφής, το ενδιαφερόμενο ανήλικο παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο απόφασης επιστροφής.

Το Δικαστήριο αναφέρει, στο πλαίσιο αυτό, ότι η ηλικία του εν λόγω ασυνόδευτου ανηλίκου αποτελεί έναν μόνο παράγοντα μεταξύ άλλων προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχουν επαρκείς εγκαταστάσεις υποδοχής στο κράτος επιστροφής και να καθοριστεί αν το συμφέρον του παιδιού πρέπει να οδηγήσει στη μη έκδοση απόφασης επιστροφής κατά του ανηλίκου αυτού. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι ένα Κράτος Μέλος δεν μπορεί να κάνει διάκριση μεταξύ ασυνόδευτων ανηλίκων μόνο βάσει του κριτηρίου της ηλικίας τους για να διαπιστώσει αν υπάρχουν τέτοιες εγκαταστάσεις.

Το Δικαστήριο κρίνει επίσης ότι, υπό το πρίσμα της υποχρέωσης των κρατών μελών να εκδίδουν απόφαση επιστροφής κατά οποιουδήποτε ατόμου υπηκόου τρίτης χώρας που διαμένει παράνομα στο έδαφός τους και να τον απομακρύνουν το συντομότερο δυνατόν, η οδηγία "Επιστροφή" απαγορεύει σε Κράτος Μέλος, αφού εκδώσει απόφαση επιστροφής για ασυνόδευτο ανήλικο και βεβαιωθεί ότι υπάρχουν επαρκείς εγκαταστάσεις υποδοχής στο κράτος επιστροφής, να μην απομακρύνει στη συνέχεια το ανήλικο αυτό μέχρι να συμπληρώσει την ηλικία των 18 ετών. Στην περίπτωση αυτή, το εν λόγω ασυνόδευτο ανήλικο πρέπει να απομακρυνθεί από το έδαφος του οικείου κράτους μελών, με την επιφύλαξη τυχόν αλλαγών στην κατάστασή του. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο αναφέρει ότι, σε περίπτωση που δεν εξασφαλίζονται πλέον επαρκείς διευκολύνσεις υποδοχής στο κράτος επιστροφής κατά το στάδιο της απομάκρυνσης του ασυνόδευτου ανηλίκου, το οικείο κράτος μέλος δεν θα είναι σε θέση να εκτελέσει την απόφαση επιστροφής.

<sup>1</sup> 1 Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρατύπως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΟJ 2008 L 348, p. 98; 'the "Return" Directive'). [www.curia.europa.eu](http://www.curia.europa.eu)

## 2.5 Συγκριτική μελέτη: Αυστρία, Βέλγιο, Ιταλία, Ολλανδία, Ισπανία, Ελλάδα

### Ιταλία

#### Νομικό πλαίσιο

Το νομικό σύστημα της Ιταλίας προσφέρει ένα προστατευτικό πλαίσιο για τα πιο ευάλωτα παιδιά που ταξιδεύουν ασυνόδευτα, ανεξάρτητα από το αν υποβάλλουν αίτηση διεθνούς προστασίας ή όχι. Η διασφάλιση και η προστασία των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων εξασφαλίζονται από διάφορες διατάξεις, μεταξύ των οποίων κυρίως το Ενιαίο Κείμενο για τη Μετανάστευση (Legislative Decree n. 286/1998), τον κανονισμό εφαρμογής του (D.P.R. n. 394/1999), κανονισμός 535/1999 σχετικά με τα καθήκοντα της Επιτροπής Αλλοδαπών Ανηλίκων, οι αρμοδιότητες της οποίας από το 2012 έχουν μεταφερθεί στη Γενική Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής και Πολιτικών Ένταξης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων- (integrazioneimmigranti, nn.d.). Σύμφωνα με την ιταλική μεταναστευτική νομοθεσία, τα ανήλικα δεν μπορούν να αποβληθούν και έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση, ανεξάρτητα από το μεταναστευτικό καθεστώς των ίδιων ή των γονέων τους/των υπεύθυνων ενηλίκων. Επιπλέον, δικαιούνται να λάβουν άδεια διαμονής "ανηλίκων" (permesso di soggiorno per minore età), η οποία μπορεί να μετατραπεί σε άδεια διαμονής "ενηλίκων" όταν ενηλικιωθούν (18 ετών). Προβλέπουν τον διορισμό νόμιμου κηδεμόνα και την αναγνώριση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ασυνόδευτων ανηλίκων, όπως το δικαίωμα στην προστασία, την υγεία, την εκπαίδευση, τις κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης για την εξασφάλιση της ευημερίας και της κοινωνικής τους ανάπτυξης κ.λπ. (Grixt, 2017) .

Επιπλέον, η Ιταλία είναι η μόνη ευρωπαϊκή χώρα η οποία, το 2017, με την έγκριση του Νόμου αριθ. 47, του λεγόμενου Νόμου Zamba, (integrazioneimmigranti, nn.d.) τεκνοθέτησε νομοθεσία ειδικά για τα ασυνόδευτα αλλοδαπά ανήλικα,, εισάγοντας σημαντικές αλλαγές στην ισχύουσα νομοθεσία με στόχο την ενίσχυση των εργαλείων προστασίας που αναγνωρίζει το ιταλικό σύστημα υπέρ τους. Ειδικότερα, ο προαναφερόμενος νόμος, εισάγει ρητά την απόλυτη απαγόρευση της απόρριψης των ασυνόδευτων ανηλίκων στα σύνορα, η οποία δεν μπορεί να διαταχθεί σε καμία περίπτωση.

Ο Νόμος αριθ. 47/2017, εξάλλου, καθιερώνει στη Γενική Διεύθυνση Μεταναστευτικών Πολιτικών και Πολιτικών Ένταξης το (Εθνικό Πληροφοριακό Σύστημα για τα ασυνόδευτα ανήλικα), το οποίο, μέσω της απογραφής της παρουσίας των ασυνόδευτων ανηλίκων στην ιταλική επικράτεια, επιτρέπει τη συνεχή παρακολούθηση των μετακινήσεων τους σε σχέση με την τοποθέτησή τους σε χώρους υποδοχής και την ανάληψή τους από τις κατά τόπους αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες και τη διαχείριση των δεδομένων που σχετίζονται με το μητρώο τους.

#### Στρατηγική ενσωμάτωσης

Η πρώτη αναγνώριση από την Ιταλία ορισμένων νομοθετικών πράξεων για τη ρύθμιση των διαδικασιών ένταξης των μεταναστριών/ών στην ιταλική κοινότητα πραγματοποιήθηκε το 1998, μέσω του Νομοθετικού Διατάγματος Αριθ. 286/1998 ("Ενοποιημένος νόμος των διατάξεων σχετικά με τη μετανάστευση και την κατάσταση των υπηκόων τρίτων χωρών") ("Consolidated Act of provisions concerning immigration and the condition of third-country nationals"). Ένα σύνολο δικαιωμάτων (εκπαίδευση, υγεία, κοινωνική ένταξη κ.λπ.) κατοχυρώθηκε για πρώτη φορά σε ένα ενιαίο νομοθετικό πλαίσιο. Το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 286/1998 τροποποιήθηκε από τον λεγόμενο "Νόμο Bossi-Fini" (Νόμος αριθ. 189/2002) και τη "δέσμη μέτρων ασφαλείας" (Νόμος αριθ. 125/2008), οι οποίοι θέσπισαν, μεταξύ άλλων, πιο περιοριστικές διατάξεις σχετικά με την απέλαση και την κράτηση των μεταναστριών/τών.

Η λεγόμενη "προσφυγική κρίση" στο πλαίσιο της Αραβικής Άνοιξης, αποτέλεσε σημείο καμπής για την ιταλική μεταναστευτική πολιτική, κυρίως λόγω του μεγαλύτερου αριθμού πολιτών εκτός ΕΕ που αναζητούσαν οικονομικές ευκαιρίες και διεθνή προστασία στην ιστορία της. Η έμφαση δόθηκε στην ασφάλεια," με την εντατικοποίηση των συνοριακών ελέγχων κάνοντας αυθαίρετη διάκριση μεταξύ των ατόμων που αιτούνταν διεθνή προστασία και των παράτυπων μεταναστριών/ών στις συνοριακές διαβάσεις (Ibrido and Marchese, 2020).

Από το 2012 εισήχθη η Συμφωνία Ένταξης (European Website on Integration, n.d.), η οποία αφορά άτομα που αιτούνται άσυλο διεθνούς προστασίας που έχουν άδεια διαμονής με ελάχιστη διάρκεια ισχύος ένα έτος. Συγκεκριμένα, πρέπει να υπογράψουν συμφωνία με το κράτος, η οποία, μεταξύ άλλων, απαιτεί να αποκτήσουν επαρκή γνώση της ιταλικής γλώσσας. Στο πλαίσιο αυτής της συμφωνίας, το κράτος παρέχει μαθήματα γλώσσας και πολιτικής αγωγής σε αιτούντες άσυλο άνω των 16 ετών, οι οποίοι πρέπει να διαθέτουν άδεια διαμονής.

Η ανανέωση της άδειας διαμονής προϋποθέτει την ολοκλήρωση των στόχων ένταξης που αξιολογούνται μέσω ενός συστήματος πιστωτικών μονάδων. Ωστόσο, συγκεκριμένες κατηγορίες εξαιρούνται από την απαίτηση αυτή, είτε βάσει νόμου (όπως τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, τα ασυνόδευτα ανήλικα και οι ανάπηρες/οι/α μετανάστριες/ες) είτε εκ των πραγμάτων, δεδομένου ότι η άδειά τους δεν μπορεί να ανακληθεί (όπως τα άτομα που δικαιούνται διεθνούς ή ανθρωπιστικής προστασίας, οι/τα οικογενειακοί/ές/ά μετανάστριες/ες/τά, οι επί μακρόν διαμένοντες και τα μέλη των οικογενειών των πολιτών της ΕΕ).

## Σχέδιο ένταξης

- **Διαθρησκευτικός διάλογος**

Το πρόσφατα υπογραφέν Εθνικό Σύμφωνο για ένα ιταλικό Ισλάμ, το οποίο το κράτος και οι ισλαμικές κοινότητες αναλαμβάνουν να εφαρμόσουν τα επόμενα χρόνια, καθιερώνει μια νέα θεσμική φάση συνεργασίας με τους κύριους εκπροσώπους των μουσουλμανικών κοινοτήτων στην Ιταλία, με στόχο τη διευκόλυνση της αναγνώρισης του Ισλάμ, την προώθηση της διαφάνειας, του αμοιβαίου σεβασμού και την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης.

- **Γλωσσική κατάρτιση**

Η εκμάθηση της ιταλικής γλώσσας αποτελεί δικαίωμα αλλά και καθήκον, καθώς αποτελεί βασική προϋπόθεση για μια συγκεκριμένη πορεία προς την κοινωνική ενσωμάτωση, θεμελιώδης για την αλληλεπίδραση με την τοπική κοινότητα, για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας και στις δημόσιες υπηρεσίες.

- **Πρόσβαση στην εκπαίδευση και αναγνώριση τίτλων και προσόντων εκπαίδευσης**

Η πρόσβαση στην εκπαίδευση αποτελεί έναν από τους πυλώνες της κοινωνικής ένταξης. Το ιταλικό σχολικό σύστημα είναι καθολικό και δωρεάν και δίνει προσοχή σε όσους είναι πιο ευάλωτοι, όπως τα ασυνόδευτα ανήλικα αλλοδαπά που υποφέρουν από υψηλό ποσοστό σχολικής εγκατάλειψης. Ένας σημαντικός παράγοντας που διευκολύνει την κοινωνική ένταξη των προσώπων που δικαιούνται προστασία είναι η αναγνώριση των πτυχίων και των προσόντων που αποκτήθηκαν στη χώρα καταγωγής (Ministry of Interior, 2017)

- **Πρόσβαση στην απασχόληση και την κατάρτιση**

Στην Ιταλία έχουν θεσπιστεί διάφορα ειδικά προγράμματα για την υποστήριξη των ασυνόδευτων ανηλίκων στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Μία από αυτές τις πολλά υποσχόμενες πρακτικές από την Ιταλία είναι το πρόγραμμα Pathways for education, employment and integration of young migrants (Διαδρομές για την εκπαίδευση, την απασχόληση και την ένταξη των νεαρών μεταναστών), το οποίο συντονίζεται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Πολιτικών (2016- 2019). Το έργο βασίζεται στην παροχή ατομικού σχεδίου ένταξης (το οποίο περιλαμβάνει φροντιστήριο, συμβουλευτική, 591 επαγγελματικό προσανατολισμό, επαγγελματικό προσανατολισμό και 5μηνη πρακτική άσκηση σε ιδιωτική εταιρεία), με στόχο την υποστήριξη ασυνόδευτων ανηλίκων και νεαρών μεταναστριών/ών ώστε να αποκτήσουν αυτάρκεια και πρόσβαση στην αγορά εργασίας (Trunk, Sebastio and Melillo, 2022).

- **Πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη**

Όσον αφορά ειδικά τα ανήλικα, η υγειονομική περίθαλψη είναι πάντα εγγυημένη, μαζί με την ανάθεση του παιδίατρο, ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς. Πριν από το 2017, τα ασυνόδευτα ανήλικα είχαν περιορισμένα δικαιώματα πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας. Μετά την ψήφιση του άρθρου 14, παράγραφος 1 του νόμου 47/17, η εγγραφή όλων των ασυνόδευτων ανηλίκων έγινε υποχρεωτική στο εθνικό σύστημα υγείας (SSN), ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς. Η παρέμβαση πολιτισμικών διαμεσολαβητριών/τών απαιτείται σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τις ανάγκες υγείας και εκπαίδευσης των ανηλίκων. (Id. art. 14(3).) Νόμος αριθ. 47 της 7ης Απριλίου 2017) (Barn R, Di Rosa RT, Kallinikaki T. 2021).

- **Πρόσβαση σε στέγαση και νόμιμη διαμονή**

Μετά τη μεταρρύθμιση του 2020, η στέγαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας πραγματοποιείται στο σύστημα SAI, Σύστημα στέγασης και ένταξης (Sistema di accoglienza ed integrazione). Το SAI είναι ένα δημόσια χρηματοδοτούμενο δίκτυο τοπικών αρχών και ΜΚΟ που φιλοξενεί ασυνόδευτα ανήλικα - υπό ορισμένες προϋποθέσεις και μετά την ενηλικίωσή τους, άτομα που δικαιούνται διεθνούς προστασίας και, σε περίπτωση διαθέσιμων θέσεων, άτομα που αιτούνται διεθνούς προστασία και άτομα που έχουν λάβει κάποιες άλλες άδειες διαμονής για συγκεκριμένους λόγους, μεταξύ των οποίων άτομα που δικαιούνται εθνική προστασία (AIDA, 20220).

## **Ολλανδία**

### **Γενικό πλαίσιο**

Στα ασυνόδευτα ανήλικα που χρειάζονται προστασία χορηγείται άσυλο, όπως ακριβώς και στα ενήλικα αιτούντα άσυλο. Όμως, λόγω της ηλικίας τους ισχύουν ορισμένα ειδικά μέτρα:

- Στα αλλοδαπά ασυνόδευτα ανήλικα ανατίθεται κηδεμόνας μέχρι τα 18α γενέθλιά τους.
- Τα αλλοδαπά ασυνόδευτα ανήλικα κάτω των 15 ετών τοποθετούνται σε ανάδοχες οικογένειες από το Ίδρυμα Nidos Foundation. Όσα παιδιά είναι ηλικίας 15 ετών και άνω, καθώς και όσοι είναι κάτω των 15 ετών και



δεν μπορούν να τοποθετηθούν σε ανάδοχες οικογένειες, φιλοξενούνται από την Κεντρική Υπηρεσία Υποδοχής Αιτούντων Άσυλο (COA). Στεγάζονται σε μικρής κλίμακας κέντρα υποδοχής με 24ωρη επιτήρηση.

- Η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης (IND) διαθέτει ειδικές αίθουσες συνεντεύξεων για παιδιά κάτω των 12 ετών (π.χ. με παιχνίδια). Ορισμένα μέλη του προσωπικού είναι ειδικά εκπαιδευμένα για να παίρνουν συνεντεύξεις από παιδιά και να τα ανακρίνουν με τρόπο κατάλληλο για την ηλικία τους.
- Τα ασυνόδευτα ανήλικα στην Ολλανδία έχουν δικαίωμα σε στέγη, εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη και υποστήριξη, όπως και τα άλλα παιδιά (Government.nl.nd)

## Νομικό πλαίσιο και πολιτική

Κύριες νομοθετικές πράξεις σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου, τις συνθήκες υποδοχής, την κράτηση και το περιεχόμενο της προστασίας

Title in English	Original Title (NL)	Abbreviation	Web Link
General Administrative Law Act	Algemene Wet Bestuursrecht (AWB)	GALA	<a href="https://bit.ly/2MsvlJS">https://bit.ly/2MsvlJS</a> (NL)
Aliens Act 2000	Vreemdelingenwet 2000 (Vw 2000)	Aliens Act	<a href="https://bit.ly/3qUN0MS">https://bit.ly/3qUN0MS</a> (NL)  <a href="http://bit.ly/1CPkXEI">http://bit.ly/1CPkXEI</a> (EN)
Act of the Central Agency of Reception	Wet Centraal Opvang Orgaan (Wet COA)	Reception Act	<a href="https://bit.ly/36cQane">https://bit.ly/36cQane</a> (NL)
Aliens Labour Act	Wet Arbeid Vreemdelingen (Wav)	Aliens Labour Act	<a href="https://bit.ly/3a8zONB">https://bit.ly/3a8zONB</a> (NL)

(AIDA, 2022)

## Πρόσβαση στην εκπαίδευση

Σύμφωνα με το Άρθρο 3 του Νόμου περί Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική για κάθε παιδί κάτω των 18 ετών. Όλα τα ανήλικα παιδιά έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες και η σχολική φοίτηση των ανηλίκων είναι υποχρεωτική στην Ολλανδία. Αυτό ισχύει τόσο για τα παιδιά με δικαίωμα διαμονής όσο και για τα παιδιά χωρίς δικαίωμα διαμονής (AIDA, 2022).

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση των παιδιών μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο σε κέντρο αιτούντων άσυλο όσο και σε "κανονικό" δημοτικό σχολείο. Τα παιδιά ξεκινούν σε ειδικές γλωσσικές τάξεις όπου μαθαίνουν ολλανδικά και από



εκεί περνούν στην κανονική εκπαίδευση. Στην κανονική εκπαίδευση δίνεται επίσης προσοχή στην εκμάθηση της ολλανδικής γλώσσας και στην εκμάθηση του ολλανδικού πολιτισμού.

Τα παιδιά που κατά την άφιξή τους βρίσκονται στην ηλικία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (12 ετών) θα αρχίσουν να φοιτούν σε μια "Internationale Schakel Klas" [Διεθνής Τάξη Μετάβασης] (ISK), όπου μπορούν να παραμείνουν το πολύ δύο χρόνια. Με μεγάλη έμφαση στη γλωσσική εκπαίδευση (80%) στην ISK, τα παιδιά θα προετοιμαστούν για την κανονική εκπαίδευση. Κατακτώντας ένα επαρκές επίπεδο της ολλανδικής γλώσσας, το παιδί μπορεί να παρακολουθήσει την κανονική εκπαίδευση. (Zijlstra et al., 2017).

### **Πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη**

Τα ασυνόδευτα ανήλικα που ζητούν άσυλο έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης στην ίδια βάση με τα άλλα παιδιά. Λαμβάνουν επιπλέον βοήθεια σε ξεχωριστές εγκαταστάσεις υποδοχής. Τους αποδίδεται ένας κηδεμόνας από το Ίδρυμα Nidos Foundation, ο οποίος είναι υπεύθυνος για τη φιλοξενία των παιδιών και την ασφάλισή τους. Εάν η αίτησή τους απορριφθεί, διατηρούν το δικαίωμά τους να ζουν στα κέντρα υποδοχής αιτούντων άσυλο, να επωφελούνται από τις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και το δικαίωμά τους στην εκπαίδευση μέχρι την αναχώρηση, σύμφωνα με το άρθρο 6 των μέτρων σχετικά με τους αιτούντες άσυλο και άλλες κατηγορίες αλλοδαπών. (Noret, 2017).

Σε γενικές γραμμές, τα ασυνόδευτα ανήλικα έχουν ισότιμη πρόσβαση σε υπηρεσίες όπως η κηδεμονία και η εκπαίδευση, ανεξάρτητα από το καθεστώς διαμονής τους (ανήλικα προσφυγόπουλα, παιδιά που αιτούνται άσυλο και μεταναστώπουλα χωρίς χαρτιά). Ωστόσο, η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης για τα ανήλικα χωρίς χαρτιά που δεν έχουν νόμιμο καθεστώς διαμονής μπορεί να είναι πιο περιορισμένη από ό,τι για τα νέα παιδιά με ολλανδική υπηκοότητα που βρίσκονται στο σύστημα φροντίδας νέων. Για παράδειγμα, η αξιολόγηση της ανάγκης ψυχοκοινωνικής φροντίδας πρέπει να ανανεώνεται κάθε έξι μήνες, αντί των 12 μηνών που ισχύει κανονικά για τα νέα παιδιά με ολλανδική υπηκοότητα (διάταγμα περί νόμου περί νεολαίας [Besluit Jeugdwet], άρθρο 2.1, παράγραφοι 2 και 3). Μόλις τα ασυνόδευτα ανήλικα γίνουν 18 ετών, και εφόσον δεν διαθέτουν έγγραφα, δεν δικαιούνται πλέον κοινωνικές υπηρεσίες και εκπαίδευση και έχουν πρόσβαση μόνο σε βασική ιατρική περίθαλψη. Σε ορισμένες περιπτώσεις, δικαιούνται να έχουν πρόσβαση σε βασικές εγκαταστάσεις στέγασης (Oxfam, n.d.)

### **Ασυνόδευτα ανήλικα που γίνονται δεκαοκτώ ετών**

Για τα ασυνόδευτα ανήλικα, η συμπλήρωση των δεκαοκτώ ετών σημαίνει ότι πρέπει να εγκαταλείψουν τα κέντρα υποδοχής παιδιών. Εάν εξακολουθούν να περιμένουν την έκβαση της διαδικασίας ασύλου, μεταφέρονται σε εγκαταστάσεις για ενήλικες και λαμβάνουν ελάχιστες κοινωνικές παροχές. Εάν η αίτηση απορριφθεί και εξαντληθούν όλα τα ένδικα μέσα, τα ασυνόδευτα ανήλικα πρέπει να εγκαταλείψουν τις εγκαταστάσεις φροντίδας και πρέπει να φροντίσουν τον εαυτό τους. Από εκεί και πέρα, θεωρούνται παράτυπες/οι/α μετανάστριες/ες/ά που πρέπει να κανονίσουν την "οικειοθελή" επιστροφή τους στη χώρα καταγωγής τους, διαφορετικά μπορεί να αναγκαστούν να εγκαταλείψουν την Ολλανδία. Υπάρχουν διάφορες πρωτοβουλίες στην Ολλανδία για τη στήριξη των ασυνόδευτων νέων μετά τα δεκαοκτώ τους γενέθλια. Η στήριξη επικεντρώνεται στις πρωτογενείς συνθήκες διαβίωσης, στις νομικές διαδικασίες και στην εκπαίδευση, στη δημιουργία θετικής προοπτικής για το μέλλον, στην ένταξη στην Ολλανδία ή/και στην επιστροφή του νέου στη χώρα καταγωγής τους. (Zijlstra et al., 2017).

Ορισμένες πόλεις της Ολλανδίας διαθέτουν ή χρηματοδοτούν υπηρεσίες για τα ασυνόδευτα ανήλικα που έχουν αποχωρήσει, οι οποίες ονομάζονται "ομάδες ex-ama", με το "ama" να αναφέρεται στον ολλανδικό όρο για το

ασυνόδευτο ανήλικο. Για παράδειγμα, η πόλη της Ουτρέχτης υποστηρίζει οικονομικά την τοπική ομάδα πρώην αμα του Ολλανδικού Συμβουλίου για τους πρόσφυγες. Η ομάδα δημιουργήθηκε το 2003 ως απάντηση στα άστεγα, χωρίς χαρτιά, που έχουν ενηλικιωθεί ασυνόδευτα ανήλικα που ζουν στην πόλη. Πρωταρχικός στόχος της ομάδας είναι να υποστηρίξει τα ασυνόδευτα ανήλικα στο ταξίδι τους προς την ανεξαρτησία, ανεξάρτητα από το καθεστώς διαμονής τους. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της δημιουργίας ενός δικτύου υποστήριξης, της εντατικής καθοδήγησης (μεταξύ άλλων όσον αφορά το καθεστώς διαμονής) και της δημιουργίας κάποιας μορφής σταθερότητας για τα ασυνόδευτα ανήλικα. Η υπηρεσία, η οποία παρέχεται από επαγγελματίες με νομική κατάρτιση, ξεκινά σταδιακά έξι μήνες πριν το παιδί γίνει 18 ετών, όταν η Nidos, η κυβερνητική υπηρεσία που είναι αρμόδια για τη στέγαση και την επιτροπεία των ασυνόδευτων, αρχίζει να ανταλλάσσει πληροφορίες με την ομάδα ex-ama της Ουτρέχτης. Δεν υπάρχει ημερομηνία λήξης για τη βοήθεια ή την καθοδήγηση που μπορούν να λάβουν τα νέα άτομα. Στην πόλη του Αϊντχόβεν, η οργάνωση Vluchteling in de Knel174 ("VIDK") υποστηρίζει τους ανθρώπους χωρίς χαρτιά, συμπεριλαμβανομένων των νέων, ώστε να επιτύχουν βιώσιμες προοπτικές για το μέλλον. Ένα ειδικό πρόγραμμα για

Ασυνόδευτα ανήλικα με άδεια παραμονής που κλείνουν τα δεκαοκτώ τους χρόνια δικαιούνται τις ίδιες διευκολύνσεις με πολίτες της Ολλανδίας, μπορούν να εργαστούν, να νοικιάσουν τη δική τους κατοικία και, αν θέλουν να σπουδάσουν, μπορούν να υποβάλουν αίτηση για φοιτητικό επίδομα ή άλλες κοινωνικές παροχές (Van der Venet, 2022).

## Ισπανία

### Νομικό πλαίσιο-Κανονισμοί για την προστασία των ανηλίκων.

- Ισπανικό Σύνταγμα του 1978. Στο Σύνταγμα, η παιδική ηλικία περιλαμβάνεται στον Τίτλο I που είναι αφιερωμένος στα θεμελιώδη δικαιώματα και υποχρεώσεις. Έτσι, το άρθρο 39, τέταρτο τμήμα, προβλέπει ότι τα παιδιά απολαμβάνουν την προστασία που προβλέπουν οι διεθνείς συμφωνίες που διασφαλίζουν τα δικαιώματά τους.
- Νόμος 21/1987, της 11ης Νοεμβρίου, για την τροποποίηση του Αστικού Κώδικα και του Νόμου περί Πολιτικής Δικονομίας όσον αφορά την Τεκνοθεσία (BOE no. 275 of November the 17th, 1987).
- Οργανικός Νόμος 1/1996, της 15ης Ιανουαρίου, σχετικά με τη νομική προστασία των ανηλίκων, για τη μερική τροποποίηση του Αστικού Κώδικα και του νόμου περί Πολιτικής Δικονομίας (BOE no. 15, of January the 17th, 1996).
- Ισπανικός Αστικός Κώδικας (Net for U Spain, n.d.)

Η Ισπανία δεν έχει ακόμη μεταφέρει την αναδιατυπωμένη οδηγία για την αναγνώριση, τις διαδικασίες ασύλου και τις συνθήκες υποδοχής. (AIDA, 2022).

### Νομική εκπροσώπηση-Κηδεμονία

Το ισπανικό νομικό σύστημα αναθέτει στη δημόσια διοίκηση το καθήκον της επιτροπείας, σε περιπτώσεις δήλωσης παραμέλησης ασυνόδευτου ανήλικου παιδιού. Η διοικητική εκπροσώπηση των ασυνόδευτων ανηλίκων επικεντρώνεται ιδίως στη φιλοξενία τους σε κέντρα προστασίας και στην παροχή εκπαίδευσης, δημόσιων υγειονομικών εγκαταστάσεων και πρόσβασης στην εργασία όταν ενηλικιωθούν. Συνοψίζοντας, η υλική εκτέλεση των δικαιωμάτων των ασυνόδευτων ανηλίκων αποτελεί καθήκον των δημόσιων φορέων στην Ισπανία.

Το άρθρο 215 του Κανονισμού του Οργανικού Νόμου 4/2000, σχετικά με τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των αλλοδαπών στην Ισπανία και την κοινωνική τους ένταξη, αναφέρει:

"Στη Γενική Διεύθυνση Αστυνομίας και Σωμάτων Ασφαλείας θα υπάρχει μητρώο παιδιών ασυνόδευτων ανηλίκων με σκοπό μόνο την ταυτοποίηση, το οποίο θα συντονίζεται από τη Γενική Εισαγγελία, για την εκπλήρωση των αρμοδιοτήτων που ανατίθενται στην εισαγγελία σύμφωνα με το Άρθρο 35 του Οργανικού Νόμου 4/2000, στο πλαίσιο της εγγυητικής της λειτουργίας και της προστασίας των συμφερόντων του παιδιού" (Net for U Spain, n.d. pg 12).

### **Πρόσβαση στη στέγαση**

Η αρμοδιότητα για την επιτροπεία των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων αντιστοιχεί στις υπηρεσίες προστασίας των παιδιών στις διάφορες περιφέρειες της Ισπανίας στις οποίες βρίσκεται ο ανήλικος. Κάθε περιφέρεια έχει αναπτύξει τη δική της διαδικασία για την παροχή φροντίδας σε κατοικίες για την υποστήριξη αυτών των παιδιών, επομένως, οι πρακτικές και οι πόροι διαφέρουν πολύ από τη μία περιφέρεια στην άλλη. Σε ορισμένες περιπτώσεις, έχουν δημιουργήσει ειδικά κέντρα για ασυνόδευτα ανήλικα τόσο για τις φάσεις αρχικής υποδοχής όσο και για τις φάσεις μακράς παραμονής. Σε άλλες περιπτώσεις, προωθούνται ειδικοί πόροι για την πρώτη υποδοχή και στη συνέχεια επιδιώκεται σταδιακά η ένταξη (Net for U Spain, n.d.)

### **Πρόσβαση στην εκπαίδευση**

Η πρόσβαση στη δωρεάν εκπαίδευση αποτελεί δικαίωμα για όλα τα παιδιά στην Ισπανία και η φοίτηση των ανηλίκων παιδιών είναι υποχρεωτική από την ηλικία των 6 έως των 16 ετών. Το δικαίωμα αυτό δεν ρυθμίζεται ρητά στο νόμο περί ασύλου, αλλά κατοχυρώνεται από άλλους κανονισμούς που αφορούν τα αλλοδαπά άτομα και τους ανήλικα.

Το σύστημα που ακολουθείται για την ένταξη των παιδιών που ζητούν άσυλο στο σχολείο ποικίλλει ανάλογα με την Αυτόνομη Κοινότητα στην οποία τοποθετούνται, καθώς κάθε περιφερειακή διοίκηση διαχειρίζεται και οργανώνει τα σχολικά συστήματα κατά το δοκούν. Ορισμένες Κοινότητες βασίζονται σε προπαρασκευαστικές τάξεις, ενώ άλλες έχουν καθηγητές στο πλαίσιο της κανονικής τάξης και κάποιες άλλες δεν προσφέρουν επιπλέον ή εξειδικευμένες υπηρεσίες προκειμένου να διευκολύνουν την ένταξη στο σχολείο. (AIDA, country report, 2016).

### **Πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη**

Η μεταναστευτική νομοθεσία εξασφαλίζει πλήρη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη για όλα τα ανήλικα αλλοδαπά άτομα, επί ίσοις όροις με τα άτομα με ισπανική υπηκοότητα.

Το άρθρο 3ter, εδάφιο 4 του Νόμου 16/2003 προβλέπει ότι "σε κάθε περίπτωση, οι/ταε αλλοδαπές/οί/α υπήκοος/οί/α που είναι κάτω των 18 ετών λαμβάνουν υγειονομική περίθαλψη υπό τους ίδιους όρους με τα άτομα που έχουν ισπανική υπηκοότητα". Η διάταξη αυτή ορίζει σαφώς ότι όλα τα ανήλικα, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων ανηλίκων, έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, υπό τους ίδιους όρους με τα ανήλικα με ισπανική υπηκοότητα, δηλαδή δωρεάν. Όσον αφορά ειδικότερα τα ασυνόδευτα ανήλικα που "ζητούν άσυλο", το άρθρο 47 του Νόμου 12/2009 επισημαίνει ότι τα ανήλικα που ζητούν διεθνή προστασία και τα οποίοι είναι "θύματα οποιασδήποτε μορφής κακοποίησης [...] ή θύματα ένοπλης σύρραξης, λαμβάνουν όλη την υγειονομική περίθαλψη καθώς και την αναγκαία εξειδικευμένη και ψυχολογική φροντίδα" (Noret, 2017).

### **Μετάβαση στην ενηλικίωση**

Στην Ισπανία έχουν αναπτυχθεί ορισμένα προγράμματα υγειονομικής περίθαλψης για νέα άτομα, πρώην ανήλικα υπό επιτροπεία, αλλά δεν μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει ένα γενικευμένο σύστημα μετάβασης στην ενήλικη ζωή. Ως δυνατότητες νομιμοποίησης, τα παιδιά που φτάνουν στην ενηλικίωση τεκμηριωμένα με άδεια παραμονής, θα έχουν τρεις μήνες για να την ανανεώσουν κατά τη λήξη της ίδιας. Ενώ η κατάσταση μειονότητας που έδωσε την αφορμή για την άδεια δεν διατηρείται, τα παιδιά αυτά θα πρέπει να μετατρέψουν το έγγραφο αυτό σε άδεια διαμονής και εργασίας.

Εν τω μεταξύ, όσοι είναι 18 ετών και δεν διαθέτουν έγγραφα, μπορούν να ζητήσουν, με πρωτοβουλία του εποπτεύοντος οργάνου, άδεια διαμονής για εξαιρετικές περιστάσεις που θα χορηγείται βάσει ορισμένων κριτηρίων αξιολόγησης κατά διακριτική ευχέρεια (βασικά η συμμετοχή σε δραστηριότητες κατάρτισης και ένταξης) (Net for U Spain, n.d).

## Ελλάδα

### Νομικό πλαίσιο

1. Νόμος 4375/2016: "Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφυγών, Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής, ρυθμίσεις για το έργο των δικαιούχων διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις" Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, "σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας".

2. Νόμος 4375/2016: άρθρο 34: διορισμός ασυνόδευτου ανηλίκου και προσωρινού και μόνιμου επιτρόπου, άρθρο 45: διαδικασία υποβολής αίτησης ασυνόδευτου ανηλίκου για διεθνή παροχή προστασίας, άρθρο 46: Αποφυγή κράτησης ανηλίκων

3. Προεδρικό Διάταγμα: 220/2007 "για την υποδοχή ατόμων που αιτούνται άσυλο"- προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2003/9/ΕΚ της 27ης Ιανουαρίου 2003 σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των ατόμων που αιτούνται άσυλο στα κράτη μέλη. Άρθρο 19: Διαδικασία ασύλου - αίτηση διεθνούς προστασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης

4. Ν.3907 / 2011 "σύσταση υπηρεσίας ασύλου και υπηρεσίας πρώτης υποδοχής"-προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2008/15/ΕΚ σχετικά με τους δημόσιους κανόνες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών"

5. Άρθρο 32 Ν.3907 / 2011 (με το οποίο ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη το άρθρο 17 της Οδηγίας 2008/15/ΕΚ) σε συνδυασμό με το άρθρο 46 Ν.4375 / 2016: Τα ασυνόδευτα ανήλικα κρατούνται ως έσχατη λύση μόνο με σκοπό την παραπομπή τους σε δομή φιλοξενίας Μέγιστη περίοδος κράτησης: 25 ημέρες και σε εξαιρετικές περιπτώσεις παράταση κράτησης έως 20 ημέρες (Law 3907, 2011)

(cisotra.eu, n.d.).

### Επιτροπεία

Οι αρμόδιες αρχές για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων λαμβάνουν αμέσως τα κατάλληλα μέτρα για να: εξασφαλίσουν την απαραίτητη εκπροσώπηση των ασυνόδευτων ανηλίκων, προκειμένου να διασφαλίσουν την άσκηση των δικαιωμάτων τους, καθώς και τη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που ορίζονται στο παρόν. Για το σκοπό αυτό, όλες οι δημόσιες αρχές και κάθε τρίτος, ο οποίος ενημερώνεται με οποιονδήποτε τρόπο για την άφιξη ή την παρουσία ασυνόδευτου ανηλίκου, ενημερώνει χωρίς καθυστέρηση το Τμήμα Προστασίας Ευάλωτων



Ομάδων, Προσφύγων-Αιτούντων Άσυλο της Γενικής Διεύθυνσης Πρόνοιας. Η τελευταία προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες για τον ορισμό επιτρόπου μέσω του θέματος και τοποθετεί αρμόδιο Εισαγγελέα. Ο ασυνόδετος ανήλικος ενημερώνεται αμέσως για τον ορισμό επιτρόπου. Ο Επίτροπος ασκεί τα καθήκοντά του με γνώμονα τη διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος και της συνολικής ευημερίας του παιδιού. Το πρόσωπο που εκτελεί χρέη επιτρόπου αντικαθίσταται μόνο εάν απαιτείται. Πρόσωπα των οποίων τα συμφέροντα συγκρούονται ή θα μπορούσαν ενδεχομένως να συγκρουστούν με τα συμφέροντα του ασυνόδετου ανήλικου δεν μπορούν να διοριστούν ως επίτροποι. Οι αρμόδιες αρχές για την προστασία των ασυνόδετων ανηλίκων διενεργούν τακτικές αξιολογήσεις της καταλληλότητας των επιτρόπων, καθώς και της διαθεσιμότητας των απαραίτητων μέσων για την εκπροσώπηση των ασυνόδετων ανηλίκων (cisotra.eu, n.d.).

### **Μετάβαση στην ενηλικίωση**

Τα περισσότερα Κέντρα Υποδοχής και Φιλοξενίας δεν μπορούν να συνεχίσουν να φιλοξενούν ασυνόδετα ανήλικα μετά την ενηλικίωσή τους. Ως εκ τούτου, πρέπει να μετακινηθούν σε ένα hotspot με άλλους ενήλικες. Σε σπάνιες περιπτώσεις, το ασυνόδετο ανήλικο μπορεί να παραμείνει στο Κέντρο Φιλοξενίας μέχρι να βρει δουλειά και να συντηρήσει μια αυτόνομη διαβίωση, αλλά αυτό είναι η εξαίρεση.

Η μετάβαση στην ενηλικίωση δεν σημαίνει ότι το άτομο αποκλείεται από την πρόσβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αν θέλει να συνεχίσει τις σπουδές του. Αφού ενηλικιωθεί, το ασυνόδετο ανήλικο παιδί είναι σε θέση να λάβει άδεια εργασίας (cisotra.eu, n.d.).

### **Πρόσβαση στην εκπαίδευση**

Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, τα ασυνόδετα ανήλικα απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, την υγεία, τη γλωσσική υποστήριξη με τα υπόλοιπα παιδιά που ζουν στην Ελλάδα. Στο Νόμο .4251/2014 άρθρο 1 του ν. 21 (κεφάλαιο ΣΤ, Chapter F)) ορίζονται τα κοινά δικαιώματα των υπηκόων τρίτων χωρών. Σύμφωνα με το άρθρο: "Τα ανήλικα άτομα πολίτες τρίτων χωρών, που διαμένουν στην ελληνική επικράτεια, υπόκεινται στην υποχρεωτική εκπαίδευση, όπως και οι γηγενείς. Τα ανήλικα άτομα πολίτες τρίτων χωρών που φοιτούν σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, έχουν, χωρίς περιορισμούς, πρόσβαση στις σχολικές δραστηριότητες ή στην εκπαιδευτική κοινότητα".

### **Πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη**

Σύμφωνα με το άρθρο 33 παράγραφος 2 του νόμου 4368/2016, τα αιτούντα άσυλο άτομα και οι προσφύγισες/ες/α θεωρούνται ευάλωτες ομάδες και, ως εκ τούτου, έχουν δωρεάν πρόσβαση στο δημόσιο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης, όπως και τα άπορα άτομα με ελληνική υπηκοότητα. Το άρθρο 33 του νόμου 4368/2016 παρέχει δωρεάν πρόσβαση σε ιατρικές και φαρμακευτικές υπηρεσίες που παρέχονται από το ελληνικό σύστημα υγείας στους ανασφάλιστους και στα μέλη "ευάλωτων κοινωνικών ομάδων". Αυτό περιλαμβάνει τις/τους/τα προσφύγισες/ες/α, τα αιτούντα άσυλο άτομα (από τη στιγμή που εκφράζουν τη βούλησή τους να υποβάλουν αίτηση ασύλου) και τα ανήλικα, ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδετων ανηλίκων και των παιδιών χωρίς νόμιμη διαμονή στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με το άρθρο 33 παρ. 3 του Ν. 4368/2016 και της Κοινής Υπουργικής Απόφασης Α3(γ)/ΓΠ/οικ.25132/4-4-2016, τα άτομα που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 33 πρέπει να διαθέτουν Αριθμό Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης ("ΑΜΚΑ") για να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε δωρεάν υγειονομική περίθαλψη στο δημόσιο σύστημα υγείας. Ο αριθμός αυτός χορηγείται από τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών ανά την Ελλάδα ("ΚΕΠ") ή τα γραφεία του Οργανισμού Κοινωνικής Ασφάλισης ("ΕΦΚΑ"). Για τους αιτούντες άσυλο και άλλα μέλη "ευάλωτων ομάδων" που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση ΑΜΚΑ ή δεν διαθέτουν ΑΜΚΑ, το άρθρο 3 της Κοινής Υπουργικής Απόφασης του 2016 προέβλεπε την έκδοση ειδικής κάρτας υγειονομικής περίθαλψης αλλοδαπού ("Κ.Υ.Π.Α.") που παρέχει πρόσβαση σε δωρεάν υγειονομική περίθαλψη στο δημόσιο σύστημα υγείας (Amnesty International, 2019).

### Πρόσβαση στην απασχόληση

Στην Ελλάδα, ένα παιδί που έχει συμπληρώσει την ηλικία των 15 ετών μπορεί, με τη γενική συναίνεση των προσώπων που έχουν την επιμέλειά του, να υπογράψει σύμβαση εργασίας. Εάν δεν συναινέσουν, το δικαστήριο αποφασίζει κατόπιν αιτήσεως του παιδιού (Αστικός Κώδικας, άρθρο 136) (Civil code, art. 136). Για την κανονική απασχόληση, τα άτομα πρέπει να διαθέτουν αριθμό φορολογικού μητρώου. Για τα παιδιά, αυτό απαιτεί τη συγκατάθεση του γονέα ή του νόμιμου κηδεμόνα. Στην πράξη, η έλλειψη κηδεμόνων καθιστά δύσκολο για τα ασυνόδευτα ανήλικα να έχουν έναν. Κατά τη διάρκεια της έρευνας, τα αιτούντα άσυλο παιδιά είχαν πρόσβαση στην αγορά εργασίας από τη στιγμή που κατέθεσαν την αίτησή τους και έλαβαν την κάρτα αιτούντος άσυλο. Από τον Ιανουάριο του 2020, η πρόσβαση αυτή αρχίζει μόνο έξι μήνες μετά την κατάθεση της αίτησης ασύλου. Τα άτομα που δικαιούνται διεθνούς προστασίας έχουν πρόσβαση στην απασχόληση υπό τους ίδιους όρους με τα ημεδαπά άτομα (FRA, 2021)<sup>2</sup>.

## Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλών από τις συμμετέχουσες χώρες [1]

<p><b>Σύνοψη των καλών πρακτικών και των μαθησιακών στόχων που καλύπτονται</b></p>	<p>Η ενότητα θα παρέχει στο εκπαιδευόμενο άτομο:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• -γνώσεις σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού σε ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο the best interest of the child</li> <li>• το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού</li> <li>• κριτική σκέψη σε νομικές υποθέσεις</li> <li>• την ικανότητα σύγκρισης πρακτικών από έξι χώρες της ΕΕ</li> </ul>
--	--

<sup>2</sup> ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ - ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: REPOR, Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2021). [online] Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://fra.europa.eu/sites/default/files/2021-12/fra-2021-unaccompanied-children-greece\\_en.pdf](https://fra.europa.eu/sites/default/files/2021-12/fra-2021-unaccompanied-children-greece_en.pdf).

## **Βιβλιογραφία**

Convention on the Rights of the Child, 1989, Treaty no. 27531. United Nations Treaty Series, 1577, [online] Available at: <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>> [Accessed 23 May 2022].

COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, 2000, CRC/C/15/Add.137 [online] Available at: <<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPrICAqhKb7yhsgnXZ0ChBsrwmcY8%2F%2BFNoDE4Sa64tHzpNzsbXq3Q30sl4o3jsxHDLhFxmKvK9pOoXVmln%2BicnMnW01r6pX3X6wNZCYU2XPYRFEm%2BI%2FuW>> [Accessed 26 May 2022].

CRC/C/GC/14. 2022. Committee on the Rights of the Children General comment No. 14. [online] Available at: <[https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/gc/crc\\_c\\_gc\\_14\\_eng.pdf](https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/gc/crc_c_gc_14_eng.pdf)> [Accessed 1 June 2022].

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 4 (2003): Adolescent Health and Development in the Context of the Convention on the Rights of the Child, 1 July 2003, CRC/GC/2003/4, available at: <https://www.refworld.org/docid/4538834f0.html> [accessed 9 June 2022]

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 7 (2005): Implementing Child Rights in Early Childhood, 20 September 2006, CRC/C/GC/7/Rev.1, available at: <https://www.refworld.org/docid/460bc5a62.html> [accessed 9 June 2022]

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 20 (2016) on the implementation of the rights of the child during adolescence, 6 December 2016, CRC/C/GC/20, available at: <https://www.refworld.org/docid/589dad3d4.html> [accessed 10 June 2022]

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard, 20 July 2009, CRC/C/GC/12, available at: <https://www.refworld.org/docid/4ae562c52.html> [accessed 7 June 2022]

Cypcs.org.uk. 2020. Draft General Comment No. 25 (202x) Children's rights in relation to the digital environment. [online] Available at: <<https://www.cypcs.org.uk/wpcypcs/wp-content/uploads/2021/02/Draft-General-Comment-25.pdf>> [Accessed 8 June 2022].

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 3 (2003): HIV/AIDS and the Rights of the Child, 17 March 2003, CRC/GC/2003/3, available at: <https://www.refworld.org/docid/4538834e15.html> [accessed 9 June 2022].

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 4 (2003): Adolescent Health and Development in the Context of the Convention on the Rights of the Child, 1 July 2003, CRC/GC/2003/4, available at: <https://www.refworld.org/docid/4538834f0.html> [accessed 9 June 2022]

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 9 (2006): The rights of children with disabilities, 27 February 2007, CRC/C/GC/9, available at: <https://www.refworld.org/docid/461b93f72.html> [accessed 9 June 2022].

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 15 (2013) on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (art. 24), 17 April 2013, CRC/C/GC/15, available at: <https://www.refworld.org/docid/51ef9e134.html> [accessed 9 June 2022].

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 1 (2001), Article 29 (1), The aims of education, 17 April 2001, CRC/GC/2001/1, available at: <https://www.refworld.org/docid/4538834d2.html> [accessed 10 June 2022]

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 17 (2013) on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (art. 31), 17 April 2013, CRC/C/GC/17, available at:



<https://www.refworld.org/docid/51ef9bcc4.html> [accessed 10 June 2022]

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 8 (2006): *The Right of the Child to Protection from Corporal Punishment and Other Cruel or Degrading Forms of Punishment* (Arts. 19; 28, Para. 2; and 37, inter alia), 2 March 2007, CRC/C/GC/8, available at: <https://www.refworld.org/docid/460bc7772.html> [accessed 10 June 2022]

UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 10 (2007): *Children's Rights in Juvenile Justice*, 25 April 2007, CRC/C/GC/10, available at: <https://www.refworld.org/docid/4670fca12.html> [accessed 11 June 2022]

UN Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 24: *Issues Relating to Reservations Made upon Ratification or Accession to the Covenant or the Optional Protocols thereto, or in Relation to Declarations under Article 41 of the Covenant*, 4 November 1994, CCPR/C/21/Rev.1/Add.6, available at: <https://www.refworld.org/docid/453883fc11.html> [accessed 11 June 2022]

Echr.coe.int. 1950. *European Convention on Human Rights*. [online] Available at: [https://www.echr.coe.int/documents/convention\\_eng.pdf](https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf) [Accessed 15 June 2022]

European Commission - European Commission. *EU action on the rights of the child*. [online] Available at: [https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-action-rights-child\\_en](https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-action-rights-child_en) [Accessed 1 June 2022].

2012. CONSOLIDATED VERSION OF THE TREATY ON EUROPEAN UNION. *Official Journal of the European Union* C 326/13. Available at: [https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC\\_1&format=PDF](https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF) [Accessed 3 June 2022].

2012. CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION 2012/C 326/02. [online] Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN> [Accessed 2 June 2022].

Anon, *Common European Asylum System. Migration and Home Affairs*. Available at: [https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system\\_en](https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system_en) [Accessed July 8, 2022].

European Commission, Directorate-General for Migration and Home Affairs, *A common European asylum system*, Publications Office, 2014, <https://data.europa.eu/doi/10.2837/65932>

Fra.europa.eu. 2014. *UNACCOMPANIED CHILDREN OUTSIDE THE CHILD PROTECTION SYSTEM*. [online] p. 55 Available at: [https://fra.europa.eu/sites/default/files/2021-12/fra-2021-unaccompanied-children-greece\\_en.pdf](https://fra.europa.eu/sites/default/files/2021-12/fra-2021-unaccompanied-children-greece_en.pdf) [Accessed 14 June 2022].

Papoutsis, E., 2020. *The Protection of Unaccompanied Migrant Minors Under International Human Rights Law: Revisiting Old Concepts and Confronting New Challenges in Modern Migrant Flows*. [online] Digital Commons @ American University Washington College of Law. Available at: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/auilr/vol35/iss2/3/> [Accessed 18 July 2022].

Guerra, V. and Brindle, D., 2017. *Promoting the social inclusion of migrant children and young people. The duty of social services*. [online] Esn-eu.org. Available at: [https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/25.01.2018\\_VGReview\\_Migration\\_Report\\_Final.pdf](https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/25.01.2018_VGReview_Migration_Report_Final.pdf) [Accessed 18 July 2022].

Fra.europa.eu. 2019. *Fundamental Rights Report 2019*. [online] Available at: [https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra\\_uploads/fra-2019-fundamental-rights-report-2019\\_en.pdf](https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-fundamental-rights-report-2019_en.pdf) [Accessed 18 July 2022].

Grote, J., Müller, A. and Vollmer, M., 2015. *EMN Policy Report 2015 - Migration, Integration, Asylum*. [online] European Website on Integration. Available at: [https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/emn-policy-report-2015-migration-integration-asylum\\_en](https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/emn-policy-report-2015-migration-integration-asylum_en) [Accessed 18 July 2022].

Euaa.europa.eu. 2018. *Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union 2018*. [online] Available at: <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/easo-annual-report-2018-web.pdf> [Accessed 18 July 2022].

Asylum Information Database | European Council on Refugees and Exiles. 2022. *Criteria and restrictions to access reception conditions - Asylum Information Database | European Council on Refugees and Exiles*. [online] Available at: <https://asylumineurope.org/reports/country/austria/reception-conditions/access-and-forms-reception-conditions/criteria-and-restrictions-access-reception-conditions/> [Accessed 15 June 2022].

Heilemann, S., 2017. *The Accommodation and Care System for Unaccompanied Minors in Austria*. [online] Asyl.at. Available at: <https://www.asyl.at/files/180/30-swsvol15no12017.pdf> [Accessed 5 July 2022].

Austria: *Federal Law Regulating Basic Welfare Support of Asylum-Seekers in Admission Procedures and of Certain Other Aliens (Federal Government Basic Welfare Support Act 2005 - GVG-B 2005)* [Austria], 1 September 2018, available at:



<https://www.refworld.org/docid/5c863f647.html> [accessed 15 June 2022]

European Website on Integration. 2010. *Nationaler Aktionsplan für Integration - Bericht*. [online] Available at: <[https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/nationaler-aktionsplan-fur-integration-bericht\\_en](https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/nationaler-aktionsplan-fur-integration-bericht_en)> [Accessed 1 July 2022].

European Website on Integration. 2016. *Austria: 50-Points-Plan towards integration of refugees*. [online] Available at: <[https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/osterreich-50-punkte-plan-zur-integration-von-asylberechtigten-und-subsiar\\_en](https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/osterreich-50-punkte-plan-zur-integration-von-asylberechtigten-und-subsiar_en)> [Accessed 1 July 2022].

Fedlex.data.admin.ch. 2020. *Federal Act on Foreign Nationals and Integration*. [online] Available at: <<https://fedlex.data.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/2007/758/20200401/en/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-2007-758-20200401-en-pdf-a.pdf>> [Accessed 1 July 2022].

Hancilova, B. and Knauder, B., 2011. *Unaccompanied Minor Asylum-seekers: Overview of Protection, Assistance and Promising Practices*. [online] Infomie.net. Available at: <[http://infomie.net/IMG/pdf/Unaccompanied\\_Minors\\_Asylum-seekers\\_Overview\\_of\\_Protection\\_Assistance\\_and\\_Promising\\_Practices.pdf](http://infomie.net/IMG/pdf/Unaccompanied_Minors_Asylum-seekers_Overview_of_Protection_Assistance_and_Promising_Practices.pdf)> [Accessed 4 July 2022].

Asylum Information Database | European Council on Refugees and Exiles. 2021. *Health care - Asylum Information Database | European Council on Refugees and Exiles*. [online] Available at: <<https://asylumineurope.org/reports/country/austria/content-international-protection/health-care/>> [Accessed 4 July 2022].

Koppenberg, S., 2014. *Unaccompanied Minors in Austria: Legislation, Practices and Statistics*. [online] Publications.iom.int. Available at: <[https://publications.iom.int/system/files/pdf/unaccompanied\\_minors\\_in\\_austria\\_en.pdf](https://publications.iom.int/system/files/pdf/unaccompanied_minors_in_austria_en.pdf)> [Accessed 1 July 2022].

De Bauche, L. and De Bruycker, P., 2012. *Intra EU Mobility of third-country nationals*. [online] Emnbelgium.be. Available at: <[https://emnbelgium.be/sites/default/files/publications/intra-eu\\_mobility\\_tcn\\_be\\_-\\_emn\\_study-en.pdf](https://emnbelgium.be/sites/default/files/publications/intra-eu_mobility_tcn_be_-_emn_study-en.pdf)> [Accessed 5 July 2022].

European Website on Integration. 2021. *Belgium: Complaint against Secretary of State for Asylum and Migration regarding the reception of unaccompanied migrant minors*. [online] Available at: <[https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/belgium-complaint-against-secretary-state-asylum-and-migration-regarding-reception\\_en](https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/belgium-complaint-against-secretary-state-asylum-and-migration-regarding-reception_en)> [Accessed 5 July 2022].

Asylumineurope.org. 2021. *Country Report: Belgium*. [online] Available at: <[https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2022/04/AIDA-BE\\_2021update.pdf](https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2022/04/AIDA-BE_2021update.pdf)> [Accessed 5 July 2022].

Ibz.be. 2009. *Unaccompanied minors in Belgium Reception, return and integration arrangements*. [online] Available at: <<https://www.ibz.be/download/newsletter/EMN%20-%20BE%20report%20Unaccompanied%20Minors.pdf>> [Accessed 5 July 2022].

Integrazionemigranti.gov.it. n.d. *Unaccompanied foreign minors Rules and data on the presence, protection and reception of unaccompanied minors*. [online] Available at: <<https://integrazionemigranti.gov.it/en-gb/Dettaglio-approfondimento/id/38/Unaccompanied-foreign-minors>> [Accessed 5 July 2022].

Grigt, S., 2017. *The Journey of Hope*. [online] Issuu. Available at: <[https://issuu.com/educationinternational/docs/grigt\\_journey\\_of\\_hope\\_2017/10](https://issuu.com/educationinternational/docs/grigt_journey_of_hope_2017/10)> [Accessed 5 July 2022].

Lavoro.gov.it. n.d. *Minori Stranieri Non Accompagnati*. [online] Available at: <<https://www.lavoro.gov.it/temi-e-priorita/immigrazione/focus-on/minori-stranieri/Pagine/SIM-Sistema-Informativo-Minori.aspx>> [Accessed 5 July 2022].

Ibrido, R. and Marchese, C., 2020. *Integration Policies, Practices and Experiences, Paper 2020/54*. [online] Ecoi.net. Available at: <[https://www.ecoi.net/en/file/local/2032752/WP5\\_IItaly+Country+Report\\_Integration.pdf](https://www.ecoi.net/en/file/local/2032752/WP5_IItaly+Country+Report_Integration.pdf)> [Accessed 5 July 2022].

European Website on Integration. n.d. *Governance of migrant integration in Italy*. [online] Available at: <[https://ec.europa.eu/migrant-integration/country-governance/governance-migrant-integration-italy\\_en](https://ec.europa.eu/migrant-integration/country-governance/governance-migrant-integration-italy_en)> [Accessed 5 July 2022].

piano\_nazionale\_integrazione\_eng. 2017. *National Integration Plan for Persons entitled to International Protection*. [online] Available at: <[https://www.interno.gov.it/sites/default/files/piano\\_nazionale\\_integrazione\\_eng.pdf](https://www.interno.gov.it/sites/default/files/piano_nazionale_integrazione_eng.pdf)> [Accessed 5 July 2022].

Trunk, A., Sebastio, A. and Melillo, L., 2022. In: *Access to the Labour Market for Young Migrants – Case of Italy. Expanding Horizons Business, Management and Technology for Better Society*.

Barn R, Di Rosa RT, Kallinikaki T. *Unaccompanied Minors in Greece and Italy: An Exploration of the Challenges for Social Work within Tighter Immigration and Resource Constraints in Pandemic Times*. *Social Sciences*. 2021; 10(4):134. <https://doi.org/10.3390/socsci10040134>

Asylum Information Database | European Council on Refugees and Exiles. 2022. *Housing - Asylum Information Database | European Council on Refugees and Exiles*. [online] Available at: <<https://asylumineurope.org/reports/country/italy/content-international-protection/housing/>> [Accessed 5 July 2022].

*Nidos is the national guardianship institution for unaccompanied and separated children in the Netherlands. All children in the Netherlands should be under either parental authority or guardianship. Nidos is appointed as guardian by the court if the child's parents are unable to exercise parental authority over the child.*

Government.nl. n.d. *Unaccompanied minor aliens (AMV)*. [online] Available at: <<https://www.government.nl/topics/asylum->

*policy/unaccompanied-minor-foreign-nationals-umfns*> [Accessed 5 July 2022].

Asylumineurope.org. 2019. *Country Report: Netherlands*. [online] Available at: <[https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2022/04/AIDA-NL\\_2021update.pdf](https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2022/04/AIDA-NL_2021update.pdf)> [Accessed 5 July 2022].

Zijlstra, E., Rip, J., Beltman, D., van Os, C., J. Knorth, E. and Kalverboer, M., 2017. *Unaccompanied minors in the Netherlands: Legislation, policy, and care*. *Social Work & Society, International Online Journal*, [online] Volume 15(Issue 2), p.5. Available at: <<http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:464-sws-1288>> [Accessed 5 July 2022].

Noret, I., 2017. *Access to Healthcare in 16 European Countries*. [online] *Doctorsoftheworld.org.uk*. Available at: <[https://www.doctorsoftheworld.org.uk/wp-content/uploads/import-from-old-site/files/2017\\_final-legal-report-on-access-to-healthcare-in-16-european-countries.pdf](https://www.doctorsoftheworld.org.uk/wp-content/uploads/import-from-old-site/files/2017_final-legal-report-on-access-to-healthcare-in-16-european-countries.pdf)> [Accessed 5 July 2022].

Oxfamitalia.org. n.d. *Teach us for what is coming*. [online] Available at: <<https://www.oxfamitalia.org/wp-content/uploads/2021/06/Teach-us-for-what-is-coming-report.pdf>> [Accessed 5 July 2022].

Van der Vennet, L., 2022. *Turning 18 and Undocumented: Supporting children in their transition into adulthood*. [online] *Picum.org*. Available at: <[https://picum.org/wp-content/uploads/2022/04/Turning-18-and-undocumented\\_EN.pdf](https://picum.org/wp-content/uploads/2022/04/Turning-18-and-undocumented_EN.pdf)> [Accessed 5 July 2022].

Oijj.org. n.d. *Net for U Spain*. [online] Available at: <[https://www.oijj.org/sites/default/files/archivospaginas/spain\\_-\\_fundacion\\_diagrama.pdf](https://www.oijj.org/sites/default/files/archivospaginas/spain_-_fundacion_diagrama.pdf)> [Accessed 6 July 2022].

Greece: Law No. 3907 of 2011 on the establishment of an Asylum Service and a First Reception Service, transposition into Greek legislation of Directive 2008/115/EC "on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third country nationals" and other provisions. [Greece], 26 January 2011, available at: <https://www.refworld.org/docid/4da6ee7e2.html> [accessed 6 July 2022]

Cisotra.eu. n.d. *H ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ*. [online] Available at: <[https://cisotra.eu/wp-content/uploads/2021/04/8-CISoTRA\\_ASGREECE\\_WP2\\_4\\_NATIONAL\\_Report\\_SHORT\\_GR\\_GR.pdf](https://cisotra.eu/wp-content/uploads/2021/04/8-CISoTRA_ASGREECE_WP2_4_NATIONAL_Report_SHORT_GR_GR.pdf)> [Accessed 6 July 2022].

European Website on Integration. 2014. *Law 4251/2014 - Immigration, Social Integration Code and other provisions*. [online] Available at: <[https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/law-42512014-immigration-social-integration-code-and-other-provisions\\_en](https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/law-42512014-immigration-social-integration-code-and-other-provisions_en)> [Accessed 6 July 2022].

reliefweb. 2019. *Greece must immediately ensure that asylum-seekers, unaccompanied children and children of irregular migrants have free access to the public health system*. [online] Available at: <<https://reliefweb.int/report/greece/greece-must-immediately-ensure-asylum-seekers-unaccompanied-children-and-children>> [Accessed 6 July 2022].

Greece, *Civil Code*, Art. 136

## 4\_ONE\_ANOTHER

(Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για εργαζόμενα άτομα με Ασυνόδευτα και Χωρισμένα Ανήλικα)

Ομάδα στόχου: Κοινωνικές/οί/ά λειτουργοί, ομάδα εκπαιδευτικών, δασκάλων αγγλικών

Ενότητα 3, Κοινωνική ένταξη (σχολείο, εργασία κ.λπ.)



*Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή αυτής της δημοσίευσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου που αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.*

## Εισαγωγή στην Ενότητα

**Αυτή η ενότητα κατάρτισης παρέχει** μια επισκόπηση των κύριων προκλήσεων που σχετίζονται με την πρόσβαση στην εκπαίδευση για τα ασυνόδευτα παιδιά που ζητούν άσυλο, καθώς και την πρόσβαση στην αγορά εργασίας για τα παιδιά που ενηλικιώνονται.

**Η ενότητα αυτή έχει ως στόχο να προσδιορίσει** ορισμένες από τις βασικές προκλήσεις στην εκπαίδευση και την ένταξη των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων στην αγορά εργασίας και προσφέρει λύσεις που μπορούν να εφαρμοστούν από τις/ους επαγγελματίες που εργάζονται με αυτή την ομάδα.

**Τα κύρια σημεία είναι:** οι νομικές πτυχές των θεμάτων αυτών, ο ορισμός του φαινομένου της "πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου", οι διάφορες ψυχολογικές, γλωσσικές, διοικητικές και κοινωνικές προκλήσεις που σχετίζονται με τη σχολική ένταξη, καθώς και θέματα που αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση και τη βοήθεια στην αναζήτηση εργασίας.

**Διάρκεια:** 1: Η ολοκλήρωση αυτής της ενότητας θα διαρκέσει περίπου τρεις ώρες.

**Πρόσθετα υλικά:** Οι/Τα αναγνώστριες/στες/στα ενθαρρύνονται να συμβουλευτούν προαιρετικές εξωτερικές πηγές για να κατανοήσουν καλύτερα τα θέματα.

**Αξιολόγηση:** Στο τέλος αυτής της ενότητας, μπορείτε να συμπληρώσετε ένα σύντομο τεστ πολλαπλών επιλογών για να αξιολογήσετε τις γνώσεις και τις δεξιότητες που αποκτήσατε.

**Σύνδεσμοι προς άλλες ενότητες αυτής της κατάρτισης:** Αυτή η ενότητα συνδέεται στενά με την ενότητα 1 σχετικά με τις νομικές προκλήσεις της ένταξης των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων, την ενότητα 6 σχετικά με τις ψυχολογικές προκλήσεις των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων και την ενότητα 7 σχετικά με τα θέματα μετάβασης στην ενηλικίωση.

## Οι μαθησιακοί στόχοι που καλύπτονται από την ενότητα

**Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, η/ο/το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα είναι σε θέση να:**

- των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων στην εκπαίδευση και την εργασία,
- Κατανοεί την έννοια της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου (ESL) και να εντοπίζει τα πρώιμα σημάδια της ESL σε ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα,
- Κατανοήσει πώς να βοηθήσει ν τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα να αναπτύξουν το επαγγελματικό τους σχέδιο.

## Κεφάλαια ενός της Ενότητας:

Κεφάλαιο 1: Πρόσβαση στην εκπαίδευση	4
1. Εισαγωγή	5
2. Νομικό Πλαίσιο	5
2.1. Προπαρασκευαστικές τάξεις	6
3. Πρόωρη εγκατάλειψη σχολείου (Early School Leaving (ESL))	8
3.1. Στοιχεία και αριθμοί	8
3.2. Τι είναι το φαινόμενο πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου;	9
4. Προσδιοριστικοί παράγοντες της σχολικής εγκατάλειψης και συμβουλές πρόληψης	10
4.1. Οργανωσιακοί και διαρθρωτικοί παράγοντες του σχολείου	11
4.2. Παράγοντες που σχετίζονται με τις αλληλεπιδράσεις εκπαιδευτικών-μαθητριών/ών	12
4.3. Οικογενειακοί και κοινωνικοί παράγοντες	13
5. Ατομικοί παράγοντες πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου	14
5.1. Γενικές πτυχές της εφηβείας	14
5.2. Συνήθεις ψυχολογικοί στρεσογόνοι παράγοντες των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων	15
5.3. Γλωσσικά εμπόδια	18
6. Συμπέρασμα	20
Δραστηριότητες αξιολόγησης	<b>Error! Bookmark not defined.</b>
Κεφάλαιο 2: Πρόσβαση στην εργασία	21
1. Εισαγωγή	22
2. Γενικό ευρωπαϊκό πλαίσιο	22
3. Καθοδήγηση σταδιοδρομίας για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα	23
3.1. Ατομικές Ιστορίες	23
3.2. Το Δέντρο της Ζωής	24
3.3. Ορισμοί της εργασίας και της αξιοπρεπούς εργασίας	25
3.4. Γενεόγραμμα καριέρας	26
3.5. Γνώση της αγοράς εργασίας	26
3.6. Ανάλυση των επαγγελματικών συμφερόντων	27
3.7. Το τελικό προφίλ και το επαγγελματικό σχέδιο	27
Δραστηριότητες αξιολόγησης	<b>Error! Bookmark not defined.</b>
Βιβλιογραφία	28

## Κεφάλαιο 1: Πρόσβαση στην εκπαίδευση

Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλών από τις συμμετέχουσες χώρες:

Σύνοψη των καλών πρακτικών και των μαθησιακών στόχων που καλύπτονται Δώστε μια σύντομη περιγραφή του περιεχομένου αυτού του Κεφαλαίου.

- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα αποκτήσει μια επισκόπηση των κύριων προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα στην εκπαίδευση (που σχετίζονται με τη σχολική οργάνωση, την αλληλεπίδραση μαθητών-καθηγητών, τους οικογενειακούς και κοινωνικούς παράγοντες και τους ατομικούς παράγοντες) και θα λάβει συμβουλές για τον τρόπο άμβλυνσής τους.
- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα εξοικειωθεί με την έννοια της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου (ESL) και θα μάθει να εντοπίζει τα προειδοποιητικά σημάδια της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου.
- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα ανακαλύψει τις διάφορες συνιστώσες της πραγματικότητας των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων (να είσαι έφηβη/ος/ο, να βρίσκεσαι σε μια αγχωτική κατάσταση, να μαθαίνεις μια νέα γλώσσα).

### Περιεχόμενο Κεφαλαίου

#### Πρόσβαση στην εκπαίδευση

Σε αυτό το κεφάλαιο, η/ο/το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα λάβει χρήσιμες πληροφορίες και παραδείγματα ορθής πρακτικής σχετικά με τις διάφορες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα όσον αφορά τη φοίτηση στο σχολείο και την εκπαίδευση γενικότερα. Θα ασχοληθεί με τα ζητήματα της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, καθώς και με τους διαφορετικούς παράγοντες και τις προκλήσεις που παίζουν ρόλο και καθορίζουν τα κίνητρα και τη μαθησιακή ικανότητα των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων.

## 1. Εισαγωγή

Η εκπαίδευση διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στην ένταξη των μεταναστριών/στών. Δεν παρέχει μόνο τυπικές γνώσεις, αλλά συμβάλλει επίσης στη μετάδοση της τοπικής γλώσσας, του πολιτισμού, των κανόνων και των αξιών. Η συμμετοχή στην επίσημη εκπαίδευση βοηθά στην εγκατάσταση σε μια νέα χώρα, επειδή προσφέρει ένα θεσμικό πλαίσιο που λειτουργεί ως πύλη εισόδου στην ευρύτερη κοινωνία. Οι δεξιότητες και οι ικανότητες που αποκτώνται θέτουν τα θεμέλια για τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας και συμβάλλουν σε καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα και γενική ευημερία.

Ιδιαίτερα για τα ασυνόδετα και χωρισμένα ανήλικα, η έγκαιρη εμπλοκή σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα, είτε μεταβατικό είτε επίσημο, είναι σημαντική, διότι μπορεί να προσφέρει την απαραίτητη σταθερότητα και συνέπεια. Ελλείψει των οικογενειών τους, τα ασυνόδετα και χωρισμένα ανήλικα αντιμετωπίζουν ένα εντελώς νέο περιβάλλον μόνοι τους. Η συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες μπορεί να συμβάλει στη μείωση των κοινών στρεσογόνων παραγόντων (περισσότερα σχετικά παρακάτω), παρέχοντας προοπτικές πέρα από τα αρχικά διοικητικά εμπόδια, και να προετοιμάσει τα ασυνόδετα και χωρισμένα να ανήλικα για την ενήλικη ζωή.

Ωστόσο, οι έρευνες δείχνουν ότι η εγκατάλειψη του σχολείου ή η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (ESL), όπως αποκαλεί η Ευρωπαϊκή Ένωση το φαινόμενο αυτό, είναι πιο συχνή μεταξύ των μεταναστριών/ών μαθητριών/ών απ' ό,τι μεταξύ των γηγενών μαθητριών/ών. Αν η εγκατάλειψη του σχολείου είναι ένα από τα χειρότερα αποτελέσματα για κάθε παιδί, είναι ακόμη χειρότερο για τα παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο, καθώς θέτει σε κίνδυνο τα θεμέλια της κοινωνικής τους ένταξης.

Προκειμένου να υποστηριχθούν τα ασυνόδετα παιδιά στην εκπαιδευτική τους πορεία και να παραμείνουν στο σχολείο, είναι σημαντικό να προσαρμοστούν η εκπαιδευτική προσέγγιση και οι δραστηριότητες στις ανάγκες τους. Μια από τις κύριες προκλήσεις για τους επαγγελματίες που εργάζονται με τα ασυνόδετα και χωρισμένα ανήλικα (κοινωνικές/οί/ά λειτουργοί, εκπαιδευτικό προσωπικό εκπαιδευτικών και φροντιστριών/ών κ.λπ.) είναι επομένως η κατανόηση των αναγκών τους.

Η εξειδικευμένη κατάρτιση για επαγγελματίες που εργάζονται με ασυνόδετα και χωρισμένα ανήλικα συχνά δεν είναι προσβάσιμη λόγω δημοσιονομικών ή/και χρονικών περιορισμών. Συνεπώς, η παρούσα κατάρτιση επιχειρεί να μοιραστεί ορισμένα από τα βασικά στοιχεία της εργασίας με ασυνόδετους ανήλικους στον τομέα της εκπαίδευσης, με σκοπό την οικοδόμηση της ανθεκτικότητάς τους και τη διευκόλυνση της ενεργού συμμετοχής των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων στην προσαρμογή τους σε μια νέα κουλτούρα.

## 2. Νομικό Πλαίσιο

Πριν εντρυφήσουμε στις λεπτομέρειες, ας γνωρίσουμε πρώτα τις διεθνείς και ευρωπαϊκές νομικές διατάξεις σχετικά με την εκπαίδευση των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων.

Το **Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα** (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)) ορίζει ότι τα κράτη "αναγνωρίζουν το δικαίωμα του καθενός στην εκπαίδευση", συμπεριλαμβανομένης της διασφάλισης ότι η πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι δωρεάν και προσιτή σε όλους, ότι η δευτεροβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, "καθίσταται γενικά διαθέσιμη και προσιτή σε όλους με κάθε κατάλληλο μέσο" και ότι "η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι εξίσου προσιτή σε όλους με βάση τις ικανότητές τους" (ICESCR, 1966, Article 13).

Οι υποχρεώσεις αυτές ενισχύονται στη **Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού** (Convention on the Rights of the Child (CRC)), η οποία περιλαμβάνει επίσης διάταξη για τα κράτη να κατευθύνουν την εκπαίδευση προς "την ανάπτυξη της προσωπικότητας, των ταλέντων και των ψυχικών και σωματικών ικανοτήτων του παιδιού στο μέγιστο δυνατό βαθμό" (CRC, 1989, Article 29).

Στο πλαίσιο του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η αναδιατυπωμένη **Οδηγία για τις Συνθήκες Υποδοχής** (Reception Conditions Directive-RCD) προβλέπει ότι τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΚΜ της ΕΕ) πρέπει να παρέχουν στα ανήλικα "πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα υπό τους ίδιους όρους με τις/ους/α υπηκόες/ους/α



του κράτους μέλους υποδοχής για όσο διάστημα δεν έχει πράγματι επιβληθεί μέτρο απέλασης εναντίον τους ή εναντίον των γονέων τους" (RCD, 2013, Article 14).

Σύμφωνα με την **Οδηγία για τις Συνθήκες Υποδοχής RCD**, η εκπαίδευση των ανηλίκων μπορεί να πραγματοποιηθεί σε κέντρα φιλοξενίας και θα πρέπει να αρχίσει το αργότερο τρεις μήνες μετά την υποβολή της αίτησης ασύλου. Προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση και η συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα, προσφέρονται προπαρασκευαστικές τάξεις, συμπεριλαμβανομένων γλωσσικών μαθημάτων, όπου αυτό είναι απαραίτητο. Η πρόσβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν μπορεί να ανακληθεί μόνο για τον λόγο ότι το ανήλικο έχει ενηλικιωθεί.

Η αναδιατυπωμένη **Οδηγία για τα Προσόντα** (Qualifications Directive-QD) αναφέρεται στην εκπαίδευση των παιδιών στα οποία έχει χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα ή διεθνής προστασία και ορίζει ότι "τα κράτη μέλη παρέχουν πλήρη πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα σε όλους τα ανήλικα στα οποίους έχει χορηγηθεί διεθνής προστασία, υπό τους ίδιους όρους με τις/ους/ υπηκόες/ους/α τους" (QD, 2011, Article 27.1).

Στο τελευταίο της **Σχέδιο Δράσης για την Ένταξη και την Ενσωμάτωση (2021-2027)**, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τονίζει την ανάγκη να αναπτυχθούν ειδικά προγράμματα στήριξης για δύο υποομάδες ασυνόδετων και χωρισμένων ανηλίκων ειδικότερα: εκείνα που φθάνουν μετά την ηλικία της υποχρεωτικής σχολικής εκπαίδευσης και εκείνα που μεταβαίνουν στην ενηλικίωση (European Commission, 2020).

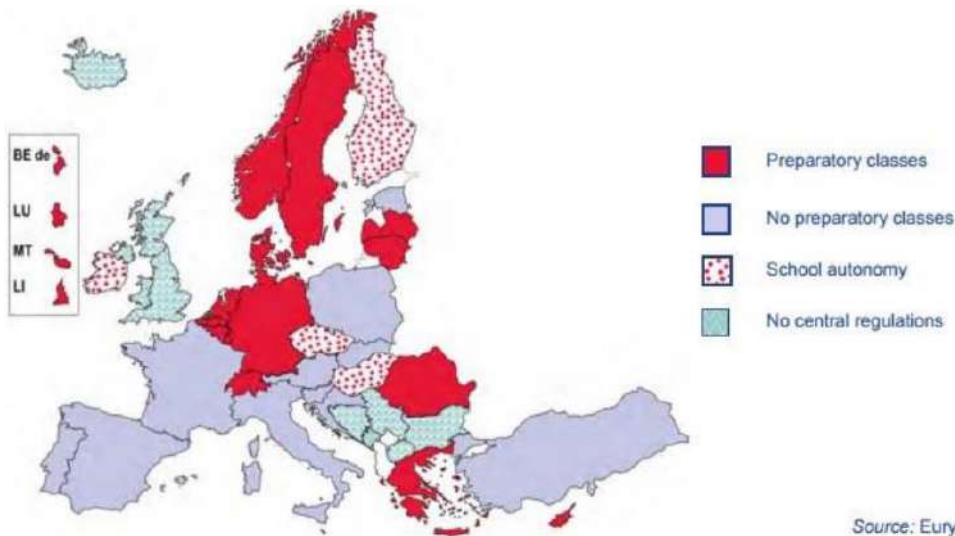
## 2.1. Προπαρασκευαστικές τάξεις

Προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση των ανηλίκων' στην κανονική εκπαίδευση, το RCD (Directive 2013/33/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 laying down standards for the reception of applicants for international protection (recast)) ορίζει ότι "στα ανήλικα παρέχονται προπαρασκευαστικά μαθήματα, συμπεριλαμβανομένων των γλωσσικών μαθημάτων, όταν αυτό είναι αναγκαίο" (άρθρο 14 παράγραφος 2.2). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει τις προπαρασκευαστικές τάξεις ως "[σ]ιδιόμορφες τάξεις ή μαθήματα στα οποία τα νεοαφιχθέντα παιδιά μεταναστών λαμβάνουν εντατική γλωσσική διδασκαλία και, σε ορισμένες περιπτώσεις, προσαρμοσμένο πρόγραμμα σπουδών για άλλα μαθήματα, προκειμένου να διευκολυνθεί η ένταξή τους στο κανονικό σχολικό σύστημα" (European Commission Glossary).

Το RCD ορίζει επίσης ότι τα κράτη μέλη πρέπει να προσφέρουν εναλλακτικές εκπαιδευτικές ρυθμίσεις όταν δεν είναι δυνατή η πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα λόγω της ιδιαίτερης κατάστασης του ανηλίκου (άρθρο 14 παράγραφος 3). Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι προπαρασκευαστικές τάξεις είναι σημαντικές, διότι μπορούν να παρέχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση σε παιδιά που βρίσκονται σε ηλικία άνω της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, ιδίως όταν δεν έχουν ακόμη φτάσει στο επίπεδο ικανοτήτων που απαιτείται από τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ιδίως όσον αφορά τις γλωσσικές δεξιότητες. Επιπλέον, αποτελούν σημαντική εναλλακτική λύση για παιδιά που χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή (π.χ. αναλφάβητα παιδιά).

Όσον αφορά τις προπαρασκευαστικές τάξεις, στα κράτη μέλη της ΕΕ δεν επικρατεί ενιαίο σύστημα (Σχήμα 1). Ενώ σε ορισμένα κράτη μέλη τα νεοαφιχθέντα παιδιά τοποθετούνται με τους γηγενείς συνομηλικούς τους αμέσως μετά την άφιξή τους, άλλα εκπαιδευτικά συστήματα προσφέρουν προπαρασκευαστικές τάξεις για να υποστηρίξουν την ανάπτυξη της γλώσσας διδασκαλίας και να βοηθήσουν τα παιδιά να εγκατασταθούν στο νέο (σχολικό) περιβάλλον τους με πιο χαλαρούς ρυθμούς, ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι πολλά ασυνόδετα παιδιά μπορεί να μην έχουν παρακολουθήσει τακτικά το σχολείο πριν από την άφιξή τους.

*Σχήμα 1: Προπαρασκευαστικές τάξεις για νεοαφιχθείσες/ντες/α μαθήτριες/τές/τά, πρωτοβάθμια και κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 2015-2016 (EC/EACEA/Eurydice, 2017) (EC/EACEA/Eurydice, 2017)*



<sup>1</sup> “Η υποχρεωτική εκπαίδευση/κατάρτιση πλήρους φοίτησης αναφέρεται σε περίοδο εκπαίδευσης/κατάρτισης πλήρους φοίτησης που ρυθμίζεται από το νόμο ως υποχρεωτική για όλους τους μαθητές.... Στην Ευρώπη, η υποχρεωτική εκπαίδευση αρχίζει στην αρχή της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης [...] ή στο τέλος της προσχολικής εκπαίδευσης [...]. Η συνηθέστερη ηλικία έναρξης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης πλήρους φοίτησης είναι τα 6 έτη” (European Commission, 2022).

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της EASO σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής ασυνόδευτων παιδιών - ένα έγγραφο που αναπτύχθηκε για να βοηθήσει τα κράτη μέλη στην εφαρμογή της Οδηγία για τις Συνθήκες Υποδοχής (RCD) - οι προπαρασκευαστικές τάξεις μπορούν να διεξάγονται από εθελοντικό προσωπικό ή άλλους ενδιαφερόμενους φορείς (εκπαιδευτικούς, ΜΚΟ, επαγγελματικό προσωπικό) και θα πρέπει να περιλαμβάνουν εντατικά γλωσσικά μαθήματα, προσαρμοσμένα στις ανάγκες, το επίπεδο ωριμότητας και το πολιτισμικό υπόβαθρο των ασυνόδευτων παιδιών. Επιπλέον, οι τάξεις αυτές θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των δεξιοτήτων και της προηγούμενης εκπαίδευσης των ασυνόδευτων παιδιών για την εγγραφή τους στο σχολείο και για την ευαισθητοποίηση των δασκάλων και των εκπαιδευτικών στις ειδικές ανάγκες των ασυνόδευτων παιδιών.

Όσο σημαντικό και αν είναι να ενταχθούν τα παιδιά σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες το συντομότερο δυνατό μετά την άφιξή τους, οι προπαρασκευαστικές τάξεις θα πρέπει ιδανικά να είναι μικρής διάρκειας για να αποφεύγεται ο διαχωρισμός και τα σχολεία θα πρέπει να προσφέρουν ομαλή μετάβαση. Στη Δανία, για παράδειγμα, οι/τα μαθήτριες/τές/τα που συμμετέχουν σε τάξεις υποδοχής μπορούν σταδιακά να παρακολουθήσουν βασικά μαθήματα σε γενικά σχολεία, μόλις αποφασιστεί ότι είναι έτοιμες/οι/α.

#### Καλές πρακτικές από τις χώρες εταίρους:

- Ελλάδα: Τα παιδιά στα κέντρα υποδοχής μπορούν να παρακολουθούν μαθήματα υποστήριξης εκτός από την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Προκειμένου να διευκολυνθεί η ένταξη των παιδιών, οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν εγχειρίδια προσαρμοσμένα σε παιδιά για τα οποία τα ελληνικά είναι δεύτερη γλώσσα (FRA, 2017).
- Ολλανδία: Περίπου 60 σχολεία προσφέρουν εκπαίδευση πρώτης υποδοχής για νεοεισερχόμενα. Ο κύριος στόχος είναι η διδασκαλία της ολλανδικής γλώσσας και η εισαγωγή τους στην ολλανδική κοινωνία, ενώ παράλληλα τους προετοιμάζουν για το τυπικό σχολικό σύστημα (UNHCR, UNICEF & IRC, 2017).

**Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις νομικές διατάξεις που αφορούν τους ασυνόδευτα ανήλικα, ανατρέξτε στις ακόλουθες πηγές:**

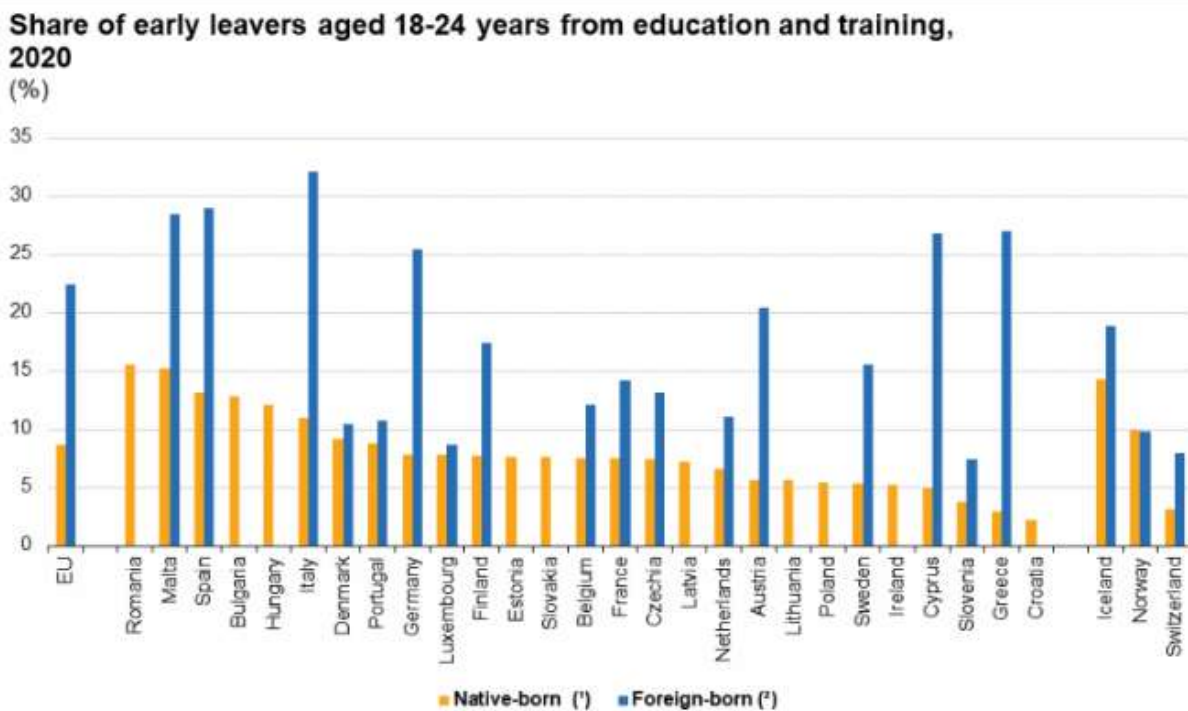
- Κεφάλαιο 1 αυτής της εκπαίδευσης
- "Εγγραφο αναφοράς για τα ασυνόδετα παιδιά" που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του χρηματοδοτούμενου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή έργου "CONNECT": <https://bit.ly/3ldjYLy>
- "Εκπαίδευση για τα ασυνόδετα παιδιά μεταναστών στην Ευρώπη: Διασφάλιση της συνεχούς πρόσβασης στην εκπαίδευση μέσω προσεγγίσεων σε εθνικό και σχολικό επίπεδο": <https://bit.ly/40ggwOQ>

### 3. Πρόωρη εγκατάλειψη σχολείου (Early School Leaving (ESL))

#### 3.1. Στοιχεία και αριθμοί

Σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι πρόωρα εγκαταλείποντες το σχολείο είναι άτομα ηλικίας μεταξύ 18 και 24 ετών που έχουν ολοκληρώσει μόνο την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή λιγότερο και δεν βρίσκονται πλέον σε εκπαίδευση ή κατάρτιση. Ενώ η σχολική εγκατάλειψη είναι ένα καθολικό πρόβλημα που υπάρχει σε όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα, η έρευνα δείχνει ότι τα παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο είναι πιο πιθανό να εγκαταλείψουν πρόωρα την εκπαίδευση ή την κατάρτιση (Σχήμα 2).

Σχήμα 2: Μερίδιο των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση ηλικίας 18-24 ετών, 2020 (Eurostat, 2021)



Note: ranked on native-born.

(†) Croatia: low reliability. Germany: provisional.

(‡) Czechia, Denmark, Slovenia, Finland and Norway: low reliability. Bulgaria, Estonia, Ireland, Croatia, Latvia, Lithuania, Hungary, Poland, Romania and Slovakia: not available. Germany: provisional.

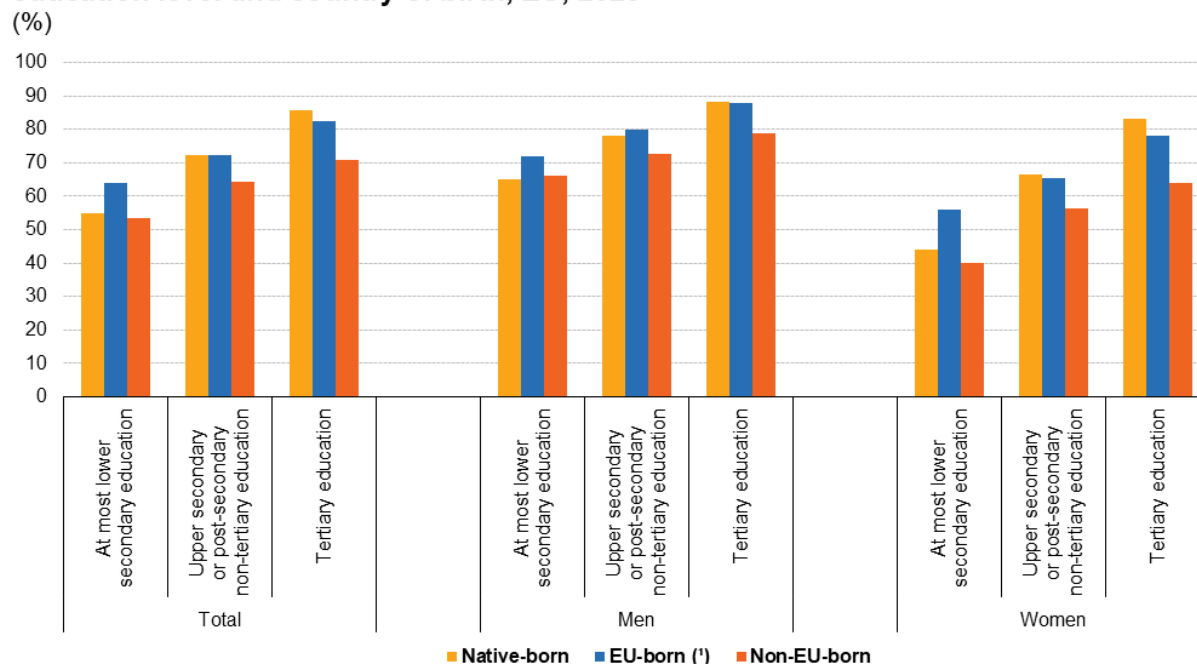
Source: Eurostat (online data code: edat\_fse\_02)

eurostat

Η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου έχει δια βίου επιπτώσεις. Όσο χαμηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο ενός ατόμου, τόσο πιο πιθανό είναι να μείνει άνεργο και να παραμείνει άνεργο για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από ό,τι άτομα με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο. Η ανεργία (ή η επισφαλής παράτυπη απασχόληση) επηρεάζει τη σωματική και ψυχική ευεξία και τη μακροζωία. Όσον αφορά τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο -ιδιαίτερα τα άτομα που έχουν γεννηθεί εκτός ΕΕ- τα ποσοστά απασχόλησης είναι χαμηλότερα από τα αντίστοιχα των γηγενών σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, οι γυναίκες που έχουν γεννηθεί εκτός της ΕΕ έχουν χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης από τις γυναίκες που γεννήθηκαν στη χώρα τους και τους άνδρες ανεξαρτήτως καταγωγής (Σχήμα 3).

Σχήμα 3: Ποσοστά απασχόλησης για τον πληθυσμό ηλικίας 20-64 ετών, κατά φύλο, επίπεδο εκπαίδευσης και χώρα γέννησης, ΕΕ, 2020, (Eurostat, 2021)

**Employment rates for the population aged 20-64 years, by sex, education level and country of birth, EU, 2020**



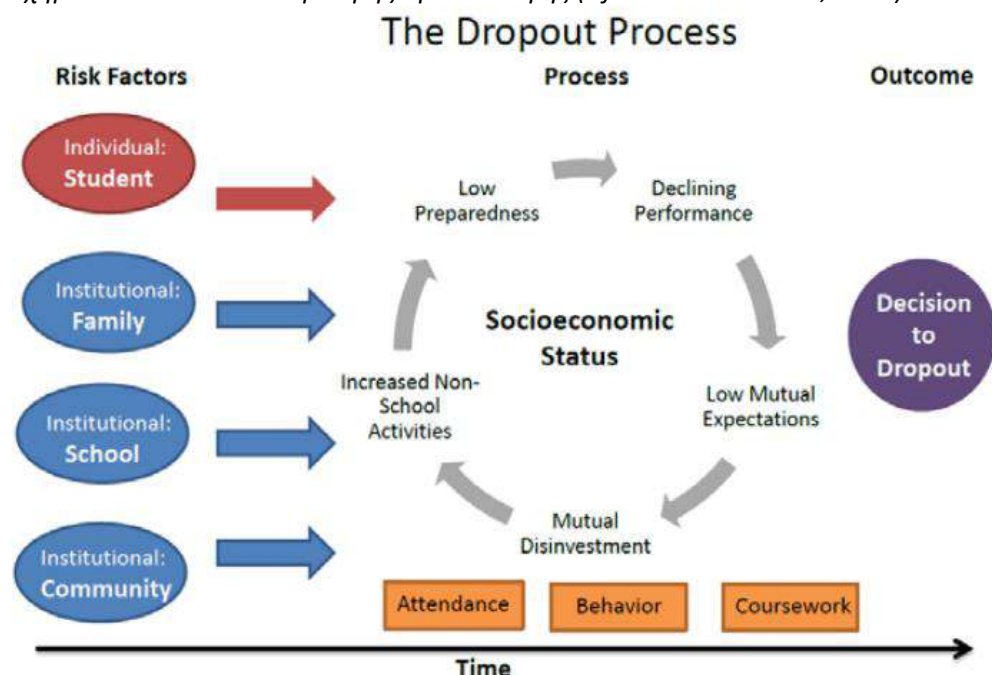
(\*) Other than in the reporting Member State.  
Source: Eurostat (online data code: lfsa\_ergaedcob)



### 3.2. Τι είναι το φαινόμενο πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου;

Η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που μπορεί να έχει πολλές αλληλένδετες και αλληλοενισχυόμενες αιτίες, από τη χαμηλή κοινωνικοοικονομική κατάσταση, τη δύσκολη σχέση γονέα-παιδιού και τα προβλήματα ψυχικής υγείας μέχρι τις αρνητικές αλληλεπιδράσεις στο σχολείο και τις κακές ακαδημαϊκές επιδόσεις. Κάθε διαδρομή εγκατάλειψης αντιπροσωπεύει ένα μοναδικό μείγμα αυτών των παραγόντων και απαιτεί εξατομικευμένη παρέμβαση (Σχήμα 4).

Σχήμα 4: Η διαδικασία πρόωρης εγκατάλειψης (Afterschool Alliance, 2013)



Η εγκατάλειψη του σχολείου δεν συμβαίνει από τη μια μέρα στην άλλη. Πριν από μια παρατεταμένη ή μόνιμη εγκατάλειψη, μπορεί να εκδηλωθεί με μια παθητική στάση απέναντι στο σχολείο (αποδέσμευση), περιστασιακές απουσίες ή μια προσωρινή διακοπή. Οι/Τα μαθήτριες/τές/τά που κινδυνεύουν να εγκαταλείψουν το σχολείο είναι πιθανό να παρουσιάζουν προειδοποιητικά σημάδια, όπως συχνές απουσίες, επιδείνωση των βαθμών, συναναστροφή με "αποκλίνοντα συνομήλικα", συγκρουσιακές σχέσεις με το εκπαιδευτικό προσωπικό ή/και προοδευτική εξάντληση.

Το εκπαιδευτικό προσωπικό θα πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη του αυτά τα σημάδια, διότι η εγκατάλειψη του σχολείου είναι ευκολότερο να προληφθεί παρά να αναστραφεί και όσο νωρίτερα εντοπιστούν τα πρότυπα απομάκρυνσης, τόσο καλύτερα μπορούν να περιοριστούν. Είναι σημαντικό να δίνεται χρόνος στις/ους/α μαθήτριες/τές/τα που κινδυνεύουν να εγκαταλείψουν το σχολείο για να συνειδητοποιήσουν την κατάστασή τους και παράλληλα να τους παρέχονται συγκεκριμένες λύσεις, όπως η παροχή βοήθειας για να κατανοήσουν τη σχολική τους εμπειρία και η προώθηση υποστηρικτικών σχέσεων μεταξύ ενηλίκων και μαθητριών/ών (Pour la Solidarité, 2017).

Περισσότερες πληροφορίες για το θέμα στο "Immigrant background and expected early school leaving in Europe: evidence from PISA": <https://bit.ly/3YWfkzh>

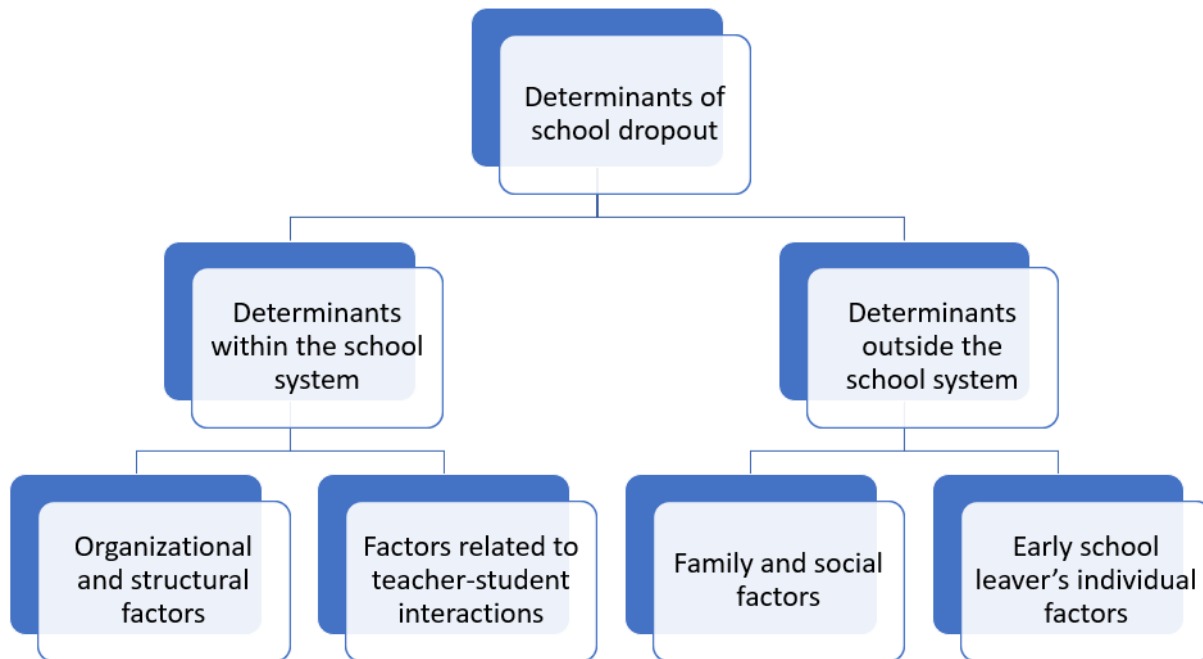
Προκειμένου να προλάβουν ή να αντιδράσουν στην πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου από τα ασυνόδευτα ανήλικα, το εκπαιδευτικό μπορεί να ανατρέξει σε εξειδικευμένα προγράμματα που προσφέρουν συνοδεία σε παιδιά που κινδυνεύουν να εγκαταλείψουν το σχολείο. Για παράδειγμα, 462 έργα αυτού του είδους χρηματοδοτήθηκαν από την Περιφέρεια της Πρωτεύουσας των Βρυξελλών το 2021: <https://bit.ly/3yLdbM7>

#### **4. Προσδιοριστικοί παράγοντες της σχολικής εγκατάλειψης και συμβουλές πρόληψης**

Σύμφωνα με μια μελέτη για το μεταναστευτικό υπόβαθρο και την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου στην Ευρώπη, η οποία χρησιμοποιεί δεδομένα του PISA 2015, οι λόγοι εγκατάλειψης του σχολείου (Σχήμα 4) είναι παρόμοιοι για τις/ους/α μετανάστριες/ε/τά και τις/ους/α γηγενείς/ή μαθήτριες/τές/τά. Ωστόσο, ενώ και οι δύο ομάδες μοιράζονται παρόμοιες αιτίες εγκατάλειψης του σχολείου, οι αριθμοί που παρουσιάστηκαν παραπάνω (Σχήματα 2, 3) υποδηλώνουν ότι οι/τα μετανάστριες/ε/τά μαθήτριες/τές/τά φαίνεται να είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίσουν τις συνθήκες που μπορούν να οδηγήσουν στην εγκατάλειψη του σχολείου (Hippe & Jakubowski, 2018).

*Οι/Τα ερευνήτριες/τές/τά που μελετούν το φαινόμενο της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου συνήθως διακρίνουν μεταξύ καθοριστικών παραγόντων εντός και εκτός του σχολικού συστήματος (Σχήμα 5).*

*Σχήμα 5: Προσδιοριστικοί παράγοντες της σχολικής εγκατάλειψης (Gilles et al., 2012)*



#### 4.1. Οργανωσιακοί και διαρθρωτικοί παράγοντες του σχολείου

Τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα με προηγούμενη σχολική εκπαίδευση έχουν συνήθως βιώσει εκπαιδευτικά συστήματα που διαφέρουν πολύ από τα ευρωπαϊκά. Επομένως, είναι σημαντικό να λάβουν μια καλή γενική επισκόπηση του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας υποδοχής, της θέσης τους σε αυτό και του τι πρέπει να κάνουν για να επιτύχουν τους διάφορους δυνατούς βαθμούς. Αυτού του είδους ο προσανατολισμός στην αρχή της εκπαιδευτικής τους πορείας στη χώρα υποδοχής θα τους βοηθήσει να οραματιστούν τις ευκαιρίες τους και θα διευκολύνει την ανάπτυξη του σχεδίου ζωής τους.

Ανάλογα με το εθνικό σύστημα υποδοχής, η διαδικασία προσανατολισμού μπορεί να ξεκινήσει στα κέντρα υποδοχής των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων. Ιδανικά, οι επαγγελματίες που εργάζονται με ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα στα κέντρα φιλοξενίας θα είναι σε επαφή με τα σχολεία στα οποία θα διοριστούν τελικά τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα και θα έχουν δημιουργήσει ένα σύστημα μετάβασης. Η δημιουργία δεσμών μεταξύ των διαφόρων ιδρυμάτων είναι ζωτικής σημασίας, διότι η εγκατάλειψη είναι πιο πιθανό να συμβεί στα σημεία μετάβασης (de Waal Pastoor, 2013).

Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις αλλαγές στις φυσικές εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις, αλλά ισχύει επίσης για τη μετάβαση μεταξύ εκπαιδευτικών σταδίων εντός του ίδιου ιδρύματος (από το γυμνάσιο στο λύκειο κ.λπ.). Η απόκτηση νέων καθηγητών, συμμαθητών και μαθημάτων μπορεί να είναι μια δύσκολη κατάσταση για έναν ανήλικο που μόλις έχει περάσει μια περίοδο έντασης. Είναι σημαντικό να υποστηρίζονται οι/τα μαθήτριες/τές/τά κατά τη διάρκεια αυτών των μεταβάσεων, ώστε να διασφαλίζεται ότι έχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες και παραμένουν παρακινημένες/οι/α να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους.

Ένας άλλος παράγοντας που συνδέεται με σημαντική αύξηση του κινδύνου εγκατάλειψης του σχολείου είναι η επανάληψη της τάξης. Οι ομάδες ειδικών συμφωνούν ότι η επανάληψη της τάξης είναι γενικά μια κακή πρακτική, διότι έχει ως αποτέλεσμα οι/τα μαθήτριες/τές/τά να είναι υπερήλικες/α για την τάξη τους, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει τα κίνητρά τους και να οδηγήσει σε απομάκρυνση από την ενεργό δράση. Οι αρχικές δυσκολίες των μαθητριών/ών συνήθως επιμένουν όταν επαναλαμβάνουν μια τάξη και επιπλέον πρέπει να αντιμετωπίσουν τις κοινωνικές και συναισθηματικές συνέπειες της καθυστέρησης και του διαχωρισμού από τις/ους/α συμμαθήτριες/τές/τά τους. Οι εναλλακτικές παρεμβάσεις για να βοηθηθούν οι/τα μαθήτριες/τές/τά να επιτύχουν έχουν αποδειχθεί πιο αποτελεσματικές από την επανάληψη, με τη βιβλιογραφία να δείχνει ότι οι αποτελεσματικές πρακτικές για τις/ους/α μαθήτριες/τές/τά που διατρέχουν κίνδυνο τείνουν να είναι πολύ παρόμοιες με τις βέλτιστες πρακτικές στη γενική εκπαίδευση, αλλά σε πιο έντονο και εξατομικευμένο επίπεδο (Jimerson et al., 2005).

Είναι αυτονόητο ότι η παρουσία εχθρικών συμπεριφορών εκ μέρους των εκπαιδευτικών και των συνομηλίκων είναι επιζήμια για την ευημερία και την ακαδημαϊκή επιτυχία των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων. Η εκδήλωση προκατειλημμένων απόψεων απέναντι στα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα μπορεί να προκαλέσει σοβαρή βλάβη και να οδηγήσει σε απομάκρυνση, απομόνωση, μειωμένη φοίτηση και εγκατάλειψη. Ως εκ τούτου, είναι ζωτικής σημασίας το εκπαιδευτικό προσωπικό που έχει στις τάξεις του ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα να έχουν βασικές γνώσεις για το ιστορικό και τις ανάγκες των ανηλίκων και να τις συζητούν με τις/ους/α γηγενείς/ή μαθήτριες/τές/ά.

## 4.2. Παράγοντες που σχετίζονται με τις αλληλεπιδράσεις εκπαιδευτικών-μαθητριών/ών

Το εκπαιδευτικό προσωπικό των ασυνόδευτων ανηλίκων έχει σημαντικό και δύσκολο ρόλο, καθώς πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτο ώστε να ανταποκρίνεται στις διάφορες ανάγκες και πτυχές της ένταξης ενός ανηλίκου στη νέα κοινωνία. Υπό αυτή την έννοια, οι/τα εκπαιδευτικοί/α που εργάζονται με ασυνόδευτα ανήλικα δεν πρέπει μόνο να μεταδίδουν ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών, αλλά και να κατέχουν πτυχές της (ψυχο)κοινωνικής εκπαίδευσης, νομικές γνώσεις καθώς και κατανόηση της εργασίας με παιδιά που μπορεί να έχουν υποστεί τραυματικές εμπειρίες κατά τις διάφορες φάσεις του μεταναστευτικού τους ταξιδιού και που αντιμετωπίζουν αβεβαιότητα κατά την εξέταση της αίτησης ασύλου τους.

Μελέτες έχουν δείξει ότι η σχέση εκπαιδευτικού-μαθήτριας/τη/τού έχει αντίκτυπο στην ευημερία και την ακαδημαϊκή επιτυχία της/ου μαθήτριας/τή. Μια υποστηρικτική σχέση μπορεί να βοηθήσει πολύ, αλλά ταυτόχρονα δεν θα πρέπει να αναμένεται από το εκπαιδευτικό προσωπικό να αναλάβει θεραπευτικό ρόλο εάν δεν έχουν άδεια άσκησης θεραπείας. Οι/Τα εκπαιδευτικοί/ά μπορούν να επιτελέσουν άλλα σημαντικά καθήκοντα, όπως η αξιολόγηση των αναγκών των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων και η προσαρμογή του τρόπου με τον οποίο αλληλεπιδρούν με τις/ους/α μαθήτριες/τές/τά, η παροχή του προγράμματος σπουδών με τρόπους που προάγουν την ευημερία των ανηλίκων (π.χ. με τη συμπερίληψη συγκεκριμένων δομημένων ψυχοκοινωνικών δραστηριοτήτων στη διαδικασία διδασκαλίας/μάθησης).

Μια άλλη σημαντική ευθύνη του εκπαιδευτικού προσωπικού είναι να συνδέει τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα με άλλα ειδικευμένα άτομα (κατά προτίμηση δίγλωσσα) επαγγελματίες ανάλογα με τις ανάγκες. Για να το κάνετε αυτό, σκεφτείτε τις ακόλουθες τρεις βασικές ανάγκες και προσπαθήστε να εντοπίσετε ποιος στο σχολείο/στην εγκατάστασή σας είναι διαθέσιμος να τις καλύψει:

- Υγειονομική περίθαλψη: τα ανήλικα μπορεί να είναι εξαντλημένα και ανήσυχα όταν φτάνουν. Μπορεί επίσης να είναι άρρωστα λόγω των δύσκολων συνθηκών του ταξιδιού τους.
- Ευημερία: ανάλογα με τη διαμονή τους, μπορεί να μην έχουν εύκολη πρόσβαση σε καλό φαγητό, επαρκείς συνθήκες ύπνου και υγιεινής, καθαρά ρούχα κ.λπ.
- Προσανατολισμός: Ανάγκη για πληροφορίες σχετικά με την ακριβή τους τοποθεσία, τη διάταξη του σχολείου, το πρόγραμμα κ.λπ.

Δεν αποκλείεται ένα παιδί να απευθυνθεί στη/ον/ο δασκάλα/ο του και να του μιλήσει για τα προβλήματά του. Σε αυτές τις περιπτώσεις, μην απορρίπτετε το παιδί αλλά ακούστε το και εξασφαλίστε τη μετάβαση σε επαγγελματία ψυχικής υγείας χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Σύμφωνα με μελέτη του 2018 σχετικά με τις εμπειρίες των παιδιών προσφύγων στην Αγγλία και τη Δανία, είναι ευεργετικό για τα παιδιά αν οι εκπαιδευτικοί τους παρέχουν την ευκαιρία να μοιραστούν τις προσωπικές τους ιστορίες και τις προηγούμενες εμπειρίες τους (Thomassen & Todd, 2018). Αυτό μπορεί αφενός να διευκολύνει την κατανόηση των αναγκών του ανηλίκου από τον εκπαιδευτικό, αφετέρου να προσφέρει διέξοδο στα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα και να ενδυναμώσει τη σχέση εκπαιδευτικού-μαθήτριας/τή/τού.

Εάν το παιδί δεν μοιράζεται ενεργά, η/ο/το δασκάλα/ος/ο συνιστάται να σέβεται την ιδιωτική ζωή του παιδιού και να αποφεύγει να το ρωτάει για πιθανά ευαίσθητα θέματα (π.χ. για την κατάσταση στη χώρα του, το ταξίδι του κ.λπ.), ιδίως μπροστά στις/ους/α συμμαθήτριες/τές/τά του. Αυτό μπορεί να κάνει το παιδί να νιώσει άβολα και να το κάνει να αποσυρθεί από τις μαθησιακές δραστηριότητες. Αν θιγούν ευαίσθητα θέματα από την μαθητική κοινότητα υποδοχής, να είστε προετοιμασμένες/οι/α να μεσολαβήσετε.

Ως εκπαιδευτικός που εργάζεται με ασυνόδευτα ανήλικας, μην παραμελείτε τη δική σας ψυχική υγεία σε αυτή τη διαδικασία- η εργασία με άτομα που μπορεί να έχουν βιώσει τραύμα μπορεί να είναι από μόνη της τραυματική. Για τη δική σας ψυχική υγεία και ψυχολογική ευημερία, είναι σημαντικό να κατανοήσετε και να οριοθετήσετε με σαφήνεια τον ρόλο σας στην υποστήριξη των ασυνόδευτων και χωρισμένων παιδιών. Εάν σας προσφέρεται ειδική για την κατάσταση εκπαίδευση (όπως αυτή 😊) ή υπάρχει στο ευρύτερο πλαίσιο του ρόλου σας, προσπαθήστε να βρείτε χρόνο για να την παρακολουθήσετε. Αν η καθημερινή σας εργασία γίνεται (συναισθηματικά) εξαντλητική, φροντίστε να αναζητήσετε επαγγελματική βοήθεια.

Μια άλλη σημαντική πτυχή της εργασίας με ασυνόδευτα ανήλικα είναι η δημιουργία ενός ασφαλούς μαθησιακού περιβάλλοντος για όλα τα παιδιά στην τάξη. Η συναισθηματική και σωματική ασφάλεια πρέπει να εξασφαλίζεται από την/ον/ο εκπαιδευτικό, πράγμα που δεν είναι πάντα εύκολο όταν πρόκειται για άτομα που υποφέρουν ή/και έχουν υποστεί τραύματα. Προκειμένου να καλλιεργήσετε μια φιλόξενη και καθησυχαστική ατμόσφαιρα και να δημιουργήσετε ένα περιβάλλον στο οποίο όλα τα συμμετέχοντα άτομα θα αισθάνονται ότι μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα, μπορείτε να εξοικειωθείτε με την έννοια των "ασφαλών χώρων" (safe spaces).

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η διαχείριση μιας ομάδας εφήβων μπορεί να γίνει δύσκολη, ιδίως όταν τα συναισθήματα είναι έντονα και κάποια από τα νέα άτομα επιδεικνύουν επιθετικότητα. Προκειμένου να διαχειριστείτε τα οξέα επεισόδια βίας, ο ειδικός σε θέματα παρέμβασης Jim Wright συνιστά τις ακόλουθες ενέργειες:

- Αφιερώστε μερικά δευτερόλεπτα για να χαλαρώσετε και να σκεφτείτε την καταλληλότερη αντίδραση πριν αντιδράσετε σε μια/έναν/α μαθήτρια/τή/τό που σας προκαλεί,
- Χρησιμοποιήστε μη λεκτική επικοινωνία, όπως να απαλύνετε τη φωνή σας, να καθίσετε δίπλα στη/ο μαθήτρια/τή/τό, να διατηρήσετε οπτική επαφή και να επιβραδύνετε την ομιλία σας,
- Δώστε στην/ον/ο μαθήτρια/τη/τό ένα διάλειμμα για να ηρεμήσει. Απομακρύνετε τις/ους/α ταραγμένες/ους/α μαθήτριες/τές/τά από την τάξη ή στρέψτε την προσοχή τους σε μια δραστηριότητα που τους αρέσει. Με τον τρόπο αυτό διακόπτεται ο θυμός της/ου μαθήτριας/τή/του προληπτικά και νωρίς στον κύκλο κλιμάκωσης,
- Πλησιάστε τις/ους/α μαθήτριες/τές/τά που συμπεριφέρονται με πρόκληση προκλητικούς χωρίς να εισβάλλετε στον προσωπικό τους χώρο ή να δώσετε την εντύπωση ότι θέλετε να τις/ους/α εξουδετερώσετε,
- Παραμείνετε σε ηρεμία και αποφύγετε να δώσετε την εντύπωση ότι έχετε θυμώσει, σοκαριστεί ή φοβηθεί. Διατηρήστε έναν επαγγελματικό τόνο όταν μιλάτε στην/ον/ο μαθήτρια/τή/τό που έχει αναστατωθεί,
- Προσφέρετε στην/ον/ο μαθήτρια/τή/τό μια λύση. Οι/Τα μαθήτριες/τές/τά μερικές φορές βρίσκονται σε αντιπαραθετικές καταστάσεις με το εκπαιδευτικό προσωπικό. Όταν συμβαίνει αυτό, η/ο/το δασκάλα/ος/ο μπορεί να βοηθήσει την/ον/ο μαθήτρια/τή/τό να αποφύγει μια σημαντική σύγκρουση με τρόπο που να σώζει τα προσχήματα. Δοκιμάστε την ακόλουθη τακτική αποκλιμάκωσης: Ρωτήστε την/ον/ο μαθήτρια/τή/τό που έχει προκλητική συμπεριφορά: *"Υπάρχει κάτι που μπορούμε να λύσουμε μαζί ώστε να παραμείνεις στην τάξη και να επιτύχεις;"*.
- Μην παρασύρεστε σε διαφωνίες. Εάν βρεθείτε να εμπλέκεστε σε μια ανταλλαγή απόψεων με την/ον/ο μαθήτρια/τή/τό (π.χ. υψώνετε τη φωνή σας, τον μαλώνετε), χρησιμοποιήστε αμέσως στρατηγικές για να απεμπλακείτε (π.χ. απομακρυνθείτε από την/ον/ο μαθήτρια/τή/τό, επαναλαμβάνοντας το αίτημά σας σε επαγγελματικό τόνο, επιβάλλοντας μια προκαθορισμένη συνέπεια για τη μη συμμόρφωση).
- Κάντε ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Αν αντιμετωπίζετε μια/έναν/α μαθήτρια/τή/τό που έχει επιθετική συμπεριφορά και δεν ξέρετε τι προκάλεσε την προκλητική αντίδραση της/ου μαθήτριας/τή/ού, μπορείτε να κάνετε ουδέτερες, ανοιχτές ερωτήσεις για να συγκεντρώσετε περισσότερες πληροφορίες πριν απαντήσετε. Μπορείτε να θέσετε ερωτήσεις "ποιος", "τι", "πού", "πότε" και "πώς" για να κατανοήσετε καλύτερα την προβληματική κατάσταση και να εντοπίσετε πιθανές λύσεις.

### 4.3. Οικογενειακοί και κοινωνικοί παράγοντες

Για να εξασφαλιστεί η κατάλληλη υποστήριξη των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων, οι επαγγελματίες που εργάζονται με αυτή την ομάδα θα επωφεληθούν από την κατανόηση των πολιτισμικών διαφορών μεταξύ των χωρών καταγωγής των ανηλίκων και της χώρας υποδοχής (βλ. πληροφορίες για τη χώρα καταγωγής στο κεφάλαιο 3.3.1.). Ενώ οι πρώτοι συχνά γενικεύονται ως οικογενειακοί πολιτισμοί όπου η (οικογενειακή) τιμή είναι ο ύψιστος στόχος, οι δεύτεροι είναι περισσότερο ατομικά προσανατολισμένοι, με την ατομική ολοκλήρωση να αποτελεί τη σημαντικότερη επιδίωξη (Pinto, 2007).



Στο εκπαιδευτικό πλαίσιο, είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου ότι η εστίαση στην προσωπική ανάπτυξη και όχι στην εκπλήρωση των προσδοκιών της οικογένειας μπορεί να φαίνεται παράξενη για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα, τα οποία, σε πολλές περιπτώσεις, έχουν ξεκινήσει το μεταναστευτικό ταξίδι με στόχο να κερδίσουν χρήματα για να στηρίξουν την οικογένειά τους. Οι εκπαιδευτικές αποφάσεις των ανηλίκων μπορεί να διέπονται από την επιθυμία να εξασφαλίσουν την οικογένεια παρά να προωθήσουν την προσωπική τους ανάπτυξη. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να δίνουν προτεραιότητα στην (παράτυπη) εργασία έναντι του σχολείου και μπορεί να οδηγήσει σε εγκατάλειψη του σχολείου πριν από την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, στην επιλογή να μην συνεχίσουν την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή να μην εγγραφούν καθόλου για όσους φτάνουν στην Ευρώπη μετά την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Όσον αφορά τη σχολική κουλτούρα, τα σχολεία στην Ευρώπη συχνά εκτιμούν την ενεργό συμμετοχή των μαθητριών/ών και την εισαγωγή των δικών τους ιδεών και σκέψεων - συμπεριφορές που μπορεί να είναι δύσκολο να τεκνοθετήσουν τα ασυνόδευτα ανήλικα (και γενικά τα παιδιά μετανάστριες/στες/στά). Όπως το έθεσε ένας δάσκαλος από τη Νορβηγία, τα παιδιά πρόσφυγες τείνουν να προτιμούν πολύ συγκεκριμένες εργασίες στις οποίες η ανταπόκριση είναι μετρήσιμη (de Waal Pastoor, 2013). Παρόλο που αυτό δεν μπορεί να γενικευτεί, είναι εύλογο ότι η μετάβαση από την παράτυπη σχολική εκπαίδευση και/ή από διαφορετικά λειτουργικά (π.χ. πιο συγκεντρωτικά) εκπαιδευτικά συστήματα μπορεί να δημιουργήσει προκλήσεις και, ταυτόχρονα, να δημιουργήσει την ανάγκη για ξεκάθαρες λύσεις καθηκόντων.

Μπορεί να είναι ασυνήθιστο για το παιδί να εκφράζει τη δική του γνώμη ή το δικό του όραμα ή να συμμετέχει σε μια διαδικασία λήψης αποφάσεων: "Τα παιδιά που προέρχονται από κουλτούρες διευρυμένης οικογένειας μαθαίνουν να σέβονται τους μεγαλύτερους και να μην έχουν δική τους γνώμη και επιθυμίες. Η έκφραση της δικής τους γνώμης θεωρείται έλλειψη σεβασμού και σημάδι κακής ανατροφής, δηλαδή ντροπή της οικογενειακής τιμής" (NIDOS, 2014). Ως εκ τούτου, το να ζητάτε τη γνώμη του παιδιού μπορεί να το κάνει να αισθάνεται πολύ άβολα. Οι/Τα εκπαιδευτικοί/ά που εργάζονται με ασυνόδευτα ανήλικα μπορεί να θελήσουν να αντιμετωπίσουν αυτές τις πολιτισμικές διαφορές εξηγώντας ότι η έκφραση της γνώμης με σεβασμό αποτελεί πλεονέκτημα στο νέο περιβάλλον του ανηλίκου. Αυτό μπορεί να γίνει μέσα από παιγνιώδεις ασκήσεις.

Για πληροφορίες σχετικά με τις συνήθειες χώρες προέλευσης των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων (Αφγανιστάν, Ερυθραία, Ιράκ, Σουδάν, Βιετνάμ), συμβουλευτείτε το εκπαιδευτικό υλικό που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος "Unaccompanied Children in Alternative Residence" (U-CARE), το οποίο συντονίζει ο ΔΟΜ Βελγίου, Country of Origin Information: <https://bit.ly/3ZUkQng> Διατίθεται επίσης στα ολλανδικά, γαλλικά και ελληνικά.

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη φροντίδα με βάση το τραύμα μπορείτε να βρείτε στην υποκεφάλαιο 5.2. του παρόντος κεφαλαίου

Για μια σειρά σημαντικών συμβουλών για εκπαιδευτικό προσωπικό και εκπαιδευτικούς παιδιών μεταναστριών/ών (από την Ουκρανία), ανατρέξτε σε αυτή την εργαλειοθήκη που αναπτύχθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης: <https://bit.ly/3YW7FB5>

Για ιδέες σχετικά με δραστηριότητες που επιτρέπουν στους εφήβους να εξασκήσουν νέες δεξιότητες, ανατρέξτε στο The Adolescent Kit for Expression and Innovation που αναπτύχθηκε από τη UNICEF: <https://bit.ly/40fqsbr>

## 5. Ατομικοί παράγοντες πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου

### 5.1. Γενικές πτυχές της εφηβείας

Η εγκατάλειψη του σχολείου συμβαίνει συνήθως κατά την εφηβεία, μια περίοδο σημαντικών αλλαγών στη ζωή ενός νέου ατόμου. Θεωρείται η ηλικία της μετάβασης και είναι κρίσιμη όσον αφορά την ψυχική υγεία. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ο νέος αρχίζει να αμφισβητεί τις οικογενειακές αξίες, να διαμορφώνει τις δικές του ηθικές πεποιθήσεις και να γίνεται πιο ανεξάρτητος.

Καθώς οι/τα έφηβες/οι/α εξερευνούν την αυτονομία τους, είναι σημαντικό για την ανάπτυξή τους να έχουν πρόσβαση σε έναν ασφαλή χώρο στον οποίο μπορούν να αποσυρθούν. Ένα δυσλειτουργικό οικογενειακό περιβάλλον μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη διαδικασία ανεξαρτητοποίησης, οπότε η ψυχοθεραπευτική παρέμβαση μπορεί να καταστεί αναγκαία.

Κατά τη διάρκεια της εφηβείας, η σημασία της οικογένειας υποχωρεί έναντι της σημασίας των συνομηλίκων. Η ομάδα των συνομηλίκων είναι ζωτικής σημασίας για την οικοδόμηση της ταυτότητας του νεαρού ατόμου. Στην ομάδα των συνομηλίκων οι/τα έφηβες/οι/α αρχίζουν να πειραματίζονται, να αναπτύσσουν τις επικοινωνιακές και συναισθηματικές τους δεξιότητες και να εγκαθιδρύουν τους νέους κανόνες και τις αξίες τους. Η ομάδα συνομηλίκων μπορεί επομένως να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο αν ένας νέος θα παραμείνει στο σχολείο ή θα το εγκαταλείψει.

Σωματικά, οι περιοχές του εγκεφάλου που είναι υπεύθυνες για τον έλεγχο της αναστολής αναπτύσσονται αργά, φθάνοντας σε ωριμότητα μόνο μεταξύ των ηλικιών 20 και 25 ετών. Σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες (πίεση από τους συνομηλίκους, απόσταση από την οικογένεια, οικοδόμηση της δικής τους ταυτότητας, ανάγκη για πειραματισμό κ.λπ.), οι έφηβοι μπορεί να παρουσιάσουν παρορμητική και ριψοκίνδυνη συμπεριφορά. Οι αλλαγές στη σωματική εμφάνιση μπορεί επίσης να επηρεάσουν την ψυχολογική ανάπτυξη του ατόμου όσον αφορά την αυτοεικόνα και την αυτοπεποίθηση.

Η εφηβεία αποτελεί πρόσφορο έδαφος για κρίσεις ταυτότητας. Μια κρίση προκύπτει από ένα δίλημμα, η επίλυση του οποίου επιτρέπει στο άτομο να συνειδητοποιήσει την ταυτότητά του και να επιτύχει μεγαλύτερη ωριμότητα. Το νεαρό άτομο περνάει από διαμορφωτικά στάδια ψυχολογικής ανάπτυξης (αυτονομία έναντι ντροπής και αμφιβολίας- πρωτοβουλία έναντι ενοχής- επιμέλεια έναντι κατωτερότητας κ.λπ.) και είναι σημαντικό να έχει κάποιον που να το καθοδηγεί στις κρίσεις και να του δείχνει μεθόδους αυτοεξερεύνησης (Erikson, 1968).

Πολλές χρόνιες ψυχικές διαταραχές (φοβίες, αγχώδεις διαταραχές, συναισθηματικές διαταραχές, διαταραχές ελέγχου των παρορμήσεων, διαταραχές κατάχρησης ουσιών, ορισμένες ψυχώσεις) εμφανίζονται ή εκδηλώνονται για πρώτη φορά μεταξύ της παιδικής ηλικίας και της πρώιμης ενήλικης ζωής. Η κατάθλιψη, ειδικότερα, είναι συχνή μεταξύ των εφήβων που κινδυνεύουν να εγκαταλείψουν το σχολείο.

Μόλις τώρα αρχίζουμε να ασχολούμαστε με την ψυχική υγεία των εφήβων, πράγμα που σημαίνει ότι πολλές οικογένειες και επαγγελματίες δεν είναι ακόμη σε θέση να αναγνωρίσουν την παρουσία διαταραχών ψυχικής υγείας στα άτομα που τους εμπιστεύονται. Ωστόσο, όσο νωρίτερα ασχοληθούμε με την ψυχική υγεία των νέων, τόσο καλύτερη είναι η μακροπρόθεσμη πρόγνωση και η ποιότητα ζωής τους!

## **5.2. Συνήθεις ψυχολογικοί στρεσογόνοι παράγοντες των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων**

Η ενότητα 6 αυτής της κατάρτισης είναι εξ ολοκλήρου αφιερωμένη στην ψυχική και ψυχολογική υγεία των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων. Εδώ, θα ασχοληθούμε με αυτούς τους τομείς με έμφαση στην εκπαίδευση.

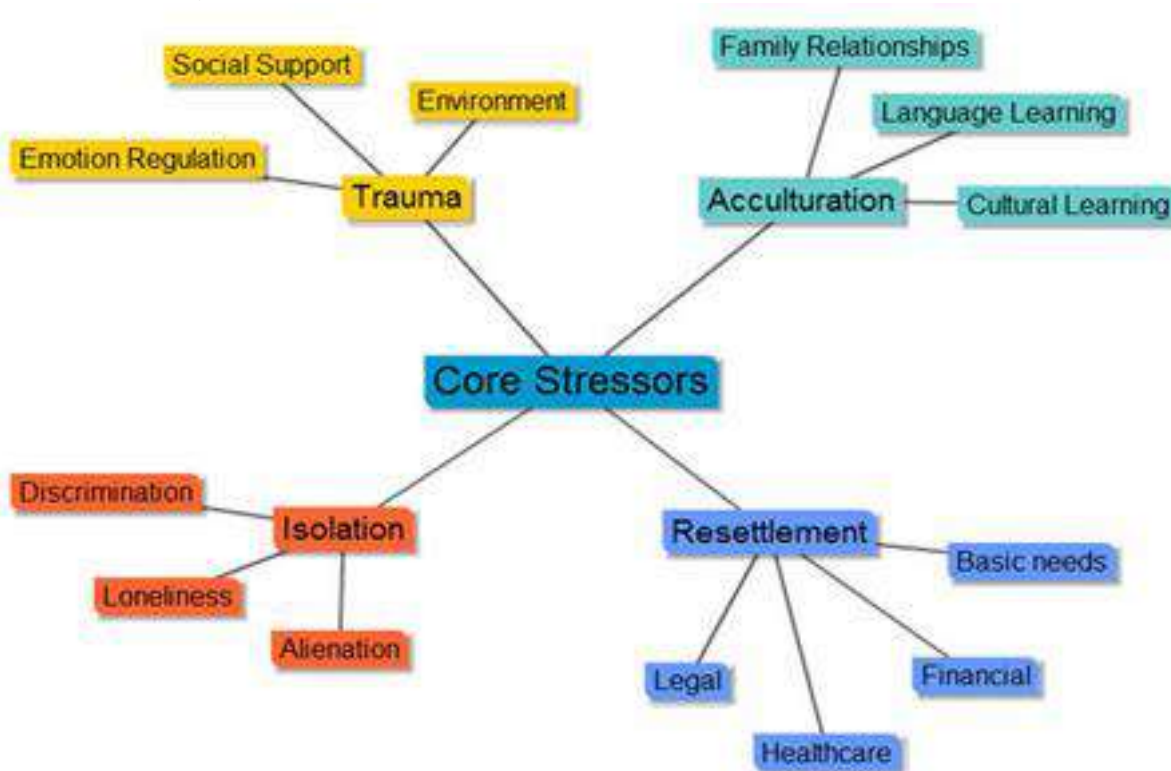
Πολλά ασυνόδευτα παιδιά μετανάστριες/στες/στά έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες πριν ή κατά τη διάρκεια του μεταναστευτικού τους ταξιδιού και μπορεί να υποφέρουν από άγχος, αϋπνία, εφιάλτες, ανησυχία και δυσκολία συγκέντρωσης. Οι μελέτες σχετικά με την ψυχική υγεία των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων δείχνουν μεγάλη διακύμανση στον επιπολασμό της διαταραχής μετατραυματικού στρες, της κατάθλιψης και του άγχους, καθώς και των διαταραχών συμπεριφοράς, συμπεριφοράς, ψυχωσικών και σωματικών διαταραχών (Von Werthern et al., 2019).

Τα μη θεραπευμένα ζητήματα ψυχικής υγείας μπορεί να οδηγήσουν σε ακαδημαϊκά και κοινωνικά προβλήματα στο μαθησιακό περιβάλλον. Η κακή ψυχική υγεία μπορεί να εκδηλωθεί σε χαμηλότερα επίπεδα ενέργειας, συγκέντρωσης, αξιοπιστίας, νοητικής ικανότητας και αισιοδοξίας. Αυτό, με τη σειρά του, μπορεί να οδηγήσει σε χαμηλότερες ακαδημαϊκές επιδόσεις και υψηλότερο κίνδυνο αποδέσμευσης και εγκατάλειψης.

Τα προβλήματα ψυχικής υγείας των μαθητριών/ών επηρεάζουν όχι μόνο τις/ους/α ίδιες/ους/α αλλά και τις/ους/τα συμμαθήτριες/τές/τά και το εκπαιδευτικό τους προσωπικό, οι οποίοι μπορεί να ανησυχούν προσωπικά για τον μαθητή ή να βιώνουν τις συνέπειες της μειωμένης παραγωγικότητας της/ου μαθήτριας/ή/ού. Η εργασία στην τάξη υποφέρει όταν οι μαθητές έχουν κακή απόδοση και δεν είναι συγκεντρωμένοι. Και οι μαθητές που εγκαταλείπουν το σχολείο έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην κοινωνία στο σύνολό της. Επομένως, είναι προς το συμφέρον όλων να υποστηριχθεί η ψυχική υγεία και η ψυχολογική ευημερία των μαθητριών/ών (SPRC, 2020).

Η ερευνητική ομάδα του Κέντρου Τραύματος και Ανθεκτικότητας της Κοινότητας του Νοσοκομείου Παιδών της Βοστώνης έχουν ομαδοποιήσει αυτές τις προκλήσεις σε "βασικούς στρεσογόνους παράγοντες", ένα μοντέλο που υποτίθεται ότι θα βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να κατανοήσουν και να υποστηρίξουν τα ασυνόδευτα ανήλικα (Εικόνα 6). Το μοντέλο προσδιορίζει τέσσερις στρεσογόνους παράγοντες: την επιπολιτισμοποίηση, την επανεγκατάσταση, το τραύμα και την απομόνωση (που ενισχύεται από την πανδημία COVID-19) και προτείνει στρατηγικές για την αντιμετώπισή τους (ILC, 2021).

Σχήμα 6: Το πλαίσιο των τεσσάρων βασικών στρεσογόνων παραγόντων (The Four Core Stressors Framework) (Davis et al, 2021):



Η **επιπολιτισμοποίηση** είναι η διαδικασία προσαρμογής σε μια νέα κουλτούρα. Μπορεί να είναι αγχωτική για διάφορους λόγους, όπως τα γλωσσικά εμπόδια, οι οικονομικές δυσκολίες, η αλλαγή των ρόλων των δύο φύλων και η καθοδική κοινωνική κινητικότητα. Άλλοι στρεσογόνοι παράγοντες μπορεί να σχετίζονται με την αβεβαιότητα που περιβάλλει την αίτηση ασύλου, καθώς και με εμπειρίες ρατσισμού, ξενοφοβίας και αντιμεταναστευτικών αισθημάτων.

Για να διευκολυνθεί η διαδικασία επιπολιτισμοποίησης των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων, το εκπαιδευτικό προσωπικό μπορεί να δημιουργήσει σαφείς κατευθυντήριες γραμμές στην τάξη που θα μειώνουν την "αλλοτρίωση" των μαθητριών/ών. Οι βασικοί κανόνες για τη συμπεριφορά και τη γλώσσα με σεβασμό που ισχύουν τόσο για τις/ους/α γηγενείς/ή μαθητήτριες/τές/τά όσο και για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα μπορούν να καταστήσουν σαφείς τις προσδοκίες σας και να βοηθήσουν τις/ους/α μαθήτριες/τές/τά να λογοδοτήσουν αν πουν κάτι ακατάλληλο (βλ. έννοια του ασφαλούς χώρου).

Για πολλά ασυνόδευτα ανήλικα, η διαδικασία **επανεγκατάστασης** δεν είναι καθόλου ομαλή. Πολλά ανήλικα δυσκολεύονται να αποκτήσουν πρόσβαση σε βασικούς πόρους, όπως ιατρική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένης

της ψυχικής υγείας, οικονομικά προσιτή στέγαση και νομική και οικονομική βοήθεια. Ακόμη και αν έχουν χαμηλό εισόδημα, τα ανήλικα μπορεί να πρέπει να στέλνουν χρήματα πίσω στις χώρες καταγωγής τους, γεγονός που απαιτεί από αυτούς να βρουν εργασία. Το εκπαιδευτικό προσωπικό μπορεί να βοηθήσει τα ανήλικα να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις μετεγκατάστασης που αντιμετωπίζουν, συνδέοντάς τους με σχετικές οργανώσεις που παρέχουν υπηρεσίες σε συγκεκριμένους τομείς.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το **τραύμα** είναι πολύ συχνό μεταξύ των ασυνόδετων ανηλίκων. Εκτός από το πιθανό τραύμα του οικογενειακού χωρισμού, μπορεί να υπάρχει τραύμα πριν από τη μετανάστευση, τη μετανάστευση και την επανεγκατάσταση. Οι/Τα μαθήτριες/τές/τά μπορεί να διαφεύγουν από πόλεμο και συγκρούσεις και να πέφτουν θύματα εμπορίας ανθρώπων και άλλων μορφών βίας κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους. Η αβεβαιότητα που περιβάλλει την εξέταση της αίτησης ασύλου τους και οι κακές συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα υποδοχής μπορεί επίσης να αποτελέσουν τραυματικές εμπειρίες.

Το τραύμα μπορεί να εκδηλωθεί με υπερκινητικότητα, απουσίες, απόσυρση, εναλλαγές της διάθεσης, ευερεθιστότητα και άλλες "προβληματικές" συμπεριφορές. Είναι σημαντικό να ανταποκριθεί κανείς με ενσυναίσθηση και υποστήριξη και όχι με τιμωρία. Μια απλή στρατηγική για να βοηθήσετε τους μαθητές να επεξεργαστούν τις εμπειρίες τους είναι να τους ενθαρρύνετε να γράψουν, να μιλήσουν ή ακόμη και να δημιουργήσουν τέχνη σχετικά με τις ιστορίες τους. Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι αυτές οι δραστηριότητες είναι εθελοντικές. Το να πιέζετε τους μαθητές να αφηγηθούν ή να ξαναζήσουν επώδυνες εμπειρίες μπορεί να επαναφέρει το τραύμα με επιβλαβή τρόπο.

Ο αποχωρισμός από την οικογένεια και οι παρατεταμένες περίοδοι απομόνωσης κατά τη διάρκεια του μεταναστευτικού ταξιδιού, αποκομμένοι από κάθε αίσθηση κοινότητας για μεγάλο χρονικό διάστημα, μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία. Η έλλειψη οικογενειακής υποστήριξης στη χώρα υποδοχής και η μη γνώση κανενός που να μιλάει τη γλώσσα τους ή να κατανοεί τον πολιτισμό τους (ιδίως όταν βρίσκονται σε ανάδοχη οικογένεια) μπορεί να αυξήσει το αίσθημα απομόνωσης και κοινωνικής απόσυρσης των ανηλίκων.

Το εκπαιδευτικό προσωπικό μπορεί να βοηθήσει τις/ους/τα μαθήτριες/τές/τά να αισθάνονται συνδεδεμένες/οι/α με τα συνομήλικα τους και τη σχολική κοινότητα. Μπορείτε να το κάνετε αυτό οργανώνοντας δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τις διαπροσωπικές σχέσεις. Μια πιθανή στρατηγική είναι η δημιουργία ενός συστήματος "φίλων" (buddy system), που ιδανικά θα συνδυάζει ασυνόδετους ανήλικους αφίξεις με πολύγλωσσους μαθητές. Εάν το σχολείο σας έχει μεγάλη ομάδα μαθητριών/ών που μοιράζονται το ίδιο υπόβαθρο με έναν ασυνόδετο ανήλικο, η δημιουργία μιας λέσχης που θα επικεντρώνεται στον εορτασμό του πολιτισμού τους μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη.

#### Συμβουλές για τη δημιουργία εκπαιδευτικών περιβαλλόντων που προάγουν την ψυχολογική ευημερία:

- Κάντε την εκπαίδευση ευέλικτη και ανταποκρινόμενη στις συναισθηματικές, γνωστικές και κοινωνικές ανάγκες και ικανότητες των μαθητριών/ών. Για παράδειγμα, προσφέρετε μικρότερες δραστηριότητες εάν οι εκπαιδευόμενοι δυσκολεύονται να συγκεντρωθούν- καθιερώστε ευέλικτα ωράρια για να αποφύγετε το αδικαιολόγητο άγχος για τους εκπαιδευόμενους και για τους εκπαιδευτικούς με μικρή εμπειρία στο συγκεκριμένο περιβάλλον (π.χ. εθελοντές), προσφέροντας μεταβλητές ώρες/ βάρδιες- προσαρμόστε τα ωράρια των εξετάσεων για να δώσετε στους εκπαιδευόμενους επιπλέον χρόνο για προετοιμασία.
- Στόχος είναι η παροχή εκπαίδευσης που συμβάλλει στην αποκατάσταση μιας αίσθησης δομής, προβλεψιμότητας και κανονικότητας για τα παιδιά- δημιουργεί ευκαιρίες έκφρασης, επιλογής, κοινωνικής αλληλεπίδρασης και υποστήριξης- και αναπτύσσει τις ικανότητες και τις δεξιότητες ζωής των παιδιών. Για παράδειγμα, καταρτίστε προγράμματα δραστηριοτήτων και αναρτήστε τα σε εμφανές σημείο στην εκπαιδευτική εγκατάσταση/χώρο μάθησης- αποφύγετε την τιμωρία των μαθητριών/ών των οποίων η απόδοση στην τάξη υποφέρει λόγω ψυχικής υγείας ή ψυχολογικών προβλημάτων- χρησιμοποιήστε συνεργατικά παιχνίδια αντί για ανταγωνιστικά- αυξήστε τη χρήση ενεργητικών, εκφραστικών προσεγγίσεων μάθησης- χρησιμοποιήστε πολιτισμικά κατάλληλες δομημένες δραστηριότητες όπως παιχνίδια, τραγούδια, χορό και δράμα που χρησιμοποιούν τοπικά διαθέσιμα υλικά.
- Να συμπεριλάβετε εκπαίδευση σε δεξιότητες ζωής, όπως μη βίαιη επίλυση συγκρούσεων, διαπροσωπικές δεξιότητες, πρόληψη της έμφυλης βίας ( gender-based violence -GBV) κ.λπ. καθώς και δεξιότητες συμμετοχής σε

συμπληρωματική εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, καλλιτεχνικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές δραστηριότητες ή/και αθλητισμό (δια βίου μάθηση).

- Αξιοποίηση συμμετοχικών μεθόδων που εμπλέκουν εκπροσώπους της κοινότητας και τους εκπαιδευόμενους στις μαθησιακές δραστηριότητες. Η συμμετοχή εφήβων και νέων στη διεξαγωγή δραστηριοτήτων για μικρότερα παιδιά είναι ιδιαίτερα πολύτιμη. Θα πρέπει επίσης να εξεταστούν προσεγγίσεις μεταξύ ομοτίμων.
- Οργανώστε εβδομαδιαίες συναντήσεις της κοινότητας με εκπροσώπους των παιδιών/νέων/κοινότητας για τη διευκόλυνση δραστηριοτήτων που είναι κατάλληλες για το τοπικό πλαίσιο και που αξιοποιούν τις τοπικές γνώσεις και δεξιότητες.
- Βεβαιωθείτε ότι κάθε ομάδα συντονισμού ή εργασίας για την εκπαίδευση λαμβάνει υπόψη τις πτυχές της ψυχικής υγείας/ψυχολογίας. Ορίστε ένα σημείο εστίασης για τη σύνδεση της ομάδας συντονισμού ψυχικής υγείας/ψυχολογίας με τον μηχανισμό συντονισμού της εκπαίδευσης.
- Χρησιμοποιήστε προγράμματα "φαγητό για εκπαίδευση" για την προώθηση της ψυχικής υγείας και της ψυχοκοινωνικής ευημερίας, όπου ενδείκνυται. Η παροχή τροφής (επιτόπου ή ως μερίδες φαγητού για το σπίτι) σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα μπορεί να αποτελέσει αποτελεσματική στρατηγική για την αύξηση της φοίτησης και της διατήρησης, η οποία από μόνη της συμβάλλει στην ψυχική υγεία και την ψυχοκοινωνική ευημερία. Επιπλέον, το φαγητό στην εκπαίδευση μπορεί να ωφελήσει άμεσα την ψυχοκοινωνική ευημερία αυξάνοντας τη συγκέντρωση, μειώνοντας τις κοινωνικές διακρίσεις μεταξύ "πλούσιων" και "φτωχών" κ.λπ. Η παροχή τροφίμων ή προγραμμάτων σίτισης σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα θα πρέπει να γίνεται μόνο όταν αυτό μπορεί να γίνει αποτελεσματικά και δεν βλάπτει τη διατροφική κατάσταση των μαθητριών/ών.

### 5.3. Γλωσσικά εμπόδια

Μία από τις σημαντικότερες πτυχές που συμβάλλουν στην ένταξη των ασυνόδευτων ανηλίκων (και των μεταναστριών/στών εν γένει) είναι η γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής. Η απόκτηση της γλώσσας δεν είναι απαραίτητη μόνο για την εκπαίδευση, αλλά και για την αγορά εργασίας και την ένταξη στην κοινωνία υποδοχής γενικότερα. Αντίθετα, για τις/ους/α μαθήτριες/τές/τά με μεταναστευτικό υπόβαθρο, η γλωσσική επάρκεια αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια για την πλήρη συμμετοχή στην εκπαίδευση και την κατάρτιση και έναν από τους πιο συχνά αναφερόμενους παράγοντες που επηρεάζουν τα μαθησιακά αποτελέσματα και προκαλούν αποχώρηση και εγκατάλειψη. Η εμπλοκή των νεοαφιχθέντων παιδιών σε δραστηριότητες εκμάθησης της γλώσσας όσο το δυνατόν νωρίτερα έχει πολλά οφέλη για την αρχική τους υποδοχή και για τη συνέχεια της εκπαίδευσής τους.

#### Αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων

Πριν από αυτό, είναι σημαντικό να αξιολογηθεί το μορφωτικό επίπεδο και οι γλωσσικές δεξιότητες κατά την άφιξή τους. Ο πληθυσμός των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι ετερογενής όσον αφορά την καταγωγή, το μορφωτικό επίπεδο και τις προσωπικές ικανότητες. Ορισμένα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα είχαν ελάχιστη έκθεση στη σχολική εκπαίδευση στη χώρα καταγωγής τους, ενώ άλλοι είχαν κανονική σχολική εκπαίδευση, αλλά σε εκπαιδευτικά συστήματα που διαφέρουν πολύ από τα ευρωπαϊκά. Μια ποικιλία άλλων παραγόντων (βλ. βασικούς στρεσογόνους παράγοντες στο 5.2.) μπορεί να επηρεάσει τη φοίτησή τους, τη συνέπεια και την ικανότητά τους να συγκεντρώνονται, να μαθαίνουν και να θυμούνται.

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, ωστόσο, δεν υπάρχουν κεντρικοί κανονισμοί για την αξιολόγηση της γλωσσικής ικανότητας των νεοαφιχθεισών/έντων μεταναστριών/στών μαθητριών/ών. Τα σχολεία που διενεργούν αξιολογήσεις χρησιμοποιούν συνήθως είτε την παρατήρηση είτε τυποποιημένα τεστ, με τα τελευταία να είναι πιο συνηθισμένα αλλά λιγότερο εξατομικευμένα.

#### Η/Οι μητρική/ές γλώσσα του παιδιού

Ιδανικά, οι ολοκληρωμένες αξιολογήσεις θα πρέπει να βασίζονται όχι μόνο στη γνώση των μαθητριών/ών στη γλώσσα διδασκαλίας, αλλά να λαμβάνουν επίσης υπόψη τις γενικές γλωσσικές τους ικανότητες και την προηγούμενη εκπαίδευσή τους. Η ανάπτυξη του γλωσσικού ρεπερτορίου των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων στη/στις μητρική/ές τους γλώσσα/ες και σε άλλες γλώσσες που μπορεί να μιλούν δεν πρέπει να παραβλέπεται, καθώς συμβάλλει στον συνολικό λειτουργικό γραμματισμό (Cunningham et al., 2017).

Κατ' επέκταση, οι δραστηριότητες εκμάθησης γλωσσών θεωρούνται ιδιαίτερα αποτελεσματικές όταν συνδυάζουν την υποστήριξη της ανάπτυξης της μητρικής γλώσσας του παιδιού και της γλώσσας του σχολείου και συνδέονται με την προώθηση της διαπολιτισμικής συνείδησης των γύρω τους. Η θεώρηση της πολυγλωσσίας ως πλεονέκτημα και όχι ως εμπόδιο μπορεί να ενισχύσει την αυτοεκτίμηση των παιδιών και να βελτιώσει την ευημερία και τις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις. Η προώθηση της διαπολιτισμικής και γλωσσικής συνείδησης και η τεκνοθέτηση της πολυγλωσσίας ωφελεί επίσης τους συνομηλίκους τους, καθώς και την κοινωνία στο σύνολό της.

#### Σημασία της προσαρμογής των γλωσσικών προγραμμάτων

Οι επαγγελματίες συμφωνούν ότι είναι ωφέλιμο να προσαρμόζονται τα γλωσσικά προγράμματα στη συγκεκριμένη ομάδα. Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν, το γλωσσικό τους ρεπερτόριο γίνεται πιο σύνθετο και η νευροπλαστικότητα τους μειώνεται. Ως εκ τούτου, η προσαρμογή της γλωσσικής υποστήριξης στις ατομικές ανάγκες γίνεται όλο και πιο σημαντική όσο αυξάνεται η ηλικία. Επιπλέον, τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο έχουν συχνά περίπλοκες, πολυκρατικές και πολυγλωσσικές διαδρομές που πρέπει να ληφθούν υπόψη.

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τα παιδιά και οι/τα νέες/οι/α προσφύγισσες/γες/γα θα ωφεληθούν από πολιτισμικά ευαίσθητα, ειδικά για τους νέους προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων των νέων που έχουν υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής φοίτησης ή/και δεν φοιτούν στο σχολείο, καθώς τα προγράμματα γλώσσας και ένταξης που έχουν σχεδιαστεί για ενήλικες συχνά δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους. Τα προγράμματα που συνδυάζουν τη γλωσσική κατάρτιση και τη μεταβατική εκπαίδευση αποτελούν μια άλλη καλή εναλλακτική λύση για τα νέα άτομα που πλησιάζουν ή έχουν υπερβεί την ηλικία ενηλικίωσης και επιθυμούν να επιστρέψουν στη βασική εκπαίδευση ή να κάνουν μια μετάβαση στην απασχόληση (βλ. γλωσσική κατάρτιση ειδικά για επαγγελματική ή/και επαγγελματική απασχόληση- vocational and/or occupation-specific language training) (UNHCR, 2022).

#### Συνεχής γλωσσική υποστήριξη

Μόλις οι/τα μαθήτριες/τές/τα αρχίσουν να παρακολουθούν μαθήματα κανονικής εκπαίδευσης, η γλωσσική υποστήριξη δεν πρέπει να σταματήσει. Ενώ ένας μαθητής μπορεί να αποκτήσει ένα καλό επίπεδο βασικών δεξιοτήτων διαπροσωπικής επικοινωνίας (basic interpersonal communication skills-BICS) κατά τη διάρκεια των προπαρασκευαστικών τάξεων, αυτό είναι συνήθως παραπλανητικός δείκτης για ένα επαρκές επίπεδο γνωστικής ακαδημαϊκής γλωσσικής επάρκειας (cognitive academic language proficiency-CALP) που απαιτείται για την παρακολούθηση πιο σύνθετου περιεχομένου μαθημάτων.

Η γλωσσική υποστήριξη στην τυπική εκπαίδευση μπορεί να λάβει τη μορφή πρόσθετων γλωσσικών μαθημάτων που τα παιδιά μπορούν να παρακολουθούν είτε μετά το σχολείο είτε κατά τη διάρκεια των σχολικών ωρών, αντί άλλων σχολικών μαθημάτων. Ένας τρόπος για την ενσωμάτωση της γλωσσικής υποστήριξης στην κύρια εκπαίδευση είναι η παροχή υποστήριξης μέσα στην τάξη με τη χρήση καινοτόμων, χωρίς αποκλεισμούς και πολυγλωσσων παιδαγωγικών μεθόδων, όπως:

- **Διδασκαλία με ευαισθησία στη γλώσσα και Ολοκληρωμένη Μάθηση Περιεχομένου και Γλώσσας (Content and Language Integrated Learning -CLIL):** μέθοδοι που βασίζονται στις αρχές ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί είναι καθηγήτριες/τές/τά γλωσσών και ότι οι γλωσσικές δεξιότητες των παιδιών πρέπει να αναπτύσσονται σε όλα τα σχολικά μαθήματα, επειδή οι γλώσσες χρησιμοποιούνται για την εκμάθηση άλλων μαθημάτων. Με τη σειρά τους, οι γνώσεις για το γνωστικό αντικείμενο θα διαμορφώσουν τη γλωσσική μάθηση. Οι μέθοδοι αυτές θεωρούνται ότι έχουν θετική επίδραση στη γνωστική ανάπτυξη, στα κίνητρα και στην αυτοπεποίθηση και ότι είναι πολύ περιεκτικές μέθοδοι.
- **Η γλωσσική μάθηση με τη βοήθεια υπολογιστή (Computer-assisted language learning- CALL)** έχει επίσης αποδειχθεί ότι έχει θετικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών λόγω του μη επικριτικού, μαθητοκεντρικού χαρακτήρα της που συμβάλλει στη μείωση του άγχους των μαθητριών/ών. Επιπλέον, συνδέει τους μαθητές με το πολιτισμικό πλαίσιο της ξένης γλώσσας εκθέτοντάς τους σε διαφορετικά ηχητικά και οπτικά μέσα.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την **ψυχολογική υποστήριξη των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων**, ανατρέξτε στις ακόλουθες πηγές:

- Psychological First Aid for Unaccompanied Children (Ψυχολογική πρώτη βοήθεια για ασυνόδευτα παιδιά): <https://bit.ly/40cz0Qf>

- Handbook on psychological support to unaccompanied foreign minors (Εγχειρίδιο για την ψυχολογική υποστήριξη ασυνόδευτων ανηλίκων αλλοδαπών) : <https://bit.ly/3TlhE1A>
- FARO MODEL HANDBOOK on Mental Health and Psychological Support to Unaccompanied Minor Migrants and Families with Children upon First Reception developed by Terre des hommes (ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ FARO για την ψυχική υγεία και την ψυχολογική υποστήριξη ασυνόδευτων ανηλίκων μεταναστριών/ών και οικογενειών με παιδιά κατά την πρώτη υποδοχή που αναπτύχθηκε από την Terre des hommes) : <https://bit.ly/3ZTaC6D>

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την **ψυχολογική υποστήριξη σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης**, συμβουλευτείτε τις κατευθυντήριες γραμμές της IASC για την ψυχική υγεία και την ψυχολογική υποστήριξη σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης (IASC Guidelines on Mental Health and Psychological Support in Emergency Settings), 2007: <https://bit.ly/3ZWdlw1>

Για πληροφορίες σχετικά με τα Ελάχιστα Πρότυπα για την **Εκπαίδευση σε Καταστάσεις Έκτακτης Ανάγκης**, Χρόνιες Κρίσεις και Πρώιμη Ανοικοδόμηση: <https://bit.ly/3ZXqDZe>

Μερικά παραδείγματα **αξιολόγησης γλωσσικών δεξιοτήτων**:

- Για τα γαλλόφωνα περιβάλλοντα, το γαλλικό Υπουργείο Εσωτερικών έχει αναπτύξει έναν οδηγό γλωσσικής αξιολόγησης για άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο, αν και δεν είναι ειδικά προσαρμοσμένος στα παιδιά.: <https://bit.ly/3yLjnDH>
- Για γερμανόφωνα περιβάλλοντα, το αυστριακό Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Έρευνας έχει αναπτύξει ένα φύλλο παρατήρησης για την αξιολόγηση της γλωσσικής επάρκειας: <https://bit.ly/3JpKsRT>

Καλές πρακτικές **γλωσσικής υποστήριξης στην γενική εκπαίδευση** από την Αυστρία:

Οι ολοένα και περισσότερο πολύγλωσσες τάξεις απαιτούν από όλο το εκπαιδευτικό προσωπικό να έχουν ένα βασικό επίπεδο γλωσσικών δεξιοτήτων διδασκαλίας που θα τους βοηθήσει να διαχειριστούν τη ποικιλομορφία. Στην Αυστρία, το Κέντρο Γλωσσικής Επάρκειας του Υπουργείου Παιδείας δημιούργησε μια διαδικτυακή πλατφόρμα που περιέχει πληροφορίες και εργαλεία για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών με τη θεματική γλωσσική ανάπτυξη των μαθητριών/ών σε όλο το πρόγραμμα σπουδών: <https://bit.ly/3livANf>

Για συμβουλές σχετικά με τη γλωσσική υποστήριξη παιδιών μεταναστριών/τών: "Εργαλεία του Συμβουλίου της Ευρώπης για την παροχή γλωσσικής υποστήριξης σε παιδιά που φθάνουν από την Ουκρανία" (Council of Europe tools to help those providing language support to children arriving from Ukraine): <https://bit.ly/3LrEWAL>

## 6. Συμπέρασμα

Μία από τις σημαντικότερες πτυχές της προώθησης της ευημερίας των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων και της ένταξής τους στην κοινωνία με βιώσιμο τρόπο είναι η διευκόλυνση της πρόσβασής τους στην εκπαίδευση και η παροχή κινήτρων για να συνεχίσουν τη σχολική τους εκπαίδευση. Ενώ τα νέα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να εγκαταλείψουν το σχολείο, τα αίτια της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου δεν διαφέρουν πολύ από εκείνα των μαθητριών/ών που έχουν γεννηθεί στη χώρα τους. Ωστόσο, οι/τα νέες/οι/α μετανάστριες/στες/στά και ιδίως τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίζουν δυσμενείς συνθήκες που μπορεί να οδηγήσουν σε εγκατάλειψη του σχολείου και, ως εκ τούτου, χρειάζονται εντατικότερη υποστήριξη από το εκπαιδευτικό προσωπικό για να αντισταθμίσουν τους συνήθεις παράγοντες που προκαλούν εγκατάλειψη του σχολείου.

Υπό αυτή την έννοια, τα ασυνόδευτα παιδιά θα επωφεληθούν από την καλή γνώση του εκπαιδευτικού συστήματος και την υποστήριξη κατά τη μετάβαση από το ένα σχολείο στο άλλο. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες που προάγουν την ανθρώπινη επαφή και καταρρίπτουν το στίγμα θα πρέπει να έχουν προτεραιότητα έναντι της τιμωρίας και των επιβλαβών μέτρων, όπως η παραμονή στη βαθμίδα. Οι υποστηρικτικές σχέσεις με το εκπαιδευτικό προσωπικό θα βοηθήσουν τα ασυνόδευτα παιδιά να νιώσουν ασφάλεια και να ανοιχτούν αν το επιλέξουν. Οι επαγγελματίες που εργάζονται με τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα θα πρέπει πάντα να λαμβάνουν υπόψη ότι οι ανήλικοι προέρχονται από πολύ διαφορετικές κουλτούρες, γεγονός που επηρεάζει τις συμπεριφορές και τις προτεραιότητές τους. Τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα θα ωφεληθούν εάν το εκπαιδευτικό προσωπικό έχει μια βασική κατανόηση των πολιτισμών καταγωγής τους και προωθούν την πολυπολιτισμικότητα ως πλεονέκτημα. Η ευαισθησία σε θέματα τραύματος είναι επίσης απαραίτητη όταν εργάζεστε με ασυνόδευτα παιδιά, όπως και οι βασικές δεξιότητες διδασκαλίας της γλώσσας.

## Κεφάλαιο 2: Πρόσβαση στην εργασία

**Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλών από τις συμμετέχουσες χώρες:**

**Σύνοψη των καλών πρακτικών και των μαθησιακών στόχων που καλύπτονται Δώστε μια σύντομη περιγραφή του περιεχομένου αυτού του κεφαλαίου.**

- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα διερευνήσει τις διαφορετικές έννοιες της εργασίας.
- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα ανακαλύψει τεχνικές για να βελτιώσει την αυτοαντίληψη των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων και να διευκολύνει τη συνειδητοποίηση των ατομικών τους δυνατών και αδύναμων σημείων.
- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα αποκτήσει εικόνα για την ανάπτυξη αφηγήσεων σταδιοδρομίας.

**Περιεχόμενο Κεφαλαίου**

**Πρόσβαση στην εργασία**

Στο κεφάλαιο αυτό, η/ο/το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα λάβει χρήσιμες πληροφορίες και παραδείγματα ορθής πρακτικής σχετικά με την πρόσβαση στην εργασία και ειδικότερα με την επαγγελματική καθοδήγηση των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων. Θα ασχοληθεί με τις εκτιμήσεις που σχετίζονται με την εργασία που επικρατούν μεταξύ των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων και θα παρέχει πρακτικά παραδείγματα επαγγελματικού προσανατολισμού των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων.



## 1. Εισαγωγή

Η αξιολόγηση που πραγματοποιήθηκε στην αρχή του προγράμματος 4oneanother δείχνει ότι η εξεύρεση εργασίας είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα ασυνόδευτα ανήλικα βρίσκονται υπό πίεση για να ξεπληρώσουν τους διακινητές τους ή/και να μεταφέρουν χρήματα στις οικογένειές τους στην πατρίδα. Αυτοί οι παράγοντες μπορεί να οδηγήσουν τα ανήλικα να αναζητήσουν εργασία μέσω άτυπων δικτύων και συχνά να εμπλακούν σε επισφαλείς, χαμηλά αμειβόμενες και μη ασφαλείς συνθήκες εργασίας, αντί να επιδιώξουν μια εκπαίδευση που θα οδηγούσε σε καλύτερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας και σε καλύτερη ποιότητα ζωής μακροπρόθεσμα.

Προτεραιότητα είναι επομένως να δοθεί η δυνατότητα στα ασυνόδευτα ανήλικα να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση (βλ. προηγούμενη ενότητα) και να διασφαλιστεί ότι παραμένουν παρακινημένοι και δεσμευμένοι να την ακολουθήσουν για όσο το δυνατόν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Σε πολλές περιπτώσεις, ωστόσο, αυτό δεν είναι εύκολο εγχείρημα, είτε για λόγους οργάνωσης και ικανότητας (π.χ., η τοποθέτηση σε κανονικές τάξεις στις χώρες υποδοχής μπορεί να πάρει κάποιο χρόνο), είτε για λόγους σχολικών συνθηκών (π.χ., αρνητική στάση των εκπαιδευτικών και των συνομηλίκων απέναντι στους νεοεισερχόμενους), είτε για προσωπικούς λόγους του ανηλίκου (π.χ., προτεραιότητα στην απόκτηση χρημάτων, γλωσσικές δυσκολίες, ψυχικές και συναισθηματικές δυσκολίες, κ.λπ.) Επιπλέον, πολλά ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα φτάνουν στη χώρα υποδοχής μετά την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και στη συνέχεια δεν υποχρεούνται πλέον να παρακολουθούν το σχολείο.

Είτε ένα ανήλικο φοιτά στο σχολείο είτε θέλει να εργαστεί (ή και τα δύο), είναι σημαντικό να του παρέχεται κάποιο επίπεδο κατανόησης της αγοράς εργασίας και του εργασιακού αλφαριθμητισμού. Τα προγράμματα αναζήτησης εργασίας, προσανατολισμού και σχεδιασμού επαγγελματικής σταδιοδρομίας για τα προσφυγόπουλα, τόσο εντός όσο και εκτός σχολείου, είναι επιβεβλημένα για την προετοιμασία τους για απασχόληση. Σε αυτή την ενότητα, παρουσιάζουμε ορισμένες ασκήσεις επαγγελματικού προσανατολισμού που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι επαγγελματίες που εργάζονται με ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα για να βοηθήσουν στην ανάπτυξη αφηγήσεων καριέρας, να διερευνήσουν την έννοια της εργασίας και να παράσχουν πληροφορίες σχετικά με την αγορά εργασίας στη συγκεκριμένη χώρα υποδοχής.

## 2. Γενικό ευρωπαϊκό πλαίσιο

Η διάσταση της εργασίας είναι ιδιαίτερα σημαντική στο πλαίσιο των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων, διότι πολλά ανήλικα φτάνουν στον προορισμό τους με στόχο να βρουν δουλειά και να κερδίσουν χρήματα. Οι επαγγελματίες που εργάζονται με ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα πρέπει να το γνωρίζουν αυτό και να αφιερώνουν χρόνο για να εξηγήσουν στα ανήλικα ότι η υπερβολική ή πλήρης απασχόληση μπορεί να παρεμποδίσει το εκπαιδευτικό τους ταξίδι και να οδηγήσει μακροπρόθεσμα σε χαμηλότερες αποδοχές. Η απασχόληση μπορεί να έχει αντίκτυπο στις ακαδημαϊκές επιδόσεις ενός μαθητή και οι περισσότερες μελέτες συμφωνούν ότι οι/τα μαθήτριες/τές/τά που εργάζονται περισσότερες από 15 ώρες την εβδομάδα είναι πιο πιθανό να εγκαταλείψουν το σχολείο.

Ωστόσο, το να μην εργάζονται καθόλου φαίνεται επίσης να είναι μια κακή επιλογή, καθώς η έγκαιρη έκθεση στο εργασιακό περιβάλλον, με χαμηλή ένταση, επιτρέπει στις/ους/α μαθήτριες/τές/τά να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με την εργασιακή κουλτούρα, τους κανόνες και τους κώδικες της και έτσι να είναι καλύτερα προετοιμασμένες/οι/α για το μέλλον. Εάν η εργασία σε μέτριο βαθμό κατά τη διάρκεια της φοίτησης στο σχολείο αποτελεί μια μορφή κοινωνικής συμμετοχής που μπορεί να βοηθήσει τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα να ενσωματωθούν στην κοινωνία υποδοχής, η υπερβολική εργασία θα μπορούσε να οδηγήσει σε εγκατάλειψη του σχολείου και τελικά να οδηγήσει σε επισφαλή απασχόληση.

Στην ΕΕ, τα νέα άτομα κάτω των 15 ετών δεν μπορούν να απασχολούνται νόμιμα με πλήρη απασχόληση, καθώς η απασχόληση δεν πρέπει να παρεμποδίζει την υποχρεωτική σχολική εκπαίδευση. Ανάλογα με την εθνική νομοθεσία, σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ η ηλικία εισόδου στην εργασία πλήρους απασχόλησης μπορεί να είναι ακόμη και μεγαλύτερη από τα 15 έτη. Ωστόσο, είναι δυνατόν να απασχολούνται νέοι σε πολιτιστικές, καλλιτεχνικές, αθλητικές ή διαφημιστικές δραστηριότητες, αλλά αυτό προϋποθέτει προηγούμενη άδεια από την αρμόδια αρχή. Τα νέα άτομα μεταξύ 14 και 15 ετών μπορούν επίσης να εργαστούν σε ένα σύστημα διπλής

επαγγελματικής κατάρτισης ή να κάνουν πρακτική άσκηση. Τα παιδιά ηλικίας 14 ετών και άνω (13 ετών σε ορισμένα κράτη μέλη) μπορούν να εκτελούν ελαφρές εργασίες (Council of the European Union, 1994).

Η Οδηγία για την Αναγνώριση απαιτεί από τα κράτη μέλη της ΕΕ να διασφαλίζουν την πρόσβαση στην αγορά εργασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων στους οποίους έχει χορηγηθεί διεθνής προστασία υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους τους (QD, 2011, άρθρο 26). Σύμφωνα με την οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής, τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα πρέπει να έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας εντός εννέα μηνών από την άφιξή τους. Ωστόσο, τα κράτη μέλη μπορούν να θέτουν ορισμένους όρους και να επιβάλλουν περιορισμούς στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας για τα ασυνόδευτα ανήλικα με άλλο καθεστώς ή να τους αρνούνται συνολικά το δικαίωμα εργασίας (EMN, 2018).

Ενώ ορισμένα κράτη μέλη χορηγούν αυτόματη πρόσβαση στην απασχόληση σε ασυνόδευτους ανηλίκους με άδεια διαμονής, άλλα κράτη μέλη δεν απαιτούν από τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα να έχουν άδεια διαμονής για να εργαστούν, αλλά απαιτούν άδεια εργασίας για την πρόσβαση στην επαγγελματική κατάρτιση στο πλαίσιο σύμβασης μαθητείας και επαγγελματικής κατάρτισης (Γαλλία), ή εφαρμόζουν ακόμη πιο αυστηρές πολιτικές. Για παράδειγμα, στην Αυστρία, απαιτείται άδεια εργασίας για όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους, ακόμη και για επαγγελματική κατάρτιση, ενώ στο Βέλγιο, τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα που βρίσκονται στην ειδική διαδικασία διαμονής για ασυνόδευτα ανήλικα και δεν έχουν εκκρεμή αίτηση διεθνούς προστασίας δεν μπορούν να υποβάλουν αίτηση για άδεια εργασίας.

### **3. Καθοδήγηση σταδιοδρομίας για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα**

Είτε ένα ανήλικο φοιτά στο σχολείο είτε θέλει να εργαστεί (ή και τα δύο), είναι σημαντικό να του παρέχεται κάποιο επίπεδο κατανόησης της αγοράς εργασίας και του εργασιακού αλφαριθμητισμού. Τα προγράμματα αναζήτησης εργασίας, προσανατολισμού και σχεδιασμού επαγγελματικής σταδιοδρομίας για τα προσφυγόπουλα, τόσο εντός όσο και εκτός σχολείου, είναι επιβεβλημένα για την προετοιμασία τους για απασχόληση. Σε αυτή την ενότητα, παρουσιάζουμε ορισμένες ασκήσεις επαγγελματικού προσανατολισμού που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι επαγγελματίες που εργάζονται με ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα για να βοηθήσουν στην ανάπτυξη αφηγήσεων καριέρας, να διερευνήσουν την έννοια της εργασίας και να παράσχουν πληροφορίες σχετικά με την αγορά εργασίας στη συγκεκριμένη χώρα υποδοχής.

Βασίζομαστε στην έρευνα που διεξήχθη από τους Magnano και Zammiti και παρουσιάστηκε στο έγγραφο με τίτλο "Επαγγελματικός προσανατολισμός για ασυνόδευτες/ους/α νέες/ους/α μετανάστριες/στες/στά: Αναφορά σε μια ιταλική εμπειρία" (Career Guidance for Unaccompanied Young Migrants: A Report on an Italian Experience) (2020), και προσθέτουμε πληροφορίες από πρόσθετες πηγές. Οι προτεινόμενες ασκήσεις τοποθετούνται στο πλαίσιο του παραδείγματος του σχεδιασμού της ζωής, το οποίο "[...] κατασκευάζει τη σταδιοδρομία μέσω μικρών ιστοριών, ανακατασκευάζει τις ιστορίες σε ένα πορτρέτο ζωής και συνδιαμορφώνει προθέσεις που προωθούν την ιστορία της σταδιοδρομίας σε ένα νέο επεισόδιο" (Savickas, 2012).

Αυτό το παράδειγμα είναι ιδιαίτερα χρήσιμο όταν δεν υπάρχουν προβλέψιμες πορείες σταδιοδρομίας. Η απώλεια σταθερών δομών και η εξατομίκευση της πορείας ζωής ισχύουν για τον κόσμο της εργασίας του 21ου αιώνα γενικά και ακόμη περισσότερο για τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις αποτελούν μια σειρά επτά συναντήσεων που μπορούν να διεξαχθούν σε μικρές ομάδες, ιδανικά συντεταγμένες με βάση τη μητρική γλώσσα και διεξαγόμενες από επαγγελματία που μιλάει τη γλώσσα. Συνιστάται θερμά η τελευταία συνάντηση να είναι ατομική, προκειμένου να συνοψιστούν οι ιδέες από την ομαδική εργασία και να διευκολυνθεί η ανάπτυξη ενός εξατομικευμένου σχεδίου ζωής.

#### **3.1. Ατομικές Ιστορίες**

Η παρέμβαση αυτή αποσκοπεί στην τόνωση της αναδόμησης προσωπικών και επαγγελματικών ιστοριών, βελτιώνοντας έτσι την αυτοαντίληψη των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων και διευκολύνοντας τη συνειδητοποίηση των ατομικών τους δυνατών και αδύνατων σημείων.

Μια πιθανή προσέγγιση για να βοηθηθούν τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα να ξεκλειδώσουν και να αναπτύξουν την αυτογνωσία μπορεί να είναι μέσω της κατανόησης των περιγραφικών πτυχών και χαρακτηριστικών που το άτομο αποδίδει στον εαυτό του, διαφοροποιώντας έτσι μεταξύ του κοινωνικά

αντιλαμβανόμενου εαυτού (η έννοια του εαυτού όπως νομίζουμε ότι μας αντιλαμβάνονται τα άλλα άτομα) και της ιδανικής αυτοεικόνας (η έννοια του εαυτού όπως θα θέλαμε να είμαστε) (Di Nuono, 2013).

Ένας τρόπος για να γίνει αυτό είναι να διεξαχθεί ένα ομαδικό παιχνίδι όπου τα συμμετέχοντα άτομα επιλέγουν από έναν κατάλογο πιθανών προσωπικών χαρακτηριστικών τους χαρακτηρισμούς που τους αντιπροσωπεύουν καλύτερα. Δώστε χρόνο στα συμμετέχοντα άτομα να επιλέξουν από τον κατάλογο, διευκρινίζοντας παράλληλα την ορολογία, αν είναι απαραίτητο. Μόλις τα νέα άτομα επιλέξουν τα χαρακτηριστικά που τους περιγράφουν καλύτερα, αφήστε τους να μοιραστούν τη λίστα τους μεταξύ τους, ώστε οι/τα συμμαθήτριες/τές/τά τους να συμβάλουν στην επιλογή τους, υπογραμμίζοντας τα χαρακτηριστικά που θεωρούν ότι ισχύουν καλύτερα ή/και συνεισφέροντας πρόσθετα χαρακτηριστικά.

Ακολουθήστε το παιχνίδι με μια ομαδική συζήτηση σχετικά με το πώς τα συμμετέχοντα άτομα επέλεξαν τα χαρακτηριστικά, τις εμπειρίες στη ζωή τους που συνέβαλαν περισσότερο στην οικοδόμηση της αυτοεικόνας τους, το ρόλο της κοινωνικής αντίληψης του εαυτού τους στη δημιουργία της αυτοεικόνας τους και, τέλος, τη σημασία του να γνωρίζει κανείς τα δυνατά του σημεία και τους τομείς που πρέπει να βελτιώσει προκειμένου να κάνει σοφές επιλογές για το μέλλον.

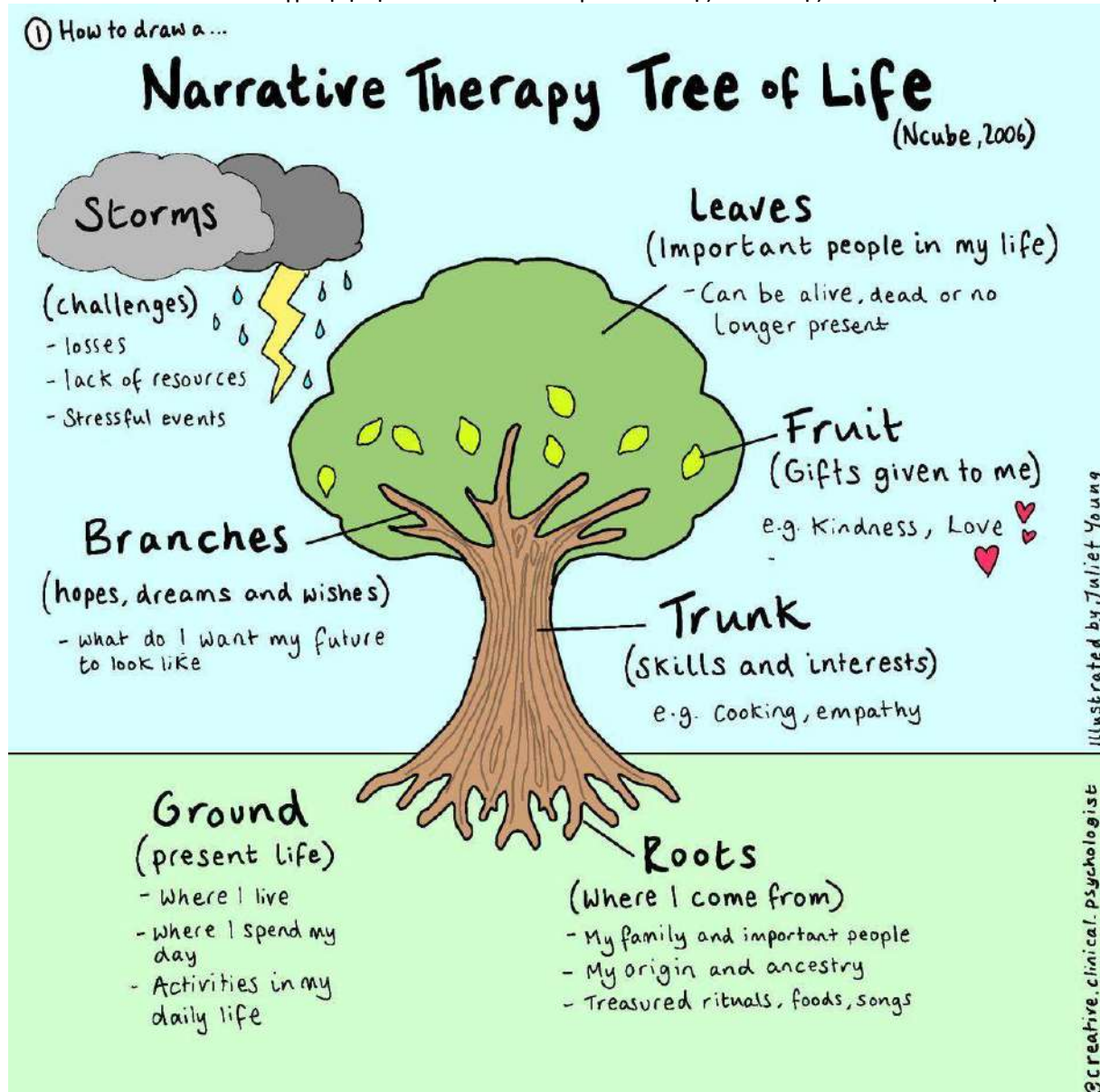
### 3.2. Το Δέντρο της Ζωής

Το Δέντρο της Ζωής είναι μια αφηγηματική τεχνική που χρησιμοποιεί ένα δέντρο ως δημιουργική μεταφορά πάνω στην οποία τα συμμετέχοντα άτομα καλούνται να αναπαραστήσουν τη ζωή τους. Οι άνθρωποι ανιχνεύουν την πολιτιστική και κοινωνική τους ιστορία στις ρίζες, σχεδιάζουν την οικογενειακή τους προέλευση και προσδιορίζοντας εκείνους που τους επηρέασαν περισσότερο στη ζωή τους, συμπεριλαμβανομένης της κατασκευής των προσωπικών τους αξιών.

Το έδαφος περιέχει τα χαρακτηριστικά της τρέχουσας ζωής τους, συμπεριλαμβανομένου του πού ζουν και τι κάνουν τώρα. Ο κύριος κορμός του δέντρου αντιπροσωπεύει τις δυνάμεις και τις ικανότητές τους, οι οποίες μπορούν να προσδιοριστούν από όσα έχουν παρατηρήσει άλλα άτομα γι' αυτές/ούς/ά. Τέλος, οι ελπίδες και τα όνειρα για το μέλλον τοποθετούνται στα κλαδιά του δέντρου, με τα ονόματα σημαντικών ανθρώπων από το παρόν και το παρελθόν σε διάφορα φύλλα και τα δώρα που έχει λάβει το άτομο στους καρπούς του δέντρου.

Μέσα από μια διαδικασία αφηγηματικών ερωτήσεων, τα συμμετέχοντα άτομα καλούνται να δημιουργήσουν πλούσιες περιγραφές της ζωής τους, να προσδιορίσουν τους πόρους και τις δεξιότητές τους, να περιγράψουν την κοινωνική ιστορία της ανάπτυξής τους και να φανταστούν πώς αυτά μπορούν να τους οδηγήσουν προς τους επιθυμητούς στόχους τους. Αναλύοντας συγκεκριμένα τις αξίες, τα πλαίσια και τους ανθρώπους που είναι σημαντικοί στη ζωή τους, προέκυψαν συχνές αναφορές στην οικογένεια καταγωγής του ατόμου, στον τόπο γέννησής του και στις φιλίες του (Piazza et al., 2017).

Εικόνα 1: Εικονογράφηση του Δέντρου της Ζωής από την Juliet Young



### 3.3. Ορισμοί της εργασίας και της αξιοπρεπούς εργασίας

Στόχος αυτής της άσκησης είναι να διερευνήσει τις γνωστικές αναπαραστάσεις των συμμετεχόντων ατόμων σε σχέση με την εργασία.

Η εργασία διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ψυχολογική ευημερία ενός ατόμου και χαρακτηρίζεται από την εσωτερική ή την εργαλειακή της αξία ή και από τα δύο. Η εσωτερική αξία αναφέρεται στο νόημα που αποδίδουν τα άτομα στην εργασία τους. Η εργαλειακή αξία αναφέρεται στη σημασία της εργασίας στην οικοδόμηση της προσωπικής ταυτότητας, στην ικανοποίηση των ατομικών αναγκών της ζωής, στο νόημα της ενήλικης ζωής και στο γεγονός ότι αποτελεί έναν πιθανό τρόπο για τα άτομα να εκφράσουν τα ταλέντα τους (Szymanski, 2000- Szymanski & Hershenson, 2005). Το νόημα της εργασίας εκτείνεται από το μέσο εξασφάλισης των ίδιων των μέσων διαβίωσης, στην παροχή ευκαιριών συμμετοχής σε κοινωνικές ανταλλαγές, στην απόδοση κοινωνικής θέσης που μπορεί να ενισχύσει την αίσθηση κύρους και δύναμης του ατόμου (Blustein, 2006).

Η γνωστική αναπαράσταση της εργασίας είναι σημαντική, διότι συχνά τα μελλοντικά σχέδια των ατόμων συνδέονται με τις ιδέες τους σχετικά με το τι θα πρέπει να σημαίνει η εργασία γι' αυτούς, ποια χαρακτηριστικά θα πρέπει να έχει μια καλή εργασία και τι είδους εργασία μπορούν να επιδιώξουν τα άτομα, με βάση τις ανάγκες και τις δεξιότητές τους (Blustein, 2001). Αυτή η αναπαράσταση επηρεάζει τις αποφάσεις τους σχετικά με το επαγγελματικό τους μέλλον (Lent et al., 1994). Επομένως, είναι σημαντικό να προσδιοριστεί με τα προσφυγόπουλα

και τα αιτούντα άσυλο άτομα τι σημαίνει γι' αυτά η εργασία και η αξιοπρεπής εργασία, προκειμένου να οικοδομηθούν τα σχέδια ζωής τους.

Για το σκοπό αυτό, ζητήστε από τα συμμετέχοντα άτομα να συμπληρώσουν τις προτάσεις "Η εργασία είναι..." και "Η αξιοπρεπής εργασία είναι...". Με βάση τους ορισμούς που προκύπτουν από την προτεινόμενη δραστηριότητα, επισημάνετε τα κοινά σημεία μεταξύ των συμμετεχόντων ατόμων και τονώστε τη συζήτηση σχετικά με χαρακτηριστικά που ενδέχεται να αποτελούν αδυναμίες για τη μελλοντική ένταξη στην αγορά εργασίας, όπως η αποδοχή οποιασδήποτε εργασίας, η αποδοχή οποιουδήποτε μισθού και η αποδοχή παράνομης εργασίας (Ferrari & Sgaramella, 2014). Οι συγκρίσεις μεταξύ των ορισμών της εργασίας σε αυτή τη φάση της παρέμβασης, μετά την παρέμβαση και κατά την παρακολούθηση μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως δείκτες της αποτελεσματικότητας των ασκήσεων επαγγελματικού προσανατολισμού.

### 3.4. Γενεόγραμμα καριέρας

Σκοπός αυτής της παρέμβασης είναι να διερευνήσει τις προσωπικές και επαγγελματικές αξίες των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων και να διερευνήσει πώς το παρελθόν μπορεί να επηρεάσει τα επαγγελματικά τους σχέδια.

Το γενεόγραμμα καριέρας (career genogram) χρησιμοποιείται για την ανάλυση των επαγγελματικών εμπειριών των μελών της οικογένειας και την επισήμανση του τρόπου με τον οποίο αυτές μπορεί να σχετίζονται με την τρέχουσα κατάσταση του ατόμου. Είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για τον εντοπισμό των μελών της οικογένειας που έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία των επαγγελματικών προσδοκιών του ατόμου (Soresi & Nota, 2010) και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διερεύνηση των πηγών επιρροής, των αξιών, των ρόλων ζωής, των στρατηγικών λήψης αποφάσεων και των εμποδίων στην επιτυχία στο πλαίσιο της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας (Okiishi, 1987).

Η άσκηση περιλαμβάνει τρεις φάσεις:

1. **Κατασκευή του γενογράμματος.** Υπάρχουν πολλά πρότυπα στο διαδίκτυο που βοηθούν στην κατασκευή του γενογράμματος, από τα οποία εδώ είναι ένα παράδειγμα: <https://bit.ly/3UaZ4Z5>
2. **Τεκμηρίωση των επαγγελματών των μελών της οικογένειας.**
3. **Διερεύνηση της επιρροής των προτύπων στην κοσμοθεωρία, τις αξίες σταδιοδρομίας, κ.λπ. του ανήλικου.** Προκειμένου να ξεκινήσετε τη συζήτηση, μπορείτε να κάνετε ερωτήσεις όπως: "Ποια μέλη της οικογένειάς σας ήταν επιτυχημένα στη ζωή τους; Για ποιους λόγους;"

### 3.5. Γνώση της αγοράς εργασίας

Τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα, ιδίως εκείνα που έχουν υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και πλησιάζουν στην ενηλικίωση, θα ωφεληθούν από μια βασική κατανόηση της αγοράς εργασίας της χώρας υποδοχής, προκειμένου να διευκολυνθεί η κοινωνικο-επαγγελματική τους ένταξη. Η άσκηση αυτή αποσκοπεί στη διεύρυνση των γνώσεων των ανηλίκων σχετικά με την αγορά εργασίας, τους βασικούς κανόνες λειτουργίας της και τις κατάλληλες εργασιακές συμπεριφορές.

Ξεκινήστε την άσκηση αυτή υπενθυμίζοντας τα αποτελέσματα της προηγούμενης συζήτησης σχετικά με την έννοια της εργασίας και τις διάφορες λειτουργίες της, οι οποίες κυμαίνονται από την εξασφάλιση της επιβίωσης του ατόμου έως την ανάπτυξη της επαγγελματικής του ταυτότητας. Ενθαρρύνετε την ομάδα να συζητήσει τη σημασία της θεώρησης της εργασίας πέρα από την οικονομική της διάσταση, ως μια δραστηριότητα που προάγει την ψυχολογική ευημερία του ατόμου και του επιτρέπει να αισθάνεται ενεργό μέλος της κοινωνίας.

Το επόμενο βήμα είναι να παρουσιάσετε στην ομάδα τις πιο συνηθισμένες θέσεις εργασίας και επαγγέλματα στη χώρα υποδοχής. Αυτό μπορεί να γίνει χρησιμοποιώντας ένα παιχνίδι με κάρτες για τα επαγγέλματα. Υπάρχουν πολλά παιχνίδια με κάρτες που διατίθενται προς αγορά, αλλά αν έχετε τη δυνατότητα επιλογής, καλό είναι να χρησιμοποιήσετε κάρτες που απεικονίζουν φιγούρες που δεν είναι αναγνωρίσιμες ως προς το φύλο και την έκφραση του προσώπου. Παρουσιάστε τα πιο συνηθισμένα επαγγέλματα και εξηγήστε τι είδους ενέργειες και συμπεριφορές εκτελούν οι άνθρωποι που ασκούν κάθε εργασία και τι είδους δεξιότητες και κατάρτιση απαιτούνται για να είναι σε θέση να εκτελέσουν κάθε εργασιακή δραστηριότητα.

### 3.6. Ανάλυση των επαγγελματικών συμφερόντων

Η άσκηση αυτή χρησιμεύει στην ανάλυση των επαγγελματικών ενδιαφερόντων των ανηλίκων συνδέοντάς τα με συγκεκριμένες επαγγελματικές ικανότητες.

Για το σκοπό αυτό, βάλτε τα συμμετέχοντα να επιλέξουν τις τρεις προτιμώμενες εργασιακές δραστηριότητες από την τράπουλα και διεξάγετε μια ομαδική συζήτηση για κάθε επιλεγμένη δραστηριότητα, ώστε να εξακριβωθεί ότι τα συμμετέχοντα έχουν τις σωστές γνώσεις σχετικά με τις δραστηριότητες που σχετίζονται με το επάγγελμα, τις εργασιακές συμπεριφορές που εμπλέκονται και τις δεξιότητες που απαιτούνται για την εκτέλεση της εργασίας. Επίσης, καθοδηγήστε τη συζήτηση στην ομάδα προς την κατεύθυνση του επαναπροσδιορισμού των στερεοτύπων που σχετίζονται με το φύλο και την εθνικότητα.

### 3.7. Το τελικό προφίλ και το επαγγελματικό σχέδιο

Για να καταστεί δυνατή η εξατομικευμένη ανάπτυξη ενός σχεδίου ζωής για κάθε συμμετέχοντα άτομο, είναι σκόπιμο να διεξαχθεί η τελευταία συνεδρία σε ατομικό πλαίσιο.

Η συνεδρία αυτή θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για να συνοψιστεί το προφίλ του ανήλικου που αναπτύχθηκε στις προηγούμενες συναντήσεις: η εικόνα του πραγματικού και κοινωνικού εαυτού του ανήλικου, οι αξίες του και τα επαγγελματικά του ενδιαφέροντα. Με βάση τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν, συζητήστε με τα συμμετέχοντα άτομα πιθανά επαγγελματικά σχέδια και βοηθήστε τα να προσδιορίσουν κάποιους βραχυπρόθεσμους και μεσοπρόθεσμους στόχους.

‘Λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τη χρήση της τεχνικής του "Δέντρου της Ζωής" (Tree of Life’ technique ) μπορείτε να βρείτε στο ακόλουθο έγγραφο του Ncazelo Ncube, του δημιουργού της προσέγγισης: <https://bit.ly/42ISjbG>

Πρόσθετες απεικονίσεις που βοηθούν στην εφαρμογή της προσέγγισης "Δέντρο της Ζωής" μπορείτε να βρείτε εδώ: <https://bit.ly/3ZQ4U5o>

## Βιβλιογραφία

- Afterschool Alliance. (2013, September). *Preventing Dropouts: The Important Role of Afterschool*. Issue Brief No.60. Retrieved from <https://bit.ly/3ElnLMc>
- Blustein, D. L. (2001). *Extending the reach of vocational psychology: Toward an inclusive and integrative psychology of working*. *Journal of Vocational Behaviour*, 59, 171–182.
- Blustein, D. L. (2006). *The psychology of working: A new perspective for career development, counselling, and public policy*. London, England: Lawrence Erlbaum.
- Council Directive 94/33/EC of 22 June 1994 on the protection of young people at work. OJ 1994 No. L216, 20 August 1994.
- Council of Europe. *Helping children arriving from Ukraine to manage their relations with people in the new context*. Retrieved July 8, 2022, from <https://bit.ly/3UZe8d0>
- Council of Europe. *Some considerations to be aware of when working with children from Ukraine*. Retrieved July 7, 2022, from <https://bit.ly/3VvSiAL>
- Cunningham K., Day L., Meierkord A., Staring F. (2017). *Migrants in European schools: learning and maintaining languages. Thematic report from a programme of expert workshops and peer learning activities (2016-17)*. European Commission. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (Directorate B, Unit B.2). Retrieved from <https://bit.ly/3UW9GvS>
- Davis, S. H., Winer, J. P., Gillespie, S. C., & Mulder, L. A. (2021). *The Refugee and Immigrant Core Stressors Toolkit (RICST): Understanding the Multifaceted Needs of Refugee and Immigrant Youth and Families Through a Four Core Stressors Framework*. *Journal of technology in behavioural science*, 6(4), 620–630. Retrieved July 9, 2022, from <https://bit.ly/3lt9sza>
- de Wal Pastoor. (2013). *The decisive role of school in the lives of unaccompanied refugee minors in Norway. Siirtolaisuus-Migration Supplement*.
- Di Nuovo, S., & Magnano, P. (2013). *Competenze Trasversali e Scelte Formative. Strumenti per Valutare Metacognizione, Motivazione, Interessi e Abilità Sociali per la Continuità tra Livelli Scolastici*. Trent, Italy: Erickson.
- Erikson, Erik H. (1968). *Identity, Youth and Crisis*. New York: Norton.
- European Asylum Support Office (EASO). (2018, December). *EASO Guidance on reception conditions for unaccompanied children: operational standards and indicators*. Edition: EASO Practical Guides Series. Retrieved from <https://bit.ly/3tzrvon>
- European Commission. (2022). *Compulsory education in Europe 2022/2023*. In *Eurydice* (doi:10.2797/235076). Luxembourg: Publications Office of the European Union. Retrieved December 12, 2022, from <https://bit.ly/3TIQSpA>
- European Migration Network. (2018, July). *Approaches to Unaccompanied Minors Following Status Determination in the EU plus Norway. Synthesis Report for the EMN Study*. Retrieved from <https://bit.ly/3VvXMeV>

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2017, May, 19). *Current migration situation in the EU: Education*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Retrieved August 17, 2022, from: <https://bit.ly/40ilZDT>

European Union: Council of the European Union. (2011, December 20). *Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast)*. OJ L. 337/9-337/26; 20.12.2011, 2011/95/EU. Retrieved July 9, 2022, from: <https://bit.ly/2KAhWOx>

European Union: Council of the European Union. (2013, June 29). *Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on common procedures for granting and withdrawing international protection (recast)*. OJ L. 180/60 -180/95; 29.6.2013, 2013/32/EU. Retrieved July 8, 2022, from: <https://bit.ly/2tiZICK>

European Union: European Commission. (2020, November 24). *Action plan on Integration and Inclusion 2021-2027. 24/11/2020, COM(2020) 758 final*. Retrieved July 9, 2022, from <https://bit.ly/3WcoVBY>

European Union: European Commission. Directorate-General for Migration and Home Affairs. *Preparatory class (Glossary)*. Retrieved July 9, 2022, from <https://bit.ly/3gOIArd>

European Union: EC/EACEA/Eurydice. (2017). *Key data on Teaching Languages at School in Europe*. Edition: Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, p. 135.

Eurostat. (2021, April). *Migrant integration statistics – labour market indicators*. Retrieved from <https://bit.ly/3tR1ctP>

Eurostat. (2021, June). *Migrant integration statistics - education*. Retrieved from <https://bit.ly/3UG8lZQ>

Ferrari, L., & Sgaramella, T. M. (2014). *Un salto nel mondo del lavoro*. *Giornale Italiano di Psicologia dell'Orientamento*, 14(2), 1-8.

Gilles, J.-L., Tièche Christinat, C. et Delévaux, O. (2012). *Origines, fondements et perspectives offertes par les alliances éducatives dans la lutte contre le décrochage scolaire*. In Gilles, J.-L., Potvin, P. et Tièche Christinat, C. (Eds.), *Les alliances éducatives pour lutter contre le décrochage scolaire*. Berne : Editions Peter Lang.

Hippe, R. & Jakubowski, M. (2018). *Immigrant background and expected early school leaving in Europe: evidence from PISA*. EUR 28866 EN. Luxembourg : Publications Office of the European Union. ISBN 978-92-79-76328-1. doi:10.2760/111445. JRC109065. Retrieved from <https://bit.ly/3TjTgNP>

Immigration Learning Center (ILC). (2021, November 10). *Supporting Unaccompanied Minors in the Classroom*. Retrieved from <https://bit.ly/3VdK9xS>

Intervention Central. *School-Wide Strategies for Managing... DEFIANCE / NON-COMPLIANCE*. Retrieved December 3, 2022, from <https://bit.ly/2qpYj2u>

IOM. (2019). *U-CARE Training Material - English | IOM Belgium and Luxembourg*. (n.d.). Retrieved December 8, 2022, from <https://bit.ly/3FuO5VI>



- Jimerson S.R., Kerr M., and Pletcher S.M.W. (2005, February). *Alternatives to Grade Retention*. Retrieved from <https://bit.ly/3XgabCm>
- Lent R. W., Brown, S .D., & Hackett, G. (1994). *Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance*. *Journal of Vocational Behaviour*, 45, 79-122.
- Magnano, P., & Zammiti, A. (2020). *Career Guidance for Unaccompanied Young Migrants. A Report on an Italian Experience*. *Journal for Perspectives of Economic Political and Social Integration*, 25(2), 41–63. Retrieved from <https://bit.ly/3n1Xygw>
- Okiishi, R. W. (1987). *The genogram as a tool in career counselling*. *Journal of Counselling and Development*, 66, 139-143.
- Piazza, R., Magnano, P., & Zammiti, A. (2017). *Career guidance in multicultural contexts. An Italian case study*. In R. G. Sultana, *Career Guidance and Livelihood Planning across the Mediterranean. Challenging Transitions in South Europe and the MENA Region* (pp.351-370). Rotterdam, Netherlands: SensePublisher.
- Pinto, D. (2007). *Interculturele communicatie, een stap verder [Intercultural communication, a step further]*. Bohn Stafleu van Lochem.
- Savickas M.L. (2012, January). *Life Design: A Paradigm for Career Intervention in the 21st Century*. *Journal of Counselling & Development*. Volume 90. Retrieved from <https://bit.ly/2KOkD2f>
- Schuller, M. (2017). *Le décrochage scolaire : Un processus multifactoriel*. Brussels : European think and do tank Pour la Solidarité (PLS). Retrieved August 17, 2022, from: <https://bit.ly/40binVc>
- Soresi, S., & Nota, L. (2010). *Alcune procedure qualitative per il career counselling*. In L. Nota & S. Soresi (Eds.), *Sfide e Nuovi Orizzonti per l’Orientamento. Metodologie e Buone Pratiche*. Florence, Italy: Giunti OS.
- Suicide Prevention Resource Center (SPRC). (2020, October). *Consequences of Student Mental Health Issues*. Retrieved from <https://bit.ly/3QjSgGb>
- Szymanski, E. M. (2000). Disability and vocational behaviour. In T. R. Elliott & R. G. Frank (Eds.), *Handbook of rehabilitation psychology* (pp. 499-517). Washington, DC: American Psychological Association.
- Szymanski, E. M., & Hershenson, D. B. (2005). An ecological approach to vocational behaviour and career development of people with disabilities. In E. M. Szymanski, J. B. Patterson, & R. M. Parker (Eds.), *Rehabilitation counselling: basic and beyond* (4th ed., pp. 225-280). Austin, TX: PRO-ED.
- The Immigrant Learning Centre (ILC). (2021, November 10). *Supporting Unaccompanied Minors in the Classroom*. Retrieved from <https://bit.ly/3VdK9xS>
- Thommessen, S.A.O.T. & Todd, B.K. (2018). How do refugee children experience their new situation in England and Denmark? Implications for educational policy and practice. *Children and Youth Services Review*, Volume 85, pp. 228-238.
- UN General Assembly. (1966, December, 16). *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*. United Nations: Treaty Series, vol. 993, p. 3, Article 13. Retrieved December 7, 2022, from: <https://bit.ly/40970Nm>



UN General Assembly. (1989, November, 20). *Convention on the Rights of the Child*. United Nations: Treaty Series, vol. 1577, p. 3, Articles 28 and 29. Retrieved December 7, 2022, from: <https://bit.ly/2JLiy5q>

UNHCR. *Refugee children and youth*. Integration Handbook for Resettled Refugees. Retrieved July 8, 2022, from <https://bit.ly/3tQWlc8>

UNHCR, UNICEF & IRC. (2017, July). *The Way Forward to Strengthen Policies and Practices for Unaccompanied and Separated Children in Europe*. Retrieved August 17, 2022, from: <https://bit.ly/3ZVUqBq>

Von Werthern, M., Grigorakis, G., & Vizard, E. (2019). *The mental health and wellbeing of Unaccompanied Refugee Minors (URMs)*. *Child abuse & neglect*, 98, 104146. Retrieved from <https://bit.ly/3TCEfXH>

# Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για εργαζόμενα άτομα με Ασυνόδευτα και Χωρισμένα Ανήλικα

## Ενότητα 4 "Διαπολιτισμικές ικανότητες"



Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή αυτής της δημοσίευσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου που αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν

## Εισαγωγή στην Ενότητα

- Αυτή η ενότητα ασχολείται με τα θέματα πολιτισμού, ανθεκτικότητας και επιπολιτισμοποίησης (acculturation). Θα σας εισαγάγει στις αρχές της διαπολιτισμικότητας και θα σας παράσχει βασική καθοδήγηση για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών ικανοτήτων. Εξίσου, η ενότητα αυτή προσφέρει χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με την υποστήριξη θεσμικών και μη θεσμικών φορέων και ανηλίκων.
- Η ενότητα αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια με θεωρητικά και πρακτικά μαθήματα.
- Στο τέλος κάθε κεφαλαίου, η πρόοδος της μάθησης θα αξιολογείται με ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής.
- Ο εκτιμώμενος χρόνος που απαιτείται για την ολοκλήρωση της ενότητας είναι περίπου 90 έως 120 λεπτά.

## Οι μαθησιακοί στόχοι που καλύπτονται από την ενότητα

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, η/ο/το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα είναι σε θέση να:

- να κατανοήσει τη σημασία της κουλτούρας και της επιπολιτισμοποίησης
- να ευαισθητοποιηθεί για τον εθνοκεντρισμό, τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις
- να εντοπίζει και να ενισχύει τις διαπολιτισμικές ικανότητες
- να αντλεί πόρους για θεσμικούς και μη θεσμικούς φορείς και ανηλίκους

## Κεφάλαιο 4.1: Κουλτούρα Ανθεκτικότητα και Επιπολιτισμοποίηση

Περίληψη του κεφαλαίου και των μαθησιακών στόχων που καλύπτονται

- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα μάθει για τη σημασία του πολιτισμού και των πολιτιστικών παραδόσεων.
- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα αποκτήσει εικόνα για τον πολιτισμό ως παράγοντα ανθεκτικότητας.
- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα είναι σε θέση να συνδέσει τους όρους πολιτισμός κληρονομιάς, πολιτισμός υποδοχής και επιπολιτισμοποίησης και θα είναι σε θέση να εξηγήσει το μοντέλο ανάπτυξης της επιπολιτισμοποίησης (acculturation development model).

### Δραστηριότητα μάθησης

Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα έχει αποκτήσει γνώσεις σχετικά με τις διαπολιτισμικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν συχνά τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα μετά την άφιξή τους σε μια χώρα υποδοχής, το ρόλο του πολιτισμού ως στοιχείο ανθεκτικότητας και την αλληλεπίδραση του πολιτισμού κληρονομιάς (ή του πολιτισμού προέλευσης), του πολιτισμού υποδοχής και της επιπολιτισμοποίησης (ανάγνωση κειμένου).

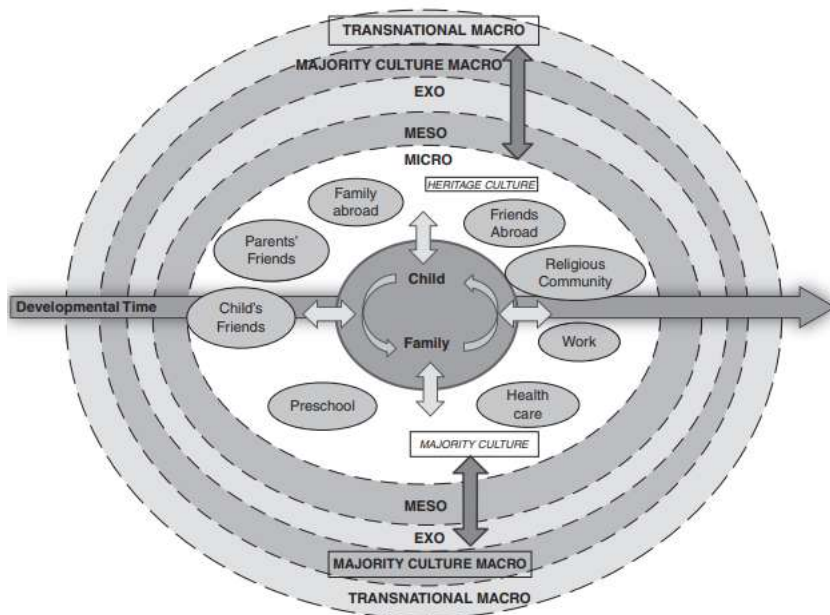
Σε πολλές περιπτώσεις, η μετανάστευση αποτελεί μια εξαιρετική πρόκληση - ακόμη περισσότερο, αν οι προσφύγιες/ες/α είναι ανήλικα και ασυνόδευτα. Εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι αρχές προσεγγίζουν την πρόκληση αυτή με υπερεθνικούς κανονισμούς και εθνικούς και ομοσπονδιακούς νόμους, συστήματα φροντίδας και εκπαίδευσης. Τα ασυνόδευτα ανήλικα προσφυγόπουλα βρίσκονται σε έναν "ενδιάμεσο" χώρο (O'Reilly, 2019) και,

κατά συνέπεια, σε φάση μετάβασης στον πολιτισμό υποδοχής. Αυτή η μεταβατική φάση έχει περιγραφεί ότι περιλαμβάνει την επιπολιτισμοποίηση και την ενσωμάτωση στην κοινωνία και την αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής.

Παρ' όλες τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα, μπορούν να αναπτύξουν έναν τρόπο να αποτρέψουν τα προβλήματα ψυχικής υγείας ή να ανακάμψουν. Οι Rodriguez και Dobler (2021) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα μπορεί να διαθέτουν σημαντική ανθεκτικότητα. Στην αρχή, η ανθεκτικότητα συχνά οριζόταν ως το να τα καταφέρνει κάποιο άτομο καλά παρά την ατυχία ή τον κίνδυνο (Masten, 2011). Σήμερα, η έννοια της ανθεκτικότητας θεωρείται ως μια δυναμική διαδικασία πολλαπλών **"παραγόντων ανθεκτικότητας"** που επηρεάζουν θετικά την επεξεργασία του τραύματος (Rodriguez & Dobler, 2021).

Εκτός από τους ατομικούς παράγοντες και τις ρυθμίσεις φροντίδας, ο συνεχιζόμενος δεσμός με την κουλτούρα του ατόμου θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες ανθεκτικότητας για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα. Η συμπεριφορά των ανθρώπων καθοδηγείται από τις αξίες τους, οι οποίες διαφέρουν ως προς την ιδιαίτερη σημασία τους μεταξύ των ατόμων και μεταξύ των εθνών (Orpedal & Toppelberg, 2016). Η διατήρηση των δεσμών με τον πολιτισμό προέλευσης, εκτός από τη δημιουργία νέων σχέσεων με συνομηλίκους από τη χώρα υποδοχής, μπορεί να επηρεάσει θετικά τη δυσφορία και την αβεβαιότητα που αντιμετωπίζουν τα νέα άτομα (Rodriguez & Dobler, 2021).

Για τα παιδιά εθνοτικών μειονοτήτων, είναι σημαντικό να αναπτύξουν πολιτισμική επάρκεια όσον αφορά τις γνώσεις και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες κάθε πολιτισμικής ομάδας. Για το σκοπό αυτό, οι Orpedal και Toppelberg (2016) σχεδίασαν **μια κατασκευή της "εξέλιξης της επιπολιτισμοποίησης"** (construct of acculturation development) που προσαρμόζεται στις πολυπολιτισμικές συνθήκες των παιδιών και των νέων που ανήκουν σε εθνοτικές μειονότητες.



Σχήμα 1. Το "μοντέλο εξέλιξης της επιπολιτισμοποίησης" (acculturation development model) περιγράφει την ανάπτυξη ως ενσωματωμένη στους κοινωνικοπολιτισμικούς τομείς του παιδιού - τον πολιτισμό της κληρονομιάς και τον πολιτισμό της κοινωνίας υποδοχής. Το παιδί συλλέγει εμπειρίες που μπορούν να αποδοθούν σε έναν από αυτούς τους δύο τομείς. Τελικά, το παιδί δημιουργεί πολιτισμικά μοντέλα εργασίας τα οποία είναι ειδικά για τον συγκεκριμένο τομέα και ενημερώνουν και καθοδηγούν τη συμπεριφορά του (από Orpedal & Toppelberg, 2016).

Η μετανάστευση ατόμων ή/και οικογενειών σε διαφορετική χώρα μπορεί να είναι μόνιμη ή προσωρινή - ανεξάρτητα από τον λόγο και τη διάρκεια της μετεγκατάστασης, οι/τα μετανάστες/ες/α υφίστανται αλλαγές (όσον αφορά, π.χ., αξίες ή συμπεριφορές) που προκύπτουν από την έκθεση στη νέα κουλτούρα υποδοχής και την αλληλεπίδρασή της με την κουλτούρα προέλευσης (Morris, Chiu, & Liu, 2015- Lee, Titzmann, & Jugert, 2019).

Τα παιδιά διαθέτουν και αναπτύσσουν ικανότητες για να αντιμετωπίσουν τις ειδικές για την ηλικία ή την κατάσταση προκλήσεις που μπορεί να προκύψουν ή να εμφανιστούν. Η διαδικασία του επιπολιτισμού αποτελεί συνεπώς αναπόσπαστο μέρος της ανάπτυξης των παιδιών των εθνοτικών μειονοτήτων. Διαφορετικές απαιτήσεις, όπως η δημιουργία θετικών σχέσεων με συνομηλικούς ή ενήλικες και η ανάπτυξη δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων σε κοινωνικά δίκτυα, αποτελούν καθολικές πτυχές της κοινωνικής μάθησης ενός παιδιού. Ωστόσο, η θέση των παιδιών εθνοτικών μειονοτήτων που μεγαλώνουν με δύο ή περισσότερες πολιτισμικές ομάδες είναι εξαιρετική (Oppedal & Toppelberg, 2016), ακόμη περισσότερο για τα ασυνόδευτα ανήλικα προσφυγόπουλα.

Με τον όρο "επιπολιτισμοποίηση" εννοείται η ενσωμάτωση της δικής μας και μιας νέας κουλτούρας στο πλαίσιο της προσαρμογής στην κουλτούρα της πλειοψηφίας, όταν μεγαλώνουμε σε δι- και πολυπολιτισμικά πλαίσια. Η διαδικασία αυτή δεν περιλαμβάνει μόνο ψυχολογική προσαρμογή αλλά και συνεχή εκδίπλωση ή εμπλουτισμό του πολιτισμού της κληρονομιάς και ανάπτυξη του τρόπου ζωής και των αξιών του πολιτισμού υποδοχής (Rodriguez & Dobler, 2021- Oppedal & Toppelberg, 2016).

## Δραστηριότητα αξιολόγησης Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

1. Ποια είναι η υποτιθέμενη σχέση μεταξύ πολιτισμού και ανθεκτικότητας;
  - (a) Η καλλιέργεια δεσμών τόσο με την κουλτούρα προέλευσης όσο και με την κουλτούρα υποδοχής αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανθεκτικότητας. (Σ)
  - (b) Ανθεκτικότητα σημαίνει ότι η κουλτούρα υποδοχής γίνεται το μοναδικό σημείο αγκύρωσης. (Λ)
2. Παρακαλώ ορίστε τον όρο επιπολιτισμοποίηση.
  - (a) Επιπολιτισμοποίηση σημαίνει αφομοίωση στον πολιτισμό υποδοχής. (Λ)
  - (b) Επιπολιτισμοποίηση σημαίνει την ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων (= πολιτισμική επάρκεια) χρήσιμων τόσο για τον πολιτισμό προέλευσης όσο και για τον πολιτισμό υποδοχής. (Σ)
  - (c) Η επιπολιτισμοποίηση είναι ένας διαφορετικός όρος για την ψυχολογική προσαρμογή (psychological adjustment). (Λ)
3. Εξηγήστε το μοντέλο επιπολιτισμικής ανάπτυξης (acculturation development model).
  - (a) Η επιπολιτισμοποίηση ακολουθεί ένα μοτίβο που εκτυλίσσεται με προβλέψιμο τρόπο, ανεξάρτητα από τις ατομικές διαφορές μεταξύ των παιδιών. (Λ)
  - (b) Η εξέλιξη των πολιτισμικών μοντέλων εργασίας, τα οποία είναι ειδικά για τους κοινωνικοπολιτισμικούς τομείς της κληρονομιάς και του πολιτισμού υποδοχής, αποτελούν μέρος της ανάπτυξης ενός παιδιού εθνοτικής μειονότητας και επηρεάζουν τη συμπεριφορά του. (Σ)
  - (c) Η επιπολιτισμοποίηση είναι μια γραμμική διαδικασία - κάθε παιδί εθνοτικής μειονότητας πρέπει να μάθει τους τρόπους του πολιτισμού της πλειοψηφίας από τα παιδιά του πολιτισμού υποδοχής. (Λ)

## Κεφάλαιο 4.2: Αρχές της διαπολιτισμικότητας

### Περίληψη του κεφαλαίου και των μαθησιακών στόχων που καλύπτονται

- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενος/ος/ο θα συναντήσει την έννοια του εθνοκεντρισμού και θα μάθει για την πορεία προς τη διαπολιτισμική ευαισθησία.
- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενος/ος/ο θα μάθει για τα στερότυπα και τις προκαταλήψεις.

### Learning Activity

Ενώ η επίγνωση των αξιών και των τρόπων του δικού μας πολιτισμού αποτελεί ένα στέρεο θεμέλιο για την οικοδόμηση ταυτότητας και την ανθεκτικότητα, μπορεί να συνοδεύεται από ένα πιθανό πλήγμα - τον **εθνοκεντρισμό**. Ο όρος "εθνοκεντρισμός" μπορεί να γίνει κατανοητός ως η παραδοχή ότι η άποψη για τον κόσμο που καθορίζεται από τον πολιτισμό του ατόμου είναι καθοριστική για όλη την πραγματικότητα (Bennett, 1993). Η διαπολιτισμική επαφή μπορεί να αποτελέσει πρόκληση για ορισμένα άτομα ή ομάδες, και μπορεί να υποστηριχθεί ότι το φαινόμενο του εθνοκεντρισμού κερδίζει και πάλι έδαφος (Bizumic, Monaghan, & Priest, 2021). Η πορεία προς τη διαπολιτισμική ευαισθησία μπορεί να θεωρηθεί ότι διέρχεται από τα στάδια της άρνησης (απομόνωση ή διαχωρισμός), της άμυνας (υποτίμηση, ανωτερότητα και αντιστροφή) και της ελαχιστοποίησης (αναζήτηση καθολικότητας). Με τη σταδιακή ανάπτυξη της αποδοχής, της προσαρμογής και της ενσωμάτωσης, φτάνει κανείς στα εθνο-σχετικά στάδια (ethnorelative stages) (Bennett, 2004).

Ενώ πιο πρόσφατες έρευνες επιδιώκουν να κατανοήσουν καλύτερα τις πολύπλευρες και πολυεπίπεδες διαστάσεις της εθνότητας/εθνικότητας και των εθνικών κρατών εν μέσω της δυναμικής της μετανάστευσης, το μοντέλο αυτό (Bennett, 1993) μπορεί να θεωρηθεί ως ένα χρήσιμο όχημα για την κατανόηση υποθετικών και πραγματικών απαντήσεων σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο. Σύμφωνα με τον Berry (2016), η ενσωμάτωση μπορεί να κατανοηθεί ως μια ενεργή αμφίδρομη διαδικασία τόσο για τα άτομα που επιπολιτισμοποιούνται (acculturating individuals) όσο και για τους πολίτες της χώρας υποδοχής.

Τα **στερεότυπα** μπορούν να ονομαστούν ως ένα άλλο εμπόδιο στην επιτυχή διαπολιτισμική ανταλλαγή. Τα στερεότυπα μπορούν να οδηγήσουν στην εκδήλωση κοινά αποδεκτών πεποιθήσεων που μπορεί να μην είναι κατάλληλες. Επίσης, η συχνή προσφυγή σε στερεότυπα μπορεί να οδηγήσει σε αμφισβητήσιμες γενικεύσεις από ένα άτομο στην ομάδα. Τέλος, τα στερεότυπα μπορεί να χρησιμοποιούνται με τρόπο ώστε η συμπεριφορά μεμονωμένων ατόμων από μια ομάδα να ερμηνεύεται με αρνητικό τρόπο και να προκύπτει από την υποτιθέμενη συμπεριφορά της ομάδας (pars pro toto) (Jandt, 2001). Ομάδες όπως τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα (LGBTQ+), οι εθνικές μειονότητες ή τα άτομα με σωματικές ή ψυχικές βλάβες, έρχονται μερικές φορές αντιμέτωπες με ανοιχτές ή κρυφές διακρίσεις. Ένας μηχανισμός αντιμετώπισης μπορεί να είναι η αποστασιοποίηση της αυτο-ομάδας, η οποία μπορεί

να είναι αποτελεσματική σε προσωρινή και ατομική βάση, αλλά δυναμικά επιβλαβής στη γενικότερη εικόνα- έτσι μπορεί να καλλιεργηθεί η ανισότητα στην κοινωνική ιεραρχία (van Veelen, Veldman, Van Laar, & Derks, 2020).

Από τη σκοπιά της κοινωνικής νευροεπιστήμης, τα στερεότυπα, η συναισθηματική προκατάληψη και οι ενέργειες διακρίσεων έχουν περιγραφεί ως διαφορετικές όψεις της προκατάληψης. Η κοινωνική κατηγοριοποίηση (=ταξινόμηση ατόμων σε συγκεκριμένες ομάδες με βάση ορισμένα χαρακτηριστικά) μπορεί να κατανοηθεί ως πρόδρομος της προκατάληψης (=στροφή προς άτομα που θεωρούνται μέλη μιας ομάδας ή μιας ομάδας). Θα μπορούσε να αποδειχθεί ότι η προκατάληψη μεταξύ των ομάδων είναι μια συλλογή διαφορετικών διαδικασιών που μπορεί να είναι εύπλαστες ή ανοικτές για συγκεκριμένες παρεμβάσεις (Amodio & Cikara, 2021- Jandt, 2001).



Εικόνα από Gerd Altmann από Pixabay

Η δύναμη των στερεοτύπων ξεδιπλώνεται μερικές φορές με απροσδόκητους τρόπους και μπορεί να διαιωνίζεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η πρωτοβουλία **Unstereotype Alliance** συγκαλείται από τις Γυναίκες του ΟΗΕ και συνδέει επαγγελματίες της διαφημιστικής βιομηχανίας, δημιουργούς και υπεύθυνους λήψης αποφάσεων για να σταματήσει η απεικόνιση αρνητικών στερεοτύπων στη διαφήμιση. Αντ' αυτού, η υπό την ηγεσία του κλάδου [Unstereotype Alliance](#) θα επιτύχει θετική πολιτιστική αλλαγή και θα βοηθήσει στην ενδυνάμωση των ατόμων σε όλη τους την ποικιλομορφία (όσον αφορά, π.χ., την ηλικία, τις ικανότητες, την εθνικότητα, τη θρησκεία, τη γλώσσα ή το φύλο). Μια μελέτη που εκπονήθηκε από το [study by the UK national chapter](#) (εθνικό παράρτημα του Ηνωμένου Βασιλείου) και υλοποιήθηκε από το πρακτορείο μέσω ενημέρωσης UM συγκέντρωσε τις προκλήσεις των γυναικών εθνικών μειονοτήτων, συμπεριλαμβανομένων π.χ. των μαύρων Αφρικανών, των γυναικών της Μέσης Ανατολής, των λευκών ηπειρωτικών Ευρωπαίων ή των Εβραίων, σχετικά με τα στερεότυπα, τις προκαταλήψεις ή την ορατότητα στα μέσα ενημέρωσης.

Η συνειδητοποίηση του εθνοκεντρισμού, των πιθανών στερεοτύπων ή των προκαταλήψεων μπορεί να συμβάλει στην αύξηση του σεβασμού και της κατανόησης μεταξύ τους και πέρα από πολιτισμικές ή εθνικές διαχωριστικές γραμμές. Με την εκπαίδευση των διαπολιτισμικών ικανοτήτων (βλ. παρακάτω), οι στόχοι αυτοί θα επιτευχθούν ευκολότερα.



## Δραστηριότητα αξιολόγησης

## Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

- Με ποιους τρόπους ο εθνοκεντρισμός μπορεί να αποτελέσει πρόκληση στο μεταναστευτικό πλαίσιο;
  - Εκτίμηση του δικού μας πολιτισμού (Λ)
  - Πιθανή έλλειψη κατανόησης για άλλους πολιτισμούς (Σ)
  - Ενδεχομένως αρνητική στάση απέναντι σε άτομα άλλων πολιτισμών (Σ)
- What is the connection between stereotypes and prejudice?
  - Ένα στερεότυπο μπορεί να εκληφθεί ως πρόδρομος προκατάληψης (Σ)
  - Τα στερεότυπα και οι προκατάληψεις είναι συνώνυμα (Λ)
- Ποιος είναι ο σκοπός της Συμμαχίας κατά των Στερεοτύπων (Unstereotype Alliance);
  - Εξάλειψη όλων των στερεοτύπων παγκοσμίως (Λ)
  - (α) Αναστολή της απεικόνισης αρνητικών στερεοτύπων στη διαφήμιση (Σ)
  - (β) Υποστήριξη των ατόμων ανεξάρτητα από πτυχές όπως το φύλο, η θρησκεία ή η εθνικότητα (Σ)

## Κεφάλαιο 4.3: Ανάπτυξη διαπολιτισμικών ικανοτήτων

### Περίληψη του κεφαλαίου και των μαθησιακών στόχων που καλύπτονται

- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα μάθει τον ορισμό των "διαπολιτισμικών ικανοτήτων" (intercultural competences).
- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα αποκτήσει γνώσεις σχετικά με τα εργαλεία "Κύκλοι Ιστορίας" (Story Circles) και "Χάρτης Κοινωνικής Ταυτότητας" (Social Identity Map).
- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα βρει έμπνευση για το πώς να ξεκινήσει ή να διατηρήσει τον διαπολιτισμικό διάλογο σε ένα σχολείο ή σε ένα περιβάλλον που σχετίζεται με το σχολείο.

### Δραστηριότητα μάθησης

Η/Ο/Το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα έχει κατανοήσει τον ορισμό των "διαπολιτισμικών ικανοτήτων". Επίσης, ο εκπαιδευόμενος θα έχει συναντήσει και θα έχει προβληματιστεί σχετικά με χρήσιμα εργαλεία και θα έχει βρει ενδεικτικά παραδείγματα για το πώς να ξεκινήσει και να προωθήσει τον διαπολιτισμικό διάλογο σε ένα σχολικό ή σχολικό περιβάλλον (ανάγνωση κειμένου, παρακολούθηση βίντεο, πρακτική εργασία).

**Οι διαπολιτισμικές ικανότητες** μπορούν να οριστούν ευρέως ως όλες οι στάσεις, οι δεξιότητες ή οι ενέργειες που απαιτούνται για την ενίσχυση των ανθρώπινων αλληλεπιδράσεων ανεξάρτητα από τις διαφορές είτε εντός μιας χώρας (λόγω π.χ. ηλικίας, θρησκείας, φύλου, πολιτικής τοποθέτησης κ.λπ.) είτε διεθνώς (Deardoff, 2019).

Η UNESCO δοκίμασε πιλοτικά τους **Κύκλους Ιστοριών (Story Circles)**, μια προσιτή μεθοδολογία (δομημένη αλλά προσαρμόσιμη), που βοηθά τα συμμετέχοντα άτομα να εξασκηθούν σε βασικές πτυχές των διαπολιτισμικών ικανοτήτων. Οι "Κύκλοι Ιστορίας" εκπονήθηκαν για να υποστηρίξουν την απόκτηση διαπολιτισμικών ικανοτήτων σε διάφορα (μη) τυπικά περιβάλλοντα. Δημοσιευμένο στο Manual for Developing Intercultural Competencies (Εγχειρίδιο

για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών ικανοτήτων) (2019), το εργαλείο αυτό έχει αποδείξει την αποτελεσματικότητά του με τις/ους/α χρήστριες/ες/α να αναπτύσσουν πολύτιμες δεξιότητες ενσυναίσθησης, ανοχής ή κριτικής σκέψης. Το ειδικά καταρτισμένο εκπαιδευτικό προσωπικό δίνει τη δυνατότητα στα συμμετέχοντα άτομα να εργαστούν πάνω σε ποικίλα θέματα, όπως η κοινωνική ένταξη των μεταναστριών/ών.

Αυτό το βίντεο δίνει μια σύντομη επισκόπηση των κύκλων ιστορίας (Story Circles) της UNESCO:

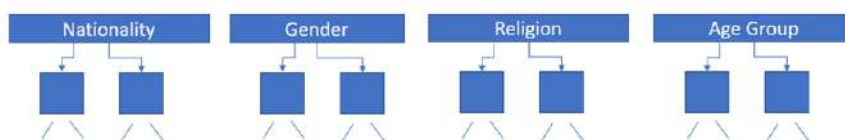
<https://youtu.be/QUQcA-FKWqg>

Ο 'Χάρτης Κοινωνικής Ταυτότητας' (Social Identity Map) (Jacobson & Mustafa, 2019) θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως οδηγός για την καλύτερη κατανόηση των ατομικών κοινωνικών θέσεων. Αρχικά, το εργαλείο αυτό αναπτύχθηκε για τους ερευνητές προκειμένου να προσδιορίσουν και να προβληματιστούν σχετικά με την αντιλαμβανόμενη και πραγματική θέση τους στην κοινωνία. Το εργαλείο αυτό μπορεί να είναι πολύτιμο και στο πλαίσιο της επαγγελματικής εργασίας με ασυνόδευτα και χωρισμένα παιδιά.

Ο "Χάρτης Κοινωνικής Ταυτότητας" (Social Identity Map) αποτελείται από τρία επίπεδα. Για την πρώτη βαθμίδα, οι/τα χρήστριες/ες/α καλούνται να ορίσουν μεγαλύτερες διαστάσεις της κοινωνικής ταυτότητας, όπως η ιθαγένεια, το φύλο ή η θρησκεία. Για τη δεύτερη βαθμίδα, οι/τα χρήστριες/ες/α προσδιορίζουν πώς αυτές οι θέσεις επηρεάζουν τη ζωή τους- αυτό θα επιτρέψει τελικά στο χρήστη να αναγνωρίσει και να προβληματιστεί σχετικά με το πώς οι κοινωνικές ταυτότητες επηρεάζουν τις στάσεις και τη συμπεριφορά του απέναντι στα άλλα άτομα. Για την τρίτη βαθμίδα, οι/τα χρήστριες/ες/α καλούνται να διατυπώσουν λεκτικά συναισθήματα που μπορεί να συνδέονται με πτυχές της κοινωνικής τους ταυτότητας.

## Σχήμα 2. Χάρτης Θέσης (Positionality Map) (προσαρμοσμένο από Jacobson & Mustafa, 2019)

Το εργαλείο αυτό θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί, για παράδειγμα, σε έναν διάλογο μεταξύ ομοτίμων, για τον καλύτερο καθορισμό και τον προβληματισμό σχετικά με τις τακτικές ανταλλαγές με ανήλικα από διαφορετικές



κοιτούρες.

Στην τάξη, ο **διαπολιτισμικός διάλογος** μπορεί να διευκολυνθεί ή να υποστηριχθεί με απλές αλλά αποτελεσματικές προσεγγίσεις. Η ερώτηση "Πώς μαγειρεύει η οικογένειά σας ή ο πολιτισμός σας το ρύζι;" αναφέρεται σε ένα κοινό συστατικό (ρύζι) που καλλιεργείται σε πολλές χώρες. Η ερώτηση αυτή έχει σκοπό να ενθαρρύνει την μαθητική ομάδα να μοιραστούν τις απόψεις τους και να αυξήσει τη συμμετοχή και τον αμοιβαίο σεβασμό (Spry, 2022). Στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι ακόλουθες προτάσεις μπορεί να είναι χρήσιμες για την ενθάρρυνση της κοινωνικής ανταλλαγής και των διαπροσωπικών σχέσεων: προετοιμασία της τάξης για την υποδοχή ενός παιδιού μετανάστριας/η/ού ή προσφύγισσας/α με π.χ. ζωγραφιές ή μικρά δώρα, ή προώθηση της γνώσης για τους διαφορετικούς πολιτισμούς με δραστηριότητες που αναδεικνύουν την ομορφιά της χώρας καταγωγής όλων των παιδιών μεταναστριών/ών ή προσφυγισσών/ων (Biasutti, Concina, & Frate, 2020).

**Ο αθλητισμός**, είτε στην τάξη είτε ως εξωσχολική δραστηριότητα, συνδέεται γενικά με διάφορα οφέλη και μπορεί να θεωρηθεί ως μέσο ενσωμάτωσης (βλ. π.χ. Stura, 2019). Στο πλαίσιο της ένταξης και του αθλητισμού για νέα άτομα, μια προσέγγιση μπορεί να είναι η προσαρμογή των κανόνων του παιχνιδιού ώστε να εξυπηρετούνται όλα τα άτομα που παίζουν - ανεξάρτητα από τις δυνατότητές τους και να επιτρέπεται η ένταξη (βλ. π.χ. παρακάτω τα ενδεικτικά έργα που αναδεικνύονται στην κατηγορία "Τελικές/οί/ά υποψήφιος/οι/α των βραβείων ISCA"). Επίσης, ενώ ορισμένα κορίτσια μπορεί να έχουν βιώσει διαφορετική ή καθόλου έκθεση στον αθλητισμό, το δυναμικό των

κατάλληλων δυνατοτήτων προπόνησης θα μπορούσε να διερευνηθεί περαιτέρω με κατάλληλο εκπαιδευτικό προσωπικό σε σχολεία ή σε αθλητικούς συλλόγους νέων.



Εικόνα από Luisella Planeta (sweetlouise) από Pixabay

Με παρόμοιο τρόπο, δεν πρέπει να υποτιμηθούν οι δυνατότητες της **καλλιτεχνικής** εκπαίδευσης ή της παροχής ειδικών μαθημάτων τέχνης ή της πρόσβασης σε υλικά ή όργανα τέχνης και χειροτεχνίας (βλ. π.χ. "The Hope Project Art" που συνδέεται παρακάτω). Επίσης, οι καθιερωμένοι οργανισμοί τέχνης, όπως τα μουσεία ή τα θέατρα, είναι ουσιαστικά κατάλληλοι υποψήφιοι για έργα ένταξης - προσφέρουν χώρο για ανταλλαγές και συναντήσεις, οι γλωσσικές δεξιότητες είναι δευτερεύουσες όταν πρέπει να μοιραστούν ή να προκληθούν συναισθήματα, ορισμένες μορφές τέχνης (όπως π.χ. οι χορωδίες) δεν έχουν απαιτητικά εμπόδια εισόδου, και είναι ανοικτές για κοινό διαφορετικών γενεών. (Gross, Schwarz, von Clausbruch, & Hary, 2021).

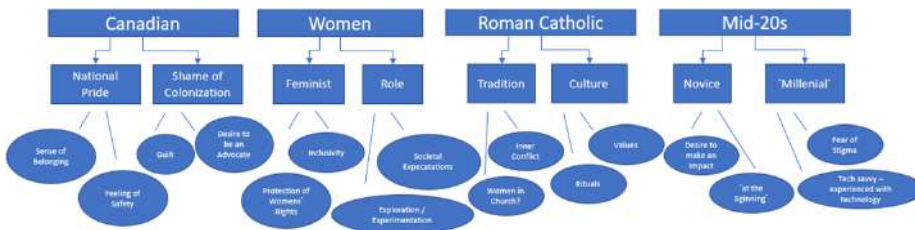


Εικόνα από iwanna από Pixabay

### Πρακτική εργασία (ατομικά ή σε ζεύγη):

Ποιες "κοινωνικές ταυτότητες" θα μπορούσατε να σκεφτείτε ότι αποτελούν κομμάτια του εαυτού σας με τα οποία ταυτίζεστε έντονα; Σχεδιάστε έναν χάρτη κοινωνικών ταυτοτήτων και αναφέρετε ποια χαρακτηριστικά και συναισθήματα συνοδεύουν κάθε κοινωνική ταυτότητα. Ζητήστε από κάποιον γνωστό σας (συναδέλφισσα/ο, φίλη/ο κ.λπ.) να κάνει το ίδιο και μοιραστείτε τις ιδέες σας.

**Αποτέλεσμα:** υποδειγματικός "χάρτης κοινωνικής ταυτότητας" (social identity map) (προσαρμοσμένο από Jacobson & Mustafa, 2019)



## Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλών από τις συμμετέχουσες χώρες

Από τα δεδομένα που συλλέχθηκαν και αναλύθηκαν στο πλαίσιο του έργου, αναδύθηκαν ή επιβεβαιώθηκαν διάφορα κεντρικά θέματα ως κεντρικά για έναν θετικό διαπολιτισμικό διάλογο. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται ο ρόλος της **διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης** (επαγγελματίες, ανήλικα) και ο **σεβασμός του πολιτισμού προέλευσης του ανηλίκου**, η **ανάγκη για προσαρμοσμένα μαθήματα** για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα (π.χ. σχετικά με τους κοινωνικούς κανόνες της χώρας υποδοχής, την τοπική γλώσσα κ.λπ.), η **ενεργός συμμετοχή** των ανηλίκων τόσο στο σχολείο όσο και σε εξωσχολικές δραστηριότητες και η σημασία των **τοπικών και συγγενικών δικτύων για τα ανήλικα**. Τα θέματα αυτά έγιναν αναπόσπαστα μέρη αυτής της ενότητας και επανέρχονται επανειλημμένα σε ερωτήσεις επανάληψης και σε ατομικές ή ζευγαρωτές εργασίες.

Παρακάτω μπορείτε να βρείτε μια επισκόπηση των έργων που υποστηρίζουν τις/ους/α προσφύγισες/ες/α μέσω του αθλητισμού και των τεχνών:

### Yoga and Sport with Refugees (YSR)

[HOME - Yoga & Sport With Refugees \(yogasportwithrefugees.org\)](http://yogasportwithrefugees.org)

### International Sport and Culture Association (ISCA)

[ISCA Awards finalists: Integration of Women and Girl Refugees Through Sport - YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=...)

## The Hope Project Art

[About Us | Hope Project \(hopeprojectgreece.org\)](http://hopeprojectgreece.org)

### Δραστηριότητα αξιολόγησης Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

- (1) IMε ποιους τρόπους θα μπορούσαν τα εργαλεία "Κύκλοι Ιστορίας" (Story Circles) και "Χάρτης Κοινωνικής Ταυτότητας" (Social Identity Map) να είναι χρήσιμα στην επαγγελματική σας ζωή;
  - (a) Ευελιξία και δυνατότητα εφαρμογής σε διάφορα πλαίσια (Σ)
  - (b) Δεν απαιτείται εμπιστοσύνη ή διαφάνεια μεταξύ ομοτίμων (Λ)
  - (c) Η εποπτεία ή η κατάρτιση είναι είτε προαπαιτούμενο είτε συνιστάται για την αποφυγή ενδεχόμενης παρεξήγησης των εννοιών (Σ)
- (2) Πώς μπορούν ο αθλητισμός και η τέχνη να βοηθήσουν στην έναρξη ή την ενίσχυση του διαπολιτισμικού διαλόγου;
  - (a) Τα μαθήματα ή οι εκπαιδευτικές συνεδρίες μπορούν να προσαρμόζονται ανάλογα με τις ατομικές δυνατότητες και ανάγκες (Σ)
  - (b) Οι πρωτοβουλίες πρέπει να επικεντρώνονται αποκλειστικά στα παιδιά μεταναστών/ών ή προσφυγισσών/γων και στην πολιτιστική κληρονομιά και τις προοπτικές τους (Λ)
  - (c) Η έλλειψη προχωρημένων γλωσσικών δεξιοτήτων και η μικρή εξοικείωση με τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής δεν αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για τη συμμετοχή στον αθλητισμό και την τέχνη (Σ)
- (3) Θα μπορούσατε να σκεφτείτε περισσότερα παραδείγματα (π.χ. πρακτικές, ασκήσεις κ.λπ.) που ενθαρρύνουν ή διευκολύνουν τον διαπολιτισμικό διάλογο στο σχολικό πλαίσιο;
  - (a) Ίδρυση ή/και καθοδήγηση μιας γλωσσικής λέσχης ή ενός γλωσσικού tandem που συνδημιουργείται από τις/ουςα μαθήτριες/τές/ά στο πλαίσιο ενός μαθήματος επιλογής (Σ)
  - (b) Διοργάνωση ενός παγκόσμιου φεστιβάλ που γιορτάζει την ποικιλομορφία, το σεβασμό και την ανεκτικότητα (Σ)
  - (c) Ίδρυση ή/και επαγγελματική υποστήριξη μιας ή περισσότερων σχολικών ορχηστρών που ενσωματώνουν διαφορετικές μουσικές παραδόσεις (Σ)

## Κεφάλαιο 4.4: Υποστήριξη θεσμικών και μη θεσμικών φορέων και ανηλίκων

### Περίληψη της ενότητας και των μαθησιακών στόχων που καλύπτονται

- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενος/η θα εξοικειωθεί με το ρόλο της τεχνολογίας και των νέων μέσων για την υποστήριξη της απόκτησης διαπολιτισμικών ικανοτήτων.
- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενος/η θα αποκτήσει γνώσεις σχετικά με την έννοια της "ελεύθερης ψηφιακής μάθησης" και θα μάθει παραδείγματα καλών πρακτικών.
- Η/Ο/Το εκπαιδευόμενος/η θα αναστοχαστεί σχετικά με τα όρια που προκύπτουν από την ψηφιακή ή τεχνολογική μάθηση σε ένα μεταναστευτικό ή προσφυγικό πλαίσιο.

Η/Ο/Το εκπαιδευόμενος/η θα έχει αποκτήσει γνώσεις σχετικά με το ρόλο της τεχνολογίας, των νέων μέσων και της "ελεύθερης ψηφιακής μάθησης" για να βοηθήσει στην ανάπτυξη διαπολιτισμικών ικανοτήτων. Επίσης, η/ο/το



εκπαιδευόμενη/ος/ο θα έχει μάθει για τα ενδεχόμενα και τις προκλήσεις σε αυτή τη διαδικασία (ανάγνωση κειμένου).

## Δραστηριότητα αξιολόγησης

Ερωτ

1. Πώς μπορούν η τεχνολογία και τα νέα μέσα να υποστηρίξουν ή να διευκολύνουν την ανάπτυξη διαπολιτισμικών ικανοτήτων;
  - (a) Όσον αφορά την αρχιτεκτονική της κατάρτισης, οι ανοικτές δομές μαθημάτων μπορούν να δώσουν κίνητρα για δέσμευση, ενώ τα πιο δομημένα μαθήματα μπορούν να αυξήσουν σημαντικά την ανάπτυξη δεξιοτήτων (Σ)
  - (b) Σε γενικές γραμμές, η παρουσίαση εφαρμογών για κινητά ή/και παιχνιδιών σε ταμπλέτες δεν είναι κατάλληλη για νεανικό κοινό (Λ)
  - (c) Η διάρκεια του χρόνου παραμονής στην οθόνη αποτελεί καλό δείκτη για τον πιθανό ρυθμό προόδου στην ανάπτυξη διαπολιτισμικών ικανοτήτων (Λ)
2. Για τρόπους "ελεύθερης ψηφιακής μάθησης" (free digital learning) έχετε μάθει;
  - (a) Η ελεύθερη ψηφιακή μάθηση αναφέρεται σε μαθησιακές προσφορές που αναπτύσσονται ειδικά από εθνικές ή υπερεθνικές αρχές και παρέχονται χωρίς κόστος (Λ)
  - (b) ελεύθερη ψηφιακή μάθηση περιλαμβάνει όλες τις τυπικές και μη τυπικές εργασίες που ενεργοποιούν τις/ους/α αρχάριες/ους/α μαθήτριες/τές/τά μέσω Εργαλείων Τεχνολογίας Πληροφοριών και Επικοινωνίας χωρίς κόστος (Λ)
  - (c) Η ελεύθερη ψηφιακή μάθηση περιλαμβάνει όλες τις τυπικές, άτυπες και μη τυπικές δραστηριότητες που απευθύνονται σε μαθήτριες/τές/τά όλων των επιπέδων μέσω Εργαλείων Τεχνολογίας Πληροφοριών και Επικοινωνίας με χαμηλό ή καθόλου κόστος (Σ)
3. Ποιοι είναι οι περιορισμοί που προκύπτουν από την έντονη εστίαση στην τεχνολογία και τα νέα μέσα;
  - (a) Ειδικά για ψηφιακές προσφορές που απαιτούν αξιόπιστη σύνδεση υψηλής ταχύτητας, η πρόσβαση μπορεί να είναι περιορισμένη λόγω π.χ. προκλήσεων συνδεσιμότητας σε αγροτικές περιοχές - η ψηφιακή μάθηση εκτός σύνδεσης ή η υβριδική μάθηση μπορεί να είναι προτιμότερη για επαγγελματική χρήση (Σ)
  - (b) Η παρουσία πληροφοριών και υπηρεσιών υψηλής ποιότητας κατά παραγγελία (π.χ. εφαρμογές μετάφρασης) επιβραδύνει ή εμποδίζει την ανάπτυξη δεξιοτήτων (Λ)
  - (c) Η ικανότητα π.χ. πλοήγησης στο διαδίκτυο μέσω ψηφιακών τεχνολογιών για την εύρεση, αξιολόγηση και επεξεργασία πληροφοριών μπορεί να υποστηρίξει την ανάπτυξη χρήσιμων πρόσθετων δεξιοτήτων ως αναγκαία, αλλά όχι ικανή συνθήκη (Σ)

## Περίληψη ενότητας

Ολοκληρώνοντας αυτή την ενότητα, μάθατε για τις διαπολιτισμικές προκλήσεις που συχνά αντιμετωπίζουν τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα στον πολιτισμό υποδοχής, τη σημασία του πολιτισμού ως παράγοντα ανθεκτικότητας και τη διαδικασία της επιπολιτισμοποίησης. Σκεφτήκατε τις έννοιες του εθνοκεντρισμού, των στερεοτύπων και της προκατάληψης και μάθατε για την πρωτοβουλία 'Unstereotype Alliance' για την αντιμετώπιση της διαίωνισης αρνητικών εικόνων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Μάθατε για τις



‘διαπολιτισμικές ικανότητες’ και δοκιμάσατε χρήσιμα εργαλεία. Επίσης, σκεφτήκατε πώς να ξεκινήσετε και να ενισχύσετε τον διαπολιτισμικό διάλογο σε ένα σχολικό ή σχετικό με σχολείο πλαίσιο. Τέλος, αποκτήσατε εικόνα για το ρόλο της τεχνολογίας, των νέων μέσων και της "ελεύθερης ψηφιακής μάθησης" στην υποστήριξη της ανάπτυξης διαπολιτισμικών ικανοτήτων.

### **Διεκδίκηση του πιστοποιητικού συμμετοχής σας**

Λεπτομέρειες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η/ο/το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα διεκδικήσει το σήμα/πιστοποιητικό του για την ολοκλήρωση της ενότητας.

### **References:**

- Amodio, D. M., & Cikara, M. (2021). The social neuroscience of prejudice. *Annual Review of Psychology*, 72(1), 439-469.
- Bennett, M. (1993). Towards ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity. In R. M. Paige (Ed.), *Education for the intercultural experience* (21-71). Yarmouth, ME: Intercultural Press.
- Bennett, M. J. (2004). Becoming intercultural competent. In J.S. Wurzel (Ed.) *Toward multiculturalism: A reader in multicultural education* (2<sup>nd</sup> ed., 62-77). Newton, MA: Intercultural Resource Corporation.
- Berry, J.W. (2016). Diversity and equity. *Cross Cultural & Strategic Management*, 23, 413–430.
- Biasutti, M., Concina, E., & Frate, S. (2020). Working in the classroom with migrant and refugee students: The practices and needs of Italian primary and middle school teachers. *Pedagogy, Culture & Society*, 28(1), 113-129.
- Bizumic, B., Monaghan, C., & Priest, D. (2021). The return of ethnocentrism. *Political Psychology*, 42, 29-73.
- Colucci, E., Smidt, H., Devaux, A., Vrasidas, C., Safarjalani, M., & Castaño Muñoz, J. (2017). Free digital learning opportunities for migrants and refugees. *An Analysis of current initiatives and recommendations for their further use. JRC Science for Policy Report. Luxemburg: Publications Office of the European Union. doi, 10, 684414.*
- Deardorff, D. K. (2019). *Manual for developing intercultural competencies: Story circles*. London: Routledge.
- Gross, H., Schwarz, N., von Clausbruch, S. C., & Hary, K. (2021). Art projects as transformative services to integrate refugees. *Journal of Business Research*, 127, 373-381.
- Jandt, F. E. (2001). *Intercultural communication: An introduction* (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage
- Jacobson, D., & Mustafa, N. (2019). Social identity map: A reflexivity tool for practicing explicit positionality in critical qualitative research. *International Journal of Qualitative Methods* 18: 1609406919870075.
- Lee, R. M., Titzmann, P. F., & Jugert, P. (2019). Towards a more dynamic perspective on acculturation research. In P. F. Titzmann & P. Jugert (Eds.), *Youth in superdiverse societies* (74-91). London: Routledge.



Masten, A. S. (2011). Resilience in children threatened by extreme adversity: Frameworks for research, practice, and translational synergy. *Development and psychopathology*, 23(2), 493-506.

Morris, M. W., Chiu, C. Y., & Liu, Z. (2015). Polycultural psychology. *Annual review of psychology*, 66, 631-659.

O'Reilly, Z. (2019). *The In-Between Spaces of Asylum and Migration: A Participatory Visual Approach*. Springer Nature.

Oppedal, B., & Toppelberg, C.O., (2016). Acculturation Development and the Acquisition of Culture Competence. In D. Sam and J. Berry (Eds.), *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (2<sup>nd</sup> ed., 71-92). Cambridge UK: Cambridge University Press

Rodriguez, I. M., & Dobler, V. (2021). Survivors of hell: resilience amongst unaccompanied minor refugees and implications for treatment-a narrative review. *Journal of child & adolescent trauma*, 14(4), 559-569.

Rushworth, P., & Hackl, A. (2022). Writing code, decoding culture: digital skills and the promise of a fast lane to decent work among refugees and migrants in Berlin. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 48(11), 2642-2658.

Schubert, K., Weibert, A., & Wulf, V. (2011). Locating computer clubs in multicultural neighborhoods: How collaborative project work fosters integration processes. *International Journal of Human-Computer Studies* 69(10), 669-678.

Spry, A. D. (2022). The #RiceBreaker: Facilitating Intercultural Dialogues in the Classroom by Engaging Shared Experiences. *Journal of Political Science Education*, 1-10.

Stura, C. (2019). "What makes us strong" – the role of sports clubs in facilitating integration of refugees. *European Journal for Sport and Society*, 16(2), 128-145.

Unstereotype Alliance (2022). Unstereotype Alliance, [UNSTEREOTYPE ALLIANCE](#) [accessed Nov. 1<sup>st</sup>, 2022]

van Veelen, R., Veldman, J., Van Laar, C., & Derks, B. (2020). Distancing from a stigmatized social identity: State of the art and future research agenda on self-group distancing. *European Journal of Social Psychology*, 50(6), 1089-1107.

## Further Readings:

### Yoga and Sport with Refugees (YSR)

[HOME - Yoga & Sport With Refugees \(yogasportwithrefugees.org\)](http://yogasportwithrefugees.org)

### International Sport and Culture Association (ISCA)

[ISCA Awards finalists: Integration of Women and Girl Refugees Through Sport - YouTube](#)

### The Hope Project Art

[About Us | Hope Project \(hopeprojectgreece.org\)](http://hopeprojectgreece.org)

### Coding4MigrantWomen - EU ERASMUS+ Project

[Home - Coding 4 Migrant Women](#)

[Handbook - Coding 4 Migrant Women](#)





## **MigraCode Europe - A European Network to promote OpenTech Education for Refugees and Migrants**

About MigraCode Europe

MigraCode Europe - Get to know our network and schools

Αριθμός έργου ERASMUS+ 2020-1-AT01-KA202-078091

Κατάρτιση για την ενσωμάτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων



## Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για εργαζόμενα άτομα με Ασυνόδευτα και Χωρισμένα Ανήλικα

Ομάδα Στόχου: Κοινωνικές/οί/ά Λειτουργοί, Παιδαγωγοί/ά

Ενότητα 5

Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, ισότητα και μη διάκριση



*Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή αυτής της δημοσίευσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου που αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.*

ERASMUS+ Project Number 2020-1-AT01-KA202-078091  
Κατάρτιση για την Ενσωμάτωση Ασυνόδευτων Ανηλίκων



## Όνομα και αριθμός Ενότητας:

5. Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, ισότητα και μη διάκριση

Σύνταξη και ανάπτυξη από: Elena Tytko, SGS

## Εισαγωγή στην Ενότητα (1 παράγραφος, περίπου 10 σειρές)

Η ενότητα που ακολουθεί αποτελείται από 4 κεφάλαια και έχει ως στόχο να παράσχει, σε απλή γλώσσα, μια επισκόπηση των κύριων εννοιών του φύλου, να ευαισθητοποιήσει για τη σημασία της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στην επίτευξη της ισότητας των φύλων και να αναλύσει τη σχέση μεταξύ φύλου και μετανάστευσης στο σημερινό πλαίσιο, με ιδιαίτερη έμφαση στον πληθυσμό των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων. Το τελευταίο κεφάλαιο συνοψίζει τις διάφορες μορφές βίας από τη σκοπιά του φύλου.

**Διάρκεια:** 1: Η ολοκλήρωση αυτής της ενότητας θα διαρκέσει 90/120 λεπτά.

**Πρόσθετο υλικό:** Εκτός από τις πηγές του κειμένου που παρέχονται απευθείας από αυτή την ενότητα, οι/τα αναγνώστριες/ες/α ενθαρρύνονται να συμβουλευτούν προαιρετικές εξωτερικές πηγές για την περαιτέρω κατανόηση των θεμάτων.

**Αξιολόγηση:** Στο τέλος αυτής της ενότητας, μπορείτε να συμπληρώσετε ένα σύντομο τεστ πολλαπλών επιλογών για να αξιολογήσετε τις γνώσεις και τις δεξιότητες που αποκτήσατε.

## Οι Μαθησιακοί Στόχοι που καλύπτονται από την Ενότητα (μην βάζετε περισσότερα από 5/10)

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, η/ο/το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα είναι σε θέση να:

*ERASMUS+ Project Number 2020-1-AT01-KA202-078091  
Κατάρτιση για την Ενσωμάτωση Ασυνόδευτων Ανηλίκων*



- Να εξοικειωθεί με τις κύριες έννοιες που σχετίζονται με το φύλο
- Να μπορεί να εξηγήει τις προκλήσεις που συνοδεύουν τα στερεότυπα των φύλων
- Να προβληματιστεί σχετικά με τις ανάγκες και τις εμπειρίες των νέων μεταναστριών/ών από την άποψη του φύλου
- Να εντοπίζει την έμφυλη βία
- Να μπορεί να μάθει ορισμένα παραδείγματα καλής πρακτικής από διάφορες χώρες

## Κεφάλαια εντός της Ενότητας:

Αυτή η ενότητα περιλαμβάνει τις ακόλουθες ενότητες:

### 5.1 Διαφορές μεταξύ των δύο φύλων

#### 5.1.1 Βασικοί όροι για το φύλο

#### 5.1.2. Στερεότυπα φύλου και κοινωνικοποίηση των φύλων

#### 5.1.3 Καλές πρακτικές

### 5.2 Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου και ισότητα των φύλων

#### 5.2.1 Έννοια της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου και αρχές

#### 5.2.2 Αιτίες της ανισότητας των φύλων

#### 5.2.3 Προς την ισότητα των φύλων

#### 5.2.4 Σχέση μεταξύ θρησκείας και ισότητας των φύλων

#### 5.2.5 Καλές πρακτικές

### 5.3 Φύλο και μετανάστευση

#### 5.3.1 Το μεταναστευτικό πλαίσιο από τη σκοπιά του φύλου

#### 5.3.2 Κύριες προκλήσεις

#### 5.3.3 Καλές πρακτικές

### 5.4 Βία με βάση το φύλο

#### 5.4.1 Έννοιες της έμφυλης βίας

#### 5.4.2 Βία στον κυβερνοχώρο

#### 5.4.3 Εμπορία ανθρώπων

#### 5.4.4 Καλές πρακτικές (έργα, δίκτυα κ.λπ.)



## Κεφάλαιο 5. 1: Διαφορές μεταξύ των φύλων

**Περιεχόμενο Κεφαλαίου** Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει έναν σύντομο ορισμό των κύριων εννοιών που σχετίζονται με το φύλο, ώστε να μπορέσουμε να κατανοήσουμε καλύτερα τις διαφορές της ορολογίας και να προβληματιστούμε σχετικά με το φύλο και τις διαφορές των φύλων και τον αντίκτυπο που μπορεί να έχουν στην κοινωνία μας.

### 5.1.1 Βασικοί όροι για το φύλο

Η επεξήγηση των βασικών εννοιών του φύλου έχει ληφθεί από την εργαλειοθήκη για το φύλο που παρήγαγε η UNICEF (Περιφερειακό Γραφείο της UNICEF για την Ευρώπη και την Κεντρική Ασία, 2019):

#### Βιολογικό και Κοινωνικό Φύλο

Ο όρος "**βιολογικό φύλο**" (**sex**) ορίζεται ως οι βιολογικές διαφορές μεταξύ γυναικών και ανδρών.

Το **κοινωνικό φύλο** (**gender**) αναφέρεται στους κοινωνικά κατασκευασμένους ρόλους των εφήβων κοριτσιών και αγοριών, καθώς και στις μεταξύ τους σχέσεις που ποικίλλουν από κοινωνία σε κοινωνία και σε διαφορετικές χρονικές στιγμές της ιστορίας. Καθορίζει ποιες συμπεριφορές, στάσεις και δράσεις μια δεδομένη κοινωνία θεωρεί κατάλληλες για τα έφηβα κορίτσια και αγόρια, συμπεριλαμβανομένου του τι αναμένεται να κάνουν, πώς υποτίθεται ότι πρέπει να συμπεριφέρονται και πώς σχετίζονται μεταξύ τους.

**Ταυτότητα φύλου** (**gender identity**): Η εσωτερική αίσθηση ενός ατόμου ότι είναι άνδρας, γυναίκα, κάποιος συνδυασμός αρσενικού και θηλυκού ή ούτε άνδρας ούτε γυναίκα.

- Παραδείγματα: Αρσενικό, θηλυκό, άλλο, χαρακτηριστικά προσωπικότητας, εμφάνιση



Πηγή: morganeoger.ca

Οι **έμφυλοι ρόλοι (gender roles)** μαθαίνονται από τη στιγμή της γέννησης και ενισχύονται από το σύστημα των γονέων, δασκάλων, συνομηλίκων και την κοινωνία. Αυτοί οι ρόλοι των φύλων βασίζονται στον τρόπο οργάνωσης μιας κοινωνίας και διαφέρουν ανάλογα με την ηλικία, την τάξη και την εθνική ομάδα. Εκδηλώνονται σε στάσεις, προσδοκίες και "νόρμες" που υπάρχουν στην οικογένεια, στον εργασιακό χώρο, στη θεσμική ή στην παγκόσμια κουλτούρα και που καταλήγουν να επηρεάζουν τις καθημερινές πράξεις.

Τα **έμφυλα πρότυπα (gender norms)** είναι οι αποδεκτές ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά της αρσενικής και θηλυκής έμφυλης ταυτότητας σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή για μια συγκεκριμένη κοινωνία ή κοινότητα. Είναι τα πρότυπα και οι προσδοκίες με τις οποίες συμμορφώνεται γενικά η ταυτότητα φύλου, μέσα σε ένα εύρος που ορίζει μια συγκεκριμένη κοινωνία, κουλτούρα και κοινότητα εκείνη τη χρονική στιγμή. Τα πρότυπα φύλου είναι ιδέες για το πώς πρέπει να είναι και να συμπεριφέρονται οι γυναίκες, οι άνδρες, τα κορίτσια και τα αγόρια. Ενσωματωμένες από νωρίς στη ζωή, τα έμφυλα πρότυπα μπορούν να δημιουργήσουν έναν κύκλο ζωής της κοινωνικοποίησης και των στερεοτύπων φύλου.

Οι **έμφυλες σχέσεις (gender relations)** είναι οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ανθρώπων και η αντιμετώπιση από τους άλλους, έχει να κάνει με τους τρόπους με τους οποίους ένας πολιτισμός ή μια κοινωνία ορίζει τα δικαιώματα, τις ευθύνες και τις ταυτότητες των γυναικών, των ανδρών, των κοριτσιών και των αγοριών σε σχέση μεταξύ τους. Αναφέρονται στην ισορροπία δυνάμεων μεταξύ γυναικών και ανδρών ή κοριτσιών και αγοριών.

Η **ισότητα των φύλων (gender equality)** είναι ένας μετασχηματιστικός αναπτυξιακός στόχος. Εννοείται ότι οι γυναίκες (κορίτσια) και οι άνδρες (αγόρια) απολαμβάνουν το ίδιο καθεστώς σε πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο. Υπάρχει όταν οι γυναίκες (κορίτσια) και οι άνδρες (αγόρια) έχουν ίσα δικαιώματα, ευκαιρίες και καθεστώς.



Η **ισοτιμία των φύλων (gender equity)** είναι η διαδικασία της δίκαιης αντιμετώπισης τόσο των γυναικών (κοριτσιών) όσο και των ανδρών (αγοριών) κατά την κατανομή των πόρων και των οφελών. Αυτό συνεπάγεται την αναγνώριση της ανισότητας και απαιτεί μέτρα για την επίτευξη της ισότητας των γυναικών (κοριτσιών) και των ανδρών (αγοριών). Η ισοτιμία των φύλων είναι η διαδικασία που οδηγεί στην ισότητα των φύλων.

Η **ισορροπία φύλου (gender parity)** αφορά τη σχετική ισότητα όσον αφορά τον αριθμό και την αναλογία γυναικών και ανδρών, κοριτσιών και αγοριών. Για παράδειγμα, η αναλογία των κοριτσιών και των αγοριών που φοιτούν στο σχολείο.

Η **ενδυνάμωση (empowerment)** αφορά τις γυναίκες, τους άνδρες, τα κορίτσια και τα αγόρια που αναλαμβάνουν τον έλεγχο της ζωής τους: καθορίζουν τα δικά τους προγράμματα, αναπτύσσουν δεξιότητες (συμπεριλαμβανομένων των δεξιοτήτων ζωής), οικοδομούν αυτοπεποίθηση, επιλύουν προβλήματα και αναπτύσσουν αυτοδυναμία. Η διαδικασία της ενδυνάμωσης δίνει τη δυνατότητα στις γυναίκες, τους άνδρες, τα κορίτσια και τα αγόρια να αμφισβητήσουν τις υφιστάμενες ανισότητες καθώς και να δράσουν για την αλλαγή.

Η **ανάλυση με βάση το φύλο (gender analysis)** είναι μια οργανωμένη προσέγγιση για την εξέταση των ζητημάτων φύλου σε όλη τη διαδικασία ανάπτυξης ενός προγράμματος ή ενός οργανισμού. Αυτό απαιτεί δεδομένα με ανάλυση κατά φύλο και διασφαλίζει ότι τα αναπτυξιακά έργα και προγράμματα ενσωματώνουν τους ρόλους, τις ανάγκες και τη συμμετοχή των γυναικών, των ανδρών, των κοριτσιών και των αγοριών.

### 5.1.2 Έμφυλη στερεοτυποποίηση και Έμφυλη κοινωνικοποίηση

Το Τμήμα Δικαιωμάτων των Γυναικών και Φύλου (Women's Rights and Gender Section) του OHCHR έχει ετοιμάσει τους ακόλουθους ορισμούς για την καλύτερη κατανόηση του τι είναι ένα στερεότυπο φύλου και τι σημαίνει στερεοτυποποίηση φύλου (OHCHR commissioned report - "Gender Stereotyping as a human rights violation", 2014).

Το **έμφυλο στερεότυπο (gender stereotype)** είναι μια γενικευμένη άποψη ή προκατάληψη σχετικά με τις ιδιότητες ή τα χαρακτηριστικά που διαθέτουν ή θα έπρεπε να διαθέτουν οι γυναίκες και οι άνδρες ή τους ρόλους που εκτελούν ή θα έπρεπε να εκτελούν οι άνδρες και οι γυναίκες. Τα έμφυλα στερεότυπα μπορεί να είναι τόσο θετικά όσο και αρνητικά, για παράδειγμα, "οι γυναίκες είναι περιποιητικές" ή "οι γυναίκες είναι αδύναμες".

Η **έμφυλη στερεοτυποποίηση (gender stereotyping)** είναι η πρακτική της απόδοσης σε μια γυναίκα ή έναν άνδρα συγκεκριμένων ιδιοτήτων, χαρακτηριστικών ή ρόλων μόνο και μόνο λόγω της συμμετοχής της ή του στην κοινωνική ομάδα των γυναικών ή των ανδρών.

Ένα έμφυλο στερεότυπο είναι, στον πυρήνα του, μια πεποίθηση και αυτή η πεποίθηση μπορεί να κάνει το άτομο να κάνει υποθέσεις για τα μέλη της υποκειμενικής ομάδας, τις γυναίκες ή/και τους άνδρες. Αντίθετα, η δημιουργία στερεοτύπων φύλου είναι η πρακτική της εφαρμογής αυτής της στερεοτυπικής πεποίθησης σε ένα άτομο.

Ένα στερεότυπο είναι επιβλαβές όταν περιορίζει την ικανότητα των γυναικών ή των ανδρών να αναπτύξουν τις προσωπικές τους ικανότητες, να ακολουθήσουν την επαγγελματική τους σταδιοδρομία και να κάνουν επιλογές για τη ζωή και τα σχέδια ζωής τους. Τόσο τα εχθρικά/αρνητικά όσο και τα φαινομενικά καλοήθη στερεότυπα μπορεί να είναι επιβλαβή.



Τα σύνθετα στερεότυπα φύλου (compounded gender stereotypes) εμφανίζονται όταν συνδυάζονται με στερεότυπα σχετικά με άλλα χαρακτηριστικά του ατόμου, όπως η αναπηρία, η εθνικότητα ή η κοινωνική θέση.

Η έμφυλη στερεοτυποποίηση είναι επιβλαβής όταν οδηγεί σε παραβίαση ή παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Παράδειγμα αποτελεί η μη ποινικοποίηση του βιασμού εντός γάμου με βάση το στερεότυπο της γυναίκας ως σεξουαλικής ιδιοκτησίας του άνδρα. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η αποτυχία του συστήματος δικαιοσύνης να καταστήσει τον δράστη σεξουαλικής βίας υπεύθυνο με βάση στερεοτυπικές απόψεις για την κατάλληλη σεξουαλική συμπεριφορά των γυναικών.

### **Πώς μπορεί να επηρεάσει η έμφυλη στερεοτυποποίηση τις γυναίκες;**

Η έμφυλη στερεοτυποποίηση μπορεί να επηρεάσει την ανάπτυξη των φυσικών ταλέντων και ικανοτήτων των κοριτσιών και των αγοριών, των γυναικών και των ανδρών. Θα επηρεάσει επίσης τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές τους εμπειρίες και τυχόν ευκαιρίες σε άλλους τομείς της ζωής τους.

Τα έμφυλα στερεότυπα έχουν συχνά χρησιμοποιηθεί για να δικαιολογήσουν και να διατηρήσουν τις ιστορικές σχέσεις εξουσίας των ανδρών έναντι των γυναικών. Ως αποτέλεσμα, η πρόοδος των γυναικών και των κοριτσιών υπονομεύεται από κανόνες διακρίσεων και σεξιστικές συμπεριφορές και προκαταλήψεις.

Ορισμένα παραδείγματα περιλαμβάνουν: την παρεμπόδιση της πολιτικής συμμετοχής, την παρεμπόδιση της πρόσβασης σε υπηρεσίες και δικαιώματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, την ανάθεση των μη αμειβόμενων καθηκόντων φροντίδας στις γυναίκες, τις μισθολογικές ανισότητες, την υποεκπροσώπηση στην αγορά εργασίας κ.λπ.

Η έμφυλη κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία με την οποία τα κορίτσια και τα αγόρια, οι γυναίκες και οι άνδρες μαθαίνουν από την παιδική ηλικία κοινωνικούς ρόλους ανάλογα με το φύλο τους, οδηγώντας σε διαφοροποιημένες συμπεριφορές και στάσεις ως προς το φύλο. Για παράδειγμα, η συσχέτιση ότι οι γυναίκες κάνουν περισσότερες δουλειές στο σπίτι, ενώ οι άνδρες είναι υπεύθυνοι για την αμειβόμενη εργασία. Οι ρόλοι των φύλων συχνά οδηγούν σε ανισότητα.

## **Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλών από τις συμμετέχουσες χώρες**

**Περιεχόμενο** Για την παρούσα ενότητα επιλέξαμε ως καλές πρακτικές ορισμένα επεξηγηματικά βίντεο που δημιουργήθηκαν για την κατανόηση των κύριων ζητημάτων φύλου.

Επιπλέον, περιλαμβάνεται ένας οδηγός εργαστηρίου για την αντιμετώπιση των έμφυλων στερεοτύπων με πρόσθετο εκπαιδευτικό υλικό.





Τα δύο πρώτα βίντεο προέρχονται από μια σειρά βίντεο που δημιουργήθηκαν από το **Teach the Global Goals** για τη βελτίωση της κατανόησης των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης. Για το παρόν κεφάλαιο θεωρούμε χρήσιμα τα δύο βίντεο που δημιουργήθηκαν για την επεξήγηση του στόχου 5: Ισότητα των φύλων

Understand Goal 5: Gender Equality (Primary) - YouTube

<https://www.youtube.com/watch?v=-hc0kZh6CnM>

Understand Goal 5: Gender Equality (Secondary)

<https://www.youtube.com/watch?v=vz7IUD0YvXk>

Επιπλέον, στο ακόλουθο βίντεο με τίτλο *Gender equality – We must do better, and we can!* (Ισότητα των φύλων - Πρέπει να τα πάμε καλύτερα και μπορούμε!), που παρήχθη τον Σεπτέμβριο του 2021 από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) σχετικά με την ισότητα των φύλων, ακούγεται η φωνή του Γενικού Διευθυντή του ΠΟΥ Δρ Tedros Adhanom Ghebreyesus και οι φωνές διαφόρων γυναικών από όλο τον κόσμο που μιλούν για τα κενά που πρέπει ακόμη να αντιμετωπιστούν όσον αφορά την ισότητα των φύλων.

<https://www.youtube.com/watch?v=G1EvoX6lf-Y&t=11s>

Για την καλύτερη κατανόηση των έμφυλων στερεοτύπων, επιλέχθηκε το ακόλουθο βίντεο που παρήγαγε η Amiya Alvira:

*What is Gender Stereotypes? | It's Impact | How to deal with Gender Stereotypes | Amiya Alvira*

[What is Gender Stereotypes? | It's Impact | How to deal with Gender Stereotypes |](#)

*Ως μια πρακτική δραστηριότητα για την αντιμετώπιση των έμφυλων στερεοτύπων, η έκδοση των Ηνωμένων Εθνών, που εκδόθηκε από το Γραφείο του Υπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR), ανέπτυξε τον ακόλουθο οδηγό: *Gender stereotyping and the judiciary: A workshop guide (Τα έμφυλα στερεότυπα και το δικαστικό σώμα)* (2020)*

PDF: [English](#)

Υπάρχουν επίσης ορισμένα πρόσθετα έγγραφα για την υλοποίηση του εργαστηρίου: [English \(Αγγλικά\)](#)



### **Δραστηριότητα αξιολόγησης (10 ερωτήσεις)**

Στο τέλος του κεφαλαίου, προσκαλείστε να να σχεδιάσετε μια σύντομη αυτοαξιολόγηση για την/ον εκπαιδευόμενη/ο.

1. Πώς μαθαίνονται οι έμφυλοι ρόλοι;

α) Οι έμφυλοι ρόλοι είναι έμφυτοι.

β) Οι έμφυλοι ρόλοι μαθαίνονται στο σχολείο.

γ) Οι έμφυλοι ρόλοι επηρεάζονται από την οικογένεια, το περιβάλλον και την κοινωνία γενικότερα. (Σ)

2. Επιλέξτε τη σωστή απάντηση.

α) Η ισοτιμία των φύλων είναι η διαδικασία που οδηγεί στην ισότητα των φύλων. (Σ)

β) Η ισότητα των φύλων είναι η διαδικασία που οδηγεί στην ισοτιμία των φύλων.

γ) Κανένα από τα παραπάνω.

3. Τα στερεότυπα μπορούν να επηρεάσουν την επαγγελματική ανάπτυξη ενός ατόμου.

α) Όχι, τα στερεότυπα δεν επηρεάζουν την επαγγελματική ανάπτυξη ενός ατόμου.

β) Ναι, τα στερεότυπα μπορούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις που λαμβάνουν οι άνθρωποι σε όλη τους τη ζωή.

## **Κεφάλαιο 5. 2: Ενσωμάτωση της Διάστασης του Φύλου και Ισότητα των φύλων**

### **Περιεχόμενο Κεφαλαίου**

Το δεύτερο κεφάλαιο εξηγεί την έννοια της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου και τη σημασία της για την προώθηση της ισότητας των φύλων. Περιλαμβάνει επίσης τις επτά αρχές της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου που καθιέρωσε η UNICEF και τις αρνητικές επιπτώσεις της ανισότητας των φύλων στην κοινωνία.

#### **5.2.1 Έννοια της Ενσωμάτωσης της Διάστασης του Φύλου και αρχές.**

Τι είναι η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου;

Ο πρώτος ορισμός που βρήκαμε δημιουργήθηκε από το ψήφισμα του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών το 1997 και αναφέρει τα εξής:

*ERASMUS+ Project Number 2020-1-AT01-KA202-078091  
Κατάρτιση για την Ενσωμάτωση Ασυνόδευτων Ανηλίκων*



"Η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου είναι η διαδικασία αξιολόγησης των επιπτώσεων για τις γυναίκες και τους άνδρες κάθε σχεδιαζόμενης δράσης, συμπεριλαμβανομένης της νομοθεσίας, των πολιτικών ή των προγραμμάτων, σε όλους τους τομείς και σε όλα τα επίπεδα. Είναι μια στρατηγική για να γίνουν οι ανησυχίες και οι εμπειρίες των γυναικών καθώς και των ανδρών αναπόσπαστη διάσταση του σχεδιασμού, της εφαρμογής, της παρακολούθησης και της αξιολόγησης των πολιτικών και των προγραμμάτων σε όλες τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές σφαίρες, έτσι ώστε οι γυναίκες και οι άνδρες να επωφελούνται εξίσου και να μην διακρίνονται η ανισότητα. Απώτερος στόχος είναι η επίτευξη της ισότητας των φύλων" (Report of the economic and social council for 1997 (a/52/3, 18 September 1997)).

Ένας άλλος ορισμός για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου δόθηκε το 1998 από το Συμβούλιο της Ευρώπης:

"Η (ανα)οργάνωση, βελτίωση, ανάπτυξη και αξιολόγηση των διαδικασιών πολιτικής, έτσι ώστε η προοπτική της ισότητας των φύλων να ενσωματώνεται σε όλες τις πολιτικές σε όλα τα επίπεδα και σε όλα τα στάδια, από τους φορείς που συνήθως συμμετέχουν στη χάραξη πολιτικής" (Council of Europe, 1998).

Τι σημαίνει ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην κοινωνία;

Σημαίνει την ενσωμάτωση της προοπτικής της ισότητας των φύλων σε όλα τα στάδια και τα επίπεδα των πολιτικών, των προγραμμάτων και των έργων. Οι γυναίκες και οι άνδρες έχουν διαφορετικές ανάγκες, συνθήκες και συνθήκες διαβίωσης, συμπεριλαμβανομένης της άνισης πρόσβασης και ελέγχου της εξουσίας, των πόρων, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεσμών, συμπεριλαμβανομένου του συστήματος δικαιοσύνης. Η κατάσταση των γυναικών και των ανδρών διαφέρει επίσης ανάλογα με τη χώρα, την περιοχή, την ηλικία, την εθνοτική ή κοινωνική καταγωγή ή άλλους παράγοντες. Στόχος της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου είναι να λαμβάνονται υπόψη αυτές οι διαφορές κατά το σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση πολιτικών, προγραμμάτων και έργων, έτσι ώστε να ωφελούν τόσο τις γυναίκες όσο και τους άνδρες και να μην αυξάνουν την ανισότητα αλλά να ενισχύουν την ισότητα των φύλων. Η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου αποσκοπεί στην επίλυση των -συντά κρυμμένων- ανισοτήτων μεταξύ των φύλων. Είναι επομένως ένα εργαλείο για την επίτευξη της ισότητας των φύλων (Council of Europe, 2023).

Η ενσωμάτωση της ισότητας των φύλων είναι κάτι περισσότερο από την κατανόηση των διαφορετικών αναγκών των διαφορετικών γυναικών, ανδρών, κοριτσιών και αγοριών. Πρόκειται επίσης για την κατανόηση των τρόπων με τους οποίους οι διαφορετικοί ρόλοι και οι προσδοκίες μέσα σε μια κοινωνία υπαγορεύουν τι σημαίνει να είσαι άνδρας και γυναίκα και, στη συνέχεια, πώς αυτό διαμορφώνει το πλαίσιο και την κατάσταση στην οποία διεξάγεται ο προγραμματισμός. Η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου αφορά την εφαρμογή της γνώσης του φύλου για την εφαρμογή αποτελεσματικότερων προγραμμάτων και την αξιοποίηση ευκαιριών για την προώθηση της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, κοριτσιών και αγοριών.

Η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου ΔΕΝ είναι ο ίδιος ο στόχος, αλλά μάλλον μια ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ή μια ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ για την επίτευξη του στόχου της ισότητας των φύλων.

Ποιες είναι οι αρχές της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου;

Λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες από την έκθεση της UNICEF για την Ευρώπη και την Κεντρική Ασία, Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στον προγραμματισμό - Εργαλειοθήκη για τη διάσταση του φύλου, έκθεση (UNICEF, 2019):

Η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου γίνεται σε τρία επίπεδα (1) πολιτική, 2) θεσμός/οργανισμός και 3) πρόγραμμα και έργο και βασίζεται στις ακόλουθες επτά αρχές:



### 5.2.2 Αίτια της ανισότητας των φύλων

Τι μπορεί να προκαλέσει την ανισότητα των φύλων;

Δεν υπάρχει μόνο μία αιτία για την ανισότητα των φύλων, όταν υπάρχει ανισότητα σε ένα μέρος παράγει ανισότητα σε άλλους τομείς.

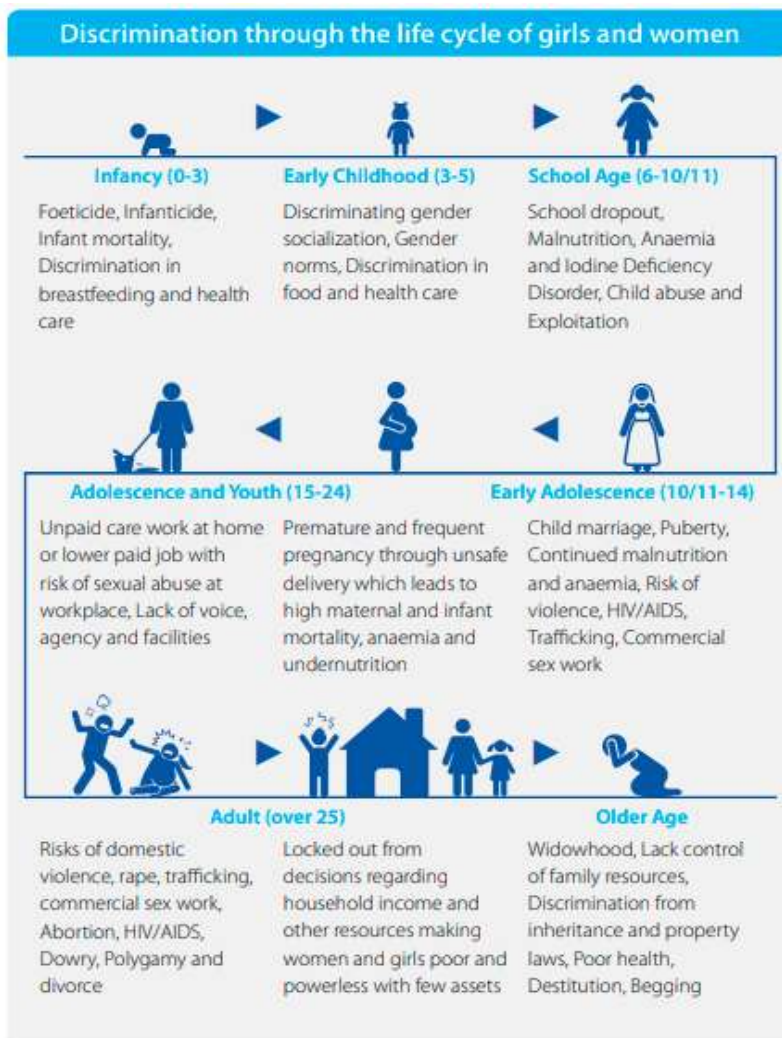
Οι κοινωνικοί θεσμοί, όπως οι κοινωνικές νόρμες, οι αξίες και οι στάσεις σχετικά με τους έμφυλους ρόλους, είναι βαθιά ριζωμένοι και διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαίωνιση των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων. Για το λόγο αυτό, απαιτείται μια πολύπλευρη προσέγγιση για την αντιμετώπιση των ζητημάτων..

Σε πολλές περιπτώσεις, οι αξίες αυτές συχνά περιλαμβάνουν την πεποίθηση ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια είναι κατώτερες ή ασθενέστερες από τους άνδρες και τα αγόρια, ότι οι γυναίκες είναι κακοί φορείς λήψης αποφάσεων, ότι οι άνδρες δεν έχουν ρόλο ή δεξιότητες για την ανατροφή των παιδιών, ότι η απόκτηση ενός γιου είναι καλύτερη

οικονομική και κοινωνική αξία από την απόκτηση ενός κοριτσιού. Ενώ οι ρόλοι και οι συμβάσεις των φύλων έχουν αλλάξει με την πάροδο των ετών, οι διακρίσεις λόγω φύλου, τα έμφυλα στερεότυπα και οι διάχυτες έμφυλες νόρμες έχουν διαιωμιστεί.

Η ανισότητα των φύλων δεν επηρεάζει μόνο τα δικαιώματα των γυναικών και των κοριτσιών, αλλά με τη σειρά της και την ανάπτυξη των κοριτσιών και των αγοριών..

Μια απεικόνιση που δημιουργήθηκε από τη UNICEF περιγράφει παρακάτω πώς οι διακρίσεις λόγω φύλου και η έμφυλη κοινωνικοποίηση ξεκινούν από τη γέννηση, επηρεάζουν ολόκληρη την πορεία ζωής των κοριτσιών και των γυναικών και μεταδίδονται στην επόμενη γενιά



### 5.2.3 Προς την ισότητα των φύλων

Πώς μπορεί να επιτευχθεί η ισότητα των φύλων;

Τα αίτια της ανισότητας των φύλων είναι βαθιά ριζωμένα και πολύπλοκα και η επίτευξη της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, κοριτσιών και αγοριών δεν αποτελεί βραχυπρόθεσμο ή έστω μεσοπρόθεσμο στόχο. Πρόκειται για μια μακροπρόθεσμη διαδικασία που θα πρέπει να κρίνεται ανάλογα με την πρόοδο που συνεχίζει να σημειώνεται. Η πρόοδος προϋποθέτει την αντιμετώπιση όλων των παραγόντων που συμβάλλουν στις ανισότητες σε μια προσπάθεια να οδηγηθούμε σταδιακά σε μια αλλαγή των προτύπων και των αξιών ως εξής:



### 5. 2. 3 Ανάλυση με βάση το φύλο

Τι είναι η ανάλυση με βάση το φύλο

Η ανάλυση με βάση το φύλο διερευνά τις σχέσεις των γυναικών και των ανδρών στην κοινωνία και την άνιση ισχύ στις σχέσεις αυτές.

Η διενέργεια ανάλυσης με βάση το φύλο είναι το πρώτο βήμα για τη διευκόλυνση της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου, καθώς παρέχει τα απαραίτητα δεδομένα και πληροφορίες για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στις πολιτικές, τα προγράμματα και τα έργα.



Η διενέργεια ανάλυσης φύλου χρησιμεύει στον εντοπισμό των διαφορών μεταξύ γυναικών και ανδρών όσον αφορά τη σχετική τους θέση στην κοινωνία και την κατανομή των πόρων, των ευκαιριών, των περιορισμών και της εξουσίας σε ένα δεδομένο πλαίσιο.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει την ανάλυση με βάση το φύλο ως "τη μελέτη των διαφορών στις συνθήκες, τις ανάγκες, τα ποσοστά συμμετοχής, την πρόσβαση στους πόρους και την ανάπτυξη, τον έλεγχο των περιουσιακών στοιχείων, τις εξουσίες λήψης αποφάσεων κ.λπ. μεταξύ γυναικών και ανδρών στους ρόλους που τους έχουν ανατεθεί".

- Σκοπός της ανάλυσης με βάση το φύλο είναι ο εντοπισμός και η αντιμετώπιση των έμφυλων ανισοτήτων, μέσω:
- της αναγνώρισης των διαφορών μεταξύ γυναικών και ανδρών, με βάση την άνιση κατανομή των πόρων, των ευκαιριών, των περιορισμών και της εξουσίας,
- της διασφάλισης ότι οι διαφορετικές ανάγκες των γυναικών και των ανδρών προσδιορίζονται σαφώς και αντιμετωπίζονται σε όλα τα στάδια του κύκλου πολιτικής,
- της αναγνώρισης ότι οι πολιτικές, τα προγράμματα και τα έργα μπορεί να έχουν διαφορετικές επιπτώσεις στις γυναίκες και στους άνδρες
- της αναζήτησης και της διατύπωσης των απόψεων των γυναικών και των ανδρών και να καθιστούν τη συμβολή τους κρίσιμο μέρος της ανάπτυξης πολιτικών, προγραμμάτων και έργων,
- της προώθησης της συμμετοχής και εμπλοκής των γυναικών στην κοινοτική, πολιτική και οικονομική ζωή,
- της προώθησης καλύτερα ενημερωμένων, ανταποκρινόμενων στο φύλο και αποτελεσματικών παρεμβάσεων.

Η ανάλυση με βάση το φύλο περιλαμβάνει την αναγνώριση των ιστορικών και κοινωνικών ανισοτήτων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και αποσκοπεί στο σχεδιασμό πολιτικών, προγραμμάτων και έργων για την αντιμετώπιση αυτών των ανισοτήτων. Αυτό περιλαμβάνει την εξέταση των ιδιαίτερων εμπειριών, των ρόλων και των ευθυνών των γυναικών, καθώς και του επιπέδου πρόσβασής τους στους πόρους και στη λήψη αποφάσεων.

Εάν επιθυμείτε περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής μιας ανάλυσης με βάση το φύλο, μπορείτε να επισκεφθείτε την ενότητα του EIGE σχετικά με την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου:

<https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/methods-tools/gender-analysis>

### **5.3. 3. Ποια είναι η σχέση μεταξύ θρησκείας και ισότητας των φύλων;**

Η σχέση μεταξύ θρησκείας και ισότητας των φύλων είναι πολύπλοκη, η θρησκεία έχει κεντρική σημασία για την έννοια και την εφαρμογή της ισότητας των φύλων. Όλες οι θρησκείες παρέχουν κάποιο προβληματισμό σχετικά με το φύλο και ενσωματώνουν ιδεολογίες φύλου στις εκπαιδεύσεις και τις πρακτικές τους.



Σε πολλά μέρη του κόσμου, η θρησκεία διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην οικογένεια και η συντριπτική πλειονότητα των οικογενειακών ζητημάτων έχει θρησκευτική διάσταση, όπως ο γάμος, το διαζύγιο, η επιμέλεια και η κληρονομιά κ.λπ.

Στη συντριπτική πλειονότητα των θρησκειών, οι γυναίκες και τα κορίτσια ήταν πάντα εκτεθειμένες σε πατριαρχικές ερμηνείες. Το γεγονός αυτό, αν και βελτιώνεται τα τελευταία χρόνια, δεν περιορίζεται σε κάποια συγκεκριμένη θρησκεία ή περιοχή. Η προκύπτουσα ανδρική κυριαρχία είναι μια αρνητική κληρονομιά στους περισσότερους πολιτισμούς.

Όπως αναφέρεται στην έκθεση της UN WOMEN για τη θρησκεία και την ισότητα των φύλων: "Η θρησκεία διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στη διαμόρφωση πολιτιστικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών προτύπων σε πολλά μέρη του κόσμου. Ομοίως, οι ρόλοι των φύλων και η θέση των γυναικών και των ανδρών στην κοινωνία είναι βαθιά συνδεδεμένες με τον τρόπο με τον οποίο τα θρησκευτικά κείμενα ερμηνεύονται επί αιώνες από τους έχοντες εξουσία -θέσεις που κατέχουν κυρίως άνδρες. Ωστόσο, σε πλήρη αντίθεση με την έντονη απουσία τους από τα υψηλότερα επίπεδα λήψης αποφάσεων στις θρησκευτικές κοινότητες, οι γυναίκες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη θρησκευτική ζωή. Στο πλαίσιο της οικογένειας και της κοινότητας, εφαρμόζουν και ενσαρκώνουν τις θρησκευτικές διδασκαλίες και παραδόσεις και τις μεταβιβάζουν στις μελλοντικές γενιές" (UN WOMEN, 2022).

Οι Miller και Hoffmann διαπίστωσαν ότι οι γυναίκες ενδιαφέρονταν περισσότερο για τη θρησκεία από τους άνδρες και είχαν ισχυρότερες θρησκευτικές δεσμεύσεις (Miller και Hoffmann, 1995). Εντόπισαν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά που συνδέονταν με τις γυναίκες στις παραδοσιακές κοινωνίες και συνήθως υποστηρίζονταν από τη θρησκεία:

- Ρόλος που συνδέεται με τη φροντίδα και την ανατροφή, ο οποίος ταιριάζει καλά με τις διδασκαλίες των περισσότερων συμβατικών θρησκειών.
- Κύριες φροντίστριες στην οικογένεια, ιδίως για τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τους ασθενείς. Πολλά από αυτά τα άτομα βρήκαν παρηγοριά και καθοδήγηση στις απαντήσεις και τις εξηγήσεις των θρησκειών.
- Οι γυναίκες έμεναν περισσότερο στο σπίτι, γεγονός που τους επέτρεπε να συμμετέχουν ενεργά σε θρησκευτικές δραστηριότητες σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι οι άνδρες.
- Ενώ οι γυναίκες αποδέχονταν τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων ως μητέρες και νοικοκυρές, έβρισκαν παρηγοριά, έβρισκαν παρηγοριά, καθοδήγηση και υποστήριξη μέσα από τις θρησκείες και τις θρησκευτικές κοινότητες.

Από τα μέσα του εικοστού αιώνα, οι συμβατικοί ρόλοι των φύλων που διέπουν τις θρησκείες άρχισαν να αντιμετωπίζονται κριτικά από τα φεμινιστικά κινήματα. Οι γυναίκες άρχισαν να απαιτούν μια πιο ενεργή ζωή εκτός σπιτιού και οι θρησκευτικές πεποιθήσεις και δραστηριότητες έγιναν λιγότερο σημαντικές.

Υπάρχουν διαφορετικές φεμινιστικές προοπτικές για την εξήγηση του ρόλου της γυναίκας στη θρησκεία, μια από τις οποίες υποστηρίζει ότι πολλές θρησκείες αναπτύχθηκαν σε πατριαρχικές κοινωνίες, όπου οι άνδρες χρησιμοποιούσαν θρησκευτικά κείμενα και δόγματα για να δικαιολογήσουν την ανώτερη θέση τους στην κοινωνία.





Άλλοι υποστηρίζουν ότι ορισμένες θρησκείες ήταν αρχικά γυναικοκεντρικές, αλλά ότι οι άνδρες κατάφεραν να διαστρεβλώσουν τα δόγματα, χρησιμοποιώντας τη θρησκεία προς όφελός τους κατά τη διάρκεια της ιστορίας.

Διαφορετικές φεμινίστριες έχουν διαφορετικές εξηγήσεις για το ρόλο της γυναίκας στη θρησκεία και προσφέρουν διαφορετικές λύσεις για την ικανοποίηση των πνευματικών αναγκών της καθεμιάς. Οι Linda Woodhead (2007) και Steve Bruce (2012) σημείωσαν ότι, από τη δεκαετία του 1960, όλο και περισσότερες γυναίκες εγκατέλειψαν τις παραδοσιακές θρησκείες και εντάχθηκαν στα Νέα Θρησκευτικά Κινήματα (New Religious Movements) και στα Κινήματα της Νέας Εποχής (New Age Movements) που προσφέρουν πιο απελευθερωτικές πρακτικές και μέσα πνευματικότητας από τα συντηρητικά και συχνά πατριαρχικά δόγματα των παραδοσιακών θρησκειών (Woodhead, 2007; Bruce, 2012)

## Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλών από τις συμμετέχουσες χώρες

### Σύνοψη των καλών πρακτικών

**Περιεχόμενο** Για την υποστήριξη της εκμάθησης αυτής της ενότητας έχει επιλεγεί μια σειρά από βίντεο που διευκολύνουν την κατανόηση των εννοιών.

Επιπλέον, έχουν συμπεριληφθεί ορισμένα δίκτυα και πλατφόρμες για την υποστήριξη της ισότητας των φύλων.

Για την επεξήγηση της έννοιας της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου δημιουργήθηκε ένα βίντεο από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (European Institute for Gender Equality EIGE):

[An essential guide to gender mainstreaming](#)

Επιπλέον, η Σουηδική Ένωση Τοπικών Αρχών και Περιφερειών (Swedish Association of Local Authorities and Regions) παρουσιάζει τις αρχές της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου μέσω συγκεκριμένων παραδειγμάτων στην ακόλουθη ταινία μικρού μήκους:

[Sustainable Gender Equality - a film about gender mainstreaming in practice](#)

Επιπλέον, το EIGE ανέπτυξε την πλατφόρμα ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου (Gender Mainstreaming Platform) για να βοηθήσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να προσδιορίσουν ποιες είναι αυτές οι ανισότητες και, κυρίως, πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν:

[Gender mainstreaming | European Institute for Gender Equality \(europa.eu\)](#)

EIGE συνέλεξε και επικαιροποίησε στοιχεία σχετικά με τους θεσμικούς μηχανισμούς για την προώθηση της ισότητας των φύλων και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στα κράτη μέλη της ΕΕ τον Νοέμβριο του 2019: <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries>



Υπάρχουν επίσης ορισμένα ενδιαφέροντα **Δίκτυα** στον τομέα της ισότητας των φύλων:

Το **Ευρωπαϊκό Λόμπι Γυναικών** (European Women's Lobby -EWL) συγκεντρώνει το γυναικείο κίνημα στην Ευρώπη για να επηρεάσει το ευρύ κοινό και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών και της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών. Είναι το μεγαλύτερο ευρωπαϊκό δίκτυο ομπρέλας γυναικείων οργανώσεων που εκπροσωπεί συνολικά περισσότερες από 2000 οργανώσεις σε 26 κράτη μέλη της ΕΕ, τρεις υποψήφιες χώρες, ένα πρώην κράτος μέλος της ΕΕ και μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών, καθώς και 17 πανευρωπαϊκές οργανώσεις που εκπροσωπούν την ποικιλομορφία των γυναικών και των κοριτσιών στην Ευρώπη. <https://womenlobby.org/?lang=en>

Η **IPPFEN** (International Planned Parenthood Federation Διεθνής Ομοσπονδία Προγραμματισμένης Γονιμότητας) είναι ένας παγκόσμιος πάροχος υγειονομικής περίθαλψης και κορυφαίος υποστηρικτής της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και των δικαιωμάτων (sexual and reproductive health and rights SRHR) για όλα τα άτομα. Το έργο της είναι ευρύτατο και περιλαμβάνει ολοκληρωμένη σεξουαλική εκπαίδευση, παροχή αντισυλληπτικών, ασφαλών αμβλώσεων και μητρικής φροντίδας, καθώς και αντιμετώπιση ανθρωπιστικών κρίσεων. <https://www.ippf.org/>

### **Δραστηριότητα αξιολόγησης (10 ερωτήσεις)**

Στο τέλος του Κεφαλαίου, πρέπει να σχεδιάσετε μια σύντομη αυτοαξιολόγηση για την/ον/ο εκπαιδευόμενη/ο.

1. Ποιος είναι ο απώτερος στόχος της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου;

α) Η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου αποτελεί αυτοσκοπό.

β) Η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου είναι μια διαδικασία ή μια στρατηγική για την επίτευξη του στόχου της ισότητας των φύλων. (Σ)

γ) Και οι δύο επιλογές είναι σωστές.

2. Υπάρχει ανάγκη ευαισθητοποίησης για την ανισότητα των φύλων στα σχολεία;

α) Σήμερα ο γενικός πληθυσμός έχει επίγνωση της ανισότητας των φύλων και δεν χρειάζεται να αντιμετωπιστεί στα σχολεία.

β) Εξακολουθεί να είναι απαραίτητη η διδασκαλία σχετικά με το κόστος της ανισότητας των φύλων και τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζει την κοινωνία.

3. Η ανισότητα των φύλων επηρεάζει μόνο τις γυναίκες και τα κορίτσια;

α) Ναι

β) Όχι (Σ)



## Κεφάλαιο 5. 3: Φύλο και μετανάστευση

**Περιεχόμενο Κεφαλαίου** Τα τρίτο κεφάλαιο παρέχει μια επισκόπηση του μεταναστευτικού πλαισίου των ασυνόδευτων ανηλίκων και των κύριων προκλήσεων που αντιμετωπίζουν από την άποψη του φύλου.

Το περιεχόμενο αντλείται σε μεγάλο βαθμό από τη μελέτη MAKING THE INVISIBLE VISIBLE, ο εντοπισμός των ασυνόδευτων και χωρισμένων κοριτσιών στη Βουλγαρία, την Ελλάδα, την Ιταλία και τη Σερβία που διεξήχθη από τη UNICEF το 2020. (UNICEF, 2020)

### 5.3.1 Το μεταναστευτικό πλαίσιο από τη σκοπιά του φύλου

Η μετανάστευση είναι ένα έμφυλο φαινόμενο, όπου οι ρόλοι, οι σχέσεις και οι ανισότητες συχνά καθορίζουν ποιος μεταναστεύει (εθελοντικά ή αναγκαστικά), πώς μεταναστεύει, γιατί μεταναστεύει και πού πηγαίνει.

Το φύλο καθορίζει τους κινδύνους και τις απειλές που αντιμετωπίζουν οι μετανάστριες/ες γυναίκες και άνδρες, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους και κατά την άφιξή τους, τον τρόπο με τον οποίο τους αντιμετωπίζουν και τους μηχανισμούς που υπάρχουν για την προστασία τους.

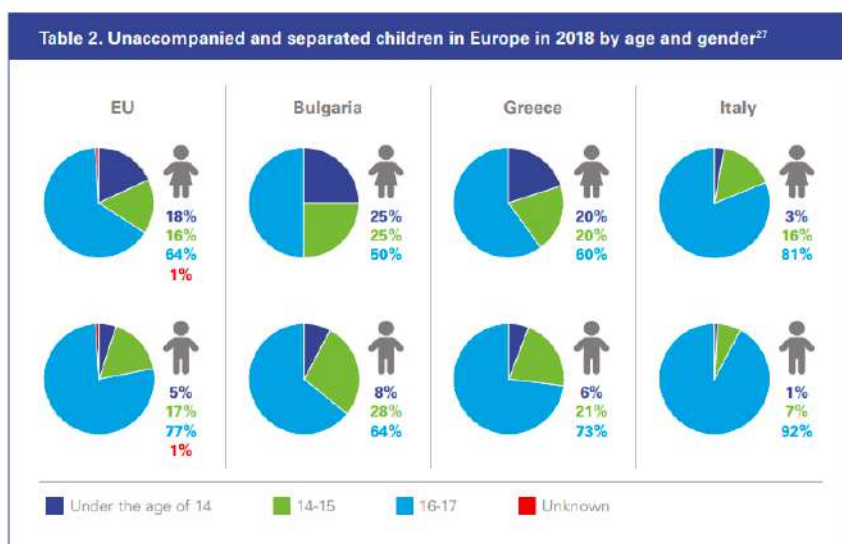
Μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2019, 82.000 προσφύγισσες/ες/α και μετανάστριες/ες/α είχαν φτάσει στην Ευρώπη από την αρχή του έτους μέσω των μεταναστευτικών οδών της Μεσογείου. Ένας στους τέσσερις (19.800) ήταν παιδιά και περίπου το ένα τρίτο από αυτούς είναι κορίτσια. Μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2019, 11.940 ασυνόδευτα και χωρισμένα παιδιά (UASC) είχαν καταγραφεί στην Ελλάδα, την Ιταλία, τη Βουλγαρία, τη Σερβία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, στην πλειονότητά τους αγόρια και περίπου το 10% κορίτσια.

Μόνο τα κορίτσια που έχουν καταγραφεί επίσημα περιλαμβάνονται σε αυτές τις στατιστικές, οι οποίες δεν αποτυπώνουν ακόμη την κατάσταση των ασυνόδευτων ή χωρισμένων κοριτσιών. Για παράδειγμα, δεν περιλαμβάνουν τα κορίτσια που προσπαθούν να αποφύγουν τον εντοπισμό (εκούσια ή μη), ταξιδεύοντας, για παράδειγμα, με άλλους που παριστάνουν τα μέλη της οικογένειας ή ισχυριζόμενα ότι είναι άνω των 18 ετών.

Σήμερα είναι δύσκολο να κατανοήσουμε την κατάσταση και τον κατά προσέγγιση αριθμό των ασυνόδευτων και χωρισμένων κοριτσιών λόγω της έλλειψης συλλογής και ανάλυσης εθνικών και περιφερειακών δεδομένων που να αναλύονται κατά φύλο και ηλικία.

Αυτό σημαίνει ότι τα ασυνόδευτα και χωρισμένα κορίτσια που έχουν αποκαλύψει την κατάστασή τους στις αρχές έχουν ενταχθεί στον γενικό όρο "παιδιά", επομένως το πραγματικό ποσοστό των ασυνόδευτων και χωρισμένων κοριτσιών στην Ευρώπη παραμένει ασαφές και είναι πάντα χαμηλότερο από την πραγματικότητα. Η έλλειψη συνεπούς ανάλυσης και πληροφόρησης δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την κατανόηση των κινδύνων και των αναγκών αυτών των κοριτσιών και, ως εκ τούτου, την προσφορά της κατάλληλης βοήθειας και υπηρεσιών για αυτά.

Σύμφωνα με τη Eurostat, μεταξύ 2015 και 2018 το ποσοστό των ασυνόδευτων και χωρισμένων κοριτσιών που ζητούν διεθνή προστασία στην ΕΕ αυξήθηκε από 8% σε 14% του συνόλου των ασυνόδευτων παιδιών. Συνολικά, τα ασυνόδευτα κορίτσια που ζητούν διεθνή προστασία στην Ευρώπη τείνουν να είναι νεότερα από ό,τι τα αγόρια που ζητούν αυτή την προστασία, με το 34% να είναι ηλικίας 15 ετών ή νεότερα, σε σύγκριση με το 22% των αγοριών. Πρόκειται για κρίσιμη πληροφορία, καθώς υπογραμμίζει την ανάγκη για υπηρεσίες που να ανταποκρίνονται στην ηλικία και το φύλο, ιδίως για τα νεότερα κορίτσια. (Eurostat, 2018)



Ένα άλλο πρόβλημα που προκύπτει από την έλλειψη αναλυτικών δεδομένων είναι ο **τόπος καταγωγής**, ο οποίος συχνά είναι διαφορετικός από τον τόπο καταγωγής των αγοριών, και η γνώση του τόπου καταγωγής τους είναι ζωτικής σημασίας για να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στις ανάγκες τους, καθώς και για την παροχή βοήθειας που είναι πολιτισμικά κατάλληλη, συμπεριλαμβανομένης της πολιτισμικής διαμεσολάβησης και της διερμηνείας.

Ανάλογα με τη χώρα προέλευσης μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα τους λόγους για τους οποίους έφυγε το κορίτσι, η γνώση της διαδρομής της μπορεί επίσης να παράσχει πληροφορίες σχετικά με τους πιθανούς κινδύνους στους οποίους έχει εκτεθεί και το είδος της διεθνούς προστασίας στην οποία μπορεί να έχει πρόσβαση.

### 5.3.2 Κύριες προκλήσεις

#### Τι είδους κινδύνους μπορούν να αντιμετωπίσουν;

Οι μεταναστευτικές διαδρομές μπορεί να είναι ιδιαίτερα επικίνδυνες για τα έφηβα κορίτσια, ιδίως για εκείνα που είναι ασυνόδευτα ή χωρισμένα.

Οι κίνδυνοι που σχετίζονται με την έμφυλη βία (gender-based violence -GBV) μπορεί να συμβούν πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη μετανάστευση:



- **Πριν** από τη μετανάστευση, πολλές από αυτές προσπαθούν να ξεφύγουν από τη βία, συμπεριλαμβανομένου του παιδικού γάμου, στη χώρα τους.

- Ορισμένα κορίτσια πέφτουν θύματα εμπορίας **κατά τη διάρκεια** του ταξιδιού τους, γεγονός που αποτελεί ένα ακόμη μέρος της βίας που αντιμετωπίζουν.

Όπως επισημαίνεται σε έκθεση του 2018 του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου, "υπάρχουν σημαντικά στοιχεία που καταδεικνύουν τη διάχυτη και χρόνια σεξουαλική και έμφυλη βία κατά των κοριτσιών και των γυναικών στις μεταναστευτικές διαδρομές σε όλο τον κόσμο".

Για παράδειγμα, η διαδρομή της Κεντρικής Μεσογείου είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη για όλους τις/ους/α μετανάστριες/ες/αες, αλλά ενέχει ιδιαίτερους κινδύνους για τα ασυνόδευτα κορίτσια, από κακοποίηση και εκμετάλλευση κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους, καθώς η έκθεση αναφέρει ότι σχεδόν όλες οι γυναίκες και τα έφηβα κορίτσια που έχουν ακολουθήσει τη διαδρομή της Κεντρικής Μεσογείου έχουν επιβιώσει από σεξουαλική βία. Σε έκθεση του 2018 του ΟΗΕ σχετικά με την κατάστασή τους στη Λιβύη αναφέρεται ότι: "Η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών και των μεγαλύτερων σε ηλικία εφήβων κοριτσιών που ερωτήθηκαν από την Αποστολή Υποστήριξης των Ηνωμένων Εθνών στη Λιβύη ανέφεραν ότι βιάστηκαν ομαδικά από λαθρέμπορους ή διακινητές ή ότι είδαν άλλες να βγαίνουν από συλλογικά καταλύματα για να κακοποιηθούν. Οι νεότερες γυναίκες που ταξιδεύουν χωρίς άνδρες συγγενείς είναι επίσης ιδιαίτερα ευάλωτες στο να εξαναγκαστούν σε πορνεία" (UN, 2018)

Επιπλέον, μια έκθεση της Επιτροπής Γυναικών για τους Πρόσφυγες διαπιστώνει ότι οι άνδρες και τα αγόρια υφίστανται επίσης υψηλά επίπεδα σεξουαλικής βίας κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, ιδίως στη Λιβύη, που είναι η κύρια χώρα διέλευσης πριν από την Ιταλία.

- **Μετά τη μετανάστευση**, παραμένουν σε κίνδυνο εκμετάλλευσης και άλλων μορφών βίας μόλις φτάσουν στις χώρες άφιξης. Οι βασικές προκλήσεις στο πλαίσιο της αντιμετώπισης των μεταναστριών/ών και των προσφυγισσών/ων στην Ευρώπη περιλαμβάνουν κακές συνθήκες υποδοχής, περιορισμένες ολοκληρωμένες και κατάλληλες υπηρεσίες για τις/ους/τα επιζώσες/ες/α της GBV και συνεχείς διακρίσεις.

Η άφιξη μπορεί να παρουσιάσει διάφορες προκλήσεις:

- Οι δυσκολίες στον εντοπισμό περιλαμβάνουν την περιορισμένη ικανότητα των παρόχων υπηρεσιών, καθώς και τις απαραίτητες γνώσεις και στάσεις.

- Υπάρχει έλλειψη εξειδικευμένων διερμηνέων και πολιτισμικών διαμεσολαβητών που να είναι πλήρως ενσωματωμένοι στις υπηρεσίες που παρέχονται από τα εθνικά συστήματα,

- Έλλειψη - ή περιορισμένη τεκνοθέτηση - εργαλείων για την υποστήριξη αυτής της ροής εργασίας.

Για να έχουν πρόσβαση σε ειδική προστασία κατά την άφιξή τους, πρέπει να παρουσιαστούν στις αρμόδιες αρχές ως ασυνόδευτες/οι/α, αλλά δεν λαμβάνουν όλοι τους τη βοήθεια που χρειάζονται λόγω των ελλείψεων στα συστήματα ταυτοποίησης.



Η μελέτη αναδεικνύει τους περιορισμούς στην ταυτοποίηση από πολιτισμική και έμφυλη άποψη στις τέσσερις χώρες που αναλύθηκαν. Επιπλέον, η παροχή συγκεκριμένων υπηρεσιών δεν συνάδει πάντοτε με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Συνολικά, η μελέτη υπογραμμίζει την ανάγκη για αυξημένους πόρους και ειδικά εργαλεία για την υποστήριξη του εντοπισμού των κοριτσιών που βρίσκονται σε κίνηση. Παρά ταύτα, στην Ευρώπη έχει σημειωθεί κάποια σημαντική πρόοδος στην ανάπτυξη εργαλείων και συστημάτων για τον εντοπισμό των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων και τη διενέργεια κατάλληλων αξιολογήσεων και παραπομπών για φροντίδα. Για παράδειγμα, το εργαλείο αναγνώρισης ατόμων με ειδικές ανάγκες (Persons with Special Needs-IPSN) της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (European Asylum Support Office-EASO) και το εργαλείο παρακολούθησης της προστασίας της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες χρησιμοποιούνται σε ορισμένα πλαίσια. Ακόμη και όταν εντοπίζονται κορίτσια ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα, οι προσπάθειες για τη διεξαγωγή συνεντεύξεων παρεμποδίζονται από την έλλειψη κατάρτισης, ευαισθησίας και επαρκών πόρων, συμπεριλαμβανομένων εκπαιδευμένων γυναικών συνεντευκτριών και διερμηνέων.

### **Δραστηριότητα αξιολόγησης (10 ερωτήσεις)**

Στο τέλος του Κεφαλαίου θα πρέπει να σχεδιάσετε μια σύντομη αυτοαξιολόγηση για την/ον/ο εκπαιδευόμενη/ο.

1. Υπάρχουν διαφορετικοί κίνδυνοι για τα κορίτσια και τα αγόρια στις διαδρομές μετανάστευσης;

α) Ναι

β) Όχι

2. Πότε οι νεαρές/οιά μετανάστριες/εσά, αγόρια και κορίτσια, αντιμετωπίζουν περισσότερους κινδύνους που σχετίζονται με τη βία λόγω φύλου (ΒΦ) κατά τη μετανάστευση;

α) Πριν από τη μετανάστευση

β) Κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης

γ) Μετά τη μετανάστευση

δ) Όλα είναι σωστά. (Σ)

3. Σύμφωνα με τη Eurostat, τα ασυνόδευτα κορίτσια που ζητούν διεθνή προστασία στην Ευρώπη τείνουν να είναι μεγαλύτερα από τα αγόρια που ζητούν αυτή την προστασία.

α) Σωστό

β) Λάθος (σωστό)



## Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλών από τις συμμετέχουσες χώρες

### Περιεχόμενο

Για την παρούσα ενότητα επιλέξαμε ως καλές πρακτικές ορισμένα υλικά που παρήγαγε η UNICEF στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας "Δράση κατά της έμφυλης βίας που πλήττει τις γυναίκες και τα παιδιά προσφύγισες/ες/α και μετανάστριες/ες/α (Action Against Gender-Based Violence (GBV) Affecting Refugee and Migrant Women) στην Ελλάδα, την Ιταλία, τη Σερβία και τη Βουλγαρία".

Σε αυτή την ενότητα θα βρείτε δύο βίντεο για να ακούσετε τις εμπειρίες των κοριτσιών και των νεαρών γυναικών κατά τη διάρκεια της μετακίνησής τους στην Ευρώπη και του προσωπικού που συμμετείχε στην άφιξή τους.

Στο πρώτο βίντεο μπορείτε να ακούσετε τις φωνές κοριτσιών και νεαρών γυναικών που μοιράζονται τις ιστορίες τους, τις απόψεις τους και τις λύσεις που μπορούν να συμβάλουν σε ένα καλύτερο μέλλον.

<https://youtu.be/Nq-XwBQb5s8>

- Το δεύτερο βίντεο δείχνει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα κορίτσια και το προσωπικό και τους εταίρους της UNICEF που τα υποστηρίζουν:

<https://youtu.be/G5kTKUuzoxg>

Επιπλέον, στο πλαίσιο της ίδιας πρωτοβουλίας η UNICEF παρήγαγε άλλους χρήσιμους πόρους:

- Οδηγός τσέπης για την ενδυνάμωση των γυναικών, "My safety and resilience Girls Pocket -Guide" για την παροχή ενός ασφαλούς χώρου που έχει ως στόχο να συμβάλει στη δημιουργία ασφαλών χώρων για τις γυναίκες και τα κορίτσια και την ενδυνάμωσή τους. Ο οδηγός είναι διαθέσιμος στα αγγλικά, τα σερβικά και τα βουλγαρικά.

[Pocket Guide \(English\) \(PDF, 9,26 MB\)](#)

[Pocket Guide \(Serbian\) \(PDF, 10,72 MB\)](#)

[Pocket Guide \(Bulgarian\) \(PDF, 10,59 MB\)](#)

- Πρακτικό "φύλλο συμβουλών" για την υποστήριξη του προσωπικού πρώτης γραμμής (συνοριακοί υπάλληλοι, ασφάλεια, αστυνομία, προσωπικό υποδοχής κ.λπ.) με την αναγνώριση, το φύλλο απαριθμεί 10 πιθανά σημάδια για να αναγνωριστεί ότι ένα κορίτσι είναι ασυνόδευτο ή χωρισμένο.

[Poster \(English\) \(PDF, 159,51 KB\)](#)



## Κεφάλαιο 5. 4: Έμφυλη Βία

### Περιεχόμενο Κεφαλαίου

Η τέταρτη ενότητα αποσκοπεί στην αποσαφήνιση της έννοιας της έμφυλης βίας και στη διάκριση μεταξύ διαφορετικών τύπων βίας, συμπεριλαμβανομένης της έννοιας της βίας στον κυβερνοχώρο και της εμπορίας ανθρώπων.

Σήμερα, η βία κατά των γυναικών και η ενδοοικογενειακή βία εξακολουθούν να είναι πολύ παρούσες εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και κατά τη διάρκεια της πανδημίας του Covid 19, η συχνότητά τους αυξήθηκε. Πρόκειται για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες και τα κορίτσια.

Τα στοιχεία του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Agency for Fundamental Rights -FRA) από το 2021 αντικατοπτρίζουν ότι οι εμπειρίες σωματικής βίας διαφέρουν μεταξύ γυναικών και ανδρών ανάλογα με ορισμένα χαρακτηριστικά (FRA, 2021):

Η **βία κατά των γυναικών** εκδηλώνεται στην ιδιωτική σφαίρα και συστηματικά δεν καταγγέλλεται επαρκώς, επίσης λόγω της συχνής διακοπής των ποινικών διαδικασιών, του συνήθως σεξουαλικού χαρακτήρα των αδικημάτων και/ή της μεγάλης επικράτησης στοιχείων εξαναγκαστικού ελέγχου.

Αντίθετα, η **βία κατά των ανδρών** τείνει να εκδηλώνεται σε δημόσιους χώρους, δεν έχει συνήθως σεξουαλικό χαρακτήρα και συχνά ασκείται από άλλους άνδρες. Η βία που στρέφεται κατά των ανδρών λόγω του φύλου τους είναι επίσης λιγότερο συχνή.

### 5.4.1 Έννοια της έμφυλης βίας

Η Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών (1993) **ορίζει τη βία κατά των γυναικών (violence against women (VAW))** ως "κάθε πράξη βίας με βάση το φύλο που έχει ως αποτέλεσμα ή είναι πιθανό να έχει ως αποτέλεσμα τη σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή ταλαιπωρία των γυναικών, συμπεριλαμβανομένων των απειλών για τέτοιες πράξεις, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη στέρηση της ελευθερίας, είτε συμβαίνει στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή" (UN, 1993).

#### Βία με βάση το φύλο:

Ένας γενικός όρος για κάθε επιβλαβή πράξη που διαπράττεται παρά τη θέληση ενός ατόμου και βασίζεται σε κοινωνικά αποδιδόμενες (έμφυλες) διαφορές μεταξύ γυναικών και ανδρών. Η φύση και η έκταση των συγκεκριμένων τύπων GBV ποικίλλουν σε διάφορους πολιτισμούς, χώρες και περιοχές.

Παραδείγματα περιλαμβάνουν: σεξουαλική βία, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής εκμετάλλευσης/κακοποίησης και της καταναγκαστικής πορνείας, ενδοοικογενειακή βία, παρακολούθηση, αναγκαστικός/πρώιμος γάμος, επιβλαβείς παραδοσιακές πρακτικές, όπως ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων, οι δολοφονίες τιμής και η κληρονομιά χήρας.

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας το 2011, **όρισε τις έννοιες της βίας ως εξής** (Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας,





Κωνσταντινούπολη, 2011) (Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, Istanbul, 2011)::

**Βία κατά των γυναικών με βάση το φύλο** (Άρθρο 3, δ) είναι η βία που στρέφεται κατά μιας γυναίκας επειδή είναι γυναίκα ή η βία που πλήττει δυσανάλογα τις γυναίκες.

**Ενδοοικογενειακή βία** (Άρθρο 3, β) είναι όλες οι πράξεις σωματικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας που συμβαίνουν στο πλαίσιο της οικογένειας ή της οικιακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, ανεξάρτητα από το αν η/ο/το δράστρια/ης/ο μοιράζεται ή έχει μοιραστεί την ίδια κατοικία με το θύμα.

Η **διαπροσωπική βία**, σύμφωνα με τον ορισμό του ΠΟΥ, είναι η βία μεταξύ ατόμων και διακρίνεται σε οικογενειακή και συντροφική βία και βία στην κοινότητα.

#### **Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, διαφοροποίησε διαφορετικούς τύπους βίας:**

Η **σεξουαλική παρενόχληση** ορίζεται ως "κάθε μορφή ανεπιθύμητης λεκτικής, μη λεκτικής ή σωματικής συμπεριφοράς σεξουαλικής φύσης με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου, ιδίως όταν δημιουργείται εκφοβιστικό, εχθρικό, ταπεινωτικό, εξευτελιστικό ή προσβλητικό περιβάλλον" (Άρθρο 40).

**Ψυχολογική βία** Η ψυχολογική βία ορίζεται ως "εσκεμμένη συμπεριφορά που βλάπτει σοβαρά την ψυχολογική ακεραιότητα ενός ατόμου με εξαναγκασμό ή απειλές" (Άρθρο 33).

**Σωματική βία** "η εκ προθέσεως διάπραξη πράξεων σωματικής βίας κατά άλλου προσώπου" (Άρθρο 35). Η επεξηγηματική έκθεση της Σύμβασης διευκρινίζει ότι ο όρος "σωματική βία" αναφέρεται σε "σωματική βλάβη που προκαλείται από την εφαρμογή άμεσης και παράνομης σωματικής βίας" (Παράγραφος 188)

Η **σεξουαλική βία**, συμπεριλαμβανομένου του βιασμού, ορίζεται ως "(α) η μη συναινετική κολπική, πρωκτική ή στοματική διείσδυση σεξουαλικής φύσης στο σώμα άλλου προσώπου με οποιοδήποτε σωματικό μέρος ή αντικείμενο- (β) η διείσδυση σε άλλες μη συναινετικές πράξεις σεξουαλικής φύσης με ένα πρόσωπο- (γ) η πρόκληση άλλου προσώπου να προβεί σε μη συναινετικές πράξεις σεξουαλικής φύσης με τρίτο πρόσωπο". Διευκρινίζει επίσης ότι "η συγκατάθεση πρέπει να δίδεται εκούσια ως αποτέλεσμα της ελεύθερης βούλησης του ατόμου, η οποία εκτιμάται στο πλαίσιο των συνθηκών που το περιβάλλουν". (Article 36)

Το **stalking** ορίζεται ως "η εσκεμμένη συμπεριφορά επανειλημμένης απειλητικής συμπεριφοράς που απευθύνεται σε άλλο πρόσωπο, προκαλώντας του φόβο για την ασφάλειά του". (Article 34)

#### **5.4.2 Βία στον κυβερνοχώρο**

Τα τελευταία χρόνια, μαζί με την τεχνολογική πρόοδο που οδήγησε στην αυξημένη χρήση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ως δημοφιλούς τρόπου κοινωνικοποίησης, η έμφυλη βία έχει επεκταθεί σε μια νέα διάσταση, όπου οι γυναίκες, ιδίως οι νεότερες γυναίκες, διαπραγματεύονται τον ψηφιακό κόσμο ως χώρο ενδυνάμωσης και ως πηγή σεξουαλικής καταπίεσης.

Η **βία στον κυβερνοχώρο** κατά των γυναικών και των κοριτσιών είναι η βία με βάση το φύλο που ασκείται μέσω της ηλεκτρονικής επικοινωνίας και του διαδικτύου. Μπορεί να λάβει ποικίλες μορφές, όπως, μεταξύ άλλων, η



διαδικτυακή παρακολούθηση, η πορνογραφία χωρίς συναίνεση (ή "πορνογραφία εκδίκησης"), οι προσβολές λόγω φύλου, η ρητορική μίσους και η παρενόχληση, η "ντροπή της πόρνης", η πορνογραφία χωρίς αίτημα, ο "εκβιασμός", οι απειλές βιασμού και θανάτου και η ηλεκτρονικά διευκολυνόμενη εμπορία ανθρώπων. Αν και η βία στον κυβερνοχώρο μπορεί να πλήξει τόσο τις γυναίκες όσο και τους άνδρες, οι γυναίκες και τα κορίτσια την υφίστανται συχνότερα και με πιο τραυματικές μορφές. Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE) σημειώνει ότι μία στις δέκα γυναίκες ηλικίας άνω των 15 ετών βιώνει βία στον κυβερνοχώρο (EIGE, *Cyber violence against women and girls*, 2017).

Μελέτη του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (Fundamental Rights Agency) διαπίστωσε ότι μεταξύ 5% και 18% των γυναικών στην ΕΕ έχουν ήδη βιώσει βία στον κυβερνοχώρο- το ποσοστό αυτό είναι ακόμη υψηλότερο μεταξύ των εφήβων (FRA, 2014).

Σύμφωνα με την Έκθεση για την Ισότητα των Φύλων (Gender Equality Report), το 23% των γυναικών στην Ευρώπη έχουν βιώσει διαδικτυακή κακοποίηση ή παρενόχληση. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη λήψη προσβλητικών ή απειλητικών μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή γραπτών μηνυμάτων ή τη διαπίστωση προσβλητικών ή απειλητικών σχολίων για τον εαυτό τους που έχουν αναρτηθεί στο διαδίκτυο. Οι εμπειρίες έμφυλης βίας στο διαδίκτυο και στην πραγματική ζωή είναι συχνά αλληλένδετες, γεγονός που δείχνει ότι είναι σημαντικό να αντιμετωπίζονται μαζί. Η έμφυλη βία στον κυβερνοχώρο είναι συχνά μέρος της βίας που βιώνουν τα θύματα εκτός σύνδεσης. Παρόλο που τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες βιώνουν βία και παρενόχληση στον κυβερνοχώρο, οι γυναίκες είναι πολύ συχνότερα μεταξύ των θυμάτων της βίας στον κυβερνοχώρο που διαπράττεται με βάση το φύλο του θύματος, ιδίως των σεξουαλικών μορφών βίας στον κυβερνοχώρο.

Η **διαδικτυακή σεξουαλική παρενόχληση** μπορεί να περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών και περιλαμβάνει ψηφιακό περιεχόμενο (εικόνες, βίντεο, αναρτήσεις, μηνύματα, σελίδες) σε διάφορες διαδικτυακές πλατφόρμες (ιδιωτικές ή δημόσιες). Τα θύματα και οι/τα δράστριες/ες/α μπορεί να είναι πολυάριθμες/οι/α: ένας/μία/ένα δράστρια/ης/ο μπορεί να έχει πολλά θύματα και ένα θύμα μπορεί να έχει πολλές/ούς/ά δράστριες/ες/α. Σύμφωνα με έρευνες, τα θύματα συχνά γνωρίζουν την/ον/ο/ δράστρια/τη/ο τους.

Συχνά λαμβάνει χώρα σε σχολεία και τοπικές ομάδες και γίνεται μπροστά σε ενεργό ακροατήριο, γεγονός που μπορεί να αυξήσει το επίπεδο της δυσφορίας που προκαλείται. Οι παρευρισκόμενοι μπορούν επίσης να επηρεαστούν από την παρακολούθηση σεξουαλικής παρενόχλησης στο διαδίκτυο, ανεξάρτητα από το αν συμμετέχουν σε αυτήν ή όχι. Μια σημαντική πρόκληση είναι ότι η διαδικτυακή βία δεν αναγνωρίζεται πάντα ούτε από το θύμα ούτε από τον θύτη. Επιπλέον, φαίνεται να γίνεται ανεκτή, ιδίως από τα αγόρια, τα οποία μπορεί να θεωρούν την κυβερνοβία ως διασκεδαστική παρά ως επιβλαβή συμπεριφορά.

Πρόσφατη έρευνα του προγράμματος CYBERSAFE που διεξήχθη στη Σλοβενία το 2018 αποκάλυψε διάφορους λόγους για την εμφάνιση βίας στον κυβερνοχώρο.

Οι πιο επίμονοι λόγοι για τη βία στον κυβερνοχώρο που αναφέρθηκαν ήταν οι εξής:

"Ήταν ένα αστείο"

"γιατί κάποιος μου το έκανε"

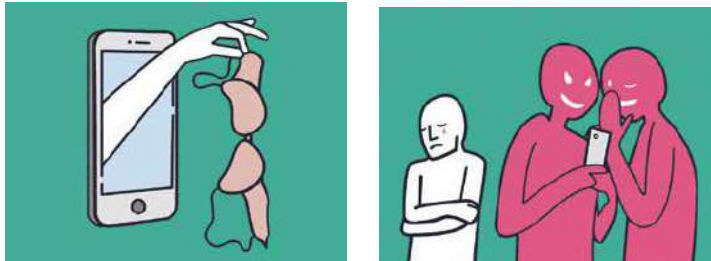
"για διασκέδαση"

"για να εκδικηθείς μία/έναν/ένα πρώην"

"να πληγώσεις κάποιον"

"για να κερδίσω το σεβασμό των φίλων"

"Φοβήθηκα να μην συμμετάσχω"



Μια άλλη ανησυχητική πτυχή που συμβαίνει μεταξύ του νεαρού πληθυσμού είναι ότι έχουν μια ισχυρή αίσθηση της κατηγορίας των θυμάτων (victim-blaming). Επιπλέον, τα έμφυλα στερεότυπα που εξακολουθούν να είναι ριζωμένα στην κοινωνία μας αναπαράγονται μεταξύ των εφήβων, συμβάλλοντας στην κυβερνοβία (cyber-violence).

Βίντεο στο YouTube από την οργάνωση γυναικών Kadınin İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, το οποίο απεικονίζει την ιστορία τριών φανταστικών γυναικών που βιώνουν βία και τον τρόπο με τον οποίο η Istanbul Convention (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης) τους παρέχει υποστήριξη και προστασία.

Βρείτε τον σύνδεσμο εδώ: <https://www.youtube.com/watch?v=a1Ci3X60Q8M>



Πηγή: Η εικόνα λήφθηκε από βίντεο στο Youtube..

## Εμπορία ανθρώπων:



Η πιο διαδεδομένη μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η εμπορία ανθρώπων. Αυτή η μορφή βίας με βάση το φύλο διαιωνίζεται από τις ανισότητες μεταξύ των φύλων.

Οι γυναίκες και τα κορίτσια είναι πιο πιθανό να υποστούν αυτή τη βία, καθώς αποτελούν το 92% των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση. Υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που εξηγούν την ευαλωτότητά τους, όπως: η ανισότητα των φύλων, η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η εθνικότητα και οι διακρίσεις.

Επιπλέον, σχεδόν το ένα τέταρτο του συνόλου των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων είναι παιδιά. Η πλειονότητα των παιδιών-θυμάτων είναι πολίτες της ΕΕ και θύματα εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση.

Σύμφωνα με έκθεση του 2017 του ΟΗΕ για την εμπορία ανθρώπων κατά μήκος της διαδρομής της Ανατολικής Μεσογείου, "οι εμπειρίες των θυμάτων εμπορίας διαφέρουν ανάλογα με το αν είναι κορίτσια ή αγόρια". Τα περισσότερα κορίτσια που εντοπίστηκαν έχουν διακινηθεί για σεξουαλική εκμετάλλευση, ενώ τα περισσότερα αγόρια έχουν διακινηθεί για καταναγκαστική εργασία (UN, 2017).

Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία από μια έκθεση που συνέταξε ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) το 2017, στην Ιταλία εκτιμάται ότι το 80% των κοριτσιών που φθάνουν από τη Νιγηρία ήταν πιθανά θύματα εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση. Μεταξύ του 2014 και του 2017, στην Ιταλία παρατηρήθηκε εξαπλάσιασμός των θυμάτων εμπορίας γυναικών- τα περισσότερα ήταν κορίτσια από τη Νιγηρία ηλικίας 15-17 ετών (ΙΟΜ, 2017).

Δεδομένης της αύξησης της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, είναι ζωτικής σημασίας η ενδυνάμωση των θυμάτων βίας μέσω κατάλληλων υπηρεσιών υποστήριξης, ώστε να μπορούν να καταγγέλλουν εγκλήματα, να συμμετέχουν σε ποινικές διαδικασίες, να διεκδικούν αποζημίωση και τελικά να προσπαθούν να ανακάμψουν από τις συνέπειες.

Για να έχουμε μια πλήρη εικόνα της έμφυλης βίας και του τρόπου με τον οποίο επηρεάζει τις διάφορες ομάδες γυναικών στην Ευρώπη, είναι ακόμη απαραίτητο να έχουμε πιο ολοκληρωμένα, επικαιροποιημένα και συγκρίσιμα στοιχεία.



### Δραστηριότητα αξιολόγησης (10 ερωτήσεις)

Στο τέλος του Κεφαλαίου, πρέπει να σχεδιάσετε μια σύντομη αυτοαξιολόγηση για την/ον/ο εκπαιδευόμενη/ο.

1) Η σωματική βία διαφέρει μεταξύ γυναικών και ανδρών ανάλογα με ορισμένα χαρακτηριστικά (Επιλέξτε το σωστό)

(α) Η βία κατά των γυναικών εκδηλώνεται στη δημόσια σφαίρα και συστηματικά υποδηλώνεται

(β) Η βία κατά των ανδρών τείνει να συμβαίνει σε δημόσιους χώρους δεν έχει συνήθως σεξουαλικό χαρακτήρα και συχνά διαπράττεται από άλλους άνδρες.

(γ) Η βία κατά των γυναικών εκδηλώνεται στην ιδιωτική σφαίρα και συστηματικά υποδηλώνεται (Σ)

(2) Ποιες από τις ακόλουθες πρακτικές μπορούν να θεωρηθούν παραδείγματα βίας με βάση το φύλο;

(α) Ενδοοικογενειακή βία

(β) Σεξουαλική βία

(γ) Επιβλαβείς παραδοσιακές πρακτικές

(δ) Όλα τα ανωτέρω (Σ)

3). Ποια από τις ακόλουθες δηλώσεις δεν είναι σωστή; (μπορεί να υπάρχουν περισσότερες από μία)

α) Η βία στον κυβερνοχώρο κατά των γυναικών και των κοριτσιών είναι η έμφυλη βία που διαπράττεται μέσω της ηλεκτρονικής επικοινωνίας και του διαδικτύου.

β) Οι/Τα έφηβες/οι/α είναι η ομάδα που πλήττεται λιγότερο από τη βία στον κυβερνοχώρο, καθώς είναι συνηθισμένοι στις νέες τεχνολογίες και συνεπώς λιγότερο ευάλωτοι. (Λ)

γ) Οι γυναίκες είναι συχνότερα μεταξύ των θυμάτων της διαδικτυακής βίας που διαπράττεται με βάση το φύλο του θύματος.



## Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλών από τις συμμετέχουσες χώρες

### Σύνοψη των καλών πρακτικών

**Περιεχόμενο** Αυτή η ενότητα προσφέρει μια επιλογή ευρωπαϊκών έργων που υλοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια για την πρόληψη της βίας με βάση το φύλο (GBV) ή την υποστήριξη των θυμάτων της.

Επιπλέον, προσδιορίζονται ορισμένα ευρωπαϊκά δίκτυα που εργάζονται στον τομέα της έμφυλης βίας.

Έχουν πραγματοποιηθεί ορισμένα ενδιαφέροντα ευρωπαϊκά προγράμματα για την πρόληψη της σεξουαλικής και έμφυλης βίας (Sexual and Gender Based Violence SGBV):

Το έργο **WeToo**, το οποίο χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του προγράμματος της ΕΕ για τα Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ιθαγένεια, έχει ως στόχο να δώσει τη δυνατότητα στους εργαζόμενους πρώτης γραμμής (υπηρεσίες επιβολής του νόμου, κοινωνικές/ούς/ά λειτουργούς, φορείς καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων και της βίας, ιατρικό προσωπικό κλινικών γυναικών) να διαχειρίζονται καλύτερα το άγχος που δημιουργείται από την εργασία με περιπτώσεις SGBV και να δημιουργούν καλύτερα σχέσεις εμπιστοσύνης με τα θύματα και τους επιζώσες/ντες/ντα SGBV. Το έργο υποστηρίζει επίσης τις γυναίκες επιζώσες και τα θύματα SGBV στην αποκατάσταση του τραύματός τους. Συμβάλλει επίσης στη βελτίωση των υπηρεσιών έγκαιρης ανίχνευσης, προστασίας και υποστήριξης για τα θύματα και τις/ους/α επιζώσες/ες/α. Το έργο εφαρμόζεται στην Ιταλία, τη Βουλγαρία, τη Γερμανία, την Ελλάδα και τη Σερβία.

Βρείτε περισσότερες πληροφορίες για το έργο: <https://www.wetoo-project.eu/>

Ο κύριος στόχος του έργου **PATTERN** (Prevent And combaT domesTic violEnce against Roma women), το οποίο χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του προγράμματος της ΕΕ για τα Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ιθαγένεια, αποσκοπεί να συμβάλει στην πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών Ρομά στην Ελλάδα, τη Βουλγαρία, την Πορτογαλία, την Ισπανία, τη Ρουμανία και την ΕΕ. Με την ευαισθητοποίηση των κοινοτήτων Ρομά, την ενημέρωση των γυναικών για τα δικαιώματά τους και τους διαθέσιμους μηχανισμούς υποστήριξης και την παροχή στους επαγγελματίες της δυνατότητας να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στην ενδοοικογενειακή βία, το PATTERN θα ενδυναμώσει τις γυναίκες Ρομά και θα ενισχύσει την ενσωμάτωση και την πλήρη συμμετοχή τους στην κοινωνία.

Βρείτε περισσότερες πληροφορίες για το έργο: <https://www.projectpattern.eu/>

Στην Πορτογαλία, τα έργα που χρηματοδοτούνται από το ESF στοχεύουν στην υποστήριξη των θυμάτων βίας. Ο Πορτογαλικός Ερυθρός Σταυρός στοχεύει στη δημιουργία μιας απάντησης ψυχολογικής υποστήριξης για παιδιά και νέους που έχουν πέσει θύματα ενδοοικογενειακής βίας σε 7 δήμους. Στοχεύει σε μια ολιστική προσέγγιση του προβλήματος, μεγιστοποιώντας τη δικτύωση των διαφόρων εταίρων που εμπλέκονται στον μετριασμό των επιβλαβών επιπτώσεων της ενδοοικογενειακής βίας στα παιδιά και τους νέους. Οι συνεργασίες με διάφορους φορείς έχουν πρωτοκολληθεί. Το έργο GAVA, "Gabinete de Apoio a Vitima" (Γραφείο Υποστήριξης Θυμάτων)



δημιούργησε μια δομή φροντίδας, παρακολούθησης και εξειδικευμένης υποστήριξης των θυμάτων ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας που λειτουργεί στο δήμο Odemira. Προωθεί επίσης δραστηριότητες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία και τη βία λόγω φύλου που απευθύνονται στην τοπική κοινότητα, με σκοπό την εδραίωση του δικτύου εταίρων και για την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα της ανταπόκρισης στην πρόληψη, την προστασία και τη βοήθεια προς τα θύματα.

Ένα άλλο ευρωπαϊκό χρηματοδοτούμενο έργο, αλλά με ιδιαίτερη έμφαση στη βία στον κυβερνοχώρο κατά των γυναικών και των κοριτσιών, είναι το "CYBERSAFE" "Changing Attitudes among teenagers on Cyber Violence against Women and Girls", Εννέα εταίροι του έργου από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες ανέπτυξαν και προωθούν ένα καινοτόμο βιωματικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα πρόληψης - το CYBERSAFE Toolkit - το οποίο περιλαμβάνει παιγνιώδη διαδικτυακά εργαλεία, για την αντιμετώπιση του θέματος της βίας στον κυβερνοχώρο κατά των γυναικών και των κοριτσιών μεταξύ των νέων (13-16 ετών), σε περιβάλλον σχολικής τάξης. Το CYBERSAFE προωθεί τις υγιείς σχέσεις και την ισότητα των φύλων στο διαδίκτυο. Η εργαλειοθήκη CYBERSAFE παρέχει πληροφορίες και εργαλεία για την προετοιμασία και τη διευκόλυνση τεσσάρων εργαστηρίων σχετικά με τα θέματα της έμφυλης βίας στο διαδίκτυο, για την ευαισθητοποίηση και την ενθάρρυνση και υποστήριξη των νέων στην ασφαλή και υπεύθυνη συμπεριφορά στο διαδίκτυο.

Βρείτε περισσότερες πληροφορίες στους ακόλουθους συνδέσμους:

[CYBERSAFE Project](#)

[CYBERSAFE Toolkit](#)

Τέλος, στο πλαίσιο του έργου **ASSIST** αναπτύχθηκε μια χρήσιμη κατευθυντήρια γραμμή που περιλαμβάνει τις αρχές βέλτιστης πρακτικής για την παροχή νομικής συνδρομής και υποστήριξης της ένταξης με βάση το φύλο σε γυναίκες υπηκόες τρίτων χωρών, θύματα εμπορίας ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση. Ειδικότερα, η βοήθεια που παρασχέθηκε στο πλαίσιο του έργου επικεντρώθηκε στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων θεμάτων: ειδικές νομικές ανάγκες, διαθεσιμότητα και προσβασιμότητα υλικής βοήθειας και ασφαλούς και κατάλληλης στέγασης, μέσω καθορισμένων καταφυγίων ή γενικών υπηρεσιών, εξειδικευμένη ψυχολογική υποστήριξη, πρόσβαση σε κατάρτιση και απασχόληση και συνολική υποστήριξη της ένταξης. Το έγγραφο είναι διαθέσιμο στη διεύθυνση [Assisting-Trafficked-Women-Best-practice-principles-of-gender-specific-assistance-IE.pdf](#) ([immigrantcouncil.ie](#)).

Επιπλέον, εντοπίστηκαν ορισμένα ευρωπαϊκά δίκτυα που εργάζονται στον τομέα της έμφυλης βίας: **End FGM EU**

(<https://www.endfgm.eu/who-we-are/>) είναι ένα ευρωπαϊκό δίκτυο-ομπρέλα 34 οργανώσεων που εργάζονται για την εξασφάλιση βιώσιμης ευρωπαϊκής δράσης για τον τερματισμό του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων.

**WAVE** (Women Against Violence Europe) (Γυναίκες κατά της βίας Ευρώπη), <https://wave-network.org/> είναι ένα δίκτυο περισσότερων από 160 ευρωπαϊκών γυναικείων ΜΚΟ που εργάζονται για την πρόληψη και την προστασία των γυναικών και των παιδιών από τη βία.



**WWP EN** (European Network for the Work with Perpetrators of Domestic Violence) (Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την εργασία με δράστες ενδοοικογενειακής βίας), <https://www.work-with-perpetrators.eu/> ενώνουν 66 μέλη από 33 ευρωπαϊκές χώρες.

**EFJCA** (European Family Justice Centre Alliance) (Συμμαχία Ευρωπαϊκών Κέντρων Οικογενειακής Δικαιοσύνης) <https://www.efjca.eu/the-alliance> είναι μια νομική οντότητα και το επίσημα αναγνωρισμένο δίκτυο Κέντρων Οικογενειακής Δικαιοσύνης και συναφών διεπιστημονικών μοντέλων στην Ευρώπη. Στο επίκεντρο της Συμμαχίας (Alliance) βρίσκεται η ανάπτυξη μιας διεπιστημονικής προσέγγισης της έμφυλης βίας, της ενδοοικογενειακής βίας, της σεξουαλικής βίας και της παιδικής κακοποίησης.

### **Διεκδίκηση του πιστοποιητικού συμμετοχής σας**

Λεπτομέρειες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο ο εκπαιδευόμενος θα διεκδικήσει το σήμα/πιστοποιητικό του για την ολοκλήρωση της ενότητας.





## References

UNICEF Europe and Central Asia Regional Office GENDER TOOLKIT, Integrating Gender in Programming UNICEF REGIONAL OFFICE FOR EUROPE AND CENTRAL ASIA, Printed in October 2019. Available at: <https://www.unicef.org/eca/media/15101/file>

OHCHR commissioned study on eliminating judicial stereotyping (2014) and OHCHR commissioned report: 'Gender Stereotyping as a human rights violation' Available at: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/GenderStereotypes.aspx>

OHCHR commissioned report – 'Gender Stereotyping as a human rights violation' (2014) Available at: [https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/OnePagers/Gender\\_stereotyping.pdf](https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/OnePagers/Gender_stereotyping.pdf)

European Institute for Gender Equality, Grey literature on gender equality and youth. Publication: 18 December 2019 Available at: <https://eige.europa.eu/publications/grey-literature-gender-equality-and-youth>

United Nations publication, issued by the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR). GENDER STEREOTYPING AND THE JUDICIARY A WORKSHOP GUIDE Professional Training Series No. 22. Available at: [https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GenderStereotyping\\_EN.pdf](https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GenderStereotyping_EN.pdf)

UNICEF ECARO, *MAKING THE INVISIBLE VISIBLE, The identification of unaccompanied and separated girls in Bulgaria, Greece, Italy and Serbia*. March 2020, Available at: [Analysis \(English\) \(PDF, 22,02 MB\)](#)

Inter-agency Working Group on Unaccompanied and Separated Children (IAWG UASC), Toolkit on Unaccompanied and Separated Children, 2017. Available at: <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/tools-web-2017-0322.pdf/>

UNICEF ECARO, Gender-based Violence Programme Overview "Action Against Gender-Based Violence Affecting Refugee and Migrant Women and Children in Greece, Italy, Serbia and Bulgaria" October 2018 – September 2019 [online] Available at: <https://www.unicef.org/eca/media/9776/file>

The European Commission's Gender Equality Strategy 2020-2025. Available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0152&from=EN>.

Report on gender equality in the EU, 2022. Available at: [2022 report on gender equality in the eu en.pdf](#)

UN Women. (2016). Religion and Gender Equality. UN Women. Available at: [https://www.partner-religion-development.org/fileadmin/Dateien/Resources/Knowledge\\_Center/Religion\\_and\\_Gender\\_Equality\\_UNWOMEN.pdf](https://www.partner-religion-development.org/fileadmin/Dateien/Resources/Knowledge_Center/Religion_and_Gender_Equality_UNWOMEN.pdf)

European Institute for Gender Equality (EIGE), *The Covid-19 pandemic and intimate partner violence against women in the EU, 2021*. Available at <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6af1ff62-82e8-11eb-9ac9-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-197868801>



European Union Agency for Fundamental Rights, 2014 (FRA), *Violence against women: an EU-wide survey*, Available at: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-mainresults-Report>

Eurostat, *Methodological manual for the EU survey on gender-based violence against women and other forms of inter-personal violence (EU-GBV)*, 2021 edition. Available at [https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy\\_en](https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en)

VIDC / Cyber Violence against Women and Girls is increasing – particularly in times of COVID-19, By Barbara Brečko and Nicholas Spetsidis, Available at: <https://www.vidc.org/detail/cyber-violence-against-women-and-girls-is-increasing-particularly-in-times-of-covid-19>

“Assist: Gender-specific Assistance and Integration Supports for Third Country National Female Victims of Trafficking for Sexual Exploitation” (AMIF-2017-AG-INTE-821581), led by the Immigrant Council of Ireland and implemented in partnership with Be Free (Italy), Just Right Scotland (UK), SOLWODI (Germany), SURT (Spain) and the European Network of Migrant Women (Belgium) Available at: <https://www.immigrantcouncil.ie/sites/default/files/2020-11/Assisting-Trafficked-Women-Best-practice-principles-of-gender-specific-assistance-IE.pdf>



## Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για εργαζόμενα άτομα με Ασυνόδευτα και Χωρισμένα Ανήλικα

### Κοινωνικές/οί/ά Λειτουργοί, Παιδαγωγοί/ά

#### Ονομασία και Αριθμός Ενότητας:

- 6** Αντιμετώπιση των συναισθηματικών προβλημάτων των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων



*Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή αυτής της δημοσίευσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου που αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν*



## Εισαγωγή στην Ενότητα (1 παράγραφος, περίπου 10 σειρές)

Δώστε μια επισκόπηση της ενότητας εδώ:

Αυτή η εκπαιδευτική ενότητα παρέχει μια επισκόπηση της κατάστασης της ψυχικής υγείας των νέων στην Ευρώπη, με ιδιαίτερη έμφαση στις/ους/α προσφύγισες/γες/γα και τις/ους/α μετανάστριες/τες/τα. Η ενότητα αποτελείται από 4 διαφορετικά κεφάλαια στα οποία προσφέρει μια επιλογή καλών πρακτικών και παραγόντων για την κατανόηση και τη βελτίωση της ψυχολογικής ευημερίας αυτού του πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων τεχνικών για την προαγωγή της ψυχικής υγείας. Επιπλέον, αναλύονται οι παράγοντες κινδύνου και οι προστατευτικοί παράγοντες για τα προβλήματα ψυχικής υγείας. Τέλος, προσφέρει μια ειδική ενότητα για την προώθηση της ευημερίας των επαγγελματιών που εργάζονται με μετανάστριες/τες/τα.

**Διάρκεια:** για την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας απαιτούνται περίπου από 90 έως 120 λεπτά.

**Πρόσθετα υλικά:** Το αναγνωστικό κοινό ενθαρρύνεται να συμβουλευτεί προαιρετικές εξωτερικές πηγές για να κατανοηθούν καλύτερα τα θέματα.

**Αξιολόγηση:** Στο τέλος αυτής της ενότητας, μπορείτε να κάνετε ένα σύντομο τεστ πολλαπλών επιλογών για να αξιολογήσετε τις γνώσεις και τις δεξιότητες που αποκτήσατε.

## Οι μαθησιακοί στόχοι που καλύπτονται από την ενότητα (μην βάζετε περισσότερα από 5/10)

Με την ολοκλήρωση αυτής της ενότητας, η/ο/το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα είναι σε θέση να:

- Να γνωρίζει τις κύριες έννοιες που σχετίζονται με τα επίπεδα ψυχολογικής νοσηρότητας μεταξύ των ανήλικων προσφυγόπουλων, ιδίως τη διαταραχή μετατραυματικού στρες, την κατάθλιψη και τις αγχώδεις διαταραχές.
- Να γνωρίζει τις βασικές ψυχολογικές έννοιες της ελλειμματικής προσοχής και των διαταραχών διαταραγμένης συμπεριφοράς. Προσαρμοστικές διαταραχές. Διαταραχές της διάθεσης. Διαταραχές χρήσης ουσιών. Μαθησιακές διαταραχές.
- Να γνωρίζει πώς να αναπτύσσετε τεχνικές αντιμετώπισης του άγχους.
- Μετατραυματικές εμπειρίες: στρατηγικές διαλογής.

- Μετατραυματικό στρες. Εκπαίδευση σε θέματα μετατραυματικού στρες: Βασικές πληροφορίες για τα συμπτώματα και τις αιτίες του μετατραυματικού στρες.
- Γνώση των παραγόντων κινδύνου (ευαλωτότητα) και των προστατευτικών παραγόντων (ανθεκτικότητα) για προβλήματα ψυχικής υγείας σε νέες/ους/α μετανάστριες/τες/τα.
- Να γνωρίζει τις σημαντικότερες πτυχές της ευημερίας των επαγγελματιών (ψυχολογική υποστήριξη, πιθανή επαγγελματική εξουθένωση).

## Κεφάλαια εντός της Ενότητας:

Αυτή η ενότητα περιλαμβάνει τις ακόλουθες ενότητες:

- 6.1 Η κατάσταση της ψυχικής υγείας των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων στην Ευρώπη (Εισαγωγή)**
  - 6.1. 1 Καλές πρακτικές στη φροντίδα των ανηλίκων μεταναστριών/ών στην Ανδαλουσία**
- 6. 2: Προώθηση της ψυχικής υγείας στον πληθυσμό των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων**
  - 6. 2. 1 Παράγοντες βελτίωσης της ψυχολογικής ευημερίας.**
  - 6.2.2 Τεχνικές αντιμετώπισης του στρες**
- 6. 3: Παράγοντες κινδύνου και προστατευτικοί παράγοντες**
  - 6.3.1 Τραυματικές εμπειρίες**
  - 6.3.2 Ψυχολογικές επιπτώσεις στα προσφυγόπουλα**
- 6. 4 Ευημερία των επαγγελματιών**

## Κεφάλαιο 6. 1: Κατάσταση ψυχικής υγείας των μη συνοδευόμενων ανηλίκων στην Ευρώπη



**Περιεχόμενο Κεφαλαίου** Το πρώτο κεφάλαιο παρέχει μια επισκόπηση της κατάστασης της ψυχικής υγείας των προσφυγισσών/γων και των μεταναστριών/γών στην Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων των κύριων προκλήσεων και κινδύνων που αντιμετωπίζουν.

Η ψυχική υγεία των προσφυγισσών/γων και των ατόμων που αιτούνται άσυλο έχει τύχει ιδιαίτερης προσοχής στις έρευνες για την κατάσταση της υγείας αυτού του πληθυσμού στην Ευρώπη. Η φροντίδα ψυχικής υγείας που παρέχεται από εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς έχει επικριθεί για την εφαρμογή δυτικών ψυχιατρικών κατηγοριών με τρόπο που αγνοεί τους κοινωνικούς, πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες που επηρεάζουν την εμπειρία των προσφυγισσών/γων (Summerfield, 2001; Watters, 2001).

Στις χώρες της νότιας και ανατολικής Ευρώπης δεν υπάρχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες ψυχικής υγείας (Watters, 2002), ενώ στις χώρες όπου τα άτομα που αιτούνται άσυλο κρατούνται σε κέντρα φιλοξενίας, οι υπηρεσίες μπορεί να παρέχονται εκτός της κύριας υγειονομικής περίθαλψης (Γερμανία και Ολλανδία). Σε χώρες με πολιτικές διασποράς (όπως το Ηνωμένο Βασίλειο), υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά την πρόσβαση και την επάρκεια των κύριων υπηρεσιών (Watters and Ingleby, 2004). Η διάγνωση και η θεραπεία που λαμβάνουν οι/τα προσφύγισες/γες/γα και τα άτομα που αιτούνται άσυλο για τα προβλήματα ψυχικής υγείας ποικίλλει σε όλη την Ευρώπη και ανά χώρα, καθιστώντας οποιαδήποτε εκτίμηση του επιπολασμού των προβλημάτων εξαιρετικά προβληματική.

Η χρονοβόρα διαδικασία ασύλου συνδέεται με αύξηση των ψυχιατρικών διαταραχών, αλλά τα στοιχεία είναι αποσπασματικά και περιορισμένα. Η παρατεταμένη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου αποτελεί σημαντικό παράγοντα κινδύνου για ψυχιατρικά προβλήματα. Έχει διαπιστωθεί ότι τα άτομα που αιτούνται άσυλο έχουν υψηλότερα ποσοστά απόπειρας αυτοκτονίας σε σύγκριση με άλλα τμήματα του μόνιμου πληθυσμού. Στη Δανία, οι αυτοκτονικές αντιδράσεις συσχετίστηκαν με τους μεγάλους χρόνους αναμονής (άνω των 20 μηνών) και την απόρριψη της αίτησης ασύλου (Robjant, Hassan and Katona, 2009).

Η διάρκεια της κράτησης επηρεάζει επίσης την κατάσταση της υγείας των προσφυγισσών/γων και των ατόμων που αιτούνται άσυλο. Μια συστηματική ανασκόπηση των αποτελεσμάτων της ψυχικής υγείας ενηλίκων, παιδιών και εφήβων που βρίσκονται υπό κράτηση για λόγους μετανάστευσης διαπίστωσε ότι το άγχος, η κατάθλιψη και η μετατραυματική διαταραχή, ο αυτοτραυματισμός και ο αυτοκτονικός ιδεασμός σχετίζονται με το χρόνο κράτησης που συνδέεται άμεσα με τη σοβαρότητα της δυσφορίας και τα διαχρονικά αποτελέσματα που δείχνουν τη συνέχιση των αρνητικών επιπτώσεων της κράτησης (Robjant et al., 2009). Έχει διαπιστωθεί ότι οι/τα νέοι/α προσφύγισες/γες/γα έχουν υψηλό επιπολασμό άγχους, διαταραχών ύπνου και καταθλιπτικής διάθεσης κατά την άφιξη, με μείωση της σοβαρότητας με το χρόνο παραμονής στην εξορία (Montgomery, 2011).

Άλλοι παράγοντες κινδύνου ήταν το γυναικείο φύλο, η μεγαλύτερη ηλικία, η εμπειρία τραυματικών γεγονότων, η χαμηλότερη κοινωνική υποστήριξη και το υψηλότερο άγχος μετά τη μετανάστευση (Gerritsen et al., 2006).

Οι στρεσογόνοι παράγοντες στο περιβάλλον μετά τη μετανάστευση αποτελούν μέρος ευρύτερων κοινωνικών παραγόντων όπως η υγεία, όπως η φτώχεια, ο ρατσισμός, το άγχος από την έλλειψη κουλτούρας, τα γλωσσικά προβλήματα και η απώλεια της οικογένειας και των φίλων (Blight et al., 2009). Άλλοι στρεσογόνοι παράγοντες σχετίζονται επίσης με τη νόμιμη διαδικασία ασύλου, τις πολιτικές διασποράς, την κράτηση, τον οικογενειακό



διαχωρισμό, τον αποκλεισμό από την εργασία και τη ζωή υπό την απειλή της απέλασης και της κράτησης (Blight et al., 2009).

Η έκθεση στη βία πριν από τη μετανάστευση είναι ο πιο κοινός παράγοντας κινδύνου για τα παιδιά και τις/ους/α εφήβες/ους/α που εκτοπίζονται βίαια σε χώρες υψηλού εισοδήματος (Fazel, Reed, Panter-Brick and Stein, 2012).

Άλλοι παράγοντες κινδύνου περιλαμβάνουν το γεγονός ότι είναι γυναίκες, ασυνόδευτες, την αντίληψη των διακρίσεων, την έκθεση στη βία μετά τη μετανάστευση, τις πολλές αλλαγές διαμονής στη χώρα υποδοχής, την έκθεση των γονέων στη βία, την ανεπαρκή οικονομική υποστήριξη, τη μονογονεϊκότητα και τα ψυχιατρικά προβλήματα των γονέων.

Η σταθερή εγκατάσταση και η κοινωνική στήριξη στη χώρα υποδοχής έχουν θετική επίδραση στην ψυχολογική λειτουργικότητα του παιδιού, ενώ η αυτοαναφερόμενη θετική σχολική εμπειρία και η γονική μέριμνα της ίδιας εθνικότητας αποτελούν επίσης προστατευτικούς παράγοντες. Η συμμετοχή στο σχολείο, η φιλία με άλλα παιδιά, η γλωσσομάθεια και η εκπαίδευση της μητέρας προέβλεπαν λιγότερα μακροπρόθεσμα ψυχολογικά προβλήματα.

Τα παιδιά εμφάνιζαν σημαντικά υψηλότερη συχνότητα εμφάνισης αντιδράσεων στρες εάν οι μητέρες τους είχαν επίσης δυσκολία να αντιμετωπίσουν το στρες του εκτοπισμού, με τα παιδιά σε συλλογικά καταφύγια να διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο για την υγεία τους από τα συνομήλικα παιδιά που έμεναν με οικογένειες υποδοχής. Η συναισθηματική ευημερία των μητέρων προέβλεπε τη συναισθηματική ευημερία των παιδιών και οι τρέχουσες συνθήκες ζωής στη χώρα υποδοχής είχαν ίση ή μεγαλύτερη σημασία από την προηγούμενη έκθεση στην οργανωμένη βία (Almqvist and Broberg, 1999).

Τα ασυνόδευτα παιδιά που ζητούν άσυλο έχουν υψηλότερο κίνδυνο ψυχικής ασθένειας από ό,τι τα παιδιά με έναν ή περισσότερους γονείς. Οι/Τα έφηβες/οι/α προσφύγισες/γες/γα που χωρίστηκαν και από τους δύο γονείς βίωσαν τον μεγαλύτερο αριθμό τραυματικών γεγονότων και είχαν περισσότερες πιθανότητες να αναπτύξουν σοβαρά προβλήματα ψυχικής υγείας σε σύγκριση με τις/ους/α συνοδευόμενες/ους/α έφηβες/ους/α προσφύγισες/γες/γα (Derluyn and Broekaert, 2008- Sourander, 1998).

Όσον αφορά το Μάλμε (Malmö) της Σουηδίας, η ανάλυση όλων των εισαγωγών το 2001 στη μονάδα επειγόντων περιστατικών της Παιδοψυχιατρικής και Εφηβικής Ψυχιατρικής διαπίστωσε ότι τα ασυνόδευτα ανήλικα προσφυγόπουλα υπερεκπροσωπούσαν στην ενδονοσοκομειακή ψυχιατρική περίθαλψη (Ramel, Taljemark, Lindgren and Johansson, 2015).

Οι διαφορές στην πρόσβαση των προσφυγισών/γων και των αιτουσών/ούντων άσυλο στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας αντικατοπτρίζουν τις ευρωπαϊκές διαφορές στην οργάνωση της γενικής ιατρικής, εντός και μεταξύ των κρατών. Αυτό αντανάκλα την έλλειψη εθνικής, ευρωπαϊκής ή διεθνούς στρατηγικής στη διαχείριση της υγειονομικής περίθαλψης των προσφυγισών/γων.

### **6.1. 1 Καλές πρακτικές στη φροντίδα των ανηλικών μεταναστών/ών στην Ανδαλουσία**

## Σύνοψη των καλών πρακτικών

### Περιεχόμενο

Στην παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας έκθεσης σχετικά με τις καλές πρακτικές για τη φροντίδα των ανηλικών μεταναστριών/ών στην περιοχή της Ανδαλουσίας. Περιλαμβάνει την κοινωνικο-συναισθηματική ενσωμάτωση κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου και του ελεύθερου χρόνου, την κατάρτιση και την κοινωνικο-εργασιακή ένταξη.



Περισσότερες πληροφορίες

Στην **Ισπανία**, εκπονήθηκε μελέτη και στη συνέχεια έκθεση σχετικά με τις καλές πρακτικές για τη φροντίδα των ανηλικών μεταναστριών/ών στην Ανδαλουσία ανάλογα με το περιεχόμενό τους, οι καλές πρακτικές έχουν οργανωθεί ως εξής:

### A. Κοινωνικο-συναισθηματική ενσωμάτωση. Αναψυχή και ελεύθερος χρόνος

#### A.1. Αθλητικές προπονήσεις και εκδρομές

Ο στόχος ήταν να συμμετάσχουν νέα άτομα από διαφορετικές συλλογικότητες σε μια διαπολιτισμική και συνεκπαιδευτική συνύπαρξη μέσω μιας καθολικής δραστηριότητας όπως ο αθλητισμός και το παιχνίδι, μέσα σε ένα σαφές πλαίσιο: "αθλητισμός για όλα τα άτομα και ίσες ευκαιρίες" (sport for all and equal opportunities). Επιτεύχθηκε ο στόχος της βελτίωσης της συνύπαρξης και της συνεργασίας μεταξύ της ομάδας των συμμετεχόντων παιδιών, τα οποία δεν γνωρίζονταν μεταξύ τους πριν. Η αξιολόγηση που έκαναν τόσο τα νεαρά συμμετέχοντα άτομα όσο και οι/τα παρατηρήτριες/ές/ά ήταν θετική- η μόνη δυσκολία έγκειται στην οργάνωση της ίδιας της δραστηριότητας. Το έργο είναι βιώσιμο σε βάθος χρόνου, καθώς πρόκειται για τη δεύτερη έκδοσή του, και είναι δυνατή η επέκτασή του σε άλλες επαρχίες όπου υπάρχουν σύλλογοι της Red Acoge.

#### A. 2. Πολιτιστικές πρακτικές

Προσκαλεί όλους τους γονείς και τις/ους/α μαθήτριες/τές/τά ξένης και εθνικής καταγωγής να φέρουν αντικείμενα, θρύλους, χειροτεχνίες και γαστρονομικά έθιμα για μια εβδομαδιαία έκθεση. Η εκδήλωση θα προγραμματιστεί 1 μήνα νωρίτερα.

Ο προγραμματισμός της εκδήλωσης θα γίνει ένα μήνα πριν- θα πραγματοποιούνται εβδομαδιαίες συναντήσεις μετά το σχολείο μεταξύ του διδακτικού προσωπικού και των γονέων για την οργάνωση, τον προγραμματισμό και τη διαμόρφωση της Πολιτιστικής Εβδομάδας των Χωριών (Cultural Week of the Villages).

Πολιτιστική και γαστρονομική συνάντηση. Γευσιγνωσία, προβληματισμός και συζήτηση της δραστηριότητας. Μετά την εκπόνηση, θα γευτούμε όλες/οι/α μαζί τα μενού. Μενού για τη μαροκινή κουζίνα και μενού για την ισπανική κουζίνα.





## **B. Εκπαίδευση**

Ανάπτυξη ενός προγράμματος διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με τη συνεργασία ολόκληρης της εκπαιδευτικής κοινότητας και των τοπικών οργανώσεων και συλλόγων.

Στόχοι:

- Να συνειδητοποιήσουν όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας την πολυπολιτισμική πραγματικότητα του σχολείου.
- Να εργαστούν προς την κατεύθυνση της γνώσης των διαφόρων πολιτισμικών οντοτήτων.
- Να προωθήσει τις αξίες του σεβασμού και της συνύπαρξης στην εκπαιδευτική κοινότητα.

### **B.1. Σχολική υποστήριξη, γλωσσική προσαρμογή και διαπολιτισμικότητα στο σχολείο**

### **B.2. Συμπληρωματική κατάρτιση**

Το Castro del Río (Κόρδοβα) είναι μια πόλη όπου υπάρχει μεγάλος αριθμός οικογενειών Μαροκινών μεταναστριών/ών.

σε σχολικό, κοινωνικό, ψυχολογικό κ.λπ...

Στόχοι:

- Να βοηθήσουν τα παιδιά με τις σχολικές εργασίες τους.
- Να ενθαρρυνθεί η ενσωμάτωση σε όλους τους τομείς μέσω καλών σχέσεων με τα συνομήλικα άτομα.
- Διαμεσολαβήτριες/ές/ά μεταξύ των εκπαιδευτικών κέντρων και των οικογενειών.
- Παροχή συμβουλών στις οικογένειες σχετικά με όλους τους υπάρχοντες πόρους που μπορούν να επωφεληθούν.
- Συμβουλές σε διάφορους τομείς (διατροφή, υγιεινή, υγεία...).
- Βοήθεια για την εξεύρεση των πόρων του δήμου (βιβλιοθήκη, δημαρχείο, κέντρο υγείας κ.λπ.).

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται είναι πάντοτε συμμετοχική, δυναμική και ενσυναισθητική, συνδυάζοντας τη μέση λύση μεταξύ εκπαιδευτικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα, ώστε η ομάδα να είναι χαλαρή και να έχει κίνητρο να συνεχίσει να παρακολουθεί.

## **Γ. Κοινωνικο-εργασιακή ένταξη**

- Ανήλικα άνω των 16 ετών, σχεδόν όλα τους με ελάχιστες σχολικές γνώσεις και γλωσσικά προβλήματα- έχουν σαφές μεταναστευτικό σχέδιο (κατάρτιση/εργασία), τα περισσότερα από αυτά με κατάρτιση στη χώρα καταγωγής τους.

Στόχοι:

- Επίτευξη καλής κοινωνικής ένταξης.
- Προσαρμογή στις προσδοκίες τους.
- Να αναζητήσουν νέους τρόπους πρόσβασης στην αγορά εργασίας.



- Πείστε τους δημόσιους φορείς για την ανάγκη διοργάνωσης μαθημάτων κατάρτισης για ασυνόδευτα ανήλικα με προβλήματα εγγράφων. Κατευθυντήριες γραμμές για τη φροντίδα των ανηλίκων μεταναστριών/ών

### Δραστηριότητα αξιολόγησης

Στο τέλος του Κεφαλαίου, πρέπει να σχεδιάσετε μια σύντομη αυτοαξιολόγηση για την/ον/ο εκπαιδευόμενη/ο.

1. Το πρόβλημα της ψυχικής υγείας των νεαρών μεταναστριών/ών είναι ένα ζήτημα που αντιμετωπίζεται ομοιόμορφα σε όλη την Ευρώπη.

- α) Σωστό
- β) Λάθος (Σ)

2. Ποιοι στρεσογόνοι παράγοντες μπορεί να προκύψουν στο περιβάλλον μετά τη μετανάστευση; (Επιλέξτε το λανθασμένο)

- α) Απώλεια της οικογένειας και των φίλων
- β) Ρατσισμός
- γ) Εξωτερική υποστήριξη (I)
- γ) Άγχος από την έλλειψη κουλτούρας

3. Η διάρκεια της κράτησης σε κέντρα φιλοξενίας μπορεί να συνδέεται με την εμφάνιση:

- α) Άγχους
- β) Κατάθλιψης
- γ) Διαταραχής μετατραυματικού στρες
- δ) Όλα από τα παραπάνω (Σ)

## Κεφάλαιο 6. 2: Προώθηση της ψυχικής υγείας στον πληθυσμό των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων

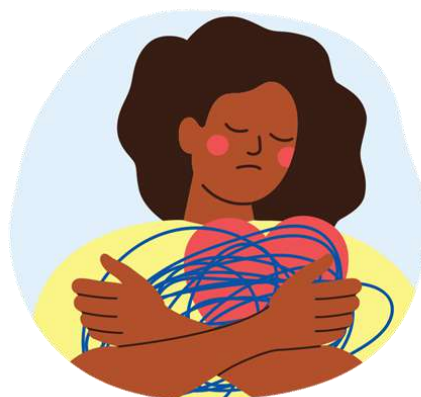
### Περιεχόμενο Κεφαλαίου 6. 2. 1 Παράγοντες βελτίωσης της ψυχολογικής ευημερίας

- **κατανοείτε και να αναγνωρίζετε τους στρεσογόνους παράγοντες:** Συχνά τα παιδιά και οι/τα νέες/οι/α προσφύγισες/γες/γα είναι τραυματισμένες/α από εμπειρίες που προηγήθηκαν της μετανάστευσης και της εγκατάστασης σε μια νέα χώρα. Πράγματι, η συντριπτική πλειονότητα μπορεί να έχει ζήσει βία, να έχει εκτεθεί σε πολεμικές καταστάσεις, να έχει εκτοπιστεί από τα σπίτια της, να έχει υποσιτιστεί, να έχει τεθεί υπό κράτηση, ακόμη και να έχει υποστεί βασανιστήρια. Πολλές/οι/α έχουν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους και δεν μπορούν να επιστρέψουν με ασφάλεια. Σε ορισμένες περιπτώσεις, έχουν μεταναστεύσει χωρίς τους γονείς τους, χωρίς στέγη και χωρίς να γνωρίζουν την κατάσταση της υγείας τους. Συχνά, το ψυχολογικό στρες και οι τραυματικές εμπειρίες που έχουν προκληθεί σε αυτά τα παιδιά παραμένουν για μήνες ή και χρόνια, ενώ πολλά από αυτά βιώνουν κάποια μορφή διακρίσεων μόλις εισέλθουν σε σχολεία των ΗΠΑ. Υπάρχουν επίσης φορές που η εγκατάσταση σε γειτονιές με χαμηλό

## Key psychology of stress and trauma



Heightened stress can be seen as fight, flight, fear or freeze.



Trauma has an overwhelming event at its core, which has left its mark and is easily triggered and re-lived through flashbacks.

εισόδημα και υψηλή εγκληματικότητα αυξάνει την πιθανότητα έκθεσης σε στρεσογόνες συνθήκες. - **Να κατανοείτε τον αντίκτυπο του τραύματος στις σχολικές επιδόσεις:** μπορεί να περιορίσει τη συγκέντρωση, τη γνωστική λειτουργία, τη

μνήμη και τις κοινωνικές σχέσεις. Το άγχος μπορεί επομένως να προάγει τόσο τα εσωτερικευμένα συμπτώματα - υπερεγρήγορη, άγχος, κατάθλιψη, θλίψη, φόβο, θυμό, απομόνωση κ.λπ. - όσο και εξωτερικευμένες συμπεριφορές, όπως αντιδράσεις τρόμου, αντιδραστικές στάσεις, επιθετικότητα και προβλήματα συμπεριφοράς. Στις περιπτώσεις όπου οι/τα προσφύγισες/γες/γα μαθήτριες/τές/τά βιώνουν χρόνιο και σημαντικό άγχος, ο κίνδυνος ανάπτυξης τραύματος και άλλων διαταραχών ψυχικής υγείας είναι σημαντικά αυξημένος, υπονομεύοντας την ικανότητά τους να λειτουργούν αποτελεσματικά στο σχολείο. Ομοίως, δεδομένου του εκπαιδευτικού πλαισίου πριν από τη μετανάστευση και την άφιξη σε μια νέα χώρα, πολλοί έχουν βιώσει σημαντικές διακοπές στη σχολική εκπαίδευση- μαζί με τα γλωσσικά κενά, πολλές/οι/α μαθήτριες/τές/τά φτάνουν απροετοίμαστες/οι/α να συμμετέχουν στο σχολείο με συνομήλικα της ίδιας ηλικίας.

- **Εκπαίδευση του εκπαιδευτικού προσωπικού για την παροχή αποτελεσματικών και κατάλληλων αντιδράσεων και υποστήριξης στο τραύμα.** Η δημιουργία σχολείων με ευαισθησία στο τραύμα ενισχύει σημαντικά την υποστήριξη όλων των μαθητριών/ων που ενδέχεται να βιώσουν τραύμα, συμπεριλαμβανομένων των προσφυγισσών/γων. Τα σχολεία με ευαισθησία στο τραύμα αντιμετωπίζουν τις συμπεριφορές στην τάξη ως πιθανή συνέπεια μιας σειράς συνθηκών ζωής και όχι ως ανυπάκουες ή/και κακόβουλες συμπεριφορές. Η προσέγγιση αυτή δίνει έμφαση στην κατάρτιση των μελών του διδακτικού προσωπικού, διδάσκοντάς τους να κατανοούν τις επιπτώσεις του τραύματος στις σχολικές επιδόσεις και να αναλύουν τις συμπεριφορές μέσα από αυτό το πρίσμα, και δείχνοντάς τους πώς να βοηθούν τις/ους/α μαθήτριες/τές/τά να οικοδομούν σχέσεις εμπιστοσύνης με το εκπαιδευτικό προσωπικό και τις/ους/α συμμαθήτριες/τές/τά τους, να αναπτύσσουν την ικανότητα αυτορρύθμισης των συναισθημάτων, της προσοχής και της συμπεριφοράς τους και να υποστηρίζουν

την επιτυχία των μαθητριών/τών σε ακαδημαϊκούς και μη ακαδημαϊκούς τομείς, προάγοντας με τη σειρά τους τη σωματική και συναισθηματική τους υγεία.

- **Να κατανοείτε τις προκλήσεις της μετεγκατάστασης και της επιπολιτισμοποίησης (acculturation):** Συχνά τα παιδιά και οι/τα νέες/οι/α προσφύγισες/γες/γα πρέπει να κάνουν σημαντικές προσαρμογές στη ζωή τους για να προσαρμοστούν στις νέες κοινότητες και τα σχολεία τους. Αυτό περιλαμβάνει γλωσσικές διαφορές, μη εξοικείωση με τον τρόπο λειτουργίας του σχολείου, μη γνωρίζοντας πού και σε ποιον να απευθυνθούν για βοήθεια, μη εξοικείωση με το πρόγραμμα σπουδών ή τα κοινωνικά έθιμα και δυσκολίες στο να κάνουν φίλους. Ενώ ορισμένες/οι/α προσφύγισες/γες/γα μετεγκαθίστανται σε κοινότητες με πληθυσμό από τη χώρα καταγωγής τους, σε άλλες περιπτώσεις αυτό συχνά δεν συμβαίνει, αυξάνοντας την αίσθηση απομόνωσής τους. Είναι απαραίτητο να έχουμε κατά νου ότι τα παιδιά συχνά προσαρμόζονται πολιτισμικά και γλωσσικά πολύ πιο γρήγορα από τους γονείς τους, γεγονός που με την πάροδο του χρόνου μπορεί να αποτελέσει πηγή συγκρούσεων όταν τα παιδιά παρεκκλίνουν από τις παραδόσεις τους και/ή μπορεί να αυξήσει την επιβάρυνση των παιδιών όταν οι γονείς βασίζονται σε αυτά για να λειτουργήσουν στο νέο τους περιβάλλον και να λειτουργήσουν ως μεταφράστρες/ες/α.
- **Να είστε ευαίσθητοι στους οικογενειακούς στρεσογόνους παράγοντες:** συμπεριλαμβανομένων των προσπαθειών προσαρμογής και αυτάρκειας στη νέα τους κοινότητα. Αυτό περιλαμβάνει την υπέρβαση των γλωσσικών και πολιτισμικών εμποδίων, καθώς και την εξεύρεση στέγης και εργασίας, τη δημιουργία ενός κοινωνικού δικτύου, την αποδοχή του ρόλου τους στην εκπαίδευση των παιδιών τους, την πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες και τη σύνδεση με τις πεποιθήσεις της κοινότητάς τους. Κατά κανόνα, πολλοί από αυτούς δεν έχουν συνηθίσει να ζητούν βοήθεια και δεν τους αρέσει να βασίζονται σε άλλους, και το να αναγκάζονται να το κάνουν μπορεί να συμβάλει στο άγχος. Επιπλέον, ορισμένοι γονείς μπορεί να έχουν βιώσει υψηλό επίπεδο στρες ή σημαντικό τραύμα κατά τη διάρκεια της μεταναστευτικής διαδικασίας, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένο κίνδυνο αρνητικών αποτελεσμάτων για τα παιδιά τους.
- **Εντοπισμός παιδιών και νέων υψηλού κινδύνου και σχεδιασμός παρεμβάσεων:** Τα σχολεία έχουν την ευθύνη να εντοπίσουν τους πρόσφυγες μαθητές που μπορεί να διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο με βάση όλους τους παραπάνω παράγοντες. Σε γενικές γραμμές, οι παρεμβάσεις που παρέχονται μέσω ολοκληρωμένων μοντέλων υπηρεσιών (π.χ. Πολυεπίπεδα Συστήματα Υποστήριξης) και επικεντρώνονται σε εκπαιδευτικά, κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα είναι πιο αποτελεσματικές από την κλινική θεραπεία και συχνά αποτρέπουν την ανάγκη για εντατικές άμεσες υπηρεσίες. Ωστόσο, διατηρώντας στενή επαφή με τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς, η σχολική συμβουλευτική ομάδα μπορεί να καθορίσει ποιοι μαθητές χρειάζονται πιο εντατική παρέμβαση και υποστήριξη. Τα σχολεία θα πρέπει επίσης να διαθέτουν ένα πρωτόκολλο για την παραπομπή των μαθητών ή/και των γονέων τους.
- **Κατανόηση των πολιτισμικών στάσεων απέναντι στην ψυχική υγεία.** Είναι σημαντικό για την ομάδα εκπαιδευτικών ψυχικής υγείας να γνωρίζουν τις στάσεις απέναντι στις ψυχικές ασθένειες και το ρόλο των υπηρεσιών ψυχικής υγείας στην παροχή βοήθειας στις/ους/α μαθήτριες/τές/τά. Πολλές κουλτούρες μπορεί να έχουν ελάχιστες γνώσεις για τις ψυχικές ασθένειες και, σε ορισμένες κουλτούρες, τα προβλήματα ψυχικής υγείας μπορεί ακόμη και να στιγματίζονται. Για παράδειγμα, ορισμένοι πολιτισμοί μπορεί να θεωρούν τα συναισθηματικά προβλήματα ως αδυναμία του χαρακτήρα και όχι ως φυσική αντίδραση που μπορεί να προκύψει μπροστά στις αντιξοότητες. Η κατανόηση αυτών των εμποδίων είναι ένα ουσιαστικό πρώτο βήμα για την καθυσύχασση και τη συμμετοχή των μαθητών και των οικογενειών τους και τελικά για την οικοδόμηση της εμπιστοσύνης που απαιτείται για την παροχή αποτελεσματικών υπηρεσιών και υποστήριξης.
- **Εμπλοκή και ενδυνάμωση των οικογενειών.** Οι οικογένειες από άλλες χώρες μπορεί να έχουν διαφορετικές απόψεις για την εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της παραδοχής ότι η εκπαίδευση των παιδιών παραμένει αποκλειστικό καθήκον του σχολείου και ότι οποιαδήποτε ανάμειξη θα παρενέβαινε στην ευθύνη αυτή. Ορισμένες οικογένειες μπορεί να μην γνωρίζουν επαρκώς τη γλώσσα (στην προκειμένη περίπτωση τα αγγλικά) για να συμμετάσχουν αποτελεσματικά, παρά το ενδιαφέρον τους να το επιθυμούν. Επίσης, πολλές οικογένειες μπορεί να αντιμετωπίζουν πρακτικά εμπόδια, όπως η έλλειψη αυτοκινήτου ή η εργασία που τους εμποδίζει να συμμετέχουν ενεργά κατά τη διάρκεια του σχολικού ωραρίου. Τα σχολεία μπορούν να συνεργαστούν με τις

οικογένειες μέσω του πολιτιστικού συνδέσμου για να βρουν τρόπους να συνδεθούν με τους γονείς και να διασφαλίσουν ότι έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους.

- **Επικεντρωθείτε στα δυνατά σημεία των μαθητριών/τών.** Πολλά προσφυγόπουλα έχουν ποικίλες δεξιότητες, δυνάμεις και γνώσεις στην τάξη που είναι μοναδικές. Θα πρέπει να βασιστούμε σε αυτές τις δυνάμεις ανθεκτικότητας και να εξετάσουμε το ενδεχόμενο να τα βάλουμε να μοιραστούν τις γνώσεις τους για τη χώρα τους, καθώς και τα έθιμα και τον πολιτισμό τους. Στο πλαίσιο αυτό, η εκπαιδευτική κοινότητα θα πρέπει να επιδιώξει να υποστηρίξει τη διατήρηση του πολιτισμού και της γλώσσας στο σπίτι, τονίζοντας παράλληλα τη σημασία της ανάπτυξης των δεξιοτήτων και των γνώσεων που απαιτούνται για την επιτυχία (σε αυτό το άρθρο, στα σχολεία των ΗΠΑ).
- **Κοινωνικοί πόροι πρόσβασης.** Μάθετε αν υπάρχουν οργανώσεις στην κοινότητα που ειδικεύονται στην εργασία με οικογένειες προσφύγων, αν υπάρχουν τέτοιοι πόροι. Καταρτίστε έναν επικαιροποιημένο κατάλογο των διαθέσιμων πόρων που αποσκοπούν στην παροχή βοήθειας στις πληγείσες οικογένειες, περιλαμβάνοντας ονόματα, αριθμούς τηλεφώνων, ιστότοπους (εάν υπάρχουν), πρόσωπα επικοινωνίας (εάν υπάρχουν), περιγραφές των υπηρεσιών κ.λπ. και προσδιορίζοντας πού προσφέρονται ομάδες υποστήριξης και εάν υπάρχουν συντονίστριες/ές/ά για τις/ους/α προσφύγισες/ες/α.
- **Εξαλείψτε αμέσως κάθε εκφοβισμό ή παρενόχληση.** Τα προσφυγόπουλα μπορεί να κινδυνεύουν από κακοποίηση από άλλους, εάν στιγματίζονται άδικα από συμμαθήτριες/τές/τά ή και δασκάλους. Ξεκαθαρίστε ότι μια τέτοια συμπεριφορά σε οποιαδήποτε μορφή (προσωπικά, διαδικτυακά, μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης) είναι απαράδεκτη. Προωθήστε την αποδοχή και διδάξτε ενεργά δεξιότητες επίλυσης συγκρούσεων τόσο στις/ους/α θύτριες/τες/τα όσο και στις/ους/α προσφύγισες/γες/γα μαθήτριες/τές/τά.

## 6.2.2 Τεχνικές αντιμετώπισης του στρες

- **Οργάνωση της καθημερινής ζωής.** Εκτέλεση ενός χρονοδιαγράμματος όπου το παιδί σχεδιάζει μαζί με το παιδί τις εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες με το παιδί. Με την καθιέρωση ρουτίνας παρέχουμε στο παιδί μεγαλύτερη ασφάλεια και αίσθηση ελέγχου.
- **Τεχνικές φυσιολογικού (physiological) ελέγχου.** Χρησιμοποιήστε τεχνικές βαθιάς αναπνοής και προοδευτικής χαλάρωσης για να μειώσετε τα επίπεδα φυσιολογικής ενεργοποίησης.
- **Αύξηση των δραστηριοτήτων απόλαυσης με πρόσωπα αναφοράς και συνομήλικα άτομα.** Ενθαρρύνετε τον σχηματισμό ομάδων υποστήριξης, στις οποίες τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να μιλήσουν και να μοιραστούν τις ανησυχίες τους και τους προβληματισμούς τους και να τους μοιραστούν, νιώθοντας ότι δεν είναι μόνα τους.
- **Βελτίωση/ενίσχυση του δεσμού με την οικογένεια.** Ενθαρρύνετε τη συναισθηματική έκφραση μεταξύ των μελών, έτσι ώστε τα παιδιά να αισθάνονται ασφάλεια και σιγουριά και ο πυρήνας της οικογένειας να μπορεί να διαδραματίσει υποστηρικτικό να διαδραματίσει υποστηρικτικό ρόλο απέναντι σε τυχόν δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίσει το παιδί. Εκτός από τη διεξαγωγή ευχάριστων δραστηριοτήτων από κοινού.
- **Συναισθηματική έκφραση και ρύθμιση.** Διευκόλυνση της έκφρασης των συναισθημάτων, μέσω ψυχοεκπαίδευσης προσαρμοσμένης στην ηλικία του παιδιού, εξηγώντας τη σημασία κάθε συναισθήματος και τη σωματική και σωματική του εκδήλωση, και έτσι αυξάνοντας επίσης τη σωματική αυτογνωσία του παιδιού και διευκολύνοντας την ανίχνευση των διευκολύνοντας την ανίχνευση των αισθήσεών τους.
- **Ενθαρρύνετε την αυτονομία.** Προωθήστε τη συμμετοχή του παιδιού στην ανάληψη μεγαλύτερων ευθυνών στην καθημερινή του ζωή. Ευθύνες στην καθημερινή τους ζωή. Για παράδειγμα, να ντύνονται μόνα τους, να βοηθούν στις δουλειές του σπιτιού, στις δουλειές του σπιτιού κ.λπ.
- **Κοινωνικές δεξιότητες.** Εκπαίδευση σε επικοινωνιακές και διεκδικητικές δεξιότητες για την προσαρμογή και την αλληλεπίδραση με τα συνομήλικα άτομα. Επιπλέον, αυξημένη κατανόηση των κοινωνικών κανόνων και προσαρμογή τους στο πολιτισμικό τους σύστημα.
- **Θετική ενίσχυση, τεχνική "Token Economy".** Ψυχοεκπαίδευση των γονέων σχετικά με τη σημασία της θετικής ενίσχυσης για την προώθηση της επανάληψης επιθυμητών συμπεριφορών. Επιπλέον, η

αυτοαντίληψη του παιδιού και η αντίληψη της αυτοαποτελεσματικότητας θα βελτιωθεί αντίληψη της αυτοαποτελεσματικότητας του παιδιού.

Περισσότερες πληροφορίες:

[https://www.researchgate.net/publication/264869667\\_Promoting\\_the\\_emotional\\_wellbeing\\_and\\_mental\\_health\\_of\\_unaccompanied\\_young\\_people\\_seeking\\_asylum\\_in\\_the\\_UK\\_-\\_Research\\_Summary](https://www.researchgate.net/publication/264869667_Promoting_the_emotional_wellbeing_and_mental_health_of_unaccompanied_young_people_seeking_asylum_in_the_UK_-_Research_Summary)

## Stress and trauma: what does it look like?



## Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλών από τις συμμετέχουσες χώρες

### Σύνοψη των καλών πρακτικών

Σε αυτή την ενότητα έχουμε συμπεριλάβει μια ενδιαφέρουσα ταινία μικρού μήκους για τις εμπειρίες των νεαρών Ουκρανών προσφυγισσών/γων κατά τη διάρκεια του πολέμου.

### Περιεχόμενο

Επιπλέον, περιλαμβάνεται μια καθοδήγηση για την προσφορά ψυχικής υγείας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης σε προσφύγισσες/γες/γα, αιτούντες/α άσυλο και μετανάστριες/τες/τα.

### Δραστηριότητα αξιολόγησης (10 ερωτήσεις)

Στο τέλος της Ενότητας, πρέπει να σχεδιάσετε μια σύντομη αυτοαξιολόγηση για την/ον/ο εκπαιδευόμενη/ο.

1. Τα προβλήματα ψυχικής υγείας μπορεί να σιγματίζονται σε ορισμένους πολιτισμούς



- α) Σωστό (Σ)  
β) Ψευδές

2. Επιλέξτε το σωστό:

- α) Τα παιδιά και οι/τα νέες προσφύγισες/γες/γα, λόγω της ηλικίας τους, συχνά προσαρμόζονται εύκολα στις νέες κοινότητες και τα σχολεία τους.  
β) Τα παιδιά και οι/τα νέες προσφύγισες/γες/γα πρέπει συχνά να κάνουν σημαντικές προσαρμογές στη ζωή τους για να προσαρμοστούν στις νέες κοινότητες και τα σχολεία τους. (Σ)

3. Ποιοι πρέπει να διδάσκονται δεξιότητες επίλυσης συγκρούσεων και αξίες αποδοχής στα σχολεία:

- α) Οι/τα δράστριες/τες/τα  
β) Οι/τα προσφύγισες/γες/γα μαθήτριες/τές/τά  
γ) Και οι δύο από τους παραπάνω (Σ)

## Κεφάλαιο 6. 3: Παράγοντες κινδύνου και προστατευτικοί παράγοντες

### Περιεχόμενο Κεφαλαίου

Το παρόν κεφάλαιο καλύπτει τα διάφορα στάδια των τραυματικών εμπειριών και περιγράφει τους παράγοντες κινδύνου και προστασίας για την ψυχική υγεία των προσφυγισσών/ων και των μεταναστριών/ών.

### 6.3.1 Τραυματικές εμπειρίες

#### ΤΡΙΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΡΑΥΜΑΤΙΚΩΝ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ

Το στρες στο οποίο εκτίθενται οι/τα περισσότερες/οι/α προσφύγισες/γες/γα μπορεί να γίνει αντιληπτό ότι συμβαίνει σε τρία διαφορετικά στάδια: (1) κατά τη διάρκεια της διαμονής στη χώρα καταγωγής τους, (2) κατά τη διάρκεια της φυγής προς την ασφάλεια και (3) όταν πρέπει να εγκατασταθούν σε μια χώρα καταφυγής<sup>1</sup>.

1. Στις πατρίδες τους πολλές/οί/α προσφύγισες/γες/γα έχουν βιώσει σημαντικά τραύματα. Συχνά έχουν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τις εστίες τους λόγω έκθεσης σε πόλεμο ή μάχη και ως εκ τούτου έχουν γίνει μάρτυρες βίας, βασανιστηρίων και απώλειας στενών συγγενών και φίλων. **Τα παιδιά των προσφυγισσών/ων μπορεί να μην έχουν καμία ανάμνηση από μια περίοδο σταθερότητας- η σχολική τους εκπαίδευση, αν υπήρχε, είναι πιθανό να έχει διαταραχθεί- και η γονεϊκή αγωνία και η γενική ανασφάλεια είναι κοινές εμπειρίες<sup>2</sup>.**
2. Το ταξίδι σε μια χώρα καταφυγής μπορεί επίσης να είναι μια περίοδος περαιτέρω άγχους. Μπορεί να διαρκέσει πολλούς μήνες και να εκθέσει τις/ους/α προσφύγισες/γες/γα σε περισσότερους κινδύνους που απειλούν τη ζωή τους. **Τα παιδιά των προσφυγισσών/γων σε αυτές τις περιόδους μπορεί να βιώσουν τον αποχωρισμό από τους γονείς τους, είτε κατά λάθος είτε ως στρατηγική για την εξασφάλιση της ασφάλειάς τους. Καθώς οι διεθνείς μεταναστευτικοί έλεγχοι γίνονται αυστηρότεροι, όλο και**

<sup>1</sup> Hodes, M. (2000). Psychologically distressed refugee children in the United Kingdom. *Child Psychology and Psychiatry Review*, 5(2), 57-68.

<sup>2</sup> Russell S. Most vulnerable of all: the treatment of unaccompanied refugee children in the UK. UK: Amnesty International, 1999..

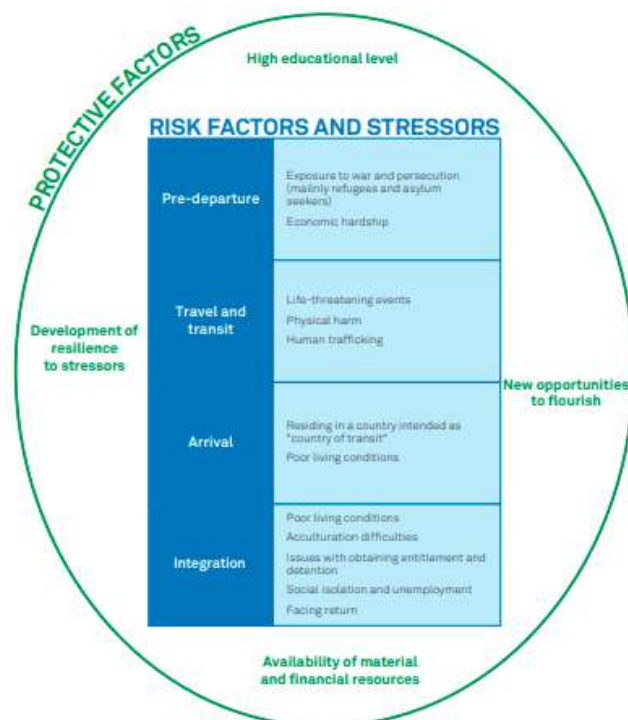
περισσότερα παιδιά παραδίδονται στα χέρια λαθρεμπόρων για να εξασφαλίσουν τη διαφυγή τους, είτε ως ο μόνος εκπρόσωπος που η οικογένειά τους μπορεί να στείλει μακριά είτε με την ελπίδα ότι το παιδί μόνο του θα έχει περισσότερες πιθανότητες να αποκτήσει προσφυγικό καθεστώς<sup>3</sup>.

3. Το τελικό στάδιο της εξεύρεσης ανάπαυλας σε μια άλλη χώρα μπορεί να είναι μια περίοδος πρόσθετων δυσκολιών, καθώς πολλοί πρέπει να αποδείξουν τα αιτήματά τους για άσυλο και επίσης να προσπαθήσουν να ενσωματωθούν σε μια νέα κοινωνία<sup>4</sup>. Η περίοδος αυτή αναφέρεται όλο και περισσότερο ως περίοδος "δευτερογενούς τραύματος" για να τονιστούν τα προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Κατά την άφιξή του, ένα προσφυγόπουλο θα πρέπει να εγκατασταθεί σε ένα νέο σχολείο και να βρει μια ομάδα συνομηλίκων. Τα παιδιά μπορεί να χρειαστεί να αναλάβουν πρόωρα ρόλους ενηλίκων- για παράδειγμα, ως ζωτικός γλωσσικός σύνδεσμος με τον έξω κόσμο.

**Παράγοντες κινδύνου και προστατευτικοί παράγοντες για την ψυχική υγεία** σε προσφύγισσες/γες/γα και μετανάστριες/τες/τα.

Το Σχ. 1 είναι ένα γράφημα που περιγράφει τους παράγοντες κινδύνου και τους προστατευτικούς παράγοντες για την ψυχική υγεία των προσφυγισσών/γων μεταναστριών/των.

[\\*mental-health-eng.pdf \(who.int\)](http://www.who.int/mental-health-eng.pdf)



Source: data from several publications (11,30-32).

<sup>3</sup> Ayott L, Williamson L. Separated children in the UK: an overview of the current situation. London: The Refugee Council and Save the Children, 2001.

<sup>4</sup> Werner EE, Smith RS. Vulnerable but invincible: a longitudinal study of resilient children and youth. New York: McGraw Hill, 1982.



### 6.3.2 Ψυχολογικές συνέπειες για τα προσφυγόπουλα

Υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι τα προσφυγόπουλα διατρέχουν σημαντικό κίνδυνο να εμφανίσουν ψυχολογική διαταραχή, καθώς υπόκεινται σε μια σειρά παραγόντων κινδύνου (Fazel M, Stein A. *The mental health of refugee children Archives of Disease in Childhood* 2002;87:366-370).

**Table 1** Risk factors for mental health problems in refugee children

*Parental factors*

Post-traumatic stress disorder (PTSD) in either parent<sup>49</sup>  
 Maternal depression<sup>24</sup>  
 Torture, especially in mother<sup>14</sup>  
 Death of or separation from parents<sup>24, 50</sup>  
 Direct observation of the helplessness of parents<sup>12, 14</sup>  
 Underestimation of stress levels in children by parents<sup>51</sup>  
 Unemployment of parents<sup>12</sup>

*Child factors*

Number of traumatic events—either experienced or witnessed<sup>52</sup>  
 Expressive language difficulties<sup>14</sup>  
 PTSD leading to long term vulnerability in stressful situations<sup>53</sup>  
 Physical health problems from either trauma or malnutrition<sup>54</sup>  
 Older age<sup>12</sup>

*Environmental factors*

Number of transitions<sup>30</sup>  
 Poverty<sup>6</sup>  
 Time taken for immigration status to be determined<sup>55</sup>  
 Cultural isolation<sup>24</sup>  
 Period of time in a refugee camp<sup>14</sup>  
 Time in host country (risk possibly increases with time)<sup>21</sup>

Ο πίνακας 1 παρέχει ένα πλαίσιο για την εννοιολογική προσέγγιση αυτών των παραγόντων κινδύνου. Τα προσφυγόπουλα υποφέρουν τόσο από τις συνέπειες της προέλευσής τους από μια εμπόλεμη ζώνη όσο και από την προσαρμογή τους σε μια άγνωστη κουλτούρα. Αυτοί οι στρεσογόνοι παράγοντες επηρεάζουν επίσης τις οικογένειές<sup>5</sup> τους. Επιπλέον, συνεπή ερευνητικά ευρήματα δείχνουν ότι καθώς συσσωρεύεται ο αριθμός των παραγόντων κινδύνου για τα παιδιά, η πιθανότητα να αναπτύξουν ψυχολογική διαταραχή αυξάνεται<sup>6</sup> δραματικά. Ειδικότερα, ο Rutter έδειξε τις συνεργατικές επιδράσεις (synergistic effect) πολλαπλών παραγόντων κινδύνου στη δυσμενή έκβαση των παιδιών.

Μελέτες για τα παιδιά στην εξορία δείχνουν ότι ο επιπολασμός των συναισθηματικών και συμπεριφορικών διαταραχών είναι υψηλός, με τις συχνότερες διαγνωστικές κατηγορίες να είναι η διαταραχή μετατραυματικού στρες (PTSD), το άγχος με διαταραχές

ύπνου και η κατάθλιψη. Η επίπτωση αυτών των διαταραχών είναι δύσκολο να εκτιμηθεί, αλλά οι περισσότερες μελέτες έχουν διαπιστώσει σημαντικά αυξημένα επίπεδα διαταραχών σε σύγκριση με τους πληθυσμούς ελέγχου. Για παράδειγμα, μελέτες σε νεοαφιχθέντα παιδιά προσφυγισσών/γων δείχνουν ποσοστά άγχους από 49% έως 69%, με τον επιπολασμό<sup>78</sup> να αυξάνεται δραματικά εάν τουλάχιστον ο ένας γονέας είχε υποστεί βασανιστήρια ή εάν οι οικογένειες είχαν χωριστεί.

<sup>5</sup> Werner EE, Smith RS. *Vulnerable but invincible: a longitudinal study of resilient children and youth*. New York: McGraw Hill, 1982.

<sup>6</sup> Garnezy N, Masten AS. Chronic adversities. In: Rutter M, Taylor EA, Hersov LA, eds. *Child and adolescent psychiatry: modern approaches*. Oxford: Blackwell Scientific, 1994:191–208.

<sup>7</sup> Hjern A, Kocturk-Runefors T, Jeppson O, et al. Health and nutrition in newly resettled refugee children from Chile and the Middle East. *Acta Paediatr Scand*1991;80:859–67. [PubMed Web of Science Google Scholar](#)

<sup>8</sup> Cohn J, Danielsen L, Holzer KI, et al. A study of Chilean refugee children in Denmark. *Lancet*1985;2:437–8. [CrossRef PubMed Web of Science Google Scholar](#)

Στον πίνακα 2 παρατίθενται τα κοινά συμπτώματα των διαφόρων διαταραχών<sup>9</sup>. Τα παιδιά, ωστόσο, συχνά παρουσιάζουν ένα μείγμα των συμπτωμάτων που παρατίθενται και δεν ανταποκρίνονται απαραίτητα σε μία μόνο διαγνωστική κατηγορία, για παράδειγμα με ένα μείγμα μετατραυματικού και καταθλιπτικού συμπτώματος.

**Table 2** Summary of common presenting symptoms of psychological disorders in refugee children

<p><i>Post-traumatic stress disorder</i>            Persistent avoidance of stimuli: specific fears; fear of being alone; withdrawal            Re-experiencing aspects of the trauma: nightmares; visual images; feelings of fear and helplessness            Persistent symptoms of increased arousal: easily aroused; disorganised and agitated behaviour; lack of concentration</p>
<p><i>Other anxiety symptoms</i>            Marked anxiety and worry: irritability, restlessness            Other sleep disorders            Somatic symptoms including headaches and abdominal pain</p>
<p><i>Depression</i>            Low mood            Loss of interest or pleasure            Declining school performance</p>
<p><i>Conduct disorders</i></p>

## ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Κατά τον σχεδιασμό των αναγκών ψυχικής υγείας των παιδιών προσφύγων, δύο είναι οι κύριοι τομείς που πρέπει να στοχευθούν: πρώτον, η παροχή κατάλληλης βοήθειας σε όσα παιδιά αντιμετωπίζουν ψυχολογικές δυσκολίες και, δεύτερον, η προσοχή στην ανάπτυξη στρατηγικών πρωτογενούς πρόληψης για την ομάδα αυτή υψηλού κινδύνου. Τα τραυματικά γεγονότα μπορούν να επηρεάσουν τη συναισθηματική, γνωστική και ηθική ανάπτυξη ενός παιδιού, επειδή επηρεάζουν την αυτοαντίληψη του παιδιού και τις προσδοκίες του από τους άλλους. Ωστόσο, η εξεύρεση κατάλληλων τρόπων αντιμετώπισης αυτών των προβλημάτων παρεμποδίζεται από την έλλειψη αξιόπιστων στοιχείων για την αποτελεσματικότητα των κλινικών θεραπευτικών παρεμβάσεων με προσφυγόπουλα, καθώς οι περισσότερες έρευνες έχουν διεξαχθεί μετά από μεμονωμένα τραυματικά γεγονότα (όπως πλημμύρες, μεμονωμένοι πυροβολισμοί σε σχολεία). Πολλά προσφυγόπουλα, ωστόσο, έχουν βιώσει παρατεταμένα και επαναλαμβανόμενα τραύματα. Η γενική συναίνεση είναι ότι υπάρχει ανάγκη για μια ποικιλία διαφορετικών θεραπειών, συμπεριλαμβανομένων ατομικών, οικογενειακών, ομαδικών και σχολικών παρεμβάσεων. Η γνωσιακή συμπεριφορική θεραπεία για μεμονωμένα τραυματικά γεγονότα έχει χρησιμοποιηθεί, και ένας αριθμός σειρών περιπτώσεων και μελετών μεμονωμένων περιπτώσεων έχουν αναφέρει καλά αποτελέσματα για θεραπείες που περιλαμβάνουν το παιχνίδι, την τέχνη, τη μουσικοθεραπεία και την αφήγηση ιστοριών. Πρόσθετη σημασία έχουν τα μετατραυματικά συμπτώματα των γονέων και ο αντίκτυπος αυτών στην ικανότητά τους να είναι γονείς.

Καμία μελέτη δεν έχει αξιολογήσει το όφελος των ομαδικών θεραπειών, ωστόσο, με βάση τα στοιχεία για τις ομάδες σε άλλες περιστάσεις, φαίνεται ότι αυτός μπορεί να είναι ένας καλός τρόπος για να βοηθηθούν τα παιδιά να αναπτύξουν την αίσθηση της αντιμετώπισης και της κυριαρχίας και να μοιραστούν τρόπους επίλυσης κοινών προβλημάτων. Ορισμένες διαταραχές των παιδιών θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν άμεσα- για παράδειγμα,

<sup>9</sup> American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders, 4th edn. Washington, DC: American Psychiatric Association, 1994.



πολλά υποφέρουν από κατάθλιψη και κοινά προβλήματα ύπνου για τα οποία υπάρχουν ψυχοθεραπευτικές θεραπείες και φάρμακα. Η αντιμετώπιση των θεραπευτικών αναγκών των προσφυγόπουλων μπορεί συχνά να φανεί συντριπτική για τα εμπλεκόμενα άτομα, καθώς δεν εντάσσονται εύκολα στα προκαθορισμένα πακέτα φροντίδας και συχνά απαιτούν συνεργασία με πολλούς διαφορετικούς επαγγελματίες και φορείς, όπως διερμηνείς, νομικές/μεταναστευτικές ομάδες, εθελοντικές οργανώσεις, ομάδες υποστήριξης εθνοτικών ομάδων, κοινωνικές υπηρεσίες και σχολεία. Αυτό αναπόφευκτα απαιτεί περισσότερο χρόνο και πόρους. Τα επιτυχημένα προγράμματα δίνουν έμφαση στο ρόλο των διαπολιτισμικών ομάδων που μπορούν να εργαστούν με εκτεταμένο τρόπο προσέγγισης.

#### Δραστηριότητα αξιολόγησης (10 ερωτήσεις)

Στο τέλος του Κεφαλαίου προσκαλείστε να σχεδιάσετε μια σύντομη αυτοαξιολόγηση για την/ον/ο εκπαιδευόμενη/ο.

##### 1) Επιλέξτε το σωστό,

α) Τα ανήλικα προσφυγόπουλα συνήθως διακόπτουν την περίοδο σταθερότητας τους όταν εγκαταλείπουν τη χώρα καταγωγής τους.

β) Πολλά παιδιά προσφυγισσών/γων εκτίθενται στην αστάθεια ήδη από τη χώρα προέλευσής τους και μπορεί ακόμη να προκληθεί από τη γονεϊκή αγωνία, τη γενική ανασφάλεια κ.λπ. (Σ)

γ) Κανένα από τα παραπάνω

2) Ποιοι από τους ακόλουθους παράγοντες κινδύνου για προβλήματα ψυχικής υγείας μπορούν να θεωρηθούν παιδικοί παράγοντες:

α) Αριθμός τραυματικών γεγονότων (είτε βιωμένων είτε που υπήρξε το παιδί μάρτυρας των γεγονότων αυτών) (Σ)

β) Προβλήματα σωματικής υγείας είτε από τραύμα είτε από υποσιτισμό (Σ)

γ) Κατάθλιψη της μητέρας

3) Επιλέξτε ορισμένα από τα συνήθη συμπτώματα ψυχολογικών διαταραχών στα προσφυγόπουλα

α) Απώλεια ενδιαφέροντος ή ευχαρίστησης



β) Έντονο άγχος και ανησυχία: ευερεθιστότητα, ανησυχία

γ) Καλές σχολικές επιδόσεις

## Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλών από τις συμμετέχουσες χώρες

Περιεχόμενο

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την **ψυχολογική υποστήριξη των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων**, ανατρέξτε στις ακόλουθες πηγές:

- Psychological First Aid for Unaccompanied Children (Ψυχολογικές πρώτες βοήθειες για ασυνόδευτα παιδιά)  
<https://www.nctsn.org/sites/default/files/resources/special-resource/pfa-unaccompanied-children.pdf>
- Handbook on psychological support to unaccompanied foreign minors (Εγχειρίδιο για την ψυχολογική υποστήριξη ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων):  
<https://issuu.com/medecinsdumonde/docs/aeneas>
- FARO MODEL HANDBOOK on Mental Health and Psychological Support to Unaccompanied Minor Migrants and Families with Children upon First Reception (ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ FARO για την Ψυχική Υγεία και την Ψυχολογική Υποστήριξη Ασυνόδευτων Ανηλίκων Μεταναστριών/των και Οικογενειών με Παιδιά κατά την Πρώτη Υποδοχή) το οποίο αναπτύχθηκε από την Terre des hommes:

<https://www.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/faro-model-handbook-1.pdf>

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με **την ψυχολογική υποστήριξη σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης**, παρακαλούμε συμβουλευτείτε τις κατευθυντήριες γραμμές της IASC για την ψυχική υγεία και την ψυχολογική υποστήριξη σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης (IASC Guidelines on Mental Health and Psychological Support in Emergency Settings), 2007:

<https://interagencystandingcommittee.org/iasc-task-force-mental-health-and-psychosocial-support-emergency-settings/iasc-guidelines-mental-health-and-psychosocial-support-emergency-settings-2007>, κάποιο σχετικό περιεχόμενο:

- Εφαρμογή των κωδίκων δεοντολογίας και των ηθικών κατευθυντήριων γραμμών του προσωπικού,

- Οργάνωση του προσανατολισμού και της κατάρτισης των εργαζομένων σε θέματα ψυχικής υγείας και ψυχολογικής υποστήριξης,
- Πρόληψη και διαχείριση των προβλημάτων ψυχικής υγείας και ψυχολογικής ευεξίας του προσωπικού και των εθελοντριών/ντών,
- Διευκόλυνση της κοινοτικής αυτοβοήθειας και της κοινωνικής υποστήριξης,
- Παροχή πρόσβασης σε περίθαλψη για άτομα με σοβαρές ψυχικές διαταραχές.

Ελάχιστα πρότυπα για την **Εκπαίδευση σε Καταστάσεις Έκτακτης Ανάγκης**, χρόνιες κρίσεις και πρώιμη ανοικοδόμηση:

[https://www.preventionweb.net/files/4546\\_MSEereport.pdf](https://www.preventionweb.net/files/4546_MSEereport.pdf)

## Κεφάλαιο 6. 4: Ευημερία των επαγγελματιών

### Περιεχόμενο Κεφαλαίου

Το κεφάλαιο περιλαμβάνει ορισμένες από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα εργαζόμενα άτομα που συνεργάζονται με μετανάστριες/τες/τα και προσφέρει ορισμένες συμβουλές για την προώθηση της ευημερίας τους.

Κάθε επάγγελμα έχει τις προκλήσεις, τις χαρές και τις δυσκολίες του. Με την πάροδο του χρόνου, μαθαίνουμε να διαχειριζόμαστε καταστάσεις που στην αρχή φαίνονταν αδύνατες, και όταν έχουν περάσει αρκετά χρόνια, έχουμε αποκτήσει μια σειρά από εφόδια για την αντιμετώπιση δύσκολων στιγμών. Έχουν επίσης αναπτύξει άμυνες απέναντι σε εμπειρίες που υπερβαίνουν την ικανότητα κατανόησης και δράσης τους, και δεν είναι ασυνήθιστο να τις/ους/α βρίσκουμε εξαντλημένες/ους/α, χωρίς νέες ιδέες και χωρίς ενθουσιασμό.

Οι/Τα επαγγελματίες/α που εργάζονται με μετανάστριες/τες/τα δεν εξαιρούνται από την εμπειρία σημαντικών εσωτερικών αλλαγών, προσωρινών ή χρόνιων δυσπροσαρμογών, ανάλογα με την εξέλιξή τους, και μπορούν να αναπτύξουν υπερπροστατευτική στάση ή υπερβολική εμπλοκή στις υποθέσεις που παρακολουθούν<sup>10</sup>.

Η προσωπική συμμετοχή είναι μεγάλη στην εργασία με αυτή την ομάδα, καθώς το επίπεδο των αναγκών είναι συνήθως υψηλό και ποικίλο, ιδίως στο πρώτο στάδιο της μετανάστευσης ή όταν έχει περάσει κάποιο χρονικό διάστημα και το άτομο δεν έχει καταφέρει να αναπτύξει το σχέδιό του. Συχνά η πρώτη συνάντηση μπορεί να είναι και η μοναδική και οι/τα επαγγελματίες/α συχνά πιέζονται να κάνουν ό,τι καλύτερο μπορούν σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα και χωρίς τη βεβαιότητα μελλοντικών ευκαιριών για την ανάπτυξη μιας σχέσης με το άτομο, βασισμένης σε μια πραγματική διαδικασία υποστήριξης. Ένας άλλος παράγοντας που



<sup>10</sup> Ruiz Martínez\*, M<sup>a</sup> Clara: Professionals working with immigrants: Burnout and prevention



δυσχεραίνει την εργασία έχει να κάνει με τις ίδιες τις συνθήκες εργασίας, όταν αυτές εξαρτώνται από ετήσιες επιχορηγήσεις ή έργα<sup>11</sup>.

Η αστάθεια των συμβάσεων και, ως εκ τούτου, η έλλειψη ασφάλειας της συνέχειας, εμποδίζουν την ανάπτυξη της εργασίας που βασίζεται στην ποιότητα της ανθρώπινης σχέσης και όχι στις στατιστικές ή στον αριθμό των ατόμων που εξυπηρετούνται. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι διαδικασίες συχνά διακόπτονται πρόωρα ή δεν αναπτύσσονται καθόλου, καθώς οι ανθρώπινες κινήσεις δεν έχουν ημερομηνία λήξης με βάση το ημερολόγιο.

Αντιμέτωπος/οι/α με τις προβληματικές πτυχές που προαναφέρθηκαν, οι επαγγελματίες αντιδρούν με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με τα δικά τους χαρακτηριστικά και την εξωτερική σοβαρότητα της κατάστασης. Όταν δεν μπορούμε να ενεργήσουμε με ισορροπία, ένας τρόπος είναι να υπερβούμε τις δυνατότητες λέγοντας "ναι" σε όλα και σε όλες/ους/α, ένας άλλος χρησιμοποιώντας την οδό της αδιαφορίας και της απάθειας στην αντιμετώπιση των ανθρώπων. Και οι δύο αποφάσεις διαστρεβλώνουν, απογοητεύουν και μας αρρωσταίνουν.

### **ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΘΕΝΩΣΗΣ**

Καταστάσεις όπως αυτές που περιγράφονται παραπάνω αποτελούν πρόσφορο έδαφος για μεταβολές που μπορούν να οδηγήσουν σε στρες. Για το λόγο αυτό, είναι απαραίτητο να του δώσουμε την προσοχή που του αξίζει, με την ίδια ένταση με την οποία εργαζόμαστε για την ευημερία των μεταναστριών/ών. Ας θυμόμαστε ότι αν είμαστε άδειες/οι/α, άρρωστες/οι/α και χωρίς κίνητρα, θα είναι δύσκολο να προσφέρουμε στις/ους/α ωφελούμενες/ους/α μας ποιοτική φροντίδα, όσο μελέτη και καλές προθέσεις και αν έχουμε. Παρακάτω παρατίθενται ορισμένες ιδέες που μπορεί να είναι χρήσιμες για την πρόληψη της επαγγελματικής εξουθένωσης στις/ους/α επαγγελματίες/α που φροντίζουν μετανάστριες/τες/τα.

Συνοπτικά, η επαγγελματική εξουθένωση, ή αλλιώς το σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης, είναι η αντίδραση μιας/ενός εργαζόμενης/ου όταν αντιλαμβάνεται το χάσμα μεταξύ των ιδεωδών του και της πραγματικότητας της εργασιακής του ζωής. Αναπτύσσεται συνήθως σε βοηθητικά επαγγέλματα και επαγγέλματα με συχνή κοινωνική αλληλεπίδραση.

Σήμερα, το σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης (burnout syndrome) γίνεται αντιληπτό ως ένας ανεπαρκής τρόπος αντίδρασης στο χρόνιο εργασιακό στρες, που παρουσιάζει μια σειρά από αρνητικές συμπεριφορές και συναισθήματα απέναντι στους ανθρώπους με τους οποίους η/ο/το εργαζόμενος/ο έρχεται σε καθημερινή βάση σε επαφή, καθώς και το αίσθημα της συναισθηματικής εξάντλησης.

#### **Εκδηλώνεται κυρίως με τα ακόλουθα συμπτώματα:**

- Συναισθηματική εξάντληση
- Αποπροσωποποίηση ή αρνητικές συμπεριφορές προς τα ωφελούμενα άτομα και τις/ους/α συναδέλφισσες/ους/α
- Αισθήματα χαμηλής αυτοεκπλήρωσης, για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της επαγγελματικής εξουθένωσης, είναι απαραίτητες ορισμένες μεταρρυθμίσεις στον εργασιακό και προσωπικό τομέα, όπως:
  - Περιορισμός του αριθμού των ωρών εργασίας και παροχή επαρκούς χρόνου για ξεκούραση.
  - Αποφυγή επαναλαμβανόμενων και μονότονων δραστηριοτήτων. Εναλλαγή μεταξύ διαφορετικών καθηκόντων
  - Προώθηση της ομαδικής εργασίας και φροντίδα για την υγεία της ομάδας.
  - Μοίρασμα συναισθηματικών εμπειριών
  - Καθορισμός ρεαλιστικών στόχων

<sup>11</sup> Ibid.



- Συμμετοχή σε ομαδικούς χώρους που βοηθούν στην αντιμετώπιση στρεσογόνων καταστάσεων.

Είναι πολύ σημαντικό να έχετε μια ζωή εκτός από την εργασία σας. Να έχετε χρόνο για την ανάπτυξη προσωπικών σχεδίων με φίλους και οικογένεια, οι οποίοι δεν αποτελούν μέρος του εργασιακού πλαισίου. Είναι αυτοί οι άνθρωποι που βοηθούν να τα σταματήσουμε ή να τα αποσύρουμε, προκειμένου να πάρουμε απόσταση και να σχετικοποιήσουμε τις εμπειρίες<sup>12</sup>. Είναι επίσης απαραίτητο να επανεξετάζουμε τις πιο δύσκολες περιπτώσεις ή εκείνες που συγκινούν έντονα τα συναισθήματά μας, με έναν εμπειρογνώμονα που μας δημιουργεί απόλυτη εμπιστοσύνη. Είναι πράξη ταπεινότητας αλλά και ευθύνης να ζητάμε βοήθεια όταν βλέπουμε ότι ορισμένες καταστάσεις ξεφεύγουν από τον έλεγχο. Αυτό θα έπρεπε να είναι φυσικό για τους ανθρώπους που βρίσκονται σε μόνιμη επαφή με τις ανθρώπινες ανάγκες και τον πόνο. Επιπλέον, η συμμετοχή σε ομάδες υποστήριξης αποτελεί εδώ και καιρό μια εξαιρετική πηγή για την ανταλλαγή, την αναθεώρηση και τη συνειδητοποίηση πτυχών που διαφορετικά δεν θα έρχονταν στο φως, και οι οποίες μπορεί να φέρουν μαζί τους δυσάρεστα αλλά ανθρώπινα συναισθήματα, καθώς κανείς δεν είναι απρόσβλητος στις επιρροές τους.

### **ΟΜΑΔΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ**

Πρόκειται για τακτικές συναντήσεις στις οποίες μια ομάδα μοιράζεται τις εμπειρίες και τις ανησυχίες της στην εργασία και η ομάδα επιστρέφει σε κάθε μέλος τα συναισθήματα, τις ιδέες και τις προτάσεις της. Υπάρχουν ορισμένες προϋποθέσεις για την επιτυχία μιας τέτοιας συνάντησης. Μία από αυτές είναι η παρουσία ενός ατόμου εκτός της ομάδας, αλλά ειδικού και αξιόπιστου, το οποίο συμβάλλει στην αποκάλυψη πτυχών που μπορεί να επηρεάσουν τη δυναμική της ομάδας.

Η αποτελεσματικότητα αυτού του προληπτικού μέσου έχει αποδειχθεί πολλές φορές. Η προέλευσή του χρονολογείται από τη δεκαετία του 1950, όταν ο Michael Balint, ένας Ούγγρος ψυχαναλυτής που εργαζόταν στην κλινική Tavistock του Λονδίνου, δημοσίευσε το βιβλίο του "Ο γιατρός, ο ασθενής του και η ασθένεια", στο οποίο προβληματίζεται για τη σημασία της φιγούρας του γιατρού στην επίλυση της ασθένειας και για την ανάγκη ο επαγγελματίας να διαθέτει τους απαραίτητους ανθρώπινους πόρους και την υποστήριξη μιας ομάδας συναδέλφων που τον βοηθούν να δει τις πτυχές εκείνες που είναι "τυφλές" για την αντίληψή του. Με την πάροδο του χρόνου, η ιδέα αυτή επεκτάθηκε και σε άλλους κλάδους και βοήθησε σημαντικά στην πρόληψη της επαγγελματικής εξουθένωσης στα ανθρώπινα επαγγέλματα.

### **Δραστηριότητα αξιολόγησης (10 ερωτήσεις)**

Στο τέλος του Κεφαλαίου, πρέπει να σχεδιάσετε μια σύντομη αυτοαξιολόγηση για την/ον/ο εκπαιδευόμενη/ο.

1) Ποια από αυτά τα συμπτώματα μπορείτε να προσέξετε ως σημάδια επαγγελματικής εξουθένωσης (burnout); Επιλέξτε τα σωστά

α) Αισθήματα χαμηλής αυτοεκπλήρωσης

β) Υψηλά κίνητρα και ενδιαφέρον

<sup>12</sup> <https://www.workplacestrategiesformentalhealth.com/resources/prevent-burnout>



- γ) Συναισθηματική εξάντληση
- δ) αρνητικές συμπεριφορές προς τις ομάδες των ωφελούμενων και των συναδελφισμών/ων
- 2) Ποιες καταστάσεις μπορούν να προκαλέσουν άγχος στις/ους/α επαγγελματίες/α;
- α) εργασία υπό πίεση που δεν επιτρέπει την προσωπική ενασχόληση με τις/ους/α μετανάστριες/τες/τα (Σ)
- β) αστάθεια των συμβάσεων (Σ)
- γ) να έχετε αρκετό χρόνο για να δημιουργήσετε μια σύνδεση με το άτομο και να το παρακολουθήσετε σε όλη τη διαδικασία
- 3) Επιλέξτε τη σωστή επιβεβαίωση για να υποστηρίξετε τις/ους/α επαγγελματίες/ά και να αποτρέψετε την επαγγελματική εξουθένωση:
- α) Είναι απαραίτητο να έχουμε μια ζωή εκτός από την εργασία και να έχουμε χρόνο για την ανάπτυξη προσωπικών σχεδίων.
- β) Είναι απαραίτητο να επανεξετάζουμε τις πιο δύσκολες περιπτώσεις που συμβαίνουν με τις/ους/α μετανάστριες/τές/τά ή εκείνες που μας συγκινούν έντονα, με έναν εμπειρογνώμονα που δημιουργεί απόλυτη εμπιστοσύνη.
- γ) Η συμμετοχή σε ομάδες υποστήριξης έχει βοηθήσει σημαντικά στην πρόληψη της επαγγελματικής εξουθένωσης στα ανθρώπινα επαγγέλματα.
- δ) Οι επαγγελματίες γνωρίζουν πάντα πώς να ενεργήσουν και δεν χρειάζονται και επιπλέον υποστήριξη. (Λ)

## Επιλογή καλών πρακτικών και συμβουλών από τις συμμετέχουσες χώρες

### Σύνοψη των καλών πρακτικών

**Περιεχόμενο** Περιγράψτε τι θα κάνει η/ο/το εκπαιδευόμενη/ος/ο εδώ: ανάγνωση κειμένου, παρακολούθηση βίντεο, πρακτική δραστηριότητα.

Ορισμένοι δωρεάν πρόσθετοι πόροι:

integrity Healthcare eLearning (πλατφόρμα ψηφιακής εκπαίδευσης για την ακεραιότητα της Υγειονομικής Περίθαλψης)





Η κορυφαία φιλανθρωπική οργάνωση του Ηνωμένου Βασιλείου που αγωνίζεται για την ψυχική υγεία των παιδιών και των νέων. Έχουν έναν ξεκάθαρο σκοπό: να σταματήσουν την ψυχική υγεία των νέων να φτάσει σε σημείο κρίσης. <https://www.youngminds.org.uk/>

Το MindEd είναι ένας δωρεάν εκπαιδευτικός πόρος για την ψυχική υγεία των παιδιών, των νέων, των ενηλίκων και των ηλικιωμένων. <https://www.minded.org.uk/>

<https://www.mentalhealth4refugees.de/en> - από το 2019, το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας της Γερμανίας χρηματοδοτεί επτά πανεθνικά προγράμματα στο πλαίσιο της έρευνάς τους για καινοτόμες μεθόδους φροντίδας των προσφυγισσών/ύγων.

<https://www.unhcr.org/mental-health-psycho-social-support.html>

<https://adc.bmj.com/content/87/5/366>

<https://www.researchgate.net/publication/11071330> The Mental Health of Refugee Children



Στο τέλος κάθε Ενότητας, πρέπει να αναφέρετε την πηγή οποιουδήποτε εξωτερικού υλικού έχετε συμπεριλάβει.

UNHCR, IOM and MHPSS.net, **Mental Health and Psychosocial Support for Refugees, Asylum Seekers and Migrants on the Move in Europe** A MULTI-AGENCY GUIDANCE NOTE, DECEMBER 2015. Available at:  
[Mental Health and Psychosocial Support for Refugees, Asylum Seekers and Migrants on the Move in Europe \(who.int\)](https://www.who.int/publications/m/item/mental-health-and-psychosocial-support-for-refugees-asylum-seekers-and-migrants-on-the-move-in-europe)

Nordic Welfare Centre, **Mental health and well-being of unaccompanied minors**, March 2020. Available at:  
<https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2020/03/NWC-Ensamkommandes-ha%CC%88lsa-webb.pdf>

Centre for Psychiatry, Imperial College London, London, UK, International Organization for Migration Ankara, Ankara, Turkey, Department of Child and Adolescent Psychiatry, Medical School, National and Kapodistrian University of Athens, Greece, Lund University, Lund, Sweden, Former University of Applied Sciences Potsdam, Germany, UiT The Arctic University of Norway, Tromsø, Norway, University of Ankara, Ankara, Turkey, University of Duisburg-Essen, University Hospital Essen, Essen, Germany, Centre for Child and Adolescent Mental Health and Child Protection, Institute of Psychiatry, Norwegian University of Science and Technology (NTNU), Klostergata 46, 7030 Trondheim. **Refugees in Europe: national overviews from key countries with a special focus on child and adolescent mental health**, Norway, 2017 December 21. Available at:  
[https://www.academia.edu/47934689/Refugees in Europe national overviews from key countries with a special focus on child and adolescent mental health](https://www.academia.edu/47934689/Refugees_in_Europe_national_overviews_from_key_countries_with_a_special_focus_on_child_and_adolescent_mental_health)

CHILD: care, health and development. **Psychological distress and mental health service contact of unaccompanied asylum-seeking children**, Published 2012 June 7. Available at:  
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2214.2012.01406.x>

CHILD: care, health and development. **Social support in unaccompanied asylum-seeking boys: a case study**, published 2008 October 23. Available at:  
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1365-2214.2008.00883.x>

Clin Pract Epidemiol Ment Health. **Prevalence of Psychiatric Disorders Among Unaccompanied Asylum-Seeking Adolescents in Norway**, Published online 2014 Jun 13. Available at:  
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4085584/>

Oxford Research Encyclopedia of Global Public Health. **Health Status of Refugees and Asylum Seekers in Europe**. November 2017. Available at:  
[https://www.academia.edu/35503013/Health Status of Refugees and Asylum Seekers in Europe](https://www.academia.edu/35503013/Health_Status_of_Refugees_and_Asylum_Seekers_in_Europe)

Inter-Agency Standing Committee, **IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings**. 2007. Available at:  
<https://www.unhcr.org/protection/health/4b4c97c29/iasc-guidelines-mental-health-psychosocial-support-emergency-settings.html>



Organización Mundial de la Salud. II. War Trauma Foundation. III. Visión Mundial Internacional. **Primera ayuda psicológica: Guía para trabajadores de campo**. 2012. Available at:

[http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44837/9789243548203\\_spa.pdf;jsessionid=BEB06EF7FCB2436C03333226EE6621EC?sequence=1](http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44837/9789243548203_spa.pdf;jsessionid=BEB06EF7FCB2436C03333226EE6621EC?sequence=1)

UNHCR, The UN Refugee Agency. **Mental Health and Psychosocial Support (MHPSS)**. Available at:

<https://www.unhcr.org/mental-health-psycho-social-support.html>

HEALTH EVIDENCE NETWORK SYNTHESIS REPORT. **Public Health Aspects of Migrant Health: A Review of the Evidence on Health Status for Refugees and Asylum Seekers in the European Region**. October 2015. Available at:

[https://www.researchgate.net/publication/282673001\\_Public\\_Health\\_Aspects\\_of\\_Migrant\\_Health\\_A\\_Review\\_of\\_the\\_Evidence\\_on\\_Health\\_Status\\_for\\_Refugees\\_and\\_Asylum\\_Seekers\\_in\\_the\\_European\\_Region](https://www.researchgate.net/publication/282673001_Public_Health_Aspects_of_Migrant_Health_A_Review_of_the_Evidence_on_Health_Status_for_Refugees_and_Asylum_Seekers_in_the_European_Region)

World Health Organization. **Mental health promotion and mental health care in refugees and migrants Technical guidance**. 2018. Available at:

[https://www.euro.who.int/\\_data/assets/pdf\\_file/0004/386563/mental-health-eng.pdf](https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/386563/mental-health-eng.pdf)

European child & adolescent psychiatry. **Refugees in Europe: national overviews from key countries with a special focus on child and adolescent mental health**. 21 December 2017. Available at:

[https://www.academia.edu/47934689/Refugees\\_in\\_Europe\\_national\\_overviews\\_from\\_key\\_countries\\_with\\_a\\_special\\_focus\\_on\\_child\\_and\\_adolescent\\_mental\\_health?email\\_work\\_card=view-paper](https://www.academia.edu/47934689/Refugees_in_Europe_national_overviews_from_key_countries_with_a_special_focus_on_child_and_adolescent_mental_health?email_work_card=view-paper)

University of Kent and Utrecht University. **Good practices in mental health and social care for asylum seekers and refugees**. Available at:

[https://www.academia.edu/3878892/Good\\_practices\\_in\\_mental\\_health\\_and\\_social\\_care\\_for\\_asylum\\_seekers\\_and\\_refugees?email\\_work\\_card=view-paper](https://www.academia.edu/3878892/Good_practices_in_mental_health_and_social_care_for_asylum_seekers_and_refugees?email_work_card=view-paper)

European Child & Adolescent Psychiatry. **Challenges and opportunities in refugee mental health: clinical, service, and research considerations** Published: 13 February 2018. Available at:

[Challenges and opportunities in refugee mental health: clinical, service, and research considerations | Dimitris Anagnostopoulos - Academia.edu](https://www.academia.edu/3878892/Challenges_and_opportunities_in_refugee_mental_health_clinical_service_and_research_considerations_Dimitris_Anagnostopoulos)

Published by the Nordic Welfare Centre Author: Nina Rehn-Mendoza. **Mental health and well-being of unaccompanied minors: A Nordic overview. 2020 April 1**. Available at:

<https://nordicwelfare.org/en/publikationer/unaccompanied/>

IOM BRUSSELS Regional Office for the European Economic Area, the European Union and NATO. **EQUALCITY TOOLBOX 2021: Training manual for UMC Responding to sexual and gender-based violence (SGBV) among unaccompanied migrant children (UMC)**. Available at:

<https://eea.iom.int/equality>

ESCAP European Society for children and adolescents Psychiatry. <https://www.escap.eu/>





## Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για εργαζόμενα άτομα με Ασυνόδευτα και Χωρισμένα Ανήλικα

**Ομάδα Στόχος: Κοινωνικές/οί/ά Λειτουργοί/ά, Παιδαγωγοί/ά**

Ενότητα 7 Αναδοχή και άλλες μορφές φροντίδας. Η ενηλικίωση



*Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή αυτής της δημοσίευσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου που αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.*



## Τίτλος και αριθμός Ενότητας:

### 7.Αναδοχή και άλλες μορφές φροντίδας. Η ενηλικίωση

Σύνταξη και ανάπτυξη από: **Stefania Cannavò**

## Εισαγωγή στην Ενότητα (1 παράγραφος, περίπου 10 σειρές)

Αφού μάθαμε για το ποιο είναι ένα ασυνόδευτο και χωρισμένο παιδί, το νομικό πλαίσιο και την κοινωνική ένταξη, τις διαπολιτισμικές ικανότητες, την ενσωμάτωση του φύλου και τα προβλήματα του παιδιού σε σχέση με το συναίσθημα του, αναλύουμε τώρα το σύστημα αναδοχής και την προβληματική της ενηλικίωσης των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων.

Αυτή η εκπαιδευτική ενότητα θα σας δώσει μια επισκόπηση του νομικού πλαισίου του συστήματος αναδοχής στην Ευρώπη, σχετικά με τα οφέλη και τις προκλήσεις του συστήματος αναδοχής για τα ασυνόδευτα αλλοδαπά ανήλικα, καθώς και το μέσο επιτροπείας. Επίσης, παρέχει μια βαθιά επισκόπηση της φάσης της μετάβασης στην ενηλικίωση, πολύ κρίσιμης και ευαίσθητης για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα.

Αυτή η ενότητα αποτελείται από 2 κεφάλαια. Κάποια έχει πρόσθετο υλικό, έγγραφα, συνδέσμους σε βίντεο, καθώς και εργαλειοθήκες και εγχειρίδια που έχουν εκπονηθεί από διάφορες οργανώσεις.

Αναμένεται να χρειαστείτε 3 ώρες για να ολοκληρώσετε την ενότητα.

Στο τέλος του Κεφαλαίου, μπορείτε να δώσετε ένα σύντομο τεστ πολλαπλών επιλογών για να αξιολογήσετε τις γνώσεις και τις δεξιότητες που αποκτήσατε.

Μέρος αυτής της ενότητας είναι ένα ολοκληρωμένο και προσαρμοσμένο απόσπασμα από την Εργαλειοθήκη "Ανάδοξη φροντίδα και εναλλακτικές μορφές φροντίδας για ασυνόδευτα και χωρισμένα παιδιά μεταναστριών/τών" (Foster care and alternative forms of care for unaccompanied and separated migrant children), που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου EPIC - European Practices for integration and care (Ευρωπαϊκές πρακτικές για την ένταξη και τη φροντίδα), το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκδόθηκε από την Fondazione L'Albero della Vita Onlus.

## Οι μαθησιακοί στόχοι που καλύπτονται από την Ενότητα

Με την ολοκλήρωση αυτής της Ενότητας η/ο/το εκπαιδευόμενη/ος/ο θα είναι σε θέση:

- Να περιγράψει το βασικό νομικό πλαίσιο της αναδοχής για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα στην Ευρώπη.
- Να εντοπίζει τις θετικές πτυχές και τις προκλήσεις της αναδοχής για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα
- Να προσδιορίσει τα καθήκοντα της αναδοχής



- Τη διαφορά μεταξύ της ομοπολιτισμικής (homo-cultural foster care) και της ετεροπολιτισμικής αναδοχής (hetero-cultural foster care)
- Να περιγράψει τη διαφορά μεταξύ της αναδοχής και της επιτροπείας
- Να εξηγήσει τις προκλήσεις και τα προβλήματα της μετάβασης στην ενηλικίωση
- Να εξηγήσει τη σημασία της εργασίας ως κοινωνικής ένταξης
- Να αναφέρει ορισμένα παραδείγματα καλής πρακτικής από διάφορες χώρες.



## Κεφάλαια εντός της Ενότητας:

### ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΑΝΑΔΟΧΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣΜΕΝΑ ΑΝΗΛΙΚΑ

#### ΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- 1.1 Επιδίωξη του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού
- 1.2 Νομικό πλαίσιο της αναδοχής για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα στην Ευρώπη

#### ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

##### ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- 1.3 Διαφορετικά συστήματα
- 1.4 Ομοπολιτισμική ανάδοχη φροντίδα και ετεροπολιτισμική ανάδοχη φροντίδα
- 1.5 Οφέλη και προκλήσεις της αναδοχής ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων σε μια οικογένεια
- 1.6 Το καθήκον της/ου ανάδοχης/ου φροντίστριας/στή/στού

##### ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΡΙΩΝ/ΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ

- 1.7 Η σημασία της αξιολόγησης και της επιλογής
- 1.8 Η "αξιολόγηση" του παιδιού
- 1.9 Οι δραστηριότητες αντιστοίχισης

##### ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

- 1.10 Εκπαίδευση
- 1.11 Αξιολόγηση και παρακολούθηση
- 1.12 Υποστήριξη
- 1.13 Υποστήριξη δικτύου
- 1.14 Η ψυχολογική υποστήριξη
- 1.15 ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Δραστηριότητα αξιολόγησης  
Βιβλιογραφία  
Πρόσθετοι πόροι

##### ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ

- 2.1. Οι ανάγκες των παιδιών και των νέων κατά τη μετάβασή τους στην ενηλικίωση
- 2.2. Μετάβαση στην ενηλικίωση - κρίσιμα ζητήματα
- 2.3. Η ένταξη στην αγορά εργασίας
- 2.5. ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Δραστηριότητα αξιολόγησης  
Βιβλιογραφία  
Πρόσθετοι πόροι





## Κεφάλαιο 1. ΑΝΑΔΟΧΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣΜΕΝΑ ΑΝΗΛΙΚΑ

### Περιεχόμενο Κεφαλαίου/Περίληψη

Σε αυτή την Ενότητα, θα διαβάσετε για το νομικό πλαίσιο της ανάδοχης φροντίδας για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα στην Ευρώπη,

Επίσης, θα εντοπίσετε τις θετικές πτυχές και τις προκλήσεις της αναδοχής για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα, τα καθήκοντα των αναδόχων φροντιστριών/τών. Θα έχετε ξεκαθαρίσει τη διαφορά μεταξύ ομοπολιτισμικής και ετεροπολιτισμικής αναδοχής και θα είστε σε θέση να περιγράψετε τη διαφορά μεταξύ αναδοχής και κηδεμονίας.

Θα αποκτήσετε τη βάση για να προχωρήσετε στη δραστηριότητα αξιολόγησης, επιλογής και αντιστοίχισης των αναδόχων φροντιστριών/τών. Θα έχετε επίσης ξεκαθαρίσει πώς να εκπαιδεύετε, να υποστηρίζετε και να παρακολουθείτε (monitoring) τις/ους/α **ανάδοχες/ους/α φροντιστριες/τές/τά.**

### 1.1 ΕΠΙΔΙΩΞΗ ΤΟΥ ΒΕΛΤΙΣΤΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η κατευθυντήρια αρχή ολόκληρου του ευρωπαϊκού (και διεθνούς) νομικού σώματος σχετικά με το παιδί είναι η επιδίωξη του βέλτιστου συμφέροντός του (*best interest of the child* - BIC). Η αρχή αυτή εγγυάται ότι σε όλες τις αποφάσεις και τις ενέργειες που αφορούν το παιδί πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το συμφέρον του παιδιού, ιδίως όσον αφορά την αρχή της ενότητας της οικογένειας, την ευημερία και την κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, την επιβίωση και την ασφάλειά του, επίσης υπό το πρίσμα των προτιμήσεων του ίδιου του παιδιού, ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο ωριμότητας του ατόμου.

Υπό αυτή την έννοια, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που καλούνται να προστατεύσουν τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα πρέπει να διασφαλίσουν ότι:

- αμέσως μόλις βρεθεί ένα παιδί σε μια χώρα, διεξάγεται κατάλληλη ατομική έρευνα για να διαπιστωθούν τυχόν ευάλωτα σημεία και ανάγκες - ανάλογα με το φύλο και την ηλικία του παιδιού - και ότι η έρευνα αυτή λαμβάνει υπόψη όλες τις επακόλουθες διαδικασίες που αφορούν το παιδί,
- προσφέρονται στο παιδί κατάλληλες συνθήκες διαμονής, συμπεριλαμβανομένων μιας σειράς εναλλακτικών επιλογών βοήθειας, όπως η ανάδοχη φροντίδα και η βοήθεια για την επανένωση με τα μέλη της οικογένειας,
- στο παιδί παρέχεται κηδεμόνας/νόμιμη/ος/ εκπρόσωπος/ο,
- διασφαλίζεται η πρόσβαση στην εκπαίδευση,
- διασφαλίζεται η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένης της θεραπείας για την αντιμετώπιση ψυχικών ασθενειών και της υποστήριξης των παιδιών που έχουν υποστεί οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης ή/και τραύματος, καθώς και της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης,
- διεξάγονται διεξοδικές έρευνες για να προσδιοριστεί η δυνατότητα επανένωσης με την οικογένεια του παιδιού,



- το παιδί μπορεί

να συμμετέχει σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένου του παιχνιδιού και άλλων δραστηριοτήτων κατάλληλων για την ηλικία του,

- το παιδί μπορεί να υποβάλει αίτηση ασύλου,
- λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, πριν από την έκδοση απόφασης επαναπατριsmού, παρέχεται στο παιδί επαρκής βοήθεια για να εξασφαλιστεί ότι επιστρέφει σε μέλος της οικογένειας, σε ορισμένο κηδεμόνα ή σε κατάλληλη δομή υποδοχής στη χώρα επαναπατριsmού.

## 1.2 ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣΜΕΝΑ ΑΝΗΛΙΚΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Προστασία των παιδιών σημαίνει υπεράσπιση των ευρωπαϊκών αξιών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του σεβασμού, της αξιοπρέπειας και της αλληλεγγύης. Μετά τη μεταναστευτική κρίση του 2015, οι ευρωπαϊκές προσπάθειες για την προστασία των παιδιών που μεταναστεύουν και για τη διευκόλυνση των κρατών μελών να εφαρμόσουν το κεκτημένο της ΕΕ είναι αξιοσημείωτες, αν και εξακολουθούν να υπάρχουν κενά στην ποιότητα της φροντίδας και στην πρόσβαση στις υπηρεσίες.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επηρεάζει την εσωτερική νομοθεσία των κρατών μελών, τα οποία υποχρεούνται να προσαρμόζουν τη νομοθεσία τους ώστε να συμμορφώνεται με τις κοινοτικές οδηγίες. Συχνά, η νομοθεσία των κρατών μελών έχει εξελιχθεί σε ορισμένους τομείς - συμπεριλαμβανομένου του τομέα της μετανάστευσης - ειδικά χάρη στις υποδείξεις που έλαβαν μέσω της ΕΕ, όπως το άρθρο 24 παράγραφος 2 της Οδηγίας για τις Συνθήκες Υποδοχής (2013), το οποίο ορίζει ότι τα ασυνόδευτα ανήλικα τοποθετούνται α) σε ανάδοχες οικογένειες, β) σε κέντρα φιλοξενίας με ειδικές διατάξεις για ανήλικα, γ) σε άλλα καταλύματα κατάλληλα για ανήλικα. Δεύτερον, υπενθυμίζει την ανακοίνωση για την προστασία των παιδιών στη μετανάστευση (2017) που δήλωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με το θέμα. Τρίτον, ενσωματώνει στο ολοκληρωμένο πλαίσιο για την υποστήριξη των προσπαθειών ανάπτυξης και ενίσχυσης των πολιτικών ένταξης και για τα παιδιά, όπως αναφέρεται στο Νέο Σχέδιο Δράσης για την Ένταξη και Ενσωμάτωση (*New Action plan on Integration and Inclusion*) 2021-2027.

Σε διεθνές επίπεδο, το άρθρο 20 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ) ορίζει ότι "*κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή μόνιμα το οικογενειακό του περιβάλλον ή που δεν μπορεί να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό προς το συμφέρον του, έχει δικαίωμα προστασίας και ειδικής βοήθειας από την κυβέρνηση. Οι κυβερνήσεις, από την πλευρά τους, παρέχουν κηδεμόνα για το παιδί, σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία. Η κηδεμονία αυτή μπορεί να συνίσταται σε ανάδοχη φροντίδα σε μια οικογένεια, στο θεσμό της **kafalah** σύμφωνα με τον ισλαμικό νόμο, στην **τεκνοθεσία** ή, σε περίπτωση ανάγκης, στην τοποθέτηση σε **κατάλληλα ιδρύματα για τη φροντίδα των παιδιών**. Κατά την επιλογή μεταξύ αυτών των επιλογών, θα λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη για κάποια συνέχεια στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσική καταγωγή του".*

Παρά το γεγονός ότι το Κοινοτικό Δίκαιο επιβάλλει βασικές ρυθμίσεις κοινές για όλα τα κράτη μέλη, εξακολουθούν να υπάρχουν βαθιές διαφορές μεταξύ των διαφόρων νομικών συστημάτων, ιδίως όσον αφορά την αποδοχή, την επιτροπεία, τον επαναπατριsmό, την απέλαση και την κράτηση των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων.

### ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ:

Βοηθάει το παιδί να κατανοήσει το ρόλο της/ου κηδεμόνα στο σύνολό του και πώς να χρησιμοποιεί την υποστήριξη που του προσφέρει η εν λόγω φιγούρα, ή ένα ισοδύναμο πρόσωπο, για να προάγει το ανώτερο συμφέρον του.



## ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

### ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ευρωπαϊκή πολιτική, μέσω των θεσμών της και του έργου τους, έχει επανειλημμένα δείξει πόσο σημαντικό είναι για την υγεία των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων να τοποθετούνται σε ένα περιβάλλον κατάλληλο για την ανάπτυξη και την εξέλιξή τους, όπου θα μπορούν να ζουν ήρεμα με όλα τα δικαιώματα που εγγυάται ο νόμος, υποστηριζόμενοι στις επιλογές τους και στη διαδικασία ένταξης. Υπό αυτή την έννοια, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα έχουν παροτρύνει τα κράτη μέλη να προσαρμόσουν την εσωτερική τους νομοθεσία ώστε να διασφαλίσουν ότι τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα μπορούν να τοποθετηθούν σε πρώτη φάση - αν είναι δυνατόν - με τους ενήλικους συγγενείς τους, διαφορετικά σε ανάδοχη οικογένεια ή σε ειδικά κέντρα για ανήλικα.

Η υποστήριξη που προσφέρεται στο ασυνόδευτο και χωρισμένο ανήλικο πρέπει να είναι ειδικά σχεδιασμένη για το συγκεκριμένο άτομο. Κάθε μορφή στήριξης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ασυνόδευτου και χωρισμένου ανήλικου, το ιστορικό του, την πορεία του, τις ανάγκες του, τα τρωτά σημεία, τις επιθυμίες του, τις δυνατότητες και τους δεσμούς που μπορεί να έχει ήδη δημιουργήσει ή να δημιουργεί σε ένα συγκεκριμένο έδαφος. Όσο πιο εξατομικευμένη είναι η υποστήριξη, τόσο μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες να επιτευχθούν οι βραχυπρόθεσμοι, μεσοπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι στόχοι της φροντίδας του ατόμου, επιτρέποντας την καλύτερη ενσωμάτωση στην επικράτεια και την αύξηση της προσωπικής ευημερίας.

### 1.3 ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Το σύστημα για τη φροντίδα των αναγκών των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων προβλέπει ένα ποικίλο σύνολο μέτρων που συνδυάζονται για να εγγραφούν την επιδίωξη του βέλτιστου συμφέροντός τους.

Σε αυτά περιλαμβάνονται η ανάδοχη φροντίδα για άτομα ή οικογένειες, η λεγόμενη "εναλλακτική" φροντίδα, η ιδρυματική φροντίδα όπου το παιδί τοποθετείται σε κέντρο ή κοινότητα φιλοξενίας, η συγγενική φροντίδα μια ρύθμιση κατά την οποία τα παιδιά ζουν με άλλο μέλος της οικογένειας και τα φροντίζει άλλο μέλος της, επειδή οι γονείς τους δεν είναι σε θέση να τα φροντίσουν.

Το ασυνόδευτο και χωρισμένο ανήλικο- όπως συμβαίνει με ένα παιδί ημεδαπών που δεν έχει γονείς ή άλλους συγγενείς υπεύθυνους γι' αυτό- χρειάζεται ένα πρόσωπο που ονομάζεται *κηδεμόνας*, ο οποίος, αν δεν είναι ο ίδιος με την/ον/ο Φροντίστρια/στη/στό, πρέπει να ερωτάται από τον τελευταίο για αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά.

Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία των ανηλίκων μεταναστριών/στών (για ένα ασυνόδευτο και χωρισμένο ανήλικο άνω των 16 ετών, ελαφρύτερες μορφές αναδοχής θα μπορούσαν να είναι χρήσιμες για την ανάπτυξη και/ή την αύξηση των δεξιοτήτων τους ώστε να ενταχθούν στην κοινότητα υποδοχής, να βελτιώσουν την κατάρτιση και την εργασιακή τους ικανότητα, καθώς και να αναπτύξουν μια πορεία προς την ανεξαρτησία), θα μπορούσαν να προσφερθούν και να προταθούν στο ανήλικο διάφορες μορφές υποστήριξης και βοήθειας, όπως η τοποθέτηση σε μια κοινότητα ή σε ένα κέντρο υποδοχής, η κλασική αναδοχή ή η φιλοξενία από μια ανάδοχη οικογένεια μόνο τα Σαββατοκύριακα (λεγόμενες: υποστηρικτικές/φιλόξενες οικογένειες ή αναδοχή μερικής απασχόλησης).

Αυτά τα μέτρα βοήθειας συνήθως οργανώνονται, θεσπίζονται και διαχειρίζονται από τη δημόσια διοίκηση (δικαστήριο ανηλίκων, κοινωνικές υπηρεσίες κ.λπ.).

Κατά τον καθορισμό των πιθανών οδών ένταξης και την ανάπτυξη κατάλληλων και ολοκληρωμένων μέτρων προστασίας καθώς και την προώθηση των ευκαιριών για το παιδί, είναι, ωστόσο, απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη



όχι μόνο η ηλικία αλλά και να γνωρίζει το κοινωνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο που το αναγκάζει να εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής του.

Τα διάφορα συστήματα είναι τα εξής:

- **ΑΝΑΔΟΧΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ**

Προβλέπει τη φιλοξενία σε ανάδοχη οικογένεια που αναγνωρίζεται επίσημα από το κράτος. Η τοποθέτηση του παιδιού αποφασίζεται συνήθως από μια κρατική αρχή ή μια υπηρεσία κοινωνικών υπηρεσιών. Το κράτος, μέσω του Δικαστηρίου Ανηλίκων και του οργανισμού υπηρεσιών προστασίας του παιδιού, τοποθετείται σε θέση γονέα έναντι του παιδιού (*loco parentis vis-à-vis*), λαμβάνοντας όλες τις νομικές αποφάσεις, ενώ ο γονέας που έχει την επιμέλεια είναι υπεύθυνος/ο για την καθημερινή φροντίδα του παιδιού.

Υπάρχουν δύο επιπλέον μορφές ανάδοχης φροντίδας:

- **Ανάδοξη μητέρας-παιδιού (Mother-child foster care).** Η ανάδοχη οικογένεια φιλοξενεί το παιδί και τη μητέρα στο σπίτι της ή σε παρακείμενο διαμέρισμα. Η λύση αυτή επιλέγεται όταν η μητέρα είναι εμφανώς νέα ή εύθραυστη και χρειάζεται ένα οικογενειακό πλαίσιο για να την καθοδηγήσει και να την υποστηρίξει. Αυτή η ανάδοχη φροντίδα μπορεί να καταφέρει να συνοδεύσει και να ενισχύσει τη σχέση μεταξύ μητέρας και παιδιού που προετοιμάζεται για αυτονομία.
- **Ελαφριά ανάδοχη φροντίδα (Light foster care) ή φιλόξενη οικογένεια (welcoming families).** Αναφέρεται στην υποδοχή εντός της οικογένειας χωρίς τη συμμετοχή ιδρυμάτων, για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Θα μπορούσε να είναι κατά τη διάρκεια του Σαββατοκύριακου, αλλά και σύντομες περιόδους του έτους ή, για παράδειγμα, την περίοδο των διακοπών. Μέσω αυτής της μορφής ανάδοχης φροντίδας, οι διαθέσιμες οικογένειες/άτομα ενεργούν γενικά κυρίως ως υποστήριξη στην εξεύρεση εργασίας και στην εκτέλεση γραφειοκρατικών και διοικητικών καθηκόντων, καθώς και στην ενθάρρυνση του παιδιού σε σχολικές, εκπαιδευτικές και επιμορφωτικές δραστηριότητες και, γενικά, στην κοινωνικοποίηση.

- **ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ**

Η φιλοξενία αναφέρεται στη μεσοπρόθεσμη/μακροπρόθεσμη φροντίδα που παρέχεται σε ανήλικα που διαμένουν σε εγκαταστάσεις/κοινότητες φιλοξενίας. Ανάλογα με τις ανάγκες του ανηλίκου, υπάρχουν διαθέσιμες διαφορετικές επιλογές φροντίδας. Τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα- λαμβάνοντας επίσης υπόψη την ηλικία τους και άλλες ειδικές ευπάθειες - μπορούν να τοποθετηθούν σε μια κοινότητα ή σε ένα οικογενειακό σπίτι, σε ένα κέντρο φροντίδας για ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα. Σε κάθε περίπτωση, ο τόπος διαμονής του παιδιού πρέπει να διαθέτει πρότυπα ασφάλειας και προστασίας για το παιδί, συμπεριλαμβανομένης της μη συμβίωσης με ενήλικες και της πρόσβασης σε επαρκή χώρο για παιχνίδι και ψυχοσωματική ανάπτυξη.

- **ΣΥΓΓΕΝΙΚΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ**

Είναι μια ρύθμιση κατά την οποία τα παιδιά ζουν με ένα άλλο μέλος της οικογένειας και τα φροντίζει ένα άλλο μέλος της οικογένειας, επειδή οι γονείς τους δεν είναι σε θέση να τα φροντίσουν. Η ρύθμιση αυτή είναι επίσης γνωστή ως "ενδοοικογενειακή αναδοχή" (intra-family foster care) ή "γονική αναδοχή" (parental foster care). Είναι λιγότερο δαπανηρή από την επίσημη αναδοχή και κρατά πολλά παιδιά μακριά από το κλασικό σύστημα αναδοχής.

- **ΝΟΜΙΚΗ ΚΗΔΕΜΟΝΙΑ**

Το άτομο που ασκεί κηδεμονία είναι "ένα ανεξάρτητο πρόσωπο που διασφαλίζει το συμφέρον και τη γενική ευημερία του παιδιού. Για το σκοπό αυτό, το άτομο που ασκεί κηδεμονία συμπληρώνει την περιορισμένη δικαιοπρακτική

ικανότητα του παιδιού. Το άτομο που ασκεί κηδεμονία ενεργεί ως νόμιμο εκπρόσωπο του παιδιού σε όλες τις διαδικασίες με τον ίδιο τρόπο που μία/ένας/α γονέας εκπροσωπεί το παιδί του".

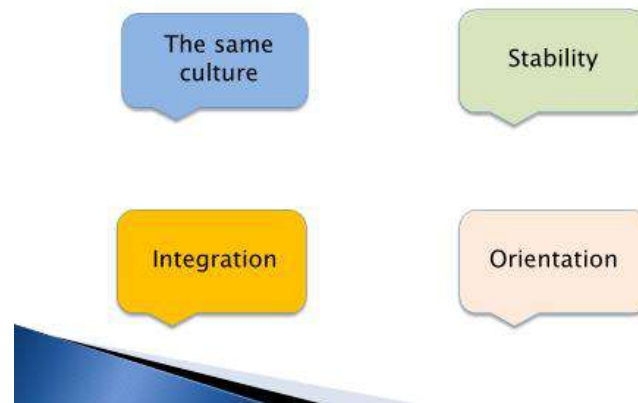
#### 1.4 ΟΜΟΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΑΝΑΔΟΧΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΑΝΑΔΟΧΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ

Δύο τύποι ανάδοχης φροντίδας είναι δυνατοί για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα:

- **Ομοπολιτισμική ανάδοχη φροντίδα:** με μια οικογένεια που έχει την ίδια γλώσσα, τον ίδιο πολιτισμό και τις ίδιες παραδόσεις με τα παιδιά, μια ανάδοχη φροντίδα όπου οι οικογένειες ή οι μεμονωμένες/οι/α ανάδοχες/οι/α φροντίστριες/στές/στά ανήκουν στην ίδια εθνοτική ομάδα με το παιδί.

Η ομοπολιτισμική ανάδοχη φροντίδα αποτελεί, σε πολλές περιπτώσεις, μια αποτελεσματική και αποδοτική στρατηγική για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα. Στις οικογένειες των οποίων μοιράζονται τον πολιτισμό, βρίσκουν σταθερότητα, υποδοχή, κοινές συνήθειες και έθιμα, αλλά και πολύτιμη βοήθεια στην κατανόηση της νέας χώρας στην οποία έχουν φτάσει. Το ασυνόδευτο και χωρισμένο ανήλικο μπορεί να βιώσει, ιδίως αρχικά, μια κατάσταση αποπροσανατολισμού, την οποία μια οικογένεια της ίδιας εθνικής ομάδας μπορεί να τον βοηθήσει να ξεπεράσει. Η ομο-πολιτισμική ανάδοχη φροντίδα έχει επίσης αποδειχθεί ότι είναι ένα έγκυρο εργαλείο για την προώθηση της ενεργού ιδιότητας του πολίτη των οικογενειών μεταναστριών/τών που έχουν ήδη ενσωματωθεί στη χώρα, καθιστώντας την ουσιαστικό πόρο για τις περιοχές, αμφισβητώντας την τάση να τους θεωρούμε μόνο ως ωφελούμενες/ους/α υπηρεσιών. Ωστόσο, αυτό το είδος της αναδοχής μπορεί να ενέχει κάποιους κινδύνους. Οι κοινωνικές υπηρεσίες και άλλες/οι/α εμπλεκόμενες/οι/α επαγγελματίες πρέπει να ενθαρρύνουν και να υποστηρίξουν αποτελεσματικά την ανάδοχη οικογένεια ώστε να προωθήσουν πραγματικά την ένταξη του παιδιού στην τοπική κοινότητα και όχι μόνο στην κοινότητα της εθνικότητάς του.

### Homocultural foster care



1 FADV FORUM training package

- **Ετεροπολιτισμική ανάδοχη φροντίδα:** με μια ημεδαπή οικογένεια, μια ανάδοχη φροντίδα στην οποία οι οικογένειες ή οι μεμονωμένες ανάδοχες/οι/α φροντίστριες/ές/ά δεν ανήκουν στην ίδια εθνοτική ομάδα με το παιδί. Οι/Τα ανάδοχες/οι/α φροντίστριες/στές/στά ενημερώνονται επαρκώς για τις αξίες αναφοράς και τις πολιτισμικές και θρησκευτικές διαφορές μέσω συναντήσεων με εκπροσώπους της κοινότητας, κοινωνικές/ούς/ά λειτουργούς, εθνοψυχολόγους, εθνοπαιδαγωγούς και πολιτισμικούς διαμεσολαβητές. Ένα από τα κύρια πλεονεκτήματα αυτού του τύπου ανάδοχης φροντίδας είναι ότι ο ανήλικος, ευρισκόμενος σε μια οικογένεια με ήθη και έθιμα διαφορετικά από τα δικά του, μπορεί να γνωρίσει και να ανακαλύψει νέες παραδόσεις, επιταχύνοντας έτσι την ένταξή του στην κοινότητα. Επιπλέον, η ανάδοχη φροντίδα σε μια ημεδαπή οικογένεια μπορεί να δημιουργήσει μια ασυνέχεια στη ζωή του ανηλίκου με την προηγούμενη ζωή



του- αν η τελευταία έχει υποστεί τραύματα, μπορεί να αποτελέσει ένα σημείο ρήξης από το οποίο θα ξεκινήσει εκ νέου.

## 1.5 ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΔΟΧΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣΜΕΝΑ ΑΝΗΛΙΚΑ ΣΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΣ

Η ανάδοχη φροντίδα, ή η φροντίδα με βάση την οικογένεια, θεωρείται ευρέως ως η καλύτερη μορφή φροντίδας για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα. Τα οφέλη αυτά μεταφράζονται σε σημαντικότερη υποστήριξη στην πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση και την κοινωνική στήριξη, βοηθώντας το παιδί να **βελτιώσει την ικανότητά του να δημιουργεί σχέσεις και διευκολύνοντας την ένταξη**. Η συνεχής οικοδόμηση της σχέσης του παιδιού με τους ανάδοχους φροντιστές μπορεί επίσης να συμβάλει στην ανάπτυξη μιας νέας σχέσης εμπιστοσύνης με τον έξω κόσμο, καθώς και στη συνέχεια της παροχής φροντίδας, πολύ μετά την ενηλικίωσή του. Αυτά τα δυνατά σημεία του συστήματος ανάδοχης φροντίδας συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη της ανθεκτικότητας των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η κλασική ανάδοχη φροντίδα χαρακτηρίζεται από ορισμένους περιορισμούς, όπως η δυσκολία πρόσληψης αναδόχων και το γεγονός ότι οι/τα ανάδοχοι/οι/α φροντιστριες/στές/στά δεν είναι συνήθως επαγγελματικά εκπαιδευμένες/οι/α, σε αντίθεση με ό,τι συνήθως συμβαίνει/θα έπρεπε να συμβαίνει στις εγκαταστάσεις φιλοξενίας όπου απασχολούνται επαγγελματίες όπως εκπαιδευτικοί, ψυχολόγοι, νομικοί σύμβουλοι κ.λπ. Επιπλέον, η κλασική αναδοχή μπορεί να συνεπάγεται μεγάλο χρόνο αναμονής λόγω της γραφειοκρατικής διαδικασίας που απαιτείται για την επισημοποίησή της.

Τέλος, ένα από τα πιθανά μειονεκτήματα της αναδοχής είναι ότι, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στα κέντρα υποδοχής και στις κοινότητες, τα ανήλικα συνήθως δεν ζουν με συνομήλικα τους (εκτός αν οι ανάδοχοι έχουν παιδιά). Κατά συνέπεια, είναι σημαντικό τα ανάδοχα παιδιά να εξακολουθούν να ζουν την καθημερινότητά τους με τα συνομήλικα τους, είτε πρόκειται για ανηλίκους με παρόμοιο πολιτισμικό υπόβαθρο είτε για παιδιά που είναι πολίτες της χώρας "υποδοχής".

## ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣΜΕΝΑ ΑΝΗΛΙΚΑ - οφέλη & προκλήσεις

### Benefits of foster care vis a vis other forms of care:

- › Building relationships
- › Promoting resilience,
- › Facilitating integration
- › Developing trust
- › Facilitating access to health care, education, social support
- › Continuity in care provision

### Challenges of foster care vis a vis other forms of care:

- › Uncertainty (time, status, wishes)
- › Age of the child/young person
- › Difficulties recruiting foster carers
- › Foster carers are usually not professionally trained unlike residential care workers.
- › System reflections

2 FADV: FORUM training package

## 1.6 ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΗΣ/ΟΥ ΑΝΑΔΟΧΗΣ/ΟΥ ΦΡΟΝΤΙΣΤΡΙΑΣ/ΣΤΗ

**Κύριος στόχος** της ανάδοχης φροντίδας για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ασυνόδευτα (με τις διαφορές που παραμένουν μεταξύ των νομοθεσιών των διαφόρων χωρών της ΕΕ) είναι η παροχή σε αυτά ενός **κατάλληλου και ασφαλούς περιβάλλοντος** για την υποστήριξη της ανάπτυξης του παιδιού και της ένταξής του στην κοινωνία



υποδοχής. Η όλη διαδικασία επικεντρώνεται στο παιδί και δεν προβλέπεται παράλληλη πορεία για την υποστήριξη της φυσικής οικογένειας, όπως συμβαίνει συνήθως στην ανάδοχη φροντίδα για τα εθνικά παιδιά. Η επανένωση με τη φυσική οικογένεια του παιδιού θα μπορούσε επίσης να αποτελέσει στόχο, όταν αυτό είναι εφικτό και είναι προς το συμφέρον του παιδιού.

Η ανάδοχη οικογένεια αναλαμβάνει επίσης δικαιώματα που μεταφράζονται σε γονική εξουσία σε συγκεκριμένα πλαίσια και περιπτώσεις.

Όταν αυτό είναι προς το συμφέρον του ασυνόδευτου και χωρισμένου ανήλικου, τα καθήκοντα των ανάδοχων οικογενειών **περιλαμβάνουν επίσης την προώθηση της σχέσης μεταξύ του παιδιού υπό φροντίδα και της οικογένειας καταγωγής του**. Υπό αυτή την έννοια, όταν κρίνεται ασφαλές και κατάλληλο και λαμβάνοντας πάντα υπόψη τις επιθυμίες του παιδιού, οι ανάδοχοι οικογένειες θα πρέπει να είναι σε θέση να συμβάλλουν στη διατήρηση αυτού του δεσμού. Οι επαφές αυτές πραγματοποιούνται συνήθως μέσω τηλεφώνου, με τη χρήση του WhatsApp ή του Skype. Οι/Τα κοινωνικές/οί/ά λειτουργοί θα πρέπει να παρέχουν στις/ους/α ανάδοχες/ους φροντίστριες/στές/στά λεπτομερείς και ακριβείς πληροφορίες σχετικά με αυτό, διασφαλίζοντας ότι οι ανάδοχοι οικογένειες μπορούν να υποστηρίξουν και να κατανοήσουν το παιδί (το οποίο μπορεί να βιώνει πολύ ανάμεικτα συναισθήματα που κυμαίνονται από την ευτυχία έως τη μοναξιά, το θυμό ή το φόβο).

Η διατήρηση της επαφής με τα μέλη της οικογένειας θα έχει ιδιαίτερη σημασία σε περιπτώσεις όπου είναι δυνατή η επανένωση των παιδιών με την οικογένειά τους.

## ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΡΙΩΝ/ΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ (MATCHING)

### 1.7 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

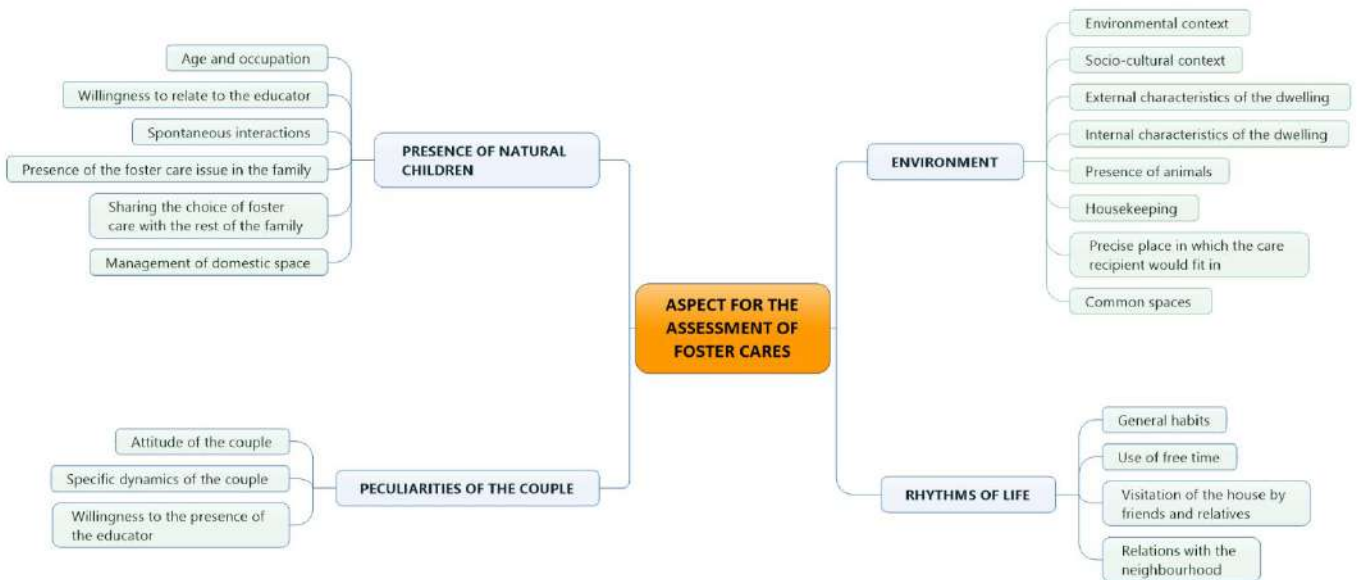
Μια υπηρεσία αναδοχής θα πρέπει να επιλέγει, να αξιολογεί και να υποστηρίζει μια ετερογενή ομάδα αναδόχων (είτε οικογένειες είτε άτομα) και ατόμων υποστήριξης (για ελαφριά αναδοχή, κηδεμόνας κ.λπ.), ικανών να ανταποκριθούν κατάλληλα στις πολλαπλές ανάγκες των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων, λαμβάνοντας υπόψη τις ψυχολογικές, κοινωνικές, εθνοτικές, πολιτιστικές, θρησκευτικές, γλωσσικές ιδιαιτερότητές τους. Τα καθοδηγητικά κριτήρια στη φάση της επιλογής και ιδίως στη φάση της αντιστοίχισης μεταξύ της δυνητικής ανάδοχης οικογένειας και του δυνητικού παιδιού είναι αναμφίβολα πολύπλοκα. Θα πρέπει να εξισορροπούν την ανάγκη προσδιορισμού γενικών αρχών με τη συνεκτίμηση της προσωπικής ιστορίας και εμπειρίας του παιδιού.

Η διαδικασία αξιολόγησης της οικογένειας ή του ατόμου που αποφασίζει να αναλάβει την αναδοχή του ασυνόδευτου και χωρισμένου ανήλικου θα πρέπει να ορίζεται σαφώς και απερίφραστα και να εξηγείται στους μελλοντικούς ανάδοχους (το ίδιο ισχύει και για άλλες μορφές βοήθειας όπως η κηδεμονία).

Είναι πολύ σημαντικό για τις δραστηριότητες πρόσληψης και αντιστοίχισης να προσδιορίζονται τα **στάδια και το περιεχόμενο της διαδικασίας** επιλογής και, όπου είναι δυνατόν, το χρονοδιάγραμμα- τα ελάχιστα και επιθυμητά πρότυπα που πρέπει να εφαρμόζονται κατά τη φάση της αξιολόγησης και οι **προσωπικές ιδιότητες, δεξιότητες και στάσεις** που επιδιώκονται ή/και πρέπει να επιτευχθούν.

Η αξιολόγηση θα πρέπει να διενεργείται από κατάλληλα εκπαιδευμένους επαγγελματίες και να περιλαμβάνει προσωπικές συναντήσεις τόσο με τις/ους/α υποψήφιες/ους/α ανάδοχες/ους/α φροντίστριες/στές/στά όσο και με άλλα μέλη της οικογένειας που ζουν στο νοικοκυριό.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας που αποσκοπεί στην αξιολόγηση των δυνητικών ανάδοχων φροντιστριών/στών των παιδιών, πρέπει να εξεταστούν σε βάθος διάφορες πτυχές, εμβαθύνοντας στις ακόλουθες πτυχές.



## 1.8 "ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ" ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η έκθεση θα πρέπει επίσης να αναλύει και να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων

Η συμμετοχή και η κατάρτιση των φορέων της κοινότητας και της ανάδοχης φροντίδας είναι θεμελιώδους σημασίας για τη διαδικασία επιλογής του παιδιού. Ειδικότερα, οι φορείς που παρακολουθούν το ασυνόδευτο και χωρισμένο παιδί και συμμετέχουν στη διαμόρφωση του σχεδίου ανάδοχης φροντίδας πρέπει να διασφαλίζουν τη διενέργεια ψυχολογικής και κοινωνικής διάγνωσης, η οποία τους επιτρέπει να καθορίσουν - επίσης για να διευκολύνουν την επακόλουθη αντιστοιχία με την ανάδοχη οικογένεια - την ανάγκη του ανηλίκου για ανάδοχη φροντίδα και το είδος της προβλεπόμενης ανάδοχης φροντίδας.

- Personal data, a brief history of the child, presence of any decrees of the Juvenile Court (or other judicial authorities);





The reasons that led to the foster care decision.

Prediction of the duration of foster care.

If the UASC still maintains contact with his/her family of origin:

the type and frequency of relations between the latter and the child.

the kind of cooperation that can be envisaged between the latter and the child, as well as between the family of origin and the foster carers.

the conditions that would allow the children to return to his/her family of origin.

Any indications on the type of family suitable for the minor

The procedure (how and when) for checking the project.

Κατά την αξιολόγηση της καταλληλότητας για την έναρξη μιας εμπειρίας οικογενειακής ανάδοχης φροντίδας, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όσο το δυνατόν πληρέστερα το κοινοτικό υπόβαθρο του παιδιού, να αξιολογείται επομένως η κατάσταση της αυτονομίας του, κατά πόσο σέβεται τους κανόνες, κατά πόσο και πώς σχετίζεται με τα συνομήλικα του και τα ενήλικα. Η ενδεχόμενη ένταξη των παιδιών σε ένα σχολικό και εκπαιδευτικό πρόγραμμα μπορεί να παράσχει περαιτέρω πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την ολοκλήρωση της διαδικασίας αξιολόγησης και επιλογής.

Καλό είναι πάντα να θυμόμαστε ότι η διαμόρφωση του σχεδίου αναδοχής δεν μπορεί να αποκλείσει την ακρόαση των παιδιών.

#### **Ακολουθεί μια επιλογή παραγόντων που μπορούν να ληφθούν υπόψη κατά την αντιστοίχιση (matching)**

- |   |  |
|---|--|
| ▶ Επιθυμίες του νεαρού ατόμου   | ▶ Κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο   |
| ▶ Γεωγραφική τοποθεσία τοποθέτησης  | ▶ Εκπαιδευτικοί παράγοντες   |
| ▶ Τύπος στέγασης  | ▶ Ικανότητα πολιτισμικής επάρκειας & υποστήριξης του νεαρού ατόμου σε σχέση με το ρατσισμό |
| ▶ Σύνθεση οικογένειας   | ▶ Διατροφικές απαιτήσεις του νεαρού ατόμου   |
| ▶ Εθνικότητα & εθνοτική καταγωγή  | ▶ Σεξουαλικότητα   |
| ▶ Μεταναστευτικό καθεστώς της ανάδοχης οικογένειας & διάρκεια παραμονής στη χώρα    | ▶ Ικανότητα να ζει με μυστικότητα & σιωπή & απειλή απέλασης                                |
| ▶ Γλώσσα  | ▶ Ικανότητα ανταπόκρισης σε τυχόν ειδικές ανάγκες  |
| ▶ Προσωπικότητα των μελών της οικογένειας & του ασυνόδευτου και χωρισμένου ανήλικου | ▶ Αν υπάρχουν κατοικίδια ζώα στο σπίτι   |
| ▶ Σύνδεσμοι της/ου φροντιστριάς/στη/στού με την τοπική κοινότητα                    |  |
| ▶ Δυνατά και αδύνατα σημεία των φροντιστών  |  |

Πηγή: Νί Raghallaigh, 2013; Zeijlmans et al, 2017

#### **ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ:**

Προσπαθήστε να καταλάβετε τι σημαίνει για τον ίδιο το "να αισθάνεται σαν στο σπίτι του". Βοηθήστε το παιδί να αναδημιουργήσει έναν προσωπικό χάρτη που περιέχει τα σημεία αναφοράς που βρίσκονται πιο κοντά στις ανάγκες του στο πλαίσιο του στόχου.



## 1.9

### ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗΣ (MATCHING)

Η αντιστοίχιση (matching) είναι η φάση που προηγείται της τοποθέτησης του παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια. Κατά τη φάση αυτή, αναζητείται μια οικογένεια προσαρμοσμένη στις ειδικές ανάγκες του παιδιού. Η αντιστοίχιση, επομένως, πραγματοποιείται κυρίως για οικογένειες χωρίς συγγενικούς δεσμούς. Ωστόσο, και για τοποθετήσεις εντός της οικογένειας, είναι χρήσιμο να ελέγχεται συστηματικά η αντιστοίχιση, για να επιβεβαιώνεται ή όχι η ασφάλεια του παιδιού και η βιωσιμότητα της τοποθέτησης.

Κατά τη φάση αυτή, είναι απαραίτητο να συγκεντρωθούν όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες για το παιδί και την πιθανή ανάδοχη οικογένεια. Η σύγκριση και η συσχέτιση αυτών των πληροφοριών μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό της καταλληλότερης οικογένειας, αλλά και να αναδείξει πτυχές που χρήζουν μεγαλύτερης προσοχής κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης.

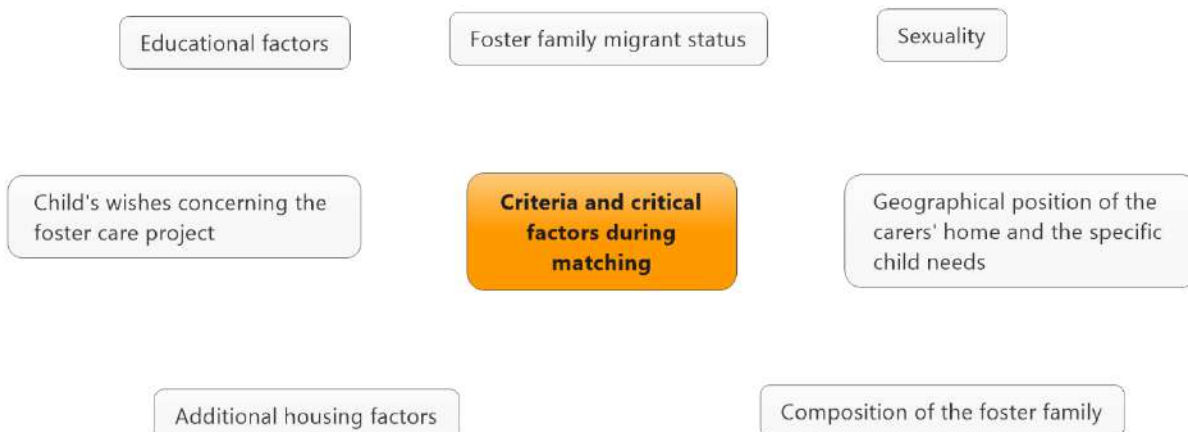
Αυτό που επιδιώκεται κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας αντιστοίχισης είναι απίθανο ότι κάποιο ανάδοχο άτομο/ ανάδοχη οικογένεια θα καλύψει όλες τις ανάγκες ενός μεμονωμένου ασυνόδευτου και χωρισμένου παιδιού, αλλά επιδιώκεται το υψηλότερο δυνατό επίπεδο συμβατότητας μεταξύ της/ου ανάδοχης/ου φροντίστριας/στή και του ασυνόδευτου και χωρισμένου ανηλίκου, σύμφωνα με τους παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη, οι οποίοι απαριθμούνται στην προηγούμενη παράγραφο.

Αφού προσδιοριστεί η οικογένεια που θα αναλάβει το παιδί, πρέπει να προετοιμαστούν όλες οι ενέργειες που αποσκοπούν στη γνωριμία των μερών, ώστε να συνοδεύουν το παιδί και την οικογένεια μεταξύ τους ακολουθώντας την καθορισμένη πορεία της ανάδοχης φροντίδας. Το επόμενο βήμα είναι στη συνέχεια να ξεκινήσουν οι διαδικασίες για τη γνωριμία της οικογένειας με το παιδί, σύμφωνα με τις μεθόδους που υποδεικνύονται στο σχέδιο, έως ότου χορηγηθεί η ανάδοχη φροντίδα.

Ιδιαίτερη σημασία έχει ο τρόπος με τον οποίο κοινοποιείται στο παιδί η επιβεβαίωση της απόφασης για την ανάδοχη φροντίδα, κυρίως οι λόγοι της. Πρόκειται για μια ευαίσθητη και σημαντική στιγμή που θέτει τα θεμέλια για τη μελλοντική συναισθηματική σχέση και εμπιστοσύνη μεταξύ του παιδιού και της ανάδοχης οικογένειας.

### Κριτήρια και κρίσιμοι παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αντιστοίχιση.

Ορισμένα συγκεκριμένα μέτρα και στοιχεία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αναζήτηση της "συμβατότητας" μεταξύ της/ου Φροντίστριας/στη/στού και του παιδιού, όπως



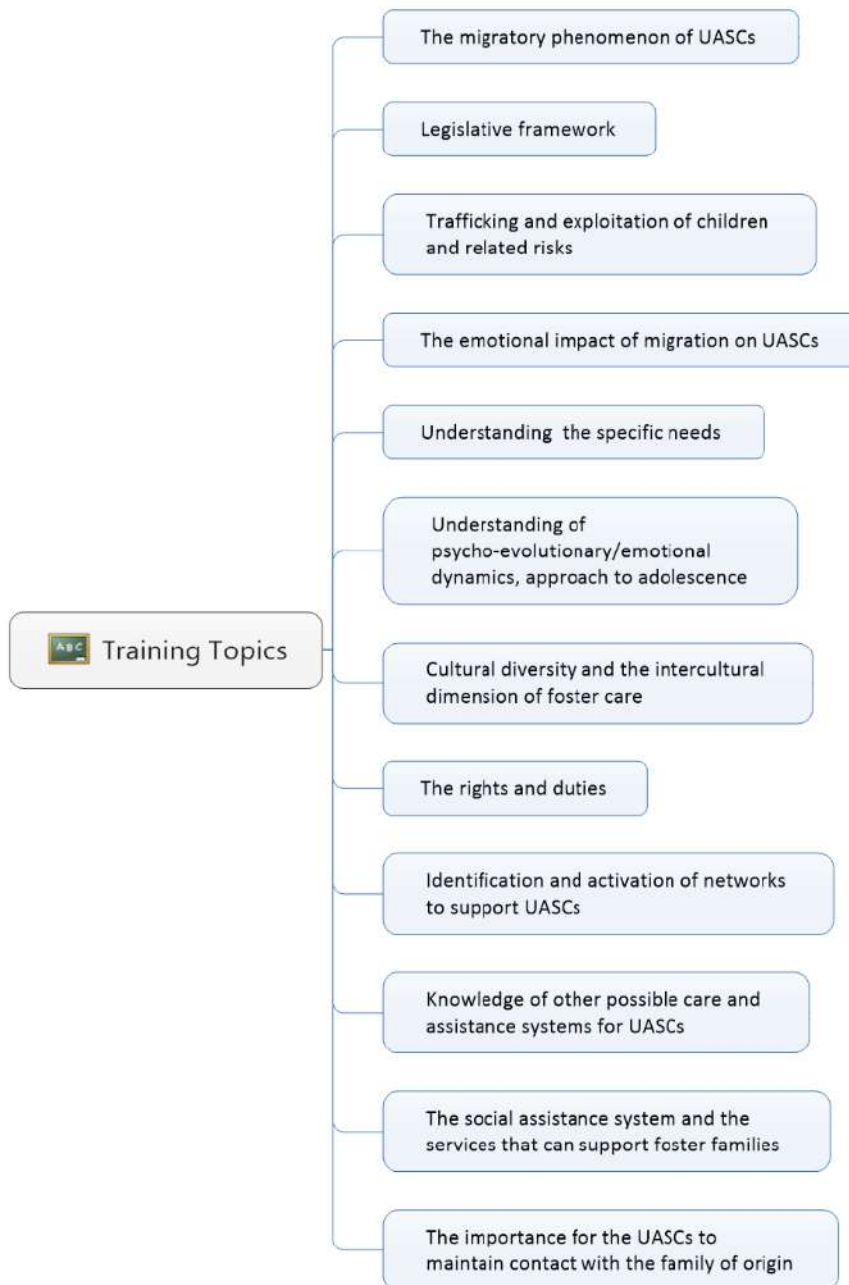
### ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ



**ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

**Εκπαίδευση των ανάδοχων φροντιστριών/τών.** Οι/Τα ανάδοχοι/οι/α φροντίστριες/στές/στά (οικογένειες και άτομα), καθώς και όσα άτομα τις/τους/τα υποστηρίζουν, θα πρέπει να εκπαιδεύονται και να είναι προετοιμασμένα να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που μπορεί να συναντήσουν, εντοπίζοντας τις δεξιότητες και τα δυνατά σημεία που διαθέτουν ή που πρέπει να αναπτύξουν.

Για την εκμάθηση των διαφόρων δεξιοτήτων ώστε να παρέχουν την καλύτερη δυνατή φροντίδα στο παιδί που φροντίζουν, η κατάρτιση θα πρέπει να περιλαμβάνει ενότητες που καλύπτουν τις ακόλουθες πτυχές:





Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε **θέματα φύλου**. Η διάσταση του φύλου είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς επηρεάζει έντονα τόσο την κατάσταση της ανηλικότητας όσο και την κατάσταση της μεταναστευτικής ιδιότητας. Είναι επιτακτική ανάγκη να συμπεριληφθεί το φύλο μεταξύ των λόγων που καθορίζουν και επηρεάζουν τις ανάγκες των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων και μεταξύ των στοιχείων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη - μαζί με τις εθνοτικές, πολιτιστικές, θρησκευτικές και γλωσσικές ανάγκες - κατά το σχεδιασμό μιας παρέμβασης υποστήριξης και φροντίδας. Ειδικότερα, όποιος καλείται να εργαστεί προς το συμφέρον των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων πρέπει να γνωρίζει ότι το φύλο συνδέεται βαθιά με την κουλτούρα κάθε χώρας και, κατά συνέπεια, ορισμένες επιπτώσεις μπορούν να καθορίσουν και να επηρεάσουν την εμπειρία της αναδοχής και της φροντίδας. Ειδικότερα, το διαφορετικό φύλο συνεπάγεται συγκεκριμένα και διάφορα κρίσιμα ζητήματα που σχετίζονται με τη σωματική και ψυχολογική υγεία και τα προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού,

### 1.11 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

Μετά από περίπου έξι εβδομάδες, πρέπει να πραγματοποιηθεί αξιολόγηση τόσο με την οικογένεια όσο και με το παιδί (χωριστά και μαζί). Στη συνέχεια, πρέπει να διατηρείται συχνή επαφή με την οικογένεια και το παιδί προκειμένου να αντιμετωπίζονται τυχόν ζητήματα, πριν αυτά εξελιχθούν σε προβλήματα ή παρεξηγήσεις. Κατά τη διάρκεια των πρώτων ημερών της τοποθέτησης αυτό συμβαίνει πολύ συχνά. Εάν είναι απαραίτητο, ένας διερμηνέας ή ένα πρόσωπο-κλειδί μπορεί να είναι υποστηρικτικός.

Η αξιολόγηση έξι μήνες μετά την τοποθέτηση επικεντρώνεται σε πρακτικές πτυχές, στην ευημερία του παιδιού και στην επίλυση τυχόν προβλημάτων ή παρεξηγήσεων. Εάν η οικογένεια ή το παιδί χρειάζεται περισσότερη καθοδήγηση ή η τοποθέτηση είναι ιδιαίτερα ευάλωτη, πρέπει να προγραμματιστούν επιπλέον αξιολογήσεις μεταξύ της εξάμηνης και της ετήσιας αξιολόγησης.

**Η παρακολούθηση** είναι μια ευκαιρία για τις/ους/α ανάδοχες/ους/α και τα παιδιά να μοιραστούν τις απόψεις και τα αιτήματά τους σχετικά με τις ανάγκες και τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Στη φάση της παρακολούθησης, είναι απαραίτητο να οριστούν ειδικοί χειριστές τόσο για συνεντεύξεις με τις οικογένειες σε προκαθορισμένα χρονικά διαστήματα όσο και για συνεντεύξεις με το παιδί και, γενικά, με όλα τα μέλη της οικογένειας. Η ποιοτική παρακολούθηση απαιτεί τη συμμετοχή ενός φάσματος επαγγελματιών που συνεργάζονται ανάλογα με την εξειδίκευσή τους. Ο οργανισμός ή η αρμόδια αρχή θα πρέπει να επισκέπτεται και να παρακολουθεί συνεχώς κάθε ανάδοχη τοποθέτηση. Θα πρέπει να πραγματοποιεί επαρκή αριθμό επισκέψεων, σε τακτά χρονικά διαστήματα. Ιδανικά, η παρακολούθηση θα πρέπει να διενεργείται από κοινωνική/ή/ό λειτουργό διαφορετικό από αυτόν που επιβλέπει και υποστηρίζει τους ανάδοχους γονείς.

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες η εποπτεία της οικογένειας υποδοχής και του παιδιού ασκείται από την/ον/ο ίδια/ο κοινωνική/ό λειτουργό. Υπάρχουν συγκεκριμένες πτυχές που απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή, οι οποίες παρατίθενται παρακάτω.

#### Όσον αφορά το παιδί

- Προσέχοντας τα **σημάδια αναπτυξιακών προβλημάτων**
- Προσφορά **υποστήριξης για ψυχολογικά προβλήματα**, απειλές στην ανάπτυξη του παιδιού και ζητήματα που αντιμετωπίζει ένα ασυνόδευτο ανήλικο
- Παροχή συμβουλών σχετικά με τον τρόπο **προώθησης της προσκόλλησης και της ανθεκτικότητας**



## Όσον αφορά την οικογένεια υποδοχής

- Αναγνώριση τυχόν ενδείξεων ανισορροπίας μεταξύ του φόρτου που απαιτείται από την οικογένεια και της ικανότητας να το αντιμετωπίσει
- Αναγνώριση εάν υπάρχει υπερβολική απόσταση ή κλείσιμο προς το παιδί
- Παροχή συμβουλών και υποστήριξης για τη διατήρηση των σχέσεων με τους βιολογικούς γονείς του παιδιού και άλλους συγγενείς
- Εξήγηση των νομικών διαδικασιών για την υποβολή αίτησης ασύλου
- Παροχή υποστήριξης για την αντιμετώπιση της αβεβαιότητας της απόκτησης άδειας διαμονής
- Παροχή συμβουλών σχετικά με την ανατροφή των παιδιών "μεταξύ δύο πολιτισμών"
- Παροχή συμβουλών σε θέματα γονικής μέριμνας

### 1.12 ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Η συνοδεία και η υποστήριξη - προς τις οικογένειες και το παιδί - θεωρούνται θεμελιώδους σημασίας για την επιτυχία του σχεδίου ανάδοχης φροντίδας.

Μετά την αρχική εκπαίδευση, **οι οικογένειες δεν πρέπει να μένουν πίσω**. Είναι απαραίτητο να τους εξασφαλιστεί η συνοδεία καθ' όλη τη διάρκεια του σχεδίου: η ενημέρωση, η οποία παρέχεται σε σαφή, ακριβή και γραπτή μορφή, σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες και η οποία μπορεί να ενεργοποιηθεί ανά πάσα στιγμή, ιδίως σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης ή αν προκύψουν δυσκολίες, είναι θεμελιώδη εργαλεία για την ενθάρρυνση και την υποστήριξη της διαδικασίας αναδοχής.

Η συνοδεία θα πρέπει να ευνοεί ιδίως την επαφή και την υποστήριξη του δικτύου με άλλες ανάδοχες ομάδες και οικογένειες, καθώς το "αίσθημα της μοναξιάς και της απομόνωσης" αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για την επιτυχία του σχεδίου ανάδοχης φροντίδας, καθώς και την κατάλληλη ψυχολογική υποστήριξη των αναδόχων και του παιδιού.

### 1.13 ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΔΙΚΤΥΟΥ

Κάθε τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια καθίσταται δυνατή "με τη συμμετοχή πολλών υποκειμένων και φορέων, καθένας από τους οποίους διαδραματίζει συγκεκριμένο ρόλο στο πλαίσιο του έργου της ανάδοχης φροντίδας: το παιδί και τα μέλη της οικογένειάς του, τα μέλη της ανάδοχης οικογένειας ή ο μεμονωμένος ανάδοχος, οι φορείς των υπηρεσιών που είναι αρμόδιες για την ανάδοχη φροντίδα, η δικαστική αρχή, οι φορείς του ιδιωτικού κοινωνικού τομέα και τα άλλα εμπλεκόμενα υποκείμενα". Η υλοποίηση ενός καλού σχεδίου αναδοχής, επομένως, απαιτεί την ενεργοποίηση και την υποστήριξη ενός καλού δικτύου στο οποίο αλληλοεπιδρούν και εργάζονται διαφορετικές πραγματικότητες και επαγγελματίες, με "σαφώς καθορισμένα καθήκοντα και λειτουργίες, που πρέπει να εκτελούνται με τον μέγιστο επαγγελματισμό και επάρκεια" και "στο οποίο κάθε φορέας πρέπει να λειτουργεί συνεργικά, αναγνωρίζοντας τον άλλον ως συνομιλητή και ως απαραίτητο πόρο για την καλή εκτέλεση του σχεδίου".

Μπορούμε να ορίσουμε ένα δίκτυο υποστήριξης ως μια "πλειάδα φορέων" που συνδέονται με κοινωνικούς δεσμούς και έχουν σχέση με ένα άτομο. Υπό αυτή την έννοια, μπορούμε να προσδιορίσουμε διαφορετικούς τύπους δικτύων: i) **το πρωτογενές δίκτυο**, που αποτελείται από μέλη της οικογένειας, συγγενείς και φίλους, και ii) **το δευτερογενές δίκτυο** (επαγγελματίες, φορείς και οργανώσεις υποστήριξης).

Το δίκτυο όμως, όπως αναφέρθηκε, ενώνει επίσης διάφορους ανθρώπους και ειδικούς, άτομα και ομάδες, οι οποίοι μπορούν να συνεργαστούν με ολοκληρωμένο τρόπο για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων, συνεργαζόμενοι για να βοηθήσουν τα άτομα ή τις οικογένειες με τον πλέον κατάλληλο και αποτελεσματικό τρόπο. Υπό αυτή την έννοια, ένα "δίκτυο αντιμετώπισης" ορίζεται από τον Folgheraiter, F. στο "La logica sociale dell'aiuto" ως "ένα σύνολο διαπροσωπικών δεσμών που αγκυρώνονται όχι τόσο σε ένα άτομο, όσο σε ένα [...] καλά καθορισμένο πρόβλημα, και επομένως στο σκοπό της αντιμετώπισής του", διακρίνοντας:

"φυσικής αντιμετώπισης", όταν όλη η κοινή εργασία για την επίτευξη του στόχου αντιμετώπισης ήταν απρογραμματίστη, οι άνθρωποι συνδέονταν μεταξύ τους για αυθόρμητους λόγους,

- το "αμιγώς πρωτογενές δίκτυο φυσικής αντιμετώπισης" το οποίο αποτελείται εξ ολοκλήρου από σχέσεις μεταξύ ανθρώπων που έχουν ήδη καλά δομημένους δεσμούς πριν από την εμφάνιση ενός συγκεκριμένου προβλήματος,
- το "δευτερογενές δίκτυο φυσικής αντιμετώπισης", το οποίο αποτελείται από δεσμούς που δημιουργούνται αργότερα από την εμφάνιση ενός προβλήματος για την αντιμετώπισή του.

Έχει διαπιστωθεί ότι όταν τα δίκτυα υποστήριξης λειτουργούν αποτελεσματικά, υποστηρίζοντας την οικογένεια και το ανήλικο, η αναδοχή είναι αποτελεσματική- αντίθετα, όταν τα δίκτυα εδαφικής υποστήριξης - για διάφορους λόγους - δεν λειτουργούν, η αναδοχή δυσκολεύεται να ξεκινήσει και, αν ξεκινήσει, αφήνει να αναδυθούν πιο κρίσιμα ζητήματα.

Μεταξύ των επαγγελματιών που συμμετέχουν περισσότερο στα δίκτυα είναι:



### 1.14 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Η υποστήριξη από την/ον/ο ψυχολόγο κατά τη διάρκεια της αναδοχής είναι εξίσου κρίσιμη για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα και τις/ους/αε ανάδοχο/χους/α φροντίστριες/στές/στά.

**Τα ανήλικα** πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν την απαραίτητη υποστήριξη από επαγγελματίες του χώρου (ψυχολόγο, ανθρωπολόγο, ψυχολόγο με διαπολιτισμική και εθνοψυχιατρική κατάρτιση κ.λπ.) για να αντιμετωπίσουν αυτή την ευαίσθητη φάση της ζωής τους. Η ανάγκη αυτή είναι ακόμη πιο ουσιαστική στην περίπτωση των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων που έχουν υποστεί τραύματα και βία κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους και έχουν βιώσει γνωστικές, σωματικές ή σχεσιακές διαταραχές.

**Οι/Τα ανάδοχοι/οι/α φροντίστριες/στές/στά** θα πρέπει επίσης να λαμβάνουν την κατάλληλη υποστήριξη για την αντιμετώπιση των αντιδράσεων και των συναισθημάτων που προκύπτουν από τη σχέση τους με τα παιδιά, κυρίως όταν αυτά παρουσιάζουν προκλητική και σύνθετη συμπεριφορά. Επίσης, είναι σημαντικό οι/τα ανάδοχοι/οι/α φροντίστριες/στές/στά να κατανοούν τη σημασία της ψυχολογικής υποστήριξης και να μην αισθάνονται ότι κρίνονται ή ότι δεν είναι επαρκείς για τους τρόπους και τα αποτελέσματα που επιτελούν το ευαίσθητο έργο τους. Κατά τη διάρκεια των συνεδριών ψυχολογικής υποστήριξης, οι ανάδοχοι γονείς έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν χωρίς φόβο όλες τις εμπειρίες τους που σχετίζονται με την εμπειρία που βιώνουν, όχι μόνο ως γονείς αλλά κυρίως ως ζευγάρι και ως άτομα.

### 1.15 ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ:

#### 1) ΙΤΑΛΙΑ- ΟΙ ΠΟΛΥΧΡΩΜΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΑΤΣΕΡΑΤΑ (THE COLOURFUL FAMILIES OF MACERATA)

Το πρόγραμμα Famiglie a colori (Πολύχρωμες οικογένειες) είναι ένα έργο του Δήμου της Macerata που αποσκοπεί



προώθηση της οικογενειακής αναδοχής, συμπεριλαμβανομένης της ομόλογης αναδοχής, για ασυνόδευτα παιδιά μεταναστών/στρών.

Η πρωτοβουλία ξεκίνησε το 2016, όταν αυξήθηκε η ροή των μεταναστών στο δήμο, καθώς και σε ολόκληρη την Ιταλία και την Ευρώπη. Τα κέντρα υποδοχής ανηλίκων (Comunità Educativa) είχαν ολοκληρωθεί. Έχοντας να εγγυηθούν ένα ασφαλές μέρος για αυτά τα αγόρια και κορίτσια, οι/τα κοινωνικές/οί/α λειτουργοί του Δήμου Macerata ζήτησαν την υποστήριξη των οικογενειών της Macerata.

Έκτοτε, η υπηρεσία συστηματοποιήθηκε με ευνοϊκά αποτελέσματα, πρώτα για τα ανήλικα αλλά και για ολόκληρο τον πληθυσμό. Αυτό οφείλεται στη συνεχή εργασία για τη δόμηση και την καλλιέργεια ενός δικτύου ανάδοχων οικογενειών και μιας ολόκληρης σειράς υπηρεσιών που αποσκοπούν στην αναδοχή την ένταξη των ασυνόδευτων παιδιών μεταναστών/ών μέσω:

- την εκμάθηση της ιταλικής γλώσσας
- την απόκτηση τίτλου σπουδών ή την ολοκλήρωση μαθημάτων επαγγελματικής κατάρτισης
- την ανακάλυψη της πόλης και τη σύνδεση με τους πολίτες της μέσω της τέχνης και του πολιτισμού
- τοποθέτηση σε θέση εργασίας

πολλές μαρτυρίες περιέγραψαν τέλεια τον πλούτο αυτού του προγράμματος, το οποίο καταφέρνει να καταλύσει το έργο των διαφόρων εμπλεκόμενων φορέων προς τον κοινό στόχο της ένταξης: την καλή θέληση των οικογενειών και των εθελοντριών/ντών καθηγητριών/ών- την ικανότητα των κοινωνικών λειτουργών, των ψυχολόγων και των εκπαιδευτικών που καθοδηγούν αυτές τις διαδικασίες και υποστηρίζουν τις οικογένειες, τα αγόρια και τα κορίτσια ανά πάσα στιγμή- τη δέσμευση των εθελοντών που συνόδευσαν τα ασυνόδευτα παιδιά μεταναστών στην ανακάλυψη της πόλης της Ματσεράτα- των καλλιτεχνών που τα ενθάρρυναν στη διαδικασία ένταξής τους και, τέλος, των επιχειρήσεων που υποδέχθηκαν τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα για την επαγγελματική τους κατάρτιση.

Τα λόγια της E. αφηγούνται την ιστορία επιτυχίας της με την *Famiglie a Colori*:

*"Έφτασα στην Ιταλία το 2016, στο Pozzallo (Σικελία), και από εκεί μεταφέρθηκα στη Licata. Έμεινα στη Licata για τρεις μήνες χωρίς να κάνω τίποτα. Ήθελα να πάω στο σχολείο και να συνεχίσω τις σπουδές μου, οπότε το έσκασα. Ενώ πήγαινα προς την Μπολόνια, ο ελεγκτής του τρένου με ανάγκασε να κατέβω στη Ματσεράτα- πήγα στο αστυνομικό τμήμα που ρώτησε τον δήμο και με μετέφεραν σε μια κοινότητα για δύο εβδομάδες. Μόλις εγκαταστάθηκα, άρχισα να μελετώ, να μαθαίνω τη γλώσσα, παρακολούθησα την τρίτη τάξη. Ενώ το έκανα αυτό, παρακολούθησα ένα μάθημα για μεταλλουργούς. Τώρα εργάζομαι ως τορναδόρος εδώ στη Macerata".*

## 2) ΙΣΠΑΝΙΑ– ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ACCEM

### **ΦΟΡΕΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΦΟΡΕΑ**

Η Accem είναι μια μη κερδοσκοπική, μη κομματική και μη ομολογιακή οργάνωση που εργάζεται για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ατόμων που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις. Αποστολή της Accem είναι η προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η φροντίδα και η συνοδεία ατόμων που βρίσκονται σε κρίση ή κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό. Η Accem υπερασπίζεται τα ίσα δικαιώματα, καθήκοντα και ευκαιρίες για όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από την καταγωγή, το φύλο, την εθνική ή εθνοτική προέλευση, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα, τη θρησκεία, τις απόψεις ή την κοινωνική ομάδα.

### **ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ**

Η ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων πραγματοποιείται με προγραμματισμένο, ελεγχόμενο και αξιολογημένο τρόπο, διασφαλίζοντας την υψηλότερη δυνατή ποιότητα φροντίδας για όλα τα ανήλικα που ζουν στα σπίτια, τα οποία έχουν πολύ διαφορετικές ανάγκες και όλο και πιο εξειδικευμένες απαιτήσεις φροντίδας, καθώς και συμμετοχή σε εξατομικευμένες παρεμβάσεις.

Ακολουθώντας τη βασική αρχή της ομαλοποίησης, τα κέντρα προστασίας προσπαθούν να αναπαράγουν μια ατμόσφαιρα οικογενειακής συνύπαρξης, τηρώντας τα κανονιστικά κοινωνικά μοντέλα κατανομής χώρων,



δραστηριοτήτων, κανόνων, προσφέροντας συναισθηματική και υλική υποστήριξη και προσωπικές σχέσεις. Επιπλέον, υπάρχουν διεπιστημονικές ομάδες σε κάθε επαρχία και κοινωνικοί και κοινοτικοί πόροι για την εκπαιδευτική και οικιακή φροντίδα για την κάλυψη των αναγκών των ανηλίκων, τόσο από πλευράς σχολικής εκπαίδευσης όσο και από πλευράς υγείας, αναψυχής και ψυχαγωγίας.

Η φροντίδα στα σπίτια παρέχεται 365 ημέρες και 24 ώρες την ημέρα. Οι πόροι λαμβάνουν υπόψη τις διαφορετικές ηλικίες και τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες κάθε ανηλίκου στα σπίτια για να παρέχουν τη βέλτιστη παρέμβαση και κοινωνικοεκπαιδευτική φροντίδα.

Τα σπίτια προστασίας βρίσκονται στην κοινότητα. Στοχεύουν στη βέλτιστη ανάπτυξη και την απόκτηση της απαραίτητης αυτονομίας από τα ανήλικα, χρησιμοποιώντας κοινοτικούς πόρους για την ανάπτυξη κοινωνικοεκπαιδευτικού έργου και την ένταξη των παιδιών στην κοινωνία.

Προφίλ των ανηλίκων που βοηθήθηκαν:

- Ανήλικα μέσα στην ποικιλομορφία τους. Ντόπια και αλλοδαπά ανήλικα και των δύο φύλων και κάθε ηλικίας έως 18 ετών.
- Που βρίσκονται σε κατάσταση παραμέλησης και κινδύνου.
- Παρουσιάζουν αναπτυξιακές, οικογενειακές και κοινωνικές καταστάσεις που απαιτούν εξατομικευμένες παρεμβάσεις.

Για όλους αυτούς τους λόγους, τα ανήλικα παρουσιάζουν συνήθως διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζονται από την τεχνική εκπαιδευτική ομάδα και τις εξωτερικές πηγές της κοινότητας. Σε ό,τι αφορά τους στόχους, η βασική τους λειτουργία είναι να καθοδηγήσουν τη δράση εκπαίδευσης και κοινωνικοποίησης που δικαιούνται να λάβουν τα ανήλικα. Είναι ζωτικής σημασίας να λαμβάνονται υπόψη και να εκπληρώνονται οι ακόλουθοι γενικοί στόχοι:

- Ικανοποίηση των βασικών αναγκών.
- Προώθηση της μέγιστης ανάπτυξης της προσωπικής ανάπτυξης και υπέρβαση των διανοητικών, συναισθηματικών, κοινωνικών, υγειονομικών διαστάσεων κ.λπ.
- Ενσωμάτωση του ανηλίκου και εντατικοποίηση των πρωταρχικών κανονικών πλαισίων κοινωνικοποίησης, όπως το σχολείο, η κοινότητα κ.λπ.
- Παροχή ασφαλούς και προστατευτικού περιβάλλοντος όπου τα ανήλικα μπορούν να δημιουργήσουν μαθησιακές εμπειρίες με βάση κατάλληλα εκπαιδευτικά μοντέλα υπευθυνότητας και θετικών σχέσεων.
- Συμβολή στην εφαρμογή του σχεδίου εκπαιδευτικής παρέμβασης. Είναι ζωτικής σημασίας η ιεράρχηση των δράσεων και παρεμβάσεων για
- Επίτευξη των στόχων του σχεδίου με τον καταλληλότερο τρόπο μετά τη διενέργεια της ψυχοκοινωνικοεκπαιδευτικής αξιολόγησης.

## ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Τα προγράμματα δράσης παρέχουν το πλαίσιο για την ανάπτυξη ατομικών εκπαιδευτικών σχεδίων.

- Οργάνωση της καθημερινής ζωής. Η καθημερινή ζωή αποτελεί τη βάση της φροντίδας σε ιδρύματα. Η οργάνωσή της ανταποκρίνεται στις ανάγκες του ανηλίκου και εκπληρώνει τους ακόλουθους σκοπούς:
- Να προσφέρει κάποιες από τις εμπειρίες που προσφέρει συνήθως η οικογενειακή ζωή, δηλαδή ασφάλεια και ευημερία για το ανήλικο.
- Να παρέχει ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη των ανηλίκων και να τους βοηθά να εκφράζουν τα συναισθήματα και τις συγκινήσεις τους, διευκολύνοντας την επικοινωνία και τις σχέσεις μεταξύ συνομηλίκων και ενηλίκων.
- Υγεία. Υγειονομική περίθαλψη με στόχο την προαγωγή της σωματικής και ψυχικής υγείας του ανηλίκου. Εφαρμόζονται κατάλληλες δράσεις για την κάλυψη των αναγκών υγείας του ανηλίκου, την πρόληψη πιθανών



ενθάρρυνση της υγιούς συμπεριφοράς (όλα στο πλαίσιο του αναπτυξιακού σταδίου του ανηλικού). Καθορίζονται λεπτομερείς διαδικασίες.

- Σχολική και επαγγελματική κατάρτιση. Όλα τα ανήλικα λαμβάνουν σχολική και/ή επαγγελματική κατάρτιση ανάλογα με την ηλικία και τις ανάγκες τους.
- Αυτονομία, υπευθυνότητα και παρέμβαση σε συγκρούσεις. Οι προσδοκίες για τη συμπεριφορά του ανηλικού ή της/ου έφηβης/ου θα διατηρούνται σύμφωνα με το στάδιο ανάπτυξής του, το επίπεδο ωριμότητάς του και την ικανότητά του να διαχειρίζεται τη συμπεριφορά του. Η αυτονομία τους θα προωθείται με την προετοιμασία τους για έξοδο από το σπίτι και την ανάπτυξη της υπευθυνότητας για τη συμπεριφορά τους, ώστε να ευνοείται η προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη.
- Οι συγκρούσεις που προκύπτουν από τη συνύπαρξη θα αντιμετωπίζονται με την εξασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων τους και τη χρήση τεχνικών που προωθούν την πρόληψη, τη διαμεσολάβηση και την επανόρθωση. Οι ανήλικοι ή οι έφηβοι θα βοηθηθούν να διορθώσουν την ακατάλληλη συμπεριφορά για την προσωπική και κοινωνική τους ανάπτυξη.
- Αναψυχή και κοινότητα. Η φιλοξενία θα προσφέρει στους ανηλικούς εμπειρίες παιχνιδιού και αναψυχής ενσωματωμένες στη ζωή της κοινότητας. Οι δραστηριότητες αυτές θα ενισχύσουν τη σωματική, γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική τους ανάπτυξη και θα τους βοηθήσουν να αποκτήσουν την αίσθηση της διασκέδασης. Από την άποψη αυτή, η δράση θα είναι:
- Αναζήτηση δραστηριοτήτων και ομάδων που ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες, τα χαρακτηριστικά και τα ενδιαφέροντά τους.
- Ενθάρρυνση της συμμετοχής και της χρήσης των κοινοτικών πόρων.
- Υποστήριξη και παρακολούθηση της δραστηριότητας.
- Διευκόλυνση της συνέχισης των σχέσεων που οικοδομήθηκαν στο πλαίσιο αυτών των δραστηριοτήτων.
- Διδασκαλία του τρόπου προγραμματισμού του ελεύθερου χρόνου.
- Έμφαση στις οικογενειακές σχέσεις. Οι οικογενειακές σχέσεις θα αναπτυχθούν σύμφωνα με τις άμεσες και συγκεκριμένες οδηγίες της ομάδας ανηλικών και με την επαρχιακή αντιπροσωπεία κοινωνικής βοήθειας. Σε καμία περίπτωση το προστατευόμενο σπίτι δεν θα έχει άμεσες σχέσεις με την οικογένεια του ανηλικού, εκτός από τις περιπτώσεις που έχουν εγκριθεί από την υπηρεσία ανηλικών.

Η μαρτυρία της Φ., μιας μαροκινής κοπέλας που έφτασε στην Ισπανία ως ανήλικη, περιέγραψε όλες τις δυσκολίες που αντιμετώπισε ως μετανάστρια, κορίτσι και μόνη της, καθώς και την ουσιαστική υποστήριξη που έλαβε από το πρόγραμμα ACCEM για να αποκτήσει σχολικό απολυτήριο και να περάσει αυτή τη δύσκολη μετάβαση από την εφηβεία στην ενηλικίωση. Συμμετείχε σε αυτό το πρόγραμμα στην Καστίλλη λα Μάντσα και σήμερα είναι 21 ετών. Στην κατάθεσή της, υπογράμμισε επανειλημμένα τις πολλαπλές διακρίσεις που αντιμετώπιζε (στο σπίτι, στην εργασία κ.λπ.), τόσο στην κοινότητα καταγωγής της όσο και στην ισπανική κοινότητα, επειδή ήταν γυναίκα, μετανάστρια και ανήλικη. Η Fatima μιλάει επίσης για τις προκλήσεις που αντιμετώπισε κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης και της διαδικασίας ένταξής της λόγω των πολιτιστικών και θρησκευτικών φραγμών στη χώρα καταγωγής της και στη χώρα υποδοχής.

#### **ΜΑΡΤΥΡΙΑ: ένα ασυνόδευτο και χωρισμένο ανήλικο σε ανάδοχη οικογένεια με τον οργανισμό FADV (Fondazione L'Albero della Vita)**

Έχει πάθος με τις διεθνείς ποδοσφαιρικές ομάδες και παρακολουθεί τους αγώνες τους. Είναι επίσης καλός στον αθλητισμό. Προπονείται όποτε μπορεί. Έφτασε στην Ευρώπη με αυτό το όνειρο: να γίνει ποδοσφαιριστής. Την επομένη που έκλεισε τα 18 του χρόνια, έφυγε από την κοινότητα όπου διέμενε και τον υποδέχτηκε μια ανάδοχη οικογένεια τεσσάρων ατόμων: Η Daniela και ο Marco, οι γονείς της Sofia και της Raffaella. Είναι ένα αγόρι που περιγράφεται από όλους ως πολύ σεβαστό, αυτόνομο στη διαχείριση της καθημερινότητάς του και υπεύθυνο, πρακτικό, που ξέρει να αξιοποιεί τις ευκαιρίες: ένα παράδειγμα είναι το γεγονός ότι τον πρώτο χρόνο της παραμονής του στην Ιταλία γράφτηκε σε σχολή επαγγελματικής κατάρτισης για ξυλουργούς, την οποία εξακολουθεί να παρακολουθεί, ενώ παράλληλα

ολοκλήρωσε την όγδοη τάξη, με ένα βραδινό μάθημα προετοιμασίας για τις εξετάσεις. Εκτός από την εκμάθηση της ιταλικής γλώσσας αρκετά γρήγορα, η οποία είναι πλέον η τρίτη του γλώσσα μετά τα σενεγαλέζικα και τα γαλλικά.



Όταν τελειώσει το σχολείο, μπορεί να υπηρετήσει μια μαθητεία, μπαίνοντας έτσι στον κόσμο της εργασίας. Το όνειρό του να γίνει ποδοσφαιριστής έχει περάσει σε δεύτερη μοίρα, αλλά συνεχίζει να παίζει ως χόμπι. Έχει ένα ελαφρύ τραύλισμα που τείνει να εντείνεται όταν είναι ενθουσιασμένος ή ταραγμένος. Έφυγε από τη χώρα του, τη Σενεγάλη, μόνος του, διασχίζοντας διάφορες χώρες. Μπήκε στην Ευρώπη από την Ισπανία και έφτασε σε ένα μικρό χωριό στην επαρχία Βαρέζε. Εκεί, τον παρακολούθησαν οι κοινωνικές υπηρεσίες, οι οποίες τον τοποθέτησαν αμέσως στο προστατευμένο πλαίσιο μιας κοινότητας για εφήβους. Κατά τη διάρκεια του χρόνου που πέρασε στην κοινότητα, δεν του "δημιουργήθηκαν ποτέ προβλήματα". Έκανε φίλους και συμμετείχε σε όλες τις δραστηριότητες στο σχολείο, συμπεριλαμβανομένης της εθελοντικής εργασίας. Έχει περιστασιακή επαφή με τους γονείς του.

Οι επαφές αυτές είναι πλέον σποραδικές. Πρόσφατα έλαβε νέα για έναν αδελφό και μια αδελφή που ζουν στη Γαλλία. Σήμερα είναι ευτυχής που γνωρίζει ότι ο αδελφός της έχει γίνει δεκτός σε μια ανάδοχη οικογένεια και είναι ευτυχισμένος. Πολύ λίγα είναι γνωστά για το ιστορικό του και το ταξίδι που πέρασε. Ο Ιμπού δεν μιλάει αυθόρμητα γι' αυτό, και αν αναγκαστεί να απαντήσει, το κάνει γρήγορα.

Είναι μουσουλμάνος και πηγαίνει στο τζαμί κάθε φορά. Είναι πρόθυμος να σέβεται τις παραδόσεις του πολιτισμού του, ο οποίος αντιπροσωπεύει τον δεσμό με τον τόπο του και την καταγωγή του. Η οικογένεια που τον υποδέχτηκε στο σπίτι της τον τελευταίο μήνα κατάγεται από τη Σικελία. Μετακόμισαν στο Μιλάνο πριν από μερικά χρόνια, βιώνοντας, όπως λένε οι ίδιοι, τη μετανάστευση.

Μετά τη γέννηση της πρώτης τους κόρης, η Daniela δούλευε, ενώ εκείνη πάλευε να βρει δουλειά μετά τη γέννηση της δεύτερης κόρης τους. Έκανε αίτηση για δουλειά στο βορρά και όλη η οικογένεια εγκαταστάθηκε στο Μιλάνο το 2012. Η μετακόμιση ήταν αρχικά δύσκολη, τα κορίτσια ήταν 4 και 8 ετών, και το ζευγάρι θυμάται ότι η Σοφία, από τις δύο, υπέφερε περισσότερο. Ορίζουν τους εαυτούς τους ως "μετανάστες πολυτελείας", αναγνωρίζοντας τις δυσκολίες του να ξεκινάς από την αρχή σε μια μακρινή πόλη, αλλά έχοντας όλες τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες να πετύχεις την ενσωμάτωση, όπως και συνέβη πλήρως. Τον Φεβρουάριο του 2018, ο Marco και η Daniela συμμετείχαν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για επίδοξες ανάδοχες οικογένειες του L'Albero della Vita. Παρακολούθησαν επίσης άλλες συναντήσεις σχετικά με την αναδοχή ασυνόδευτων παιδιών μεταναστών.

Στο τέλος του μαθήματος, η οικογένεια κάνει ένα διάλειμμα για να αναλογιστεί την ευαισθητοποίηση που απέκτησε και να αναρωτηθεί αν ήταν έτοιμη για αυτή την έντονη εμπειρία. Όταν επικοινωνήσαμε μαζί τους τον Ιούλιο του 2018 για να τους προτείνουμε την περίπτωση του Ιβου, τους βρήκαμε πιο πρόθυμους να συγκεκριμενοποιήσουν αυτό το σχέδιο: τους λέμε για το αγόρι με βάση τα στοιχεία που έχουμε, μας πηγαίνουν να δούμε τους χώρους του μελλοντικού τους σπιτιού (η μετακόμιση θα γίνει τον ερχόμενο Ιανουάριο), συναντούν τις κοινωνικές υπηρεσίες του Ιβου με τις οποίες συζητούν για τη δυνατότητα, που τώρα επιβεβαιώνεται, να ζητήσει ο Ιβου από τον δικαστή τη διοικητική του συνέχιση, παραμένοντας έτσι υπό την προστασία των κοινωνικών υπηρεσιών.

Στις 17 Οκτωβρίου, ο Ιβου συναντά την Daniela και τον Marco και σταδιακά αρχίζουν να συναντιούνται τα Σαββατοκύριακα. Η σχέση τους φαίνεται να λειτουργεί, ακόμη και με τη Raffaella και τη Sofia, οι οποίες είναι ενθουσιασμένες που έχουν έναν "μεγάλο αδελφό". Μετά από αρκετούς μήνες υποδοχής, ο Ιβου επιλέγει να ζήσει σε ένα ενοικιαζόμενο διαμέρισμα με κάποιους συμπατριώτες του. Σήμερα, έχει μια δουλειά. Η "ανάδοχη οικογένειά" του εξακολουθεί να είναι ένα συναισθηματικό σημείο αναφοράς, αλλά και η κατάλληλη υποστήριξη για όλα εκείνα τα ζητήματα που μπορεί να έχει να αντιμετωπίσει ένα νεαρό αγόρι.



## **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

EASO, (2019) *"Practical guide on the best interests of the child in asylum procedures"*. Available at: <https://www.refworld.org/docid/5c827e1b4.html>

Commission to the European Parliament to the Council, (2017). The protection of migrant children COM/2017/0211 available at the link: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/TXT/?uri=celex%3A52017DC0211>

European Parliament (2013) DIRECTIVE 2013/33/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013 laying down standards for the reception of applicants for international protection (recast). Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033&from=EN>

European Commission (2017) COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL The protection of children in migration. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A52017DC0211>

European Commission (2020) COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Action plan on Integration and Inclusion 2021-2027. Available at: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/sites/default/files/2020-11/ActionPlanonIntegrationandInclusion2021-2027.pdf>

Folgheraiter, F. (2007), *La logica sociale dell'aiuto*, pp 244 ff

Fondazione L'Albero della Vita (2021) Epic Toolkit "Foster care and alternative forms of care for unaccompanied and separated migrant children". Available at: <http://epic-project.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/10/TOOLKIT-ENG-new.pdf>

Fondazione L'Albero della Vita (2021) FORUM training package. Available at: <https://forum-project.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2019/08/Training-package-pdf.pdf>

Garante dell'Infanzia (2020) *"La promozione delle reti dell'affidamento familiare"*. Available at: [https://www.garanteinfanzia.org/sites/default/files/2020-03/la\\_promozione\\_delle\\_reti\\_dellaffido\\_familiare.pdf](https://www.garanteinfanzia.org/sites/default/files/2020-03/la_promozione_delle_reti_dellaffido_familiare.pdf)

Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali (2012) *"Linee di indirizzo per l'affidamento familiare"*. Available at: [https://www.minori.gov.it/sites/default/files/linee\\_guida\\_affidamento\\_familiare\\_2013.pdf](https://www.minori.gov.it/sites/default/files/linee_guida_affidamento_familiare_2013.pdf)

Picum (2022), *Turning 18 and undocumented: supporting children in their transition into adulthood*. Available at: [https://picum.org/wp-content/uploads/2022/04/Turning-18-and-undocumented\\_EN.pdf](https://picum.org/wp-content/uploads/2022/04/Turning-18-and-undocumented_EN.pdf)

International Organization for Migration (IOM) (2019) *Caring for Unaccompanied Migrant Children, A foster carer training manual - FOSTERING ACROSS BORDERS (FAB) PROJECT*. Available at: <https://corambaaf.org.uk/sites/default/files/fostering/fab/FAB%20training%20manual%20UK.zip>

United Nations, (1989). *Convention on the Rights of the Child*. Available at: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>



**ADDITIONAL RESOURCES:**

Charter of Fundamental Human Rights of the European Union:

[https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text\\_en.pdf](https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf)

EASO, "Practical guide on the best interests of the child in asylum procedures", March 2019

<https://www.refworld.org/docid/5c827e1b4.html>

Convention on the Rights of the Child: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/crc.pdf>

Definition of foster care according UNICEF: <https://www.unicef.org/eca/definitions>

Foster care: Video <https://youtu.be/woic6Oyv4Bc>

Foster care: Video <https://youtu.be/3G7DYgJpZjM>

Foster care: Video <https://youtu.be/W1WnRaOTT8Y>

Foster care: Video <https://youtu.be/EkoKRmEvf78>

Guardianship systems for unaccompanied children in the European

Union: [https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra\\_uploads/fra-2022-guardianship-systems-developments\\_en.pdf](https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-guardianship-systems-developments_en.pdf)

What are the main reasons for children to migrate?

<https://www.youtube.com/watch?v=qDmCYHt4KGk>

<https://www.youtube.com/watch?v=xpG3jLGGkvc>



## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ

### Περιεχόμενο Κεφαλαίου/Περίληψη

Σε αυτή το κεφάλαιο θα αντιμετωπίσετε τις ανάγκες των παιδιών και των νέων κατά τη μετάβασή τους στην ενηλικίωση, τις δυσκολίες κατά τη συμπλήρωση των 18 ετών, καθώς και όλα τα αιτήματα και τις πιέσεις που έχουν για να θεωρηθούν ενήλικες.

Επίσης, θα μάθετε πώς να τα υποστηρίξετε ώστε να γίνουν ανεξάρτητοι και θα διαβάσετε κάποιες καλές πρακτικές που θα μπορούσαν να βοηθήσουν, καθώς και μαρτυρίες που θα σας βάλουν στο συναίσθημα.

Θα διαβάσετε επίσης κάποιες άμεσες μαρτυρίες.

### 2.1. ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ

Η συμπλήρωση των δεκαοκτώ ετών και η ενηλικίωση σηματοδοτούν ένα κρίσιμο και συμπονετικό βήμα για τα ανήλικα γενικά και για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα ειδικότερα.

Τα περισσότερα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα είναι έφηβα, συχνά κοντά στην ηλικία των 18 ετών (από τους περισσότερους από 13.500 ανήλικους αιτούντες άσυλο που υπέβαλαν αίτηση διεθνούς προστασίας στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, το 67% ήταν μεταξύ 16 και 17 ετών), και αυτό, ως εκ τούτου, απαιτεί την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων αναδοχής και υποδοχής με βασικό στόχο τη συνοδεία τους προς την αυτονομία. Η συνειδητοποίηση της ηλικίας τους και των πιθανών δυσκολιών που μπορεί να προκύψουν πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο προσοχής τόσο από τους φορείς/κοινωνικές υπηρεσίες όσο και από τις ανάδοχες οικογένειες.

Κατά την αξιολόγηση μιας διαδρομής ανάδοχης φροντίδας, πρέπει συνεπώς να λαμβάνεται πάντα υπόψη η ιδιαιτερότητα της ηλικίας, ώστε να διευκρινίζεται ο ρόλος της συνοδείας στην ενήλικη ζωή που πρέπει να διευκολύνει η ανάδοχη οικογένεια. Υπό αυτή την έννοια, είναι απαραίτητο να τονιστεί η ανάγκη να ζητηθεί η ταχεία και ακριβής αξιολόγηση της κατάστασης ενός ανηλίκου που πλησιάζει στη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας του, δεδομένου ότι έχει ένα εξαιρετικά σύντομο χρονικό διάστημα για να εισέλθει στο σύστημα προστασίας και ένταξης ως ανήλικος με όλα τα δικαιώματα που συνεπάγεται η ιδιότητα του παιδιού.

Για να καταστούν τα νέα άτομα ανεξάρτητα, θα ήταν επίσης απαραίτητο οι χώρες μέλη να εφαρμόζουν όλα τα προγράμματα, τις υπηρεσίες, τις δραστηριότητες και τα μέτρα προστασίας για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα ακόμη και μετά τη συμπλήρωση των 18 ετών, ώστε να υποστηριχθεί η μετάβασή τους στην ενηλικίωση και να προωθηθεί η ένταξή τους στην κοινωνία.

Η αυτονομία είναι δύσκολη για πολλά ανήλικα. Τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα συχνά ανησυχούν πολύ για τη συμπλήρωση των 18 ετών. Φοβούνται όλη τη γραφειοκρατική γραφειοκρατία που θα πρέπει να αντιμετωπίσουν και η αβεβαιότητα σχετικά με το πού θα ζήσουν στο μέλλον παίζει συχνά σημαντικό ρόλο. Εκτός από ένα δίκτυο φίλων και προσώπων αναφοράς, ένα δίκτυο υποστήριξης στο οποίο μπορούν να βασιστούν και να απευθυνθούν με τις απορίες τους είναι εξαιρετικά σημαντικό. Μια κοινωνική ζωή που προκύπτει από την εκπαίδευση και την εργασία είναι, φυσικά, μεγάλη βοήθεια. Ένας άλλος προστατευτικός παράγοντας είναι η ικανότητα να μιλούν τη γλώσσα της χώρας διαμονής. Σε ορισμένες χώρες η συνεχής φροντίδα και καθοδήγηση με έναν κηδεμόνα είναι μια επιλογή που μπορεί να αποτελέσει μεγάλη υποστήριξη.

ΜΑΡΤΥΡΙΑ από το KMOP και την Defence for Children International - Italia: Resiland.

*"Η ζωή στη νέα χώρα δεν είναι πάντα εύκολη. Ξόδεψα αρκετό χρόνο για να προσανατολιστώ, να μάθω τη γλώσσα και να κατανοήσω τους κανόνες. Η μεγαλύτερη ανάγκη μου ήταν να βρω δουλειά και να στείλω κάποια χρήματα στην πατρίδα, γιατί ήξερα ότι ο πατέρας μου έπρεπε να επιστρέψει τα χρήματα που είχε δανειστεί για το ταξίδι μου. Δεν*

γνώριζα  
τόσο  
για να



όμως  
καλά ότι  
βρω μια

καλή δουλειά θα έπρεπε να σπουδάσω και να μάθω να επικοινωνώ στη γλώσσα της χώρας όπου βρισκόμουν. Και για να ζήσω καλά θα έπρεπε να κάνω φίλους και να αποφύγω επικίνδυνες καταστάσεις. Στην πραγματικότητα, μια φορά είχα μια άσχημη εμπειρία με την αστυνομία, αν και στο τέλος όλα πήγαν καλά. Συχνά σκεφτόμουν να επιστρέψω στη χώρα μου, αλλά τώρα προσπαθώ να κερδίσω αρκετά ώστε να μπορέσει ο αδελφός μου και ίσως μια μέρα οι γονείς μου να με ακολουθήσουν".

## 2.2 ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ - ΚΡΙΣΙΜΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Στην έρευνα από το "Fondazione ISMU (2019), *A un bivio. La transizione alla vita adulta dei minori stranieri non accompagnati in Italia. UNICEF, UNHCR e OIM, Roma*", σκιαγραφείται η έννοια της "τριπλής μετάβασης" που αντιμετωπίζουν τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα όταν γίνονται 18 ετών:

- 1) Η μετάβαση από την εφηβεία στην ενηλικίωση με τις αλλαγές από βιολογική-φυσική, κοινωνικο-συναισθηματική και γνωστική άποψη που είναι κοινές για κάθε άνθρωπο,
- 2) Η μετάβαση που συνδέεται με τη μετανάστευση, η οποία οδηγεί στην απομάκρυνση από το πλαίσιο καταγωγής και στην ανάγκη να οικοδομήσει κανείς μια νέα ζωή σε ένα διαφορετικό πολιτισμικό και κοινωνικό πλαίσιο,
- 3) Η μετάβαση που αφορά την υπέρβαση των τραυμάτων που βιώθηκαν πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά το ταξίδι.

Με την τεκνοθέτηση αυτής της προσέγγισης, γίνεται αμέσως αντιληπτή η τεχνητή διάκριση μεταξύ "ανηλίκων" και "ενηλίκων", η οποία δεν λαμβάνει δεόντως υπόψη τη φύση της διαδικασίας ενηλικίωσης, τις πολιτισμικές και κοινωνικές διαφορές που επηρεάζουν αυτή τη διαδικασία, καθώς και τις ευπάθειες στις οποίες εκτίθεται αυτή η κατηγορία μεταναστών. Η διαδικασία ανάπτυξης και εξέλιξης αυτών των νέων ανθρώπων εξαρτάται έτσι από την έννοια της ηλικίας εγγραφής, η οποία, για την προστασία των βέλτιστων συμφερόντων των ανηλίκων, συγκεντρώνει όλο το νόημά της στη διαφορετική νομική κατάσταση και κυρίως στην αναγνώριση των δικαιωμάτων των ανηλίκων σε σύγκριση με τα νομικά ενήλικα υποκείμενα. Η έρευνα έχει δείξει πώς οι επιθυμίες και οι προσδοκίες παίζουν καθοριστικό ρόλο σε αυτή την τριπλή μετάβαση, που αρθρώνεται σε μια φάση πριν από την αναχώρηση που χαρακτηρίζεται από τις προσωπικές συνθήκες και τις επιθυμίες (π.χ. να βρει κανείς καλύτερες ευκαιρίες ζωής, να σπουδάσει, να ξεφύγει από τη βία) και από τις προσδοκίες του ίδιου και της οικογένειας καταγωγής να εργαστεί και να συμβάλει στην οικογενειακή οικονομία.

Μεταξύ των παραγόντων που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά τη μετάβαση στην ενήλικη ζωή είναι συγκυριακές, υποκειμενικές και σχεσιακές μεταβλητές που σχετίζονται με τους προσωπικούς πόρους των αγοριών και των κοριτσιών, τη δράση και την ανθεκτικότητα, καθώς και τα δίκτυα επίσημων και ανεπίσημων σχέσεων που μπορούν να ενεργοποιήσουν μόλις φτάσουν στην Ιταλία. Η παρουσία ή η απουσία αυτών των προϋποθέσεων καθορίζει την ποικιλία των προοπτικών και των ευκαιριών που είναι ανοικτές στα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα, τόσο όταν φτάνουν και ξεκινούν τη διαδικασία ένταξης όσο και όταν έχουν ενηλικιωθεί.

Μερικά από τα πιο κρίσιμα ζητήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει ένα ασυνόδευτο και χωρισμένο παιδί όταν ενηλικιωθεί περιλαμβάνουν:

- το γεγονός ότι πολλά από τα δικαιώματα που δικαιούνταν τα ασυνόδευτα παιδιά μεταναστών ως ανήλικα (π.χ. το δικαίωμα σπουδών, το δικαίωμα εγγραφής στην υγειονομική υπηρεσία κ.λπ.) χάνονται με την ενηλικίωση - με διαφορετικό τρόπο σε κάθε χώρα - σημαίνει ότι ορισμένες χώρες προβλέπουν ορισμένους θεσμούς για την προστασία του ανηλικού κατά τη διάρκεια αυτής της ευαίσθητης μεταβατικής φάσης,
- τη διαθεσιμότητα στέγασης,
- τη διαθεσιμότητα εισοδήματος,
- την κατοχή έγκυρης άδειας διαμονής.



διδασκαλία του πώς να είναι αυτόνομα είναι σημαντικό:

- να δίνεται συνεχώς προσοχή στη δημιουργία ενός δικτύου υποστήριξης, τόσο επίσημου (οργανώσεις) όσο και ανεπίσημου (δίκτυο φίλων, συμπατριώτισσες/τες/τα και ενήλικες που έχουν ενσωματωθεί ή γεννηθεί στη χώρα),
- να προσπαθήσετε να διατηρήσετε τη φιλόξενη οικογένεια στο δίκτυο υποστήριξης του ανηλίκου όταν αυτός ενηλικιωθεί,
- να διασφαλίσετε ότι το παιδί γνωρίζει πού θα ζήσει πολύ πριν γίνει 18 ετών,
- να διασφαλίσετε ότι η μελλοντική τοποθέτηση ταιριάζει καλύτερα με το δίκτυο και την καθημερινή ρουτίνα του παιδιού (σπουδές/εργασία).

#### **ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΠΡΟΦΥΛΑΞΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΟΙ/ΤΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΡΙΕΣ/ΣΤΕΣ/ΣΤΑ**

Επίσης, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα περισσότερα από τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα που διαμένουν στην Ευρώπη είναι άνω των 16 ετών. Είναι θεμελιώδους σημασίας η τεκνοθέτηση ορθών πρακτικών που μπορούν να διευκολύνουν τη μετάβαση στην ενηλικίωση. Είναι απαραίτητο να δοθεί έμφαση στα εξής:

- **Λήψη των απαιτούμενων εγγράφων για την απόκτηση νέας άδειας διαμονής.** Είναι υψίστης σημασίας το πρόσωπο που πρέπει να αναλάβει τη φροντίδα του παιδιού να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να λάβει όλα τα απαραίτητα έγγραφα για την απόκτηση νέας άδειας πριν από την ενηλικίωση του παιδιού.
- **Επικύρωση και αναγνώριση των ικανοτήτων που αποκτώνται σε μη τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα.** Στο πλαίσιο του νέου θεματολογίου για τις δεξιότητες στην Ευρώπη (*New Skills Agenda for Europe*), η ΕΕ έχει αναπτύξει ένα εργαλείο για την κατάρτιση του προφίλ των δεξιοτήτων των υπηκόων τρίτων χωρών, το *EU Skills Profile Tool for non-EU citizens*. Πρόκειται για ένα διαδικτυακό εργαλείο που αποσκοπεί στη διευκόλυνση της χαρτογράφησης των δεξιοτήτων των κατοίκων τρίτων χωρών. Πρόκειται για ένα πολύγλωσσο και δωρεάν εργαλείο. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ανακατασκευή του επαγγελματικού προφίλ μιας/ενός μετανάστριας/στη/στου μέσω της χαρτογράφησης των δεξιοτήτων, των προσόντων και της προηγούμενης εργασιακής του εμπειρίας. Αν και το εργαλείο δεν προορίζεται για την αναγνώριση ή την πιστοποίηση δεξιοτήτων, προσφέρει εξατομικευμένες συμβουλές, μεταξύ άλλων, για την αναγνώριση των προσόντων και την επικύρωση των δεξιοτήτων.
- **Τοποθέτηση σε θέσεις εργασίας.** Παρακολούθηση του κατά πόσον έχουν δημιουργηθεί μαθήματα κατάρτισης για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των ΑΜΕΑ στην αγορά εργασίας, με έμφαση στην τοποθέτηση σε θέσεις εργασίας σε επαγγελματίες που διεγείρουν τη σύνδεση μεταξύ της προσφερόμενης εργασίας και των δεξιοτήτων και των επιθυμιών των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων, προώθηση της επαγγελματικής κατάρτισης και της πρακτικής άσκησης (η εκμάθηση ενός επαγγέλματος θα μπορούσε να δώσει στα ασυνόδευτα και χωρισμένα παιδιά μια μεγαλύτερη και βαθύτερη αίσθηση ότι αποτελούν μέρος της χώρας υποδοχής και να συμβάλει στην ικανοποίηση των προσδοκιών τους καθώς και των προσδοκιών της οικογένειας καταγωγής τους). Για να συμβεί αυτό, οι υπεύθυνοι για την ένταξη των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων θα πρέπει να προωθήσουν το συντονισμό/συμφωνίες με τον ιδιωτικό τομέα για να διευκολύνουν την πρόσβαση στην αγορά εργασίας.
- **Αναζήτηση στέγης.** Από την άποψη αυτή, είναι σκόπιμο να επικοινωνείτε και να ζητάτε υποστήριξη από τις κοινωνικές υπηρεσίες, τα κέντρα υποδοχής (οι φορείς των οποίων θα πρέπει να υποστηρίζουν τους μετανάστες στην αναζήτηση στέγης μετά το πέρας της περιόδου υποδοχής της/ου μετανάστριας/στη/στου) και τις ενώσεις που υποστηρίζουν τις/ους/α μετανάστριες/στες/στα με διάφορους τρόπους.



#### ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ:

Εξηγήστε στο ασυνόδευτο και χωρισμένο ανήλικο τις αλλαγές που θα συμβούν όταν γίνει 18 ετών. Αξιολογήστε μαζί του το είδος της υποστήριξης που χρειάζεται για να στηρίξει αυτή την περίοδο μετάβασης στην ανεξαρτησία και προσδιορίστε τους σχετικούς επαγγελματίες και πιθανούς ενήλικες που μπορούν να αποτελέσουν σημείο αναφοράς.

### 2.3 Η ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η εύρεση εργασίας αποτελεί κρίσιμη φάση στην πορεία των ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων και των νέων ενηλίκων. Η επίτευξη πλήρους οικονομικής αυτονομίας είναι στην πραγματικότητα η πιο απαιτητική πρόκληση που αντιμετωπίζουν τα αγόρια και τα κορίτσια. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τις διαδρομές προς τον κόσμο της εργασίας είναι πολυάριθμοι: πρωτίστως, **το νομικό καθεστώς**, οι **ευκαιρίες της αγοράς εργασίας** στο τοπικό πλαίσιο, η ύπαρξη επαρκούς προσφοράς επαγγελματικής κατάρτισης, η δυνατότητα ύπαρξης ενός **κοινωνικού δικτύου** ικανού να μεσολαβήσει με τις **υπάρχουσες ευκαιρίες απασχόλησης** και οι γλωσσικές δεξιότητες.

Η επείγουσα ανάγκη πρόσβασης στον κόσμο της εργασίας είναι ένα επαναλαμβανόμενο θέμα στις αφηγήσεις των νεογέννητων, οι οποίοι συχνά δυσκολεύονται να κατανοήσουν πλήρως τους λόγους της αναμονής και τη σημασία της παρακολούθησης των βημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης που υποδεικνύουν οι/τα εκπαιδευτές/τές/τά ή/και οι φροντίστριες/στες/στα. Οι συνεντεύξεις δείχνουν ότι τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα και οι νεοαφιχθείσες/ντες/ντα ενήλικες σπάνια μπορούν να επιλέξουν την επαγγελματική τους πορεία ακολουθώντας τις δικές τους κλίσεις και φιλοδοξίες.

Τα περισσότερα από τα ασυνόδευτα και χωρισμένα ανήλικα είχαν ήδη εργασιακή εμπειρία στη χώρα καταγωγής τους (ακόμη και σε νεαρή ηλικία), ή κατά τη διάρκεια των μακρών ταξιδιών που έκαναν για να φτάσουν στην Ευρώπη, εργαζόμενες/οι/α ως αγρότισσες/τες/τα, συγκολλητρίες/τες/τα, ξυλουργοί, πωλήτριες/τες/τα καταστημάτων, χτίστριες/ες/α.

Πολλά ασυνόδευτα ανήλικα φιλοδοξούν να βρουν εργασία και να κερδίσουν χρήματα, να διατηρήσουν τις σπουδές τους, να πληρώσουν τυχόν χρέη που έχουν αναλάβει για να πραγματοποιήσουν το ταξίδι, να στηρίξουν τις οικογένειές τους στη χώρα καταγωγής τους. Η διάσταση του χρήματος πρέπει να λαμβάνεται δεόντως υπόψη όταν βοηθάμε το παιδί να αναδημιουργήσει έναν χάρτη στη χώρα άφιξης και να αναπτύξει μαζί του ένα σχέδιο ζωής. Συχνά οι ανάγκες εργασίας δεν συμβαδίζουν με το δικαίωμα στην εκπαίδευση και τις ανάγκες που επιβάλλει η υποχρεωτική εκπαίδευση. Γενικά, η είσοδος στον κόσμο της εργασίας είναι δύσκολη άμεσα για τα παιδιά των μεταναστών, λόγω ηλικίας, κατάστασης ή μεταναστευτικής και εργατικής νομοθεσίας. Σε κάθε περίπτωση, είναι καλό για την/ον/ο επαγγελματία να αντιμετωπίσει το θέμα αυτό με το παιδί, επισημαίνοντας τους υπάρχοντες περιορισμούς και κατανοώντας τα προβλήματα που προκύπτουν. Ένας ανοιχτός διάλογος μπορεί να βοηθήσει το παιδί να αξιολογήσει σημαντικές εναλλακτικές λύσεις, όπως η κατάρτιση για εργασία, οι σπουδές ή η επαγγελματική κατάρτιση, ώστε να είναι έτοιμο στο μέλλον για μια δομημένη και εξειδικευμένη εργασία.

#### ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ:

Ενημερώνει το παιδί για τους κανόνες της εργασίας και τα όρια που επιβάλλει το σύστημα σε σχέση με την ηλικία και την ιδιότητα. Εξηγεί στο νεαρό άτομο τους κινδύνους κατά την ανάληψη άτυπων δραστηριοτήτων και το βοηθά να βρει προσοδοφόρες δραστηριότητες που δεν εμποδίζουν την εκπαίδευση, την υγεία και την ανάπτυξή του. Δείχνει ανοιχτά στο παιδί τα όρια και τις πιθανές εναλλακτικές λύσεις στην εργασία.

#### ΔΗΛΩΣΗ από την ΚΜΟΡ και την Defence for Children International - Italia: Resiland:

*"Αυτή είναι η ιστορία μου και μερικά πράγματα που έχω καταλάβει μέχρι στιγμής. Αυτή τη στιγμή εργάζομαι σε ένα αρτοποιείο και σε νυχτερινή βάρδια- συνεχίζω να μελετώ κατά τη διάρκεια της ημέρας, την ημέρα, το απόγευμα, μόλις ξυπνήσω. Έχω πολλούς καλούς φίλους, έχω συχνά νέα από τους αγαπημένους μου στην πατρίδα και*





καταφέρνω τακτικά να τους στέλνω χρήματα. Όταν μπορώ, προσπαθώ να βοηθήσω παιδιά και ερχόμενα από διάφορες χώρες του κόσμου, μετά από ένα ταξίδι μακρύ και κουραστικό όπως το δικό μου. Ελπίζω να σας άρесе η ιστορία μου. Ωστόσο, ήταν πολύ σημαντικό για μένα να μπορέσω να τη διηγηθώ. Ίσως οι σκέψεις και οι προβληματισμοί μου να σας βοηθήσουν να κατανοήσετε καλύτερα την ιστορία σας και ίσως σας βοηθήσουν να οδηγηθείτε στη σύνταξη ενός χρήσιμου χάρτη για τη δική σας ασφάλεια και ευημερία, ώστε να μπορέσετε να καλλιεργήσετε καλύτερα το δέντρο της ζωής σας που είναι μοναδικό και ανεπανάληπτο".

## 2.5. ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ:

### 1) ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΔΙΚΤΥΩΣΗ

Κατά την αναζήτηση αποτελεσματικής μεθοδολογίας, η Nidos συγκέντρωσε πολλές θετικές εμπειρίες που αφορούν το οικογενειακό δίκτυο. Με βάση μια μεθοδολογική προσέγγιση παρόμοια με τη Διάσκεψη Οικογενειακών Ομάδων στη Νέα Ζηλανδία, το 2013 ξεκίνησε η διεθνής διασυνοριακή δικτύωση (Cross-Border Networking CBN). Στο επίκεντρο της μεθοδολογίας βρίσκονται υφιστάμενα, φανταστικά και διεθνή δίκτυα που συμμετέχουν στην υποστήριξη και την καθοδήγηση από την αρχή. Από την άφιξη των παιδιών από τη Συρία και την Ερυθραία το 2014-2015, η διατήρηση επαφής με τις οικογένειες έχει γίνει μέρος της συνήθους εργασίας της Nidos. Δεν υπάρχουν εμπόδια επειδή το παιδί έχει δικαίωμα ασύλου και η οικογένεια είναι υπέρ της επαφής ώστε να καταστεί δυνατή η επανένωση το συντομότερο δυνατό. Ειδικά με τα παιδιά από τη Συρία, είναι συχνά εύκολο να έρθουμε σε επαφή με τις οικογένειες μέσω τηλεφώνου ή Skype. Ο Ερυθρός Σταυρός της Δανίας έχει θετικές εμπειρίες αναλαμβάνοντας ενεργό ρόλο, εάν το παιδί συμφωνεί, επικοινωνώντας με την οικογένεια στο εξωτερικό το συντομότερο δυνατό. Οι επαγγελματίες εξηγούν τις ρεαλιστικές ευκαιρίες για το παιδί και τις δυνατότητες επανένωσης της οικογένειας, εξηγώντας πώς η οικογένεια μπορεί να συμβάλει. Οι ανέφικτες προσδοκίες μπορούν έτσι να εξαλειφθούν, απαλλάσσοντας το παιδί από ένα βαρύ φορτίο. Η χρήση των smartphones καθιστά τη συνεργασία με τις οικογένειες στο εξωτερικό πολύ πιο εύκολη από ό,τι στο παρελθόν.

### 2) Ιταλία - τα έργα της CIDIS Onlus

Επισημαίνουμε τρία προγράμματα που έχουν υλοποιηθεί από το 2015 και απευθύνονται ρητά σε ασυνόδευτα παιδιά μεταναστών και νεαρά ενήλικα άτομα. Από το 2015, το CIDIS έχει συνεργαστεί με περίπου 6.000 ασυνόδευτα παιδιά μεταναστών.

- **Οικογενειακή τοποθέτηση:** Το πρόγραμμα στοχεύει να δώσει στα ασυνόδευτα παιδιά μεταναστών. Πρόκειται να συμπληρώσουν τα 18 τους χρόνια και επομένως θα θεωρούνται ενήλικες, την ευκαιρία να ζήσουν σε οικογενειακό πλαίσιο και όχι σε κέντρα ενηλίκων. Με την ενεργό συμμετοχή της κοινότητας μέσω δημόσιων εκστρατειών και προσκλήσεων για συμμετοχή, το CIDIS μπορεί να τοποθετήσει σχεδόν 18χρονους νέους σε οικογένειες υποδοχής για έξι μήνες. Με τον τρόπο αυτό, οι νέοι υποστηρίζονται στη μετάβαση στην ενηλικίωση και μπορούν να είναι πιο ανεξάρτητοι. Ζωτικής σημασίας στοιχείο του προγράμματος είναι η παρουσία μιας διεπιστημονικής ομάδας που υποστηρίζει τόσο τις οικογένειες όσο και τα παιδιά σε αυτή τη διαδικασία.
- **CIDIS Home:** Το πρόγραμμα συνίσταται σε μια ρύθμιση συν-στέγασης για έφηβες/ους/α μετανάστριες/τες/τα που έχουν φτάσει στην Ιταλία ασυνόδευτες/οι/α και πλησιάζουν στην ενηλικίωση. Το CIDIS Home βρίσκεται στο κέντρο της Νάπολης. Λειτουργεί τόσο ως διάταξη διαβίωσης για τις/ους/α νεαρές/ούς/ά μετανάστριες/τες/τα, οι οποίες/οι/α μπορούν να καλλιεργήσουν την ανεξαρτησία τους και τις δεξιότητες κοινωνικοποίησής τους, όσο και ως ξενώνας για τουρισμό, τον οποίο οι κάτοικοι βοηθούν στη διαχείριση και τη λειτουργία του. Αυτή η διπλή λειτουργία βοηθά τους νεαρούς μετανάστες να γίνουν πιο ανεξάρτητοι, ενώ παράλληλα τους επιτρέπει να αναπτύξουν δεξιότητες που σχετίζονται με τον τουριστικό τομέα και να αποκτήσουν πρόσβαση στην επαγγελματική κατάρτιση.
- **Κέντρο νεολαίας Porepge:** Το κέντρο στοχεύει στην προώθηση των κοινωνικών και προσωπικών ευκαιριών για τις/ους/α νέες/ους/α μετανάστριες/ες/α που ζουν στην περιοχή, προσφέροντάς τους εκπαιδευτικές, καλλιτεχνικές και επαγγελματικές δραστηριότητες και δίνοντάς τους ένα χώρο για να κοινωνικοποιούνται και



συναντώνται με συνομήλικα άτομα Το κέντρο νεολαίας αποτελείται από ένα δίκτυο ενώσεων και εδαφικών υπηρεσιών. Προωθεί εργαστήρια, μαθήματα, δημιουργικές δραστηριότητες και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις για την προώθηση της νομιμότητας και της ενεργού πολιτειότητας, στις οποίες θα συμμετέχουν Ιταλοί και αλλοδαποί ηλικίας 15-21 ετών.

### 3) Σουηδία - Reach for Change στη Στοκχόλμη

Το 2016, η Reach for Change ανταποκρίθηκε στη μεταναστευτική ροή των αιτουσών/όντων άσυλο, εγκαινιάζοντας την *καινοτομία για την ένταξη*, μια θεματική πρωτοβουλία στο πλαίσιο της σουηδικής θερμοκοιτίδας της. Το πρόγραμμα αυτό έχει σχεδιαστεί για να βοηθήσει τα παιδιά και τα έφηβα προσφυγόπουλα και αιτούσες/ντες άσυλο να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες με τα συνομήλικα τους από την Σουηδία. Από το 2016, η Reach for Change επιλέγει επτά κοινωνικές νεοφυείς επιχειρήσεις που εργάζονται με επεκτάσιμες ιδέες για την ενσωμάτωση των νεοαφιχθεισών/έντων παιδιών και εφήβων στο πρόγραμμα επώασης, υποστηρίζοντάς τες μέσω επιχορηγήσεων, ανάπτυξης ικανοτήτων και δικτύωσης.

Από το 2016, οι πρωτοβουλίες κοινωνικής καινοτομίας για την ένταξη έχουν υποστηρίξει περισσότερα από 3.000 παιδιά και νέα άτομα στη σουηδική κοινωνία.

Όλες οι κοινωνικές πρωτοβουλίες αποσκοπούν στην επίτευξη ενός ή περισσότερων από τα ακόλουθα αποτελέσματα:

- Βελτίωση των γλωσσικών δεξιοτήτων
- Μεγαλύτερη γνώση του σουηδικού πολιτισμού
- Περισσότερες κοινωνικές επαφές με καταξιωμένα άτομα από την Σουηδία
- Ενισχυμένοι δεσμοί με τις κυβερνητικές αρχές
- Περισσότερες ευκαιρίες για τριτοβάθμια εκπαίδευση
- Περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης
- Βελτίωση της ψυχικής ευεξίας

#### ΜΑΡΤΥΡΙΑ:

Η Kompris Sverige είναι μία από τις επτά κοινωνικές νεοφυείς επιχειρήσεις του προγράμματος I4I. Το πρόγραμμα νεολαίας της Kompris Sverige δημιουργεί χώρους συνάντησης για νεοαφιχθείσες/έντες νέους και καθιερωμένους Σουηδούς μέσω σχολικών εργαστηρίων, προγραμμάτων δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου και προγραμμάτων αντιστοίχισης φίλων.

Η Rhoda έκανε φίλιες με άτομα από την Σουηδία μέσω της Kompris Sverige. "Το όνομά μου είναι Ρόντα. Είμαι 17 ετών και κατάγομαι από την Ερυθραία. Ήρθα στη Σουηδία πριν από ένα χρόνο και έμαθα πολλά για τη Σουηδία και το σουηδικό σχολείο. Οι δάσκαλοι ήταν πολύ πιο καλοί εδώ στη Σουηδία από ό,τι στην Ερυθραία. Παρόλα αυτά, τα Σαββατοκύριακα ήταν μάλλον βαρετά, επειδή δεν γνώριζα πολλούς ανθρώπους στη Σουηδία και δεν είχα φίλους για να περάσω χρόνο μαζί τους εκτός σχολείου. Απλώς καθόμουν στο σπίτι τις περισσότερες φορές και σπάνια μιλούσα σουηδικά εκτός σχολείου. Μια μέρα η Kompris Sverige ήρθε στο σχολείο μου και διοργάνωσε ένα εργαστήριο. Ήταν πολύ διασκεδαστικό και γνώρισα αρκετούς νέους ανθρώπους από άλλες τάξεις. Μια εβδομάδα αργότερα, απέκτησα έναν Σουηδό φίλο μέσω της Kompris Sverige. Το όνομά της είναι Σοφία και είναι πολύ ευγενική. Θα πάμε για κολύμπι σε λίγες μέρες! Είναι πολύ διασκεδαστικό να έχεις κάποιον να κάνεις παρέα τα Σαββατοκύριακα και να μιλάς σουηδικά. Έχω επίσης συμμετάσχει στις δραστηριότητες της Kompris Sverige, τόσο στο θέατρο όσο και στα εργαστήρια ζωγραφικής. Εκεί γνώρισα ακόμη περισσότερους νέους φίλους και επισκέφθηκα νέα μέρη".



## BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

European Union, (2020) EU Skills Profile Tool for Third Country Nationals: <https://ec.europa.eu/migrantskills/#/>

European Union Agency for Fundamental Rights (2015), Guardianship for Children Deprived of Parental Care, A handbook to reinforce guardianship systems to cater for the specific needs of child victims of trafficking. Available at: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-carehandbook-reinforce-guardianship>.

Fondazione ISMU (2019), A un bivio. La transizione alla vita adulta dei minori stranieri non accompagnati in Italia. UNICEF, UNHCR e OIM, Roma.

Fondazione L'Albero della Vita (2021): Toolkit "Foster care and alternative forms of care for unaccompanied and separated migrant children". Available at: <http://epic-project.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/10/TOOLKIT-ENG-new.pdf>

Fondazione L'Albero della Vita (2021): "Labour integration for vulnerable migrants". Available at: <https://www.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/06/W4I-toolkit-en-desktop.pdf>

KMOP and Defence for Children International – Italia (2015) Resiland: Orientamenti per operatori professionali e istituzionali che lavorano con ragazzi migranti. Available at: [https://www.defenceforchildren.it/easyUp/file/resiland\\_orientamenti\\_per\\_operatori.pdf](https://www.defenceforchildren.it/easyUp/file/resiland_orientamenti_per_operatori.pdf)

Nidos et al., (2014) Working with the unaccompanied child - A tool for guardians and other actors working for the best interest of the child.

Picum (2022), Turning 18 and undocumented: supporting children in their transition into adulthood. Available at: [https://picum.org/wp-content/uploads/2022/04/Turning-18-and-undocumented\\_EN.pdf](https://picum.org/wp-content/uploads/2022/04/Turning-18-and-undocumented_EN.pdf)

## ADDITIONAL RESOURCES:

"Labour integration for vulnerable migrants" <https://www.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/06/W4I-toolkit-en-desktop.pdf>

Promotion mentor: <https://careforminors.eu/mentors/how-to-become-a-mentor/>

Young Refugees' Transition to Adulthood: <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262325/Refugees+transition+to+adulthood.pdf/9a064fa1-ee97-be3f-84fd-5a27d85e15a6>

Integration of young refugees in Europe: [https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra\\_uploads/fra-2019-integration-young-refugees\\_en.pdf](https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-integration-young-refugees_en.pdf)

Local strategies supporting integration: [https://europa.eu/regions-and-cities/programme/sessions/421\\_en](https://europa.eu/regions-and-cities/programme/sessions/421_en)

Interview at the workplace with a youngest from Afghanistan: <https://www.youtube.com/watch?v=2oRFmt5L-yE>